virtual-project.eu

KRISTIN HANNAH

Cele patru vânturi

KRISTIN HANNAH

CELE PATRU VÂNTURI

Original: *The Four Winds* (2021)

Traducere din limba engleză de:
SIMONA SĂSĂRMAN

virtual-project.eu

LITERA®

2021

PROLOG

Hope e numele unei monede pe care o ţin mereu cu mine: un bănuţ american primit de la un bărbat pe care am ajuns să-l iubesc. În timpul călătoriei mele, au existat momente în care am simţit că acel bănuţ şi speranţa pe care el o reprezenta erau singurele lucruri mulţumită cărora puteam să merg mai departe.

Am venit în vest în căutarea unei vieţi mai bune, dar sărăcia, lăcomia şi greutăţile mi-au transformat visul american în coşmar. Aceşti ultimi ani au fost o perioadă în care am pierdut lucruri: locuri de muncă, locuinţe, mâncare.

Pământul pe care l-am iubit s-a întors împotriva noastră, ne-a îngenuncheat pe toţi, chiar şi pe bărbaţii bătrâni şi încăpăţânaţi care obişnuiau să vorbească despre vreme şi să se felicite reciproc pentru recolta bogată de grâu. „Un bărbat trebuie să lupte ca să-şi câştige existenţa în ţinuturile astea”, îşi spuneau unii altora.

Un bărbat.

Întotdeauna a fost vorba despre bărbaţi. Păreau să creadă că a găti, a face curat, a naşte copii, a avea grijă de grădini erau lucruri fără valoare. Dar şi noi, femeile din Marea Câmpie, munceam de la răsărit până la apus, trudeam în fermele de grâu până când ajungeam să fim la fel de uscate şi de arse de soare precum pământul pe care îl iubeam.

Jur că uneori, atunci când închid ochii, simt încă gustul prafului...

1921

Dacă răneşti pământul înseamnă că-ţi răneşti copiii.

WENDELL BERRY,
FERMIER ŞI POET

Capitolul 1

Elsa Wolcott a petrecut ani întregi în solitudine impusă, citind poveşti despre aventuri şi imaginându-şi vieţile altor oameni. În dormitorul ei pustiu, înconjurată de romanele care îi deveniseră prietene, avea îndrăzneala de a visa, deşi nu des, la o aventură a ei. Familia îi spusese în mod repetat că boala căreia îi supravieţuise în copilărie îi făcuse viaţa fragilă şi singuratică, lucru pe care, în zilele bune, ea îl credea.

În zilele proaste, precum era ziua aceea, Elsa ştia că întotdeauna fusese un intrus în propria familie. Îi văzuseră lipsurile de la început, văzuseră că nu îşi găsea locul printre ei.

Dezaprobarea continuă îi provoca suferinţă; sentimentul că pierduse ceva ce nu putea fi numit sau cunoscut. Ca să supravieţuiască acelui sentiment, Elsa era foarte tăcută, nu pretindea şi nici nu căuta atenţie, accepta ideea că era iubită, dar că nu era plăcută. Suferinţa devenise ceva atât de normal, încât rareori o mai observa. Ştia că nu avea nimic de-a face cu boala căreia îi era atribuită în mod obişnuit respingerea de care avea parte.

Dar acum, în timp ce stătea în salon, cufundată în scaunul ei preferat, se gândea la cartea pe care tocmai o închisese în poală. *Vârsta inocenţei* trezise ceva în ea, îi amintise în mod acut de trecerea timpului.

A doua zi era ziua ei de naştere.

Douăzeci şi cinci de ani.

Tânără, după cei mai mulţi. O vârstă la care bărbaţii obişnuiau să bea gin făcut în cada de baie, să conducă primejdios, să asculte muzică ritmată şi să danseze cu femei care purtau

bentiţe pe cap şi se îmbrăcau în rochii cu franjuri.

Pentru femei, lucrurile stăteau diferit.

Speranţa unei femei începea să se diminueze după ce împlinea vârsta de douăzeci de ani. La douăzeci şi doi, şoaptele şi privirile lungi şi triste îşi făceau apariţia la biserică şi în oraş. Până la douăzeci şi cinci, verdictul era sigur. O femeie nemăritată era fată bătrână. Spuneau despre ea că era „pe raft", dădeau din cap şi scoteau sunete de regret faţă de şansele pe care le pierduse. De obicei oamenii se întrebau „de ce", care anume fusese motivul pentru care o femeie perfect normală, dintr-o familie bună, ajunsese fată bătrână. Dar, în cazul Elsei, toată lumea ştia. Vorbeau despre ea de parcă ar fi fost surdă: „Biata fată! Slabă ca o coadă de greblă. Nici pe departe la fel de drăguţă ca surorile ei".

Frumuseţea. Elsa ştia că totul se reducea la frumuseţe. Ea nu era o femeie atractivă. Într-o zi bună, îmbrăcată în rochia ei cea mai drăguţă, un străin ar fi putut spune despre ea că era chipeşă, dar niciodată mai mult de-atât. Era „prea" de toate – prea înaltă, prea slabă, prea palidă, prea nesigură.

Elsa participase la nunţile ambelor ei surori. Niciuna dintre ele nu o rugase să stea lângă ea la altar. Elsa înţelesese de ce. La aproape un metru optzeci, era mai înaltă decât mirii; ar fi stricat fotografiile, iar imaginea era totul pentru familia Wolcott. Părinţii ei o preţuiau mai presus de orice.

Nu era nevoie să fii un geniu ca să priveşti înainte pe drumul vieţii Elsei şi ca să-i vezi viitorul. Urma să rămână în casa de pe Rock Road a părinţilor ei, în îngrijirea Mariei, menajera care gestionase dintotdeauna treburile casei. Într-o bună zi, după ce Maria avea să se pensioneze, părinţii ei ar fi rămas în grija Elsei, iar după ce ei aveau să nu mai fie, ea urma să rămână singură.

Şi cu ce realizări ar fi putut să se laude? Ce ar fi însemnat viaţa ei? Cine şi-ar fi adus aminte de ea şi pentru ce?

A închis ochii şi a lăsat un vis vechi şi familiar să i se furişeze în minte: s-a imaginat trăind în altă parte. În casa ei. Auzea râsete de copii. Copiii *ei.*

O viaţă, nu doar o existenţă. Acesta îi era visul: o lume în care viaţa şi alegerile ei să nu fie definite de febra reumatică pe care o contractase la vârsta de paisprezece ani, o viaţă în care să-şi descopere puteri necunoscute până atunci şi în care să fie judecată pentru mai mult decât felul în care arăta.

Uşa din faţă s-a deschis, iar familia ei a dat năvală, tropăind, în casă. Se mişcau aşa cum o făceau de obicei, flecărind, râzând în hohote. Corpolentul ei tată, roşu la faţă din cauza băuturii, deschidea drumul. De-a stânga şi de-a dreapta lui se găseau, precum aripile unei lebede, frumoasele surori mai mici ale Elsei, iar mama, elegantă ca întotdeauna, închidea formaţia în timp ce discuta cu frumoşii ei gineri.

Tatăl ei s-a oprit.

— Elsa, a spus el. De ce eşti încă trează?

— Am vrut să vorbim.

— La ora asta? a întrebat mama. Eşti îmbujorată. Ai febră?

— N-am mai avut febră de ani buni, mamă. Ştii asta.

Elsa s-a ridicat în picioare, şi-a încrucişat braţele şi şi-a privit rudele.

„Acum”. S-a gândit ea. Trebuia s-o facă. Nu avea voie să renunţe din nou.

— Papa, a spus Elsa, vorbind prea şoptit ca să poată fi auzită, aşa că a încercat din nou, ridicându-şi vocea: Papa!

El a privit-o.

— Mâine împlinesc douăzeci şi cinci de ani, a spus Elsa.

Mama ei a părut iritată de faptul că le reamintise.

— Ştim asta, Elsa.

— Da, bineînţeles. Vreau numai să spun că am luat o hotărâre.

Aceste vorbe i-au făcut pe toţi să tacă.

— Eu... în Chicago există o facultate la care se predă literatură şi care acceptă femei. Vreau să mă înscriu.

— Elsinore, a spus tatăl ei. Ce nevoie ai tu de studii superioare? Şi aşa ai fost prea bolnavă ca să termini şcoala. Este o idee ridicolă.

Era dificil pentru ea să stea acolo şi să-şi vadă ratările reflectate în atât de mulţi ochi. „Luptă-te pentru tine. Fii curajoasă!” şi-a zis Elsa.

— Dar, Papa, sunt o femeie adultă. Nu am mai fost bolnavă de când aveam paisprezece ani. Cred că doctorul... s-a grăbit cu diagnosticul. Acum sunt bine. Vorbesc serios. Aş putea să mă fac profesoară. Sau scriitoare.

— Scriitoare? a întrebat Papa. Ai vreun talent ascuns de care noi nu suntem conştienţi?

El i-a aruncat o privire tăioasă.

— Se poate să am, a răspuns ea cu o voce firavă.

Papa s-a întors către mama Elsei.

— Doamnă Wolcott, dă-i, te rog, ceva care s-o calmeze.

— Nu sunt deloc isterică, Papa.

Elsa ştia că discuţia se terminase. Asta nu era o bătălie pe care să o poată câştiga. Fusese sortită să rămână tăcută şi claustrată, să nu iasă în lume.

— Sunt bine. Mă duc sus.

S-a întors cu spatele către membrii familiei ei, dintre care, odată momentul depăşit, nu o mai privea nimeni. Se evaporase cumva din cameră, în acel fel al ei de a dispărea instantaneu.

Îşi dorea să nu fi citit niciodată romanul *Vârsta inocenţei.* Cu ce se alesese de pe urma acelui dor neexprimat? Nu avea să se îndrăgostească niciodată, nu avea să aibă niciodată un copil al ei.

În timp ce urca scările, a auzit muzică venind de la parter. Ai ei o ascultau la noul gramofon.

A făcut o pauză.

„Du-te la ei. Trage-ţi un scaun”, şi-a zis.

A închis repede uşa camerei, blocând sunetele care veneau de jos. Nu ar fi fost bine-venită acolo.

Şi-a văzut reflexia în oglinda de deasupra lavoarului. Faţa ei palidă arăta ca şi cum ar fi fost trasă de nişte mâini nemiloase înspre bărbia ascuţită. Părul ei lung, de culoarea mătăsii de porumb, era foarte subţire şi drept, într-o perioadă în care buclele erau în vogă. Mama ei nu-i dăduse voie să-şi facă o tunsoare modernă, spunând că ar fi arătat şi mai rău dacă ar fi avut părul scurt. Totul la Elsa era incolor şi spălăcit, cu excepţia ochilor ei albaştri.

A aprins lampa de pe noptieră şi a scos din sertar unul dintre romanele ei preferate. *Memoriile unei femei uşoare*[1].

S-a băgat în pat, s-a cufundat în istoria scandaloasă din carte şi a simţit o nevoie înfricoşătoare de a se masturba. Aproape că a dat curs acelei porniri. Durerea provocată de cuvinte era aproape insuportabilă; o durere fizică venită din dorinţă.

A închis cartea, simţindu-se ca o paria mai puternic decât la începutul lecturii. Un sentiment de nelinişte. De lipsă de satisfacţie.

---

[1] *Memories of a Woman of Pleasure* (în limba engleză în original) – roman al scriitorului britanic John Cleland, publicat în 1749.

Dacă nu făcea repede ceva drastic, viitorul ei nu avea să fie cu nimic diferit de prezent. Ar fi rămas în casa aceea pentru tot restul vieţii, prizonieră din pricina unei boli pe care o avusese în urmă cu un deceniu şi a unei lipse de atractivitate care nu putea fi schimbată. Nu ar fi simţit niciodată plăcerea atingerii unui bărbat sau intimitatea de a-şi împărţi patul cu cineva. Nu şi-ar fi ţinut niciodată în braţe propriul copil. Nu ar fi avut niciodată un cămin al ei.

•

În acea noapte, Elsa a fost bântuită de dorinţă. Până dimineaţă, ştia că trebuia să facă ceva ca să-şi schimbe viaţa.

Dar ce?

Nu toate femeile erau frumoase şi nici măcar drăguţe. Şi alţi oameni suferiseră de febră în copilărie şi ajunseseră să aibă vieţi împlinite. Deteriorarea inimii ei era doar o speculaţie de ordin medical, din câte putea ea să-şi dea seama. Nu avusese niciodată palpitaţii sau alt simptom care să o alarmeze cu adevărat. Trebuia să creadă că era înzestrată cu tărie, chiar dacă aceasta nu îi fusese niciodată dovedită sau testată. Cum ar fi putut fi sigură de asta? Nu i se permisese niciodată să alerge, să se joace sau să danseze. Fusese obligată să renunţe la şcoală la vârsta de paisprezece ani, aşa că nu avusese niciodată un iubit. Îşi petrecuse cea mai mare parte din viaţă în camera ei, citind cărţi de ficţiune, imaginându-şi poveşti şi ducându-şi la bun sfârşit instruirea şcolară de una singură.

Trebuiau să existe oportunităţi şi pentru ea, dar unde ar fi putut să le găsească?

Biblioteca. Da, cărţile deţineau răspunsurile tuturor întrebărilor.

Şi-a făcut patul, s-a dus la lavoar şi şi-a pieptănat părul lung într-o parte, l-a împletit, după care s-a îmbrăcat cu o rochie simplă de crep, bleumarin, şi-a pus nişte dresuri de mătase şi s-a încălţat cu pantofi negri, cu toc. O pelerină, mănuşi de piele de căprioară şi o geantă îi completau ţinuta.

A coborât scările, recunoscătoare că mama ei încă dormea la acea oră matinală. Mamei nu-i plăceau ieşirile Elsei, cu excepţia slujbei religioase de duminică, la care le cerea întotdeauna enoriaşilor să se roage pentru sănătatea fiicei ei. Elsa a băut o cană de cafea şi a ieşit în lumina soarelui unei dimineţi de la mijloc de mai.

Oraşul Dalhart din regiunea Texas Panhandle[2] se întindea în faţa ei, trezindu-se sub soarele strălucitor. De când ruta trenului care mergea din Kansas către New Mexico fusese deviată pe acolo, oraşul se extinsese. Orizontul era dominat de un nou turn de apă. Marele Război transformase acest pământ într-o adevărată mină de aur de grâu şi porumb. „Grâul va câştiga războiul!” era o expresie care încă îi umplea de mândrie pe fermieri. Îşi făcuseră partea lor de datorie.

Tractorul apăruse la timp ca să facă viaţa mai uşoară, iar anii buni pentru recolte – cu ploaie şi preţuri mari – le permiseseră fermierilor să are mai mult teren şi să cultive mai mult grâu. Seceta din 1908, mult comentată de veterani, era de mult uitată. De ani întregi ploaia cădea regulat şi toată lumea din oraş era avută, cu atât mai mult tatăl Elsei, care, pentru echipamentul agricol pe care îl vindea, încasa atât bani, cât şi obligaţiuni.

În acea dimineaţă, fermierii se strânseseră în faţa restaurantului ca să discute despre preţul recoltei, iar femeile îşi duceau copiii la şcoală. Cu doar câţiva ani în urmă, pe străzi erau cai şi trăsuri; acum automobilele îşi croiau drum, claxonând şi scoţând fum, spre viitorul luminos. Dalhart era o localitate – care se transforma rapid în oraş – a strângerilor de fonduri, a cadrilului şi a slujbelor de duminică dimineaţa. Un loc în care oamenii muncitori, care gândeau cu toţii la fel, îşi agoniseau traiul de pe urma pământului.

Elsa a păşit pe trotuarul care se întindea de-a lungul Străzii Principale. Plăcile de sub picioarele ei se mişcau pe măsură ce păşea pe ele şi îi dădeau impresia că mergea puţin săltat. Câteva cutii cu flori erau atârnate de streşinile magazinelor, adăugând bine-venite pete de culoare. Societatea de înfrumuseţare a Oraşului le îngrijea cu atenţie. Elsa a trecut de casa de economii şi împrumut şi de noua reprezentanţă Ford. Încă i se părea uimitor că puteai să mergi la magazin, să alegi un automobil şi să pleci cu el acasă în aceeaşi zi.

Lângă ea, magazinul general şi-a deschis uşile şi proprietarul, domnul Hurst, a ieşit cu o mătură în mână. Mânecile suflecate dezvăluiau două antebraţe vânjoase. Nasul ca un hidrant de incendiu, îndesat şi rotund, îi domina faţa rumenă. Era unul dintre cei mai bogaţi bărbaţi din oraş. Deţinea magazinul

[2] Regiunea de nord a Texasului, denumită în glumă „mâner de tigaie”.

general, restaurantul, toneta de îngheţată şi farmacia. Numai familia Wolcott era mai veche în oraş decât el. Iar ei erau a treia generaţie mândră de texani. Mult iubitul bunic al Elsei, Walter, se socotise poliţist texan până în ultima zi a vieţii lui.

— Hei, domnişoară Wolcott, a spus negustorul, dându-şi la o parte de pe faţa roşie cele câteva şuviţe de păr care îi mai rămăseseră. Ziua asta pare a fi foarte frumoasă. Vă îndreptaţi spre bibliotecă?

— Da, a răspuns ea. Unde în altă parte?

— Am nişte mătase roşie nouă. Spuneţi-le surorilor dumneavoastră. Ar putea ieşi nişte rochii frumoase.

Elsa s-a oprit.

Mătase roşie.

Nu purtase niciodată mătase roşie.

— Arătaţi-mi. Vă rog.

— A! Desigur. Aţi putea să le faceţi o surpriză.

Domnul Hurst a zorit-o să intre în magazin. Peste tot pe unde s-a uitat, Elsa a văzut numai culoare: cutii cu mazăre şi căpşuni, stive de săpunuri cu lavandă, fiecare săpun fiind ambalat separat în hârtie de mătase, pungi de făină şi de zahăr, borcane de murături.

A condus-o dincolo de seturile de veselă de porţelan şi tacâmuri, de vrafurile împăturite de feţe de masă multicolore şi de şorţuri, până la un teanc de materiale textile. A scotocit printre ele şi a scos un metraj de mătase roşie-rubinie.

Elsa şi-a scos mănuşile din piele de căprioară, le-a pus deoparte şi s-a întins după mătase. Nu atinsese niciodată ceva atât de fin. Iar azi *era* ziua ei...

— Cu tenul lui Charlotte...

— O iau, a spus Elsa.

Oare accentuase în mod nepoliticos cuvântul „iau”? Da. Probabil. Fiindcă domnul Hurst i-a aruncat o privire ciudată.

El a împachetat materialul în hârtie maro, l-a legat cu sfoară şi i l-a dat.

Elsa tocmai voia să plece, când a văzut o bentiţă argintie strălucitoare, cu mărgele. Era exact genul de accesoriu pe care l-ar fi purtat contesa Olenska din romanul *Vârsta inocenţei.*

•

Elsa s-a întors acasă de la bibliotecă ţinând strâns la piept mătasea roşie, împachetată în hârtie maro.

A deschis poarta neagră de fier forjat şi a păşit în lumea mamei ei – o grădină tunsă şi ordonată, care mirosea a iasomie şi a trandafiri. La capătul aleii mărginite de gard viu se ridica grandioasa reşedinţă Wolcott, pe care bunicul ei o construise, la sfârşitul Războiului Civil, pentru femeia pe care o iubea.

Elsei încă îi era dor de bunicul ei în fiecare zi. Fusese un bărbat gălăgios, cu înclinaţii spre băutură şi ceartă, dar ceea ce iubise, iubise până la abandon. Suferise ani în şir după moartea soţiei lui. În afară de Elsa, el fusese singurul Wolcott căruia îi plăcuse să citească, şi deseori îi luase partea nepoatei lui în neînţelegerile din familie. „Nu-ţi face griji pentru că vei muri, Elsa. Fă-ţi griji dacă nu trăieşti. Fii curajoasă!”

De când murise el, nimeni nu-i mai spusese Elsei aşa ceva, iar ea îi ducea dorul tot timpul. Poveştile lui despre anii fără legi din Texas, Laredo, Dallas, Austin şi din Marea Câmpie erau cele mai frumoase amintiri ale ei.

Cu siguranţă că el ar fi sfătuit-o să cumpere mătasea roşie.

Mama ei şi-a ridicat privirea dintre trandafiri, şi-a dat pe spate noua bonetă de soare şi a spus:

— Elsa, unde ai fost?

— La bibliotecă.

— Ar fi trebuit să-l laşi pe Papa să te ducă acolo cu maşina. Drumul e prea lung pentru tine.

— Sunt bine, mamă.

Serios. Uneori părea că voiau ca ea să fie bolnavă.

— Du-te şi întinde-te. O să fie foarte cald. Roag-o pe Maria să-ţi facă o limonadă.

Apoi a continuat să taie trandafirii şi să-i pună în coşuleţul împletit.

Elsa a mers până la uşa din faţă, după care a păşit în interiorul umbros al casei. În zilele care se anunţau fierbinţi, toate jaluzelele erau trase. În acea parte a statului, asta însemna multe zile cu interioare întunecate. A închis uşa în urma ei şi a auzit-o pe Maria care, în bucătărie, fredona ceva în spaniolă.

Elsa s-a furişat prin casă şi s-a dus în dormitorul ei de la etaj. Acolo, a desfăcut hârtia maro şi s-a uitat la mătasea de un roşu-rubiniu intens. Nu se putea abţine să o atingă. Suprafaţa fină o alina cumva, îi amintea de panglica pe care o ţinea în mână pe când era mică şi-şi sugea degetul.

Oare ar fi putut s-o facă, să facă acel lucru nebunesc care îi venise brusc în minte? Totul începea cu felul în care arăta...

„Fii curajoasă!”

Elsa a apucat o parte din părul care-i ajungea până la talie şi l-a tăiat până în dreptul bărbiei. S-a simţit foarte tulburată, dar a continuat să taie până când podeaua din jurul picioarelor ei a ajuns să fie acoperită de şuviţe lungi de păr blond.

O bătaie în uşă a speriat-o atât de tare, încât a scăpat foarfecă. Aceasta a căzut cu zgomot pe masa de toaletă.

Uşa s-a deschis. Mama ei a intrat în cameră, a văzut părul ciumpăvit al Elsei şi s-a oprit.

— Ce-ai făcut?

— Am vrut...

— Nu ai voie să ieşi din casă până când nu creşte la loc. Ce o să spună oamenii?

— Femeile tinere se tund aşa, mamă.

— Nu femeile tinere cuminţi, Elsinore. Îţi aduc o pălărie.

— Am vrut numai să fiu drăguţă.

Compătimirea din ochii mamei ei era mai mult decât putea să îndure.

Capitolul 2

Elsa a stat ascunsă în camera ei zile întregi, spunând că nu se simţea bine. În realitate, nu putea să dea ochii cu tatăl ei din pricina tunsorii zimţate, care îi mai şi exprima nevoia lăuntrică. La început, a încercat să citească. Cărţile fuseseră întotdeauna alinarea ei; romanele îi permiteau să fie îndrăzneaţă, curajoasă, frumoasă, chiar dacă numai în imaginaţie.

Dar mătasea roşie îi şoptea, o chema, până când, în cele din urmă, ea a pus cărţile deoparte şi a început să-şi croiască o rochie după tiparul pe care îl găsise într-un ziar. Treaba asta odată terminată, a părut o prostie să nu continue. Aşa că a tăiat materialul şi s-a pus pe cusut, doar ca să se distreze.

În timp ce cosea, a început să aibă o senzaţie remarcabilă: *speranţa.*

În sfârşit, într-o dimineaţă de sâmbătă, a ţinut ridicată în faţa ochilor rochia terminată. Era întruchiparea modei de la oraş –

corsaj cu decolteu în V, talie joasă, fustă terminată în colţuri; pe deplin şi îndrăzneţ de modernă. O rochie pentru genul de femei care dansau toată noaptea, nu aveau nicio grijă şi care erau numite „fetişcane”. Femei tinere ce făceau paradă cu independenţa lor, fumând, bând whisky contrafăcut şi dansând în rochii care le expuneau picioarele.

Trebuia măcar să o probeze, chiar dacă nu ar fi purtat-o niciodată în afara celor patru pereţi ai camerei ei.

A făcut baie şi s-a ras pe picioare, după care şi-a tras pe pielea goală o pereche fină de dresuri de mătase. Şi-a răsucit părul umed, l-a prins cu agrafe şi s-a rugat să se creeze *măcar* câteva bucle. În timp ce i s-a uscat părul, s-a furişat în camera mamei ei, de unde a luat câteva articole de cosmetică de pe măsuţa de toaletă. De jos se auzea gramofonul.

În cele din urmă, Elsa şi-a pieptănat părul uşor buclat şi şi-a aşezat pe frunte bentiţa argintie. A îmbrăcat rochia; aceasta plutea în jurul ei, vaporoasă ca un nor. Tivul în colţuri îi scotea în evidenţă picioarele lungi.

Aplecându-se spre oglindă, şi-a trasat câte o linie neagră în jurul ochilor albaştri şi s-a dat cu pudră roz-deschis pe pomeţii ascuţiţi. Rujul roşu i-a făcut buzele să pară mai pline, exact aşa cum pretindeau reclamele din revistele pentru femei.

S-a privit în oglindă şi s-a gândit: „O, Doamne, sunt aproape drăguţă”.

— O poţi face, a spus ea cu voce tare.

„Fii curajoasă!”

Pe când a ieşit din cameră şi a început să coboare treptele, a simţit o încredere surprinzătoare. Toată viaţa i se spusese că era neatrăgătoare. Dar nu acum...

Mama ei a fost prima care a observat-o. L-a frapat pe Papa suficient de tare încât să-l facă să-şi ridice privirea din broşura *Jurnalul fermierului.*

Faţa lui Papa s-a încruntat şi s-a acoperit de cute.

— Ce porţi?

— Eu... eu am făcut-o, a spus Elsa, împreunându-şi mâinile, emoţionată.

Brusc, Papa a închis broşura.

— Părul tău. O, Doamne! Şi rochia de boarfă. Întoarce-te la tine în cameră şi nu te mai face de râs.

Elsa a căutat ajutorul mamei ei.

— Asta este moda cea mai nouă...

— Nu pentru femeile cu frica lui Dumnezeu, Elsinore. Ţi se văd *genunchii*. Nu suntem la New York.

— Pleacă, a spus Papa. *Acum!*

Elsa s-a întors să facă ceea ce i se poruncise. Apoi s-a gândit la sensul pe care îl avea acel act de supunere şi s-a oprit. Bunicul Walt nu ar fi lăsat-o să cedeze.

Şi-a ridicat bărbia.

— În seara asta mă duc la bodegă ca să ascult muzică.

— Nu te duci, a spus Papa ridicându-se în picioare. Îţi interzic!

Elsa a fugit spre uşă, temându-se că, dacă ar fi încetinit, s-ar fi oprit. S-a strecurat afară şi a continuat să fugă, ignorând glasurile care o strigau. Nu s-a oprit decât atunci când a silit-o propria respiraţie întretăiată.

În oraş, bodega era înghesuită între un vechi grajd, care, în acea epocă a automobilelor, era dezafectat şi placat cu scânduri, şi o brutărie. De la ratificarea Amendamentului al Optsprezecelea şi începutul prohibiţiei, Elsa văzuse dispărând în spatele uşii de lemn a bodegii atât bărbaţi, cât şi femei. Şi, contrar părerii mamei ei, multe dintre acele tinere erau îmbrăcate exact ca Elsa.

A coborât treptele de lemn până la uşa închisă şi a bătut. O fantă pe care nu o observase s-a deschis, iar dincolo de ea a apărut o pereche de ochi mijiţi. Dinăuntru au plutit acordurile de pian ale unei melodii de jazz şi fum de ţigară.

— Spune parola!

— Parola?

— Domnişoară Wolcott, te-ai pierdut? a întrebat omul acela, râzând răguşit.

— Nu, Frank. Am chef să ascult nişte muzică, a spus Elsa, mândră de tonul ei calm.

— Bătrânul tău mi-ar da de gol ascunzătoarea dacă te-aş lăsa înăuntru. Du-te acasă. O fată ca tine nu trebuie să colinde străzile îmbrăcată aşa. În felul ăsta, dai de necaz.

Fanta s-a închis. Elsa încă putea auzi muzica, o piesă care se numea „Nu-i aşa că ne distrăm?”, de Peggy Lee şi Nelson Riddle. Un damf de ţigară persista în atmosferă.

Pentru o clipă, Elsa a rămas locului, derutată. Nu putea nici măcar să intre? Sigur, conform legii prohibiţiei era ilegal să bei alcool, dar toată lumea din oraş îşi uda gâtlejul în locuri similare,

iar poliţiştii se făceau că nu observă.

Elsa a început să cutreiere străzile fără ţintă, mergând spre tribunalul districtului.

Atunci a văzut un bărbat care venea spre ea.

Înalt şi subţire, avea părul negru, des, parţial acoperit de briantină. Purta o pereche de pantaloni de un negru spălăcit, care îi atârnau pe şoldurile înguste, şi un pulover bej de sub care se vedeau o cămaşă albă, închisă până la ultimul nasture, şi nodul unei cravate ecosez. Pe cap avea o şapcă de piele aşezată într-o rână.

În timp ce se îndrepta spre ea, Elsa a observat cât de tânăr era – nu mai mult de optsprezece ani, probabil. Era bronzat şi avea ochi căprui (ochi languroşi, conform romanelor de dragoste pe care le citea ea).

— Bună ziua, doamnă, a spus el oprindu-se, zâmbind şi scoţându-şi şapca.

— Cu mi... mine vorbeşti?

— Nu mai văd pe nimeni prin zonă. Sunt Raffaello Martinelli. Locuieşti în Dalhart?

Italian. Doamne, Dumnezeule! Tatăl ei nu i-ar fi dat voie nici măcar să se uite la băiatul ăla, cu atât mai puţin să-i vorbească.

— Da.

— Eu, nu. Sunt din aglomerata metropolă Lonesome Tree, pe drumul dinspre graniţa cu Oklahoma. Ai putea s-o ratezi dacă clipeşti. Cum te cheamă?

— Elsa Wolcott, a spus ea.

— Ca pe furnizorul de tractoare? Hei, îl cunosc pe taică-tău, a spus el zâmbind. Ce faci singurică pe aici, îmbrăcată în rochia asta drăguţă, Elsa Wolcott?

„Fii Fanny Hill! Fii îndrăzneaţă!” Asta putea fi ultima ei şansă. Odată ajunsă acasă, Papa avea de gând, cel mai probabil, să n-o mai lase să iasă.

— Sunt... sunt singură, presupun.

Ochii căprui ai lui Raffaello s-au căscat. Mărul lui Adam s-a ridicat şi a coborât în timp ce a înghiţit iute.

Elsei i s-a părut că trecuse o eternitate înainte ca el să vorbească din nou.

— Şi eu sunt singur.

A întins braţul şi a apucat-o de mână.

Ea aproape că s-a retras; într-atât de uimită era.

Oare când fusese atinsă ultima oară?

„E doar o atingere, Elsa. Nu fi nătăfleaţă!”

El era atât de frumos încât ei i s-a făcut puţin rău. Oare era ca băieţii de la şcoală, care o tachinau şi o necăjeau cu porecle de genul „Elsa-las-o-baltă”? Lumina lunii şi umbrele sculptau faţa lui Raffaello – pometii înălţaţi, fruntea lată şi teşită, nasul fin, drept, şi nişte buze atât de pline încât ea nu putea să nu se gândească la romanele imorale pe care le citise.

— Vino cu mine, Els.

I-a dat un alt nume şi, astfel, a transformat-o într-o altă femeie. La gândul acelei intimităţi, Elsa şi-a simţit corpul traversat de un fior.

El a condus-o, printr-o alee pustie şi plină de umbre, spre strada întunecoasă.

„Toot toot, Tootsie! Rămas-bun!” se auzea din bodegă, prin ferestrele deschise, sunetul muzicii.

Mergând până dincolo de noul depou al trenurilor, afară din oraş, au ajuns lângă o camionetă Ford Model T, nouă şi arătoasă, cu o benă mare, cu feţe de lemn.

— Drăguţă camionetă, a spus ea.

— An bun pentru grâu. Îţi place să mergi cu automobilul noaptea?

— Sigur că da.

Ea s-a urcat pe locul pasagerului, iar el a pornit motorul. Cabina se zdruncina în timp ce înaintau spre nord.

După mai puţin de doi kilometri, cu imaginea oraşului Dalhart în oglinda retrovizoare, nu mai rămăsese nimic de văzut. Nu erau dealuri, nici văi, nici copaci, nici râuri, ci doar un cer înstelat, ce părea atât de mare încât parcă ar fi înghiţit întreaga lume.

El a condus o vreme pe drumul desfundat şi plin de hârtoape, după care a apucat-o spre ferma Steward. Cândva renumit în tot ţinutul pentru dimensiunea grajdurilor, locul fusese abandonat la ultima secetă, iar căsuţa din spatele şopronului era, de ani întregi, pustie şi închisă cu scânduri bătute cruciş.

Raffaello a tras camioneta în faţa grajdului gol şi a scos cheia din contact, după care a stat o vreme cu privirea aţintită înainte. Tăcerea dintre ei era întreruptă numai de ticăitul motorului care se oprea.

El a stins farurile şi a coborât, după care a ocolit maşina şi i-a

deschis uşa Elsei.

Ea l-a urmărit cum a întins braţul şi i-a oferit mâna ca să coboare din camionetă.

Raffaello ar fi putut face un pas în spate, dar nu l-a făcut, aşa că Elsa i-a simţit respiraţia impregnată cu whisky şi parfumul lavandei pe care mama lui probabil că o folosise atunci când îi spălase sau îi călcase cămaşa.

El i-a zâmbit, iar ea a zâmbit la rândul ei, plină de speranţă.

Apoi el a întins două pături pe jos, în bena de lemn a camionetei, după care s-au urcat.

Au stat întinşi unul lângă celălalt, uitându-se la cerul imens, plin de stele.

— Câţi ani ai? a întrebat Elsa.

— Optsprezece, dar mama mă tratează de parcă aş fi un copil. A trebuit să mă furişez afară din casă în seara asta. Îşi face prea multe griji pentru ce gândesc oamenii. Eşti norocoasă.

— Norocoasă?

— Poţi umbla singură noaptea, într-o astfel de rochie, fără să ai un însoţitor.

— Tatăl meu nu e deloc fericit din pricina asta, te asigur.

— Dar ai făcut-o. Ai evadat. Te-ai gândit vreodat’ că viaţa în lumea largă e mai spectaculoasă decât cea pe care o trăim noi aici, Els?

— Mă gândesc, a spus ea.

— Vreau să zic... undeva sunt oameni de vârsta noastră care beau gin făcut în cada de baie şi dansează pe muzică de jazz. Femeile fumează în public, a spus el oftând. Şi uite unde suntem noi.

— Mi-am tăiat părul, a spus ea. Ai fi zis că am omorât pe cineva după cum a reacţionat tata.

— Bătrânii sunt doar bătrâni. Ai mei au venit din Sicilia, cu doar câţiva dolari în buzunar. Îmi spun povestea asta toată ziua şi-mi arată bănuţul lor norocos. Ca şi cum ar fi un *noroc* s-o sfârşeşti aici.

— Eşti bărbat, Raffaello. Poţi face orice, poţi să te duci unde vrei.

— Spune-mi Rafe. Mama pretinde că sună mai americăneşte, dar, dacă voia atât tare să fiu american, trebuia să-mi spună George. Sau Lincoln, a zis el oftând. Chiar e plăcut să spui chestiile astea cu voce tare, în sfârşit. Eşti un bun ascultător,

Els.

— Mulţumesc, Rafe.

Ea s-a întors pe o parte. I-a simţit privirea pe obraz şi s-a străduit să continue să respire regulat.

— Pot să te sărut, Elsa?

Ea abia a putut să dea din cap în semn că da.

El s-a apropiat şi a sărutat-o pe obraz. Elsa i-a simţit buzele moi pe piele; a simţit cum învia sub atingerea lui.

A sărutat-o până pe gât, ceea ce a făcut-o să vrea să-l atingă, dar nu a îndrăznit. Mai mult ca sigur că femeile cuminţi nu făceau astfel de lucruri.

— Pot să... fac mai mult, Elsa?

— Vrei să spui...

— Să te iubesc?

Elsa visase la un astfel de moment, se rugase pentru el, îl crease din pasajele pe care le găsise în cărţi, dar acum îl trăia. Era real. Un bărbat îi cerea să-l lase să o iubească.

— Da, a şoptit ea.

— Eşti sigură?

Ea a dat din cap în semn de încuviinţare.

El s-a tras înapoi, a bâjbâit după curea, a desfăcut-o, a smuls-o şi a aruncat-o. Cureaua s-a lovit de marginea benei în timp ce el îşi scotea pantalonii.

I-a ridicat fusta roşie de mătase; aceasta a alunecat pe corpul ei, excitând-o. Şi-a văzut picioarele descoperite în lumina lunii în timp ce el i-a dat jos chiloţii. Aerul călduţ al nopţii a mângâiat-o, a făcut-o să tremure. Şi-a ţinut picioarele apropiate până când el i le-a îndepărtat cu blândeţe şi s-a urcat peste ea.

„Sfinte Dumnezeule! K

A închis ochii în timp ce el a pătruns-o. A durut-o atât de tare încât a scos un ţipăt.

Apoi şi-a pus palma peste gură ca să-şi înăbuşe glasul.

El a gemut şi s-a cutremurat, după care a rămas inert peste ea. Elsa i-a simţit, pe scobitura gâtului, respiraţia agitată.

S-a dat jos de pe ea, dar a rămas aproape.

— Uuu-za, a spus el.

Glasul i-a sunat de parcă ar fi zâmbit, dar cum de era posibil aşa ceva? Probabil că făcuse ea ceva greşit. Nu putea fi... doar atât.

— Eşti specială, Elsa.

— A fost... bine? a îndrăznit ea să întrebe.

— A fost *grozav.*

Elsa ar fi vrut să se întoarcă pe-o parte şi să-i studieze faţa. Să-l sărute. Văzuse de un milion de ori aceleaşi stele. Pe el nu-l mai văzuse, pe el, care o dorise. Efectul acestui fapt reprezenta o schimbare zguduitoare în lumea ei. O oportunitate pe care nu şi-o imaginase niciodată. „Pot să te iubesc?" o întrebase. Poate că aveau să adoarmă împreună şi...

— Ei bine, cred că ar trebui să te duc acasă, Els. Tata o să mă cârpească dacă nu sunt pe tractor la răsărit. Mâine arăm încă o sută douăzeci de acri ca să plantăm mai mult grâu.

— O, a spus ea. Da, desigur.

•

Elsa a închis uşa camionetei şi s-a uitat la faţa lui Rafe prin fereastra deschisă. El a zâmbit, a ridicat încet mâna şi apoi a plecat.

Ce fel de rămas-bun era ăsta? Oare ar fi vrut să o mai vadă?

„Uită-te la el. Bineînţeles că nu."

În afară de asta, locuia la Lonesome Tree, adică la o distanţă de patruzeci şi cinci de kilometri faţă de oraş. Iar dacă s-ar fi întâlnit întâmplător în Dalhart, nu ar fi avut nicio importanţă.

El era italian. Catolic. Tânăr. Nimic din toate astea nu ar fi fost acceptabil pentru familia ei.

Elsa a deschis poarta şi a intrat în lumea înmiresmată a mamei ei. De atunci înainte, noaptea în care înflorea iasomia avea să-i amintească întotdeauna de el...

Ajunsă lângă casă, a deschis uşa din faţă şi a păşit în salonul umbros.

În timp ce închidea uşa, a auzit un scârţâit şi s-a oprit. Lumina lunii pătrundea pe fereastră. L-a văzut pe tatăl ei stând lângă gramofon.

— Cine eşti? a întrebat-o, apropiindu-se de ea.

Bentiţa argintie de pe fruntea Elsei a alunecat într-o parte; ea a împins-o la loc.

— Fi... fiica ta, a răspuns.

— Aşa e. Tatăl meu a luptat pentru ca Texasul să devină o parte din Statele Unite. S-a alăturat jandarmilor şi a luptat la Laredo, unde a fost împuşcat şi aproape că a murit. Sângele nostru este în acest pământ.

— D... da, ştiu, dar...

Elsa nu i-a văzut mâna până când a fost prea târziu ca să se mai ferească. El a pocnit-o peste falcă atât de tare încât ea s-a dezechilibrat şi a căzut pe podea.

S-a târât până într-un colţ, ca să scape.

— Papa...

— Ne-ai făcut de râs. Să nu te mai văd.

Elsa s-a ridicat în picioare împleticindu-se, a fugit în sus pe scară şi a trântit uşa dormitorului.

Cu mâini tremurânde, a aprins veioza de pe noptieră şi s-a dezbrăcat.

Avea o urmă roşie deasupra sânului. (Oare Rafe i-o făcuse?) Deja îi apărea o vânătaie pe obraz, iar părul îi era încâlcit de la partida de amor, dacă putea fi numită astfel.

Chiar şi aşa, ar fi făcut-o din nou dacă ar fi putut. L-ar fi lăsat pe tatăl ei s-o lovească, să ţipe la ea, s-o jignească, s-o dezmoştenească.

Ştia acum ceva ce nu ştiuse înainte, ceva ce nici măcar nu bănuise: ar fi făcut orice, ar fi suportat orice ca să fie iubită, chiar dacă numai pentru o noapte.

•

A doua zi de dimineaţă, Elsa a fost trezită de razele soarelui, care pătrundeau pe fereastră. Rochia roşie stătea atârnată de uşa dulapului. Junghiul din falcă i-a amintit de seara anterioară, la fel ca durerea cu care rămăsese după ce făcuse dragoste. O seară pe care voia s-o uite; o seară pe care voia să şi-o amintească.

Patul de fier era ticsit de păturile pe care ea le lucrase, deseori la lumina lumânării, în lunile nesfârşite de iarnă. La picioarele patului era aşezată lada ei de zestre, în care se aflau cearşafuri brodate, o cămaşă de noapte fină, de batist, precum şi cuvertura pentru patul matrimonial la care Elsa începuse să lucreze de la vârsta de doisprezece ani, înainte ca lipsa ei de atractivitate să se dovedească a fi fost ceva permanent, nu doar o fază. Încă de când fata începuse să aibă menstruaţie, mama ei deja renunţase discret să mai vorbească despre viitoarea nuntă şi, de asemenea, încetase să mai brodeze cu mărgele nişte bucăţi de dantelă de Alençon. O cantitate suficientă pentru o jumătate de rochie de mireasă era împăturită printre alte fâşii de ţesătură.

S-a auzit o bătaie în uşă.

Elsa s-a ridicat.

— Intră.

Mama ei a intrat în cameră, iar pantofii ei moderni, de zi, nu au scos niciun sunet pe covorul împletit care acoperea cea mai mare parte a podelei de lemn. Era o femeie înaltă, cu umeri laţi şi cu o ţinută serioasă; ducea o viaţă ireproşabilă, conducea comitete la biserică, era şefa Societăţii de Înfrumuseţare a Oraşului şi vorbea pe un ton scăzut chiar şi atunci când era nervoasă. Nimeni şi nimic nu o putea tulbura pe Minerva Wolcott. Ea pretindea că asta era o trăsătură de familie, moştenită de la strămoşii care veniseră în Texas pe vremea când nu se mai vedea o altă faţă de alb cale de şase zile de mers călare.

Mama s-a aşezat pe marginea patului. Părul, vopsit negru, era prins la spate într-un coc care îi accentua severitatea trăsăturilor ascuţite. S-a întins şi a atins rana proaspătă de pe falca Elsei.

— Tatăl meu mi-ar fi făcut ceva cu mult mai rău.

— Dar...

— Fără niciun „dar”, Elsinore, a spus ea aplecându-se şi dându-i fiicei ei pe după ureche o şuviţă încâlcită din părul blond şi tuns.

— Presupun că azi, în oraş, o să-mi ajungă nişte bârfe la ureche. *Bârfe*. Despre una dintre fiicele mele, a zis ea oftând adânc. Ai intrat în necazuri?

— Nu, mamă.

— Deci încă eşti fată cuminte?

Elsa a dat din cap în semn că da, incapabilă să articuleze minciuna.

Degetul arătător al mamei s-a mişcat în jos, a atins bărbia Elsei şi i-a ridicat faţa astfel încât s-o vadă.

— O rochie drăguţă nu te face drăguţă, scumpa mea.

— Am vrut doar...

— Nu mai vorbim despre asta şi niciodată nu se va mai întâmpla ceva asemănător.

Mama s-a ridicat în picioare şi şi-a netezit fusta de crep, deşi nicio cută nu apăruse şi nici n-ar fi îndrăznit să apară. Între cele două femei a apărut distanţa, la fel de concretă ca un zid.

— Eşti de nemăritat, Elsinore, cu toţi banii noştri şi cu toată poziţia socială pe care o avem. Niciun bărbat de vază nu-şi

doreşte o soţie neatractivă alături de el. Şi chiar dacă ar apărea un bărbat care să-ţi tolereze punctele slabe, cu siguranţă că nu ar face abstracţie de o reputaţie pătată. Învaţă să fii fericită cu viaţa reală. Aruncă prostioarele alea de romane de dragoste pe care le citeşti.

Înainte să iasă din cameră, mama a luat cu ea rochia roşie.

Capitolul 3

În anii care au urmat Marelui Război, patriotismul a fost la cote înalte în Dalhart. Asta, în combinaţie cu ploile şi cu preţul în creştere al grâului, era un motiv suficient de bun pentru ca toată lumea să vrea să sărbătorească ziua de 4 Iulie. În oraş, vitrinele magazinelor făceau reclamă reducerilor de Ziua Independenţei, iar clopoţeii sunau vesel în timp ce clienţii intrau şi ieşeau din prăvălii ca să-şi facă provizii de mâncare şi de băutură pentru petreceri.

În mod obişnuit Elsa aştepta cu nerăbdare sărbătoarea, dar ultimele săptămâni fuseseră dificile. După noaptea petrecută cu Rafe, se simţise încarcerată. Neliniştită. Nefericită.

Nu că cineva din familie i-ar fi acordat suficientă atenţie ca să vadă diferenţa. În loc să-şi exprime nemulţumirea, Elsa a îngropat-o şi a mers înainte. Era singurul lucru pe care ştia să-l facă.

Şi-a ţinut capul plecat şi a pretins că totul era la fel. A stat în dormitorul ei cât de mult a putut, chiar şi în timpul căldurii chinuitoare a verii. Cărţile îi erau livrate de la bibliotecă – cărţi potrivite –, pe care le-a citit din scoarţă-n scoarţă. Şi-a petrecut timpul brodând prosoape de bucătărie şi feţe de pernă. La cină a ascultat conversaţiile părinţilor ei şi a dat din cap atunci când a trebuit. La biserică a purtat o glugă peste părul scandalos de scurt, după care, ca să fie lăsată în pace, s-a folosit de scuza că nu se simţea bine.

De cele câteva ori când a îndrăznit să-şi ridice ochii din preaiubita carte pe care o citea şi s-a uitat pe fereastră, a văzut pustietatea unei vieţi de fată bătrână întinzându-se până la orizont şi dincolo de el.

„Acceptă!”

Vânătaia de pe obraz îi dispăruse. Nimeni, nici măcar surorile ei, nu o întrebase nimic. Viaţa se întorsese la normal în reşedinţa Wolcott.

Elsa şi-a imaginat că era un personaj literar precum doamna din Shalott, o femeie ţinută ostatică într-un turn, blestemată, condamnată să privească pentru totdeauna viaţa înfloritoare de afară. Dacă cineva observa cum ea tăcea dintr-odată, nimeni nu făcea nicio remarcă şi nici nu o întreba care era motivul tăcerii. În realitate, nu era o diferenţă prea mare. Învăţase de mult cum să se facă nevăzută. Elsa era ca unul dintre acele animale al căror mecanism de apărare este camuflarea. Era modalitatea în care ea făcea faţă respingerii: nu spune nimic şi dispari. Nu te lupta niciodată. Dacă stătea suficient de tăcută şi de liniştită, până la urmă oamenii uitau că era acolo şi o lăsau în pace.

— Elsa! a strigat tatăl ei în sus pe scări. E timpul să plecăm. Nu ne face să întârziem.

Elsa şi-a pus mănuşile din piele de căprioară – obligatorii chiar şi pe o căldură înfiorătoare – şi şi-a fixat pe cap pălăria de pai. Apoi a coborât scările.

S-a oprit la jumătatea drumului, incapabilă să continue. Dacă l-ar fi văzut pe Rafe la petrecere?

4 Iulie era unul dintre rarele evenimente la care se aduna tot ţinutul. De obicei, fiecare oraş sărbătorea în propria sală de festivităţi, dar pentru petrecerea aceasta oamenii veneau de la distanţe de zeci de kilometri.

— Să mergem! a spus Papa. Mamei tale nu-i place să întârzie.

Elsa şi-a urmat părinţii până la noul automobil al tatălui ei, o maşină decapotată model T Runabout, de culoare verde-sticlă. S-au urcat şi s-au înghesuit pe scaunele de piele. Deşi locuiau în oraş şi sala de petreceri era aproape de ei, aveau multă mâncare de cărat, iar mama oricum nu s-ar fi dus nici moartă pe jos la un astfel de eveniment.

Sala de petreceri din Dalhart fusese decorată cu fâşii de pânză de steag roşii, albe şi albastre. În faţă erau parcate în jur de douăsprezece maşini. Cele mai multe dintre ele aparţineau fermierilor care o duseseră bine în ultimii ani şi bancherilor care finanţaseră acea dezvoltare. Femeile din Societatea de Înfrumuseţare a Oraşului avuseseră mare grijă ca peluza din faţă să fie de un verde bogat. Florile crescuseră din abundenţă pe lângă treptele care duceau la uşa principală. Peste tot erau

copii care se jucau, râdeau, alergau. Elsa nu vedea niciun adolescent, dar sigur erau pe undeva, probabil furând săruturi prin colţurile întunecate.

Papa a parcat în stradă şi a oprit motorul.

Elsa a auzit muzică. Zgomotele petrecerii pluteau prin uşile deschise: sporovăieli, râsete, oameni tuşind. O pereche de viori acompaniau un banjo şi o chitară: „Second Hand Rose”[3].

Papa a deschis portbagajul, scoţând la iveală mâncarea pe care Maria o pregătise de-a lungul mai multor zile şi pentru care mama avea să-şi asume meritul. Reţete de familie, lăsate din generaţie în generaţie de către strămoşii ei, deschizătorii de drumuri texani – stive de prăjituri cu melasă, turta dulce cu mirodenii a mătuşii Bertha, plăcintă cu piersici şi felul de mâncare preferat al bunicului Walt, şuncă cu sos şi terci –, fiecare articol fiind menit să le aducă aminte oamenilor despre locul important al familiei Wolcott în istoria texană.

Elsa mergea în spatele părinţilor ei, ducând un ceaun care încă nu apucase să se răcească. S-au îndreptat cu toţii către marea sală de petreceri construită din lemn.

Încăperea fusese decorată cu ajutorul unor cuverturi multicolore folosite în toate felurile, de la ornamente pe pereţi până la feţe de masă. Pe lângă peretele din spate erau aşezate mai multe mese lungi, încărcate cu mâncăruri: fripturi de porc, tocăniţe bogate, închise la culoare, tăvi pline cu fasole verde gătită în untură de porc. Cu siguranţă că era obligatoriu să se servească salată de pui, salată de cartofi, cârnaţi şi pesmeţi, pâine, turte de mălai, prăjituri şi plăcinte de toate felurile. Tuturor oamenilor din ţinut le plăceau petrecerile, iar femeile trudeau din greu ca să se impresioneze una pe alta. Pe masă se mai găseau şuncă afumată, cârnaţi de iepure, franzele cu unt proaspăt bătut, ouă fierte tari, plăcinte cu fructe şi platouri pline cu crenvurşti. Mama a deschis drumul spre masa din colţ, unde femeile din Societatea de Înfrumuseţare a Oraşului erau ocupate cu rearanjarea darurilor.

Elsa le-a văzut pe surorile ei alături de femeile din Societatea de Înfrumuseţare a Oraşului. Suzanna purta o bluză făcută din mătasea roşie a rochiei Elsei. Charlotte avea o eşarfă de mătase roşie la gât.

---

[3] „Trandafir la mâna a doua” (în limba engleză în original) – piesă muzicală compusă în 1921 de G. Clarke şi J.F. Hanley pentru actriţa şi cântăreaţa Fanny Brice.

Elsa s-a oprit; imaginea surorilor ei înveşmântate în mătasea roşie a făcut-o s-o doară inima.

Papa s-a dus lângă scenă şi li s-a alăturat bărbaţilor de acolo, angajaţi cu toţii în conversaţii gălăgioase.

Deşi prohibiţia făcuse ca alcoolul să fie ilegal, era destulă băutură pentru bărbaţi, care formau un grup de imigranţi duri şi voinici din Rusia, Germania, Italia şi Irlanda. Veniseră aici fără să aibă nimic, făcuseră ceva din acel nimic şi nu le plăcea să li se spună cum să trăiască, nici de către prieteni şi nici de către guvern, care părea să nici nu prea ştie că Marea Câmpie exista. Deşi aveau tendinţa de a arăta puţin ponosiţi, mulţi dintre ei aveau destui bani în bancă. Într-o vreme în care grâul se vindea cu un dolar şi treizeci de cenţi găleata şi costa patruzeci de cenţi să-l creşti, toată lumea din oraş era fericită. Dacă aveai suficient pământ, puteai să te îmbogăţeşti.

— Dalhart e pe drumul cel bun, a spus Papa suficient de tare cât să acopere muzica. O să construiesc un nenorocit de teatru de operă anul viitor. De ce să trebuiască să mergem până la Amarillo pentru puţină cultură?

— Avem nevoie de electricitate în oraş. Ăsta e biletul câştigător, a adăugat domnul Hurst.

Mama a continuat să rearanjeze mâncarea, care, în absenţa ei, nu era niciodată aşezată după standardele potrivite. Suzanna şi Charlotte râdeau împreună cu prietenele lor drăguţe şi bine îmbrăcate, cele mai multe dintre ele tinere mame.

Elsa l-a văzut pe Rafe stând împreună cu celelalte familii de italieni într-un colţ, lângă o masă cu mâncare. Părul negru, vâlvoi în vârful capului şi mai scurt pe lângă urechi, avea nevoie de o tunsoare. Briantină îi dădea strălucire, dar nu-l prea ţinea locului. Purta o cămaşă simplă, uzată la coate, pantaloni maro, bretele de piele maro şi un papion ecosez. O fată drăguţă, cu părul negru, era agăţată de braţul lui.

În cele şase săptămâni care trecuseră de la întâlnirea lor, faţa lui Rafe devenise mai închisă la culoare, urmare a orelor petrecute în câmp.

„Uită-te în direcţia asta”, şi-a spus Elsa, după care: „Nu, nu te uita”.

El s-ar fi prefăcut că nu o cunoştea. Sau, şi mai rău, că nici măcar nu o vedea.

Elsa şi-a impus să înainteze, auzindu-şi zgomotul tocurilor pe

lemnul ringului de dans.

A pus ceaunul pe masa acoperită cu o pânză albă.

— Doamne, Elsa. Şuncă în mijlocul mesei cu deserturi. La ce te-oi fi gândind? a întrebat mama.

Elsa a luat ceaunul şi l-a dus pe masa alăturată. Fiecare pas o apropia din ce în ce mai mult de Rafe.

A aşezat ceaunul pe masă cât a putut de silenţios.

Rafe s-a uitat în direcţia ei şi a văzut-o. Nu a zâmbit; mai rău, a privit-o îngrijorat pe fata care stătea lângă el.

Imediat, Elsa şi-a abătut privirea în altă parte. Nu putea rămâne acolo, chinuită de dorul lui, care o sufoca de-a dreptul. Iar ultimul lucru pe care şi l-ar fi dorit ar fi fost ca el s-o ignore toată seara.

— Mamă? a spus, ducându-se lângă mama ei. Mamă?

— Nu vezi că stau de vorbă cu doamna Tolliver?

— Da. Scuză-mă. Doar că... a murmurat ea, spunându-şi în gând: „Nu te uita la el”. Nu mă simt bine.

— Prea multă emoţie, îmi imaginez, a spus mama uitându-se la prietena ei.

— Cred că ar trebui să plec acasă, a spus Elsa.

Mama a aprobat cu o înclinare din cap.

— Desigur.

Elsa a fost atentă să nu se uite la Rafe în timp ce se îndrepta spre uşa deschisă. Cuplurile se învârteau pe lângă ea, pe ring.

A deschis uşa şi a păşit în după-amiaza călduţă, aurie. Uşa s-a trântit în spatele ei, atenuând sunetele muzicii de vioară şi pe cele ale paşilor de dans.

Elsa şi-a croit drum printre maşinile parcate, pe lângă trăsurile care îi aduceau la oraş, pentru evenimente de acel gen, pe fermierii mai puţin avuţi.

Strada Principală era liniştită, scăldată într-o văpaie de culoarea caramelului, care în scurt timp avea să se topească în noapte. Elsa a păşit pe trotuar.

— Els?

Ea s-a oprit şi s-a întors încet.

— Îmi pare rău, Els, a spus Rafe cu un aer jenat.

— Rău?

— Ar fi trebuit să îţi vorbesc înăuntru. Să-ţi fac un semn, sau ceva de genul ăsta.

— Ooo...

A venit mai aproape, atât de aproape încât Elsa a putut să-i simtă căldura corpului şi mirosul de grâu care i se impregnase în piele.

— Înţeleg, Rafe. Este drăguţă.

— Gia Composto. Părinţii noştri au hotărât să ne căsătorim înainte să începem să mergem.

Rafe s-a apropiat mai mult, iar Elsa i-a simţit respiraţia caldă pe obraz.

— M-am gândit la tine, a spus Rafe, grăbit.

— D... da?

El a dat din cap, cu un aer un pic cam ruşinat.

Elsa a avut sentimentul că se apropiase de o prăpastie; dacă ar fi căzut, şi-ar fi rupt oasele. Felul în care arăta Rafe, vocea lui. L-a privit în ochi, care erau întunecaţi precum noaptea, expresivi şi puţin trişti, deşi ea nu-şi putea imagina ce motive ar fi avut să fie trist.

— Întâlneşte-te cu mine diseară, a spus el. La miezul nopţii. La vechiul hambar Steward.

•

Elsa stătea întinsă în pat, complet îmbrăcată.

Nu ar fi trebuit să se ducă. Asta era clar. Vânătaia de pe falcă i se vindecase, dar urma rămăsese sub piele. Femeile cuminţi nu făceau ceea ce îi ceruse ei Rafe.

Şi-a auzit părinţii întorcându-se acasă, urcând scările, deschizând şi închizând uşa dormitorului de la capătul holului.

Ceasul de pe noptieră arăta ora 21.40.

Elsa stătea întinsă, respirând superficial în timp ce casa se cufunda în tăcere.

Aşteptând.

Nu ar fi trebuit să se ducă.

Nu conta cât de des îşi repetase asta în minte, pentru că nici măcar o dată nu intenţionase să-şi asculte propriul sfat.

La ora 23.30 s-a dat jos din pat. Camera era în continuare extrem de caldă, dar fereastra dădea spre cerul noptatic de deasupra Marii Câmpii. Portalul spre aventură din copilăria ei. Cât de des stătuse la acea fereastră şi îşi trimisese visurile spre universuri necunoscute?

A deschis geamul şi a ieşit pe spalierele de metal pentru flori. Părea că se strecura chiar în cerul înstelat.

A căzut pe covorul gros de iarbă şi a făcut o pauză, a

aşteptat, nervoasă, să fie găsită, dar în casă nu s-a aprins nicio lumină. S-a furişat de-a lungul zidului şi a luat o veche bicicletă a uneia dintre surorile ei. S-a urcat pe şa, după care a pedalat ca să iasă în Strada Principală şi afară din oraş.

Lumea era mare şi pustie noaptea, într-un fel cu care localnicii se obişnuiseră, luminată numai de licărirea stelelor, puncte sclipitoare într-o lume întunecată. Nu erau case acolo, nu era nimic altceva decât întuneric cale de kilometri întregi.

S-a oprit la vechiul hambar şi s-a dat jos de pe bicicletă, după care a aşezat-o pe pătura de iarbă de pe marginea drumului.

El nu avea să apară.

Bineînţeles că nu avea să apară.

Îşi amintea de toate cuvintele pe care el i le spusese, aşa puţine câte fuseseră, şi de fiecare detaliu al expresiei feţei lui în timp ce îi vorbise. Felul în care zâmbetul îi pornise dintr-un colţ al gurii şi i se înstăpânise încetul cu încetul pe chip. Urma palidă a unei cicatrici de pe falcă, felul în care un incisiv îi ieşea puţin în faţă.

„M-am gândit la tine. Întâlneşte-te cu mine diseară”.

Oare ea îi răspunsese? Sau doar încremenise locului, mută? Nu-şi amintea.

Dar acum era aici, stând singură în faţa unui hambar abandonat.

Cât de proastă putea să fie!

S-ar fi dezlănţuit iadul dacă ar fi prins-o tatăl ei.

A păşit înainte, zdrobind cu tocurile maro pietricelele de pe drum. Hambarul se ridica în faţa ei, cu vârful acoperişului părând să se agaţe în cârligul lunii. De pe acoperiş lipseau bucăţi de şipci. Plăci căzute erau împrăştiate pe jos.

Elsa şi-a încrucişat braţele, şi le-a strâns în jurul mijlocului, dar în realitate îi era mult prea cald.

Cât a stat acolo? Suficient de mult ca să înceapă să-i fie greaţă. Era pe punctul de a renunţa, când a auzit un zgomot de motor. S-a întors şi a văzut o pereche de faruri venind pe drum.

Era atât de şocată încât nu putea să se mişte.

Rafe conducea prea repede, era neglijent. Pietrişul sărea de sub roţi. A claxonat: *aaa*, *ooa, aaa!*

Probabil că apăsase frâna prea tare, pentru că automobilul a derapat până când s-a oprit. În jurul lui s-a ridicat un nor de praf.

Rafe a sărit grăbit din maşină.

— Els, a spus zâmbind, scoţând un buchet de flori roz şi roşii.

— Mi... mi-ai adus flori?

El a băgat mâna în cabină şi a scos o sticlă.

— Şi nişte gin!

Elsa n-avea idee cum să reacţioneze la niciunul dintre cadouri.

I-a întins florile. Ea l-a privit în ochi şi a gândit: „Asta”. Ar fi plătit orice preţ.

— Te doresc, Els, a şoptit el.

L-a urmat în spatele camionetei.

Păturile erau deja întinse. Elsa le-a îndreptat puţin şi s-a întins. Numai un fir subţire de lumină venea de la luna în formă de seceră.

Rafe s-a întins alături.

Elsa i-a simţit corpul lipit de al ei, i-a auzit respiraţia.

— Te-ai gândit la mine? a întrebat-o.

— Da.

— Şi eu. La tine, vreau să spun. La asta, a mai zis el începând să-i descheie corsajul.

Elsa simţea flăcări în locurile în care o atingea. Avea senzaţia că se destrăma. Nu putea să se calmeze, să ascundă ceea ce simţea.

I-a ridicat rochia şi i-a dat jos chiloţii, iar ea a simţit cum o învăluia aerul nopţii. Totul o excita, aerul pe piele, propria goliciune, felul în care el respira.

Îşi dorea să-l atingă, să-l guste, să-i spună unde voia – avea nevoie – să fie atinsă, dar frica de a nu se face de râs a determinat-o să tacă. Probabil că orice ar fi spus ar fi fost greşit, nepotrivit pentru o femeie bine-crescută. Voia atât de tare să-l facă fericit.

Înainte ca ea să fie pregătită, el era deja înăuntru, împingând tare, gemând. După câteva secunde a căzut peste ea, cutremurându-se şi respirând accelerat.

I-a şoptit ceva neinteligibil la ureche. Elsa a sperat că era ceva romantic.

Ea i-a atins barba nerasă de pe falcă. Atingerea i-a fost atât de delicată şi de firavă încât nu a crezut că el a simţit-o.

— O să-mi fie dor de tine, Els.

Elsa şi-a retras repede mâna.

— Unde pleci?

Rafe a deschis sticla de gin şi a tras o duşcă zdravănă, după care i-a întins-o ei.

— Ai mei mă obligă să merg la facultate.

S-a întors pe-o parte, şi-a sprijinit capul pe-o mână şi s-a uitat la ea în timp ce a luat o gură de gin şi s-a şters cu mâna la gură.

Apoi a mai o tras o duşcă.

— Mama vrea să termin o facultate ca să fiu american adevărat. Sau ceva de genul ăsta.

— Facultate, a spus ea, melancolică.

— Daaa. Stupid, nu? Nu am nevoie să învăţ din cărţi. Vreau să văd Times Square, Podul Brooklyn şi Hollywood. Să învăţ din practică. Să văd lumea, a spus el luând încă o gură de gin. Tu la ce visezi, Els?

A fost atât de surprinsă de întrebare, încât a durat ceva până să răspundă.

— Să am un copil, presupun. Poate că şi un cămin al meu.

El a zâmbit.

— La naiba, astea nu se pun! O femeie care-şi doreşte un copil e ca o sămânţă care vrea să crească. Altceva?

— O să râzi.

— Ba nu. Promit.

— Vreau să fiu curajoasă, a spus Elsa aproape prea încet ca să fie auzită.

— Ce te sperie?

— Totul, a spus ea. Bunicul meu a fost poliţist texan. Obişnuia să-mi spună sa mă lupt pentru ceea ce vreau. Dar pentru ce? Nu ştiu. Sună stupid când spun asta cu voce tare...

I-a simţit privirea şi a sperat că noaptea era blândă cu faţa ei.

— Nu te asemeni cu nicio fată pe care o cunosc, a spus el şi i-a dat o şuviţă de păr în spatele urechii.

— Când pleci?

— În august. Asta ne dă nişte timp. Dacă mai vrei să te întâlneşti cu mine.

Elsa a zâmbit.

— Da.

Voia să ia tot ce putea de la Rafe şi să plătească orice preţ i s-ar fi cerut pentru asta. Chiar şi să ajungă în iad. El o făcuse să se simtă într-un minut mai frumoasă decât restul lumii în douăzeci şi cinci de ani.

Capitolul 4

Până la jumătatea lui august, florile din cele câteva ghivece atârnătoare şi cutii de la ferestrele din centrul oraşului Dalhart erau pârlite şi aveau tulpinile prea lungi. Tot mai puţini comercianţi găseau energia de a curăţa şi de a uda plantele pe aşa o căldură, iar florile oricum nu ar mai fi rezistat prea mult. Domnul Hurst a făcut cu mâna, indiferent, în timp ce Elsa a trecut pe lângă el în drumul ei de la bibliotecă spre casă.

În timp ce Elsa deschidea poarta, mirosul îngrozitor de dulce al grădinii, dezgustător, a doborât-o. Şi-a dus o palmă la gură, dar nu a putut să se abţină. A vomitat pe trandafirii preferaţi ai mamei ei.

Elsa a continuat să icnească mult timp după ce nu-i mai rămăsese nimic în stomac. După un timp, s-a şters la gură şi s-a îndreptat, simţindu-se slăbită.

A auzit un foşnet în apropiere.

Mama era în genunchi în grădină, purtând o pălărie de soare împletită şi un şorţ peste rochia de zi din bumbac. Şi-a pus jos foarfecă şi s-a ridicat în picioare. Buzunarele şorţului erau pline de ceea ce tăiase. Oare cum de n-o deranjau spinii?

— Elsa! a spus mama pe un ton surprinzător de ascuţit. Nu ţi-a fost greaţă acum câteva zile?

— Sunt bine.

Mama şi-a scos mănuşile, câte un deget pe rând, în timp ce se apropia de Elsa.

Şi-a pus dosul palmei pe fruntea ei.

— Nu ai febră.

— Sunt bine. Îmi e doar greaţă.

Elsa a aşteptat ca mama ei să vorbească. Era evident că se gândea la ceva; se încruntase, ceea ce încerca să nu facă niciodată. O doamnă nu-şi arată emoţiile, asta era una dintre zicalele ei preferate, pe care Elsa o auzise de fiecare dată când plânsese din cauza singurătăţii sau implorase să fie lăsată să meargă la dans.

Mama o studia pe Elsa.

— Nu se poate.

— Ce?

— Nu cumva ne-ai acoperit de ruşine?

— Ce?

— Ai fost cu un bărbat?

Bineînţeles că mama putea ghici secretul Elsei. Toate cărţile pe care le citise Elsa romanţau legătura mamă-fiică. Chiar dacă mama nu-şi arăta iubirea întotdeauna (afecţiunea fiind un alt lucru pe care o doamnă trebuia să-l ascundă), Elsa ştia cât de legate erau.

S-a întins după mâinile mamei, le-a cuprins într-ale ei şi i-a simţit tresărirea instinctivă.

— Am vrut să-ţi spun. Am vrut. Am fost atât de singură cu aceste sentimente ale mele, care m-au derutat. Iar el...

Mama şi-a tras mâinile.

Elsa a auzit poarta deschizându-se şi a rămas tăcută în liniştea care s-a lăsat între ea şi mama ei.

— O, Doamne, de ce staţi amândouă în căldura asta înfiorătoare? Cu siguranţă că un pahar de ceai rece ar fi o soluţie.

— Fiica ta aşteaptă un copil.

— Charlotte? Era şi timpul. Am crezut...

— Nu! a izbucnit mama. Elsinore!

— Eu? a întrebat Elsa. *Însărcinată*?

Nu putea fi adevărat. Ea şi Rafe fuseseră împreună doar de câteva ori şi de fiecare dată lucrurile se petrecuseră foarte rapid. Totul se terminase înainte de a începe. Cu siguranţă că nu avea cum să rezulte un copil din asta.

Dar ce ştia ea despre asemenea lucruri? O mamă nu îi vorbea fiicei ei despre sex până în ziua nunţii, iar Elsa nu se măritase, aşa că mama ei nu îi vorbise despre pasiune sau despre făcutul de copii, presupunând că Elsa nu avea să aibă parte de niciunul dintre cele două lucruri. Tot ce ştia Elsa despre sex şi procreare aflase din romanele pe care le citea. Şi, cinstit vorbind, detaliile erau sărăcăcioase.

— *Elsa*? a întrebat Papa.

— Da, a fost răspunsul abia auzit al mamei ei.

Papa a apucat-o pe Elsa de braţ şi a tras-o aproape.

— Cine te-a făcut de ruşine?

— Nu, Papa...

— Spune-mi cine este chiar acum sau, Dumnezeu mi-e martor, o să merg din uşă-n uşă şi o să îl întreb pe fiecare bărbat din acest oraş dacă el este cel care mi-a făcut fiica de

ruşine.

Elsa şi-a imaginat: Papa, târând-o din uşă-n uşă, o Hester Prynne a erei moderne; şi l-a imaginat pe tatăl ei bătând la uşi şi întrebându-i pe bărbaţi, ca, de pildă, pe domnul Hurst sau pe domnul McLaney: „Tu ai făcut-o de ruşine pe această femeie?”

Mai devreme sau mai târziu, tatăl ei împreună cu ea ar fi părăsit oraşul şi ar fi început să meargă pe la ferme.

Ar fi făcut asta. Elsa ştia că ar fi făcut-o. Atunci când îşi punea ceva în minte, tatăl ei nu mai putea fi oprit.

— O să plec, a spus ea. O să plec chiar acum. O să plec de una singură.

— Trebuie să fi fost... ştii... o crimă, a spus mama. Niciun bărbat nu ar...

— Nu m-ar vrea? a întrebat Elsa, întorcându-se către mama ei. Niciun bărbat nu ar putea vreodată să mă vrea. Mi-ai spus asta toată viaţa. Aţi făcut tot posibilul să înţeleg că sunt urâtă şi de neiubit, dar nu e adevărat. Rafe m-a vrut. El...

— Martinelli, a spus Papa, cu o voce plină de dezgust. Un ie-ta-lian. Taică-său a cumpărat o batoză de la mine anul ăsta. Doamne, Dumnezeule! Când o auzi oamenii... a spus el împingând-o pe Elsa. Du-te în camera ta. Trebuie să mă gândesc.

Elsa a plecat împleticindu-se. A vrut să spună ceva, dar care erau cuvintele care ar fi putut repara o astfel de situaţie? A urcat treptele prispei şi a intrat în casă.

Maria stătea în arcada bucătăriei, ţinând în mână un sfeşnic şi o cârpă.

— Domnişoară Wolcott, sunteţi bine?

— Nu, Maria, nu sunt.

Elsa a fugit în sus pe scări şi s-a dus în camera ei. A simţit cum începea să plângă, dar şi-a refuzat uşurarea pe care lacrimile o promiteau.

Şi-a atins stomacul plat, aproape concav. Nu-şi putea imagina un bebeluş înăuntru, crescând în taină. Cu siguranţă că o femeie ar fi trebuit să simtă dacă se întâmpla aşa ceva.

A trecut o oră, apoi încă una. Oare despre ce vorbeau părinţii ei? Ce aveau de gând să-i facă? S-o bată, s-o închidă, să cheme poliţia ca să raporteze o infracţiune fictivă?

S-a plimbat prin cameră. S-a aşezat. S-a plimbat din nou. Pe fereastră, a văzut cum se apropia seara.

Aveau s-o alunge, iar ea urma să rătăcească prin Marea Câmpie, fără un ban şi distrusă, până când ar fi venit momentul să nască, lucru pe care l-ar fi făcut singură, în mizerie, iar corpul ei, în cele din urmă, ar fi cedat. Avea să moară în timpul naşterii.

La fel şi bebeluşul.

„Opreşte-te.” Părinţii ei nu i-ar fi făcut aşa ceva. Nu ar fi putut. O iubeau.

În sfârşit, uşa dormitorului s-a deschis. Mama stătea acolo, arătând neobişnuit de hărţuită şi de frustrată.

— Împachetează-ţi nişte lucruri, Elsa.

— Unde mă duc?

Avea să fie precum Gertrude Renke? Fata aceea fusese plecată câteva luni după scandalul cu Theodore. Apoi se întorsese acasă şi nimeni nu mai pomenise nimic despre toată întâmplarea.

— Fă-ţi bagajul.

Elsa a îngenuncheat lângă pat şi a scos valiza de sub el. Ultima oară fusese folosită atunci când se dusese la spitalul din Amarillo. În urmă cu unsprezece ani.

A scos haine din dulap, fără vreun plan sau vreun gând, şi le-a aşezat în geamantanul deschis.

Apoi s-a uitat la biblioteca arhiplină, care avea cărţi nu numai pe rafturi, ci şi deasupra, unele dintre ele fiind grămădite chiar jos, pe podea. Noptiera era, de asemenea, ticsită. Să aleagă între toate acele cărţi ar fi fost pentru Elsa ca şi cum ar fi avut de ales între apă şi aer.

— Nu am toată ziua la dispoziţie, a spus mama.

Elsa a luat *Vrăjitorul din Oz, Raţiune şi simţire*, *Jane Eyre* şi *La răscruce de vânturi.* A lăsat *Vârsta inocenţei*, care, într-un fel, era cauza a ceea ce se întâmplase.

A pus cele patru romane în valiză şi a închis-o.

— Fără Biblie, văd. Haide, să mergem! a spus mama.

Elsa a urmat-o afară din casă. Au traversat grădina şi s-au dus la Papa, care stătea lângă automobil.

— Nu poate să se întoarcă la noi, Eugene, a spus mama. Va trebui să se mărite cu el.

Elsa s-a oprit.

— Să mă mărit? a întrebat ea, uluită, fiindcă în tot răstimpul în care încercase să-şi imagineze soarta amară ce o aştepta, nicio

secundă nu-i trecuse prin cap acea variantă. Nu puteţi vorbi serios. Are doar optsprezece ani.

Mama a scos un sunet de dezgust.

Papa a deschis uşa pasagerului şi a aşteptat, nerăbdător, ca Elsa să se urce în maşină. În momentul în care s-a aşezat, a trântit uşa, a luat loc pe scaunul şoferului şi a pornit motorul.

— Du-mă la gară.

Papa a aprins farurile.

— Te temi că ie-talianul tău n-o să te vrea? Prea târziu, domnişorico. Nu vei dispărea pur şi simplu. O, nu. Vei suporta consecinţele păcatului tău.

La câţiva kilometri în afara oraşului nu mai rămăsese nimic altceva de văzut decât fasciculele galbene de lumină ale perechii de faruri. Teama Elsei sporea cu fiecare minut, cu fiecare kilometru, până când ea a ajuns să simtă că s-ar fi putut dezintegra.

Lonesome Tree era un orăşel de doi bani, înghesuit înspre graniţa cu Oklahoma. L-au traversat cu viteza de treizeci de kilometri pe oră.

Peste trei kilometri, farurile au luminat o cutie poştală pe care era scris MARTINELLI. Papa a luat curba pe o alee de acces lungă şi nepavată, mărginită pe ambele laturi de plopi şi de un gard de sârmă ghimpată prinsă în stâlpi făcuţi din lemnul pe care Martinelli putuse să-l găsească în acel ţinut aproape lipsit de copaci.

Maşina a tras într-o curte bine îngrijită şi a oprit în faţa unei case vopsite în alb, care avea o prispă acoperită şi lucarne pe latura dinspre stradă.

Papa a claxonat. Tare. O dată. De două ori. De trei ori.

Din hambar a ieşit un bărbat cu un topor aşezat lejer pe umăr. Atunci când el a intrat în lumina farurilor, Elsa a observat că purta uniforma fermierilor de prin părţile locului: salopetă peticită şi cămaşă cu mânecile suflecate.

O femeie a ieşit din casă şi i s-a alăturat bărbatului. Era scundă şi avea părul negru, împletit într-o coroniţă. Purta o rochie simplă şi un şorţ alb, curat. Era la fel de frumoasă pe cât era Rafe de chipeş; amândoi aveau acelaşi gen de faţă sculptată, cu pomeţi înalţi, buze cărnoase şi ten măsliniu.

Papa a ieşit din maşină, s-a dus la uşa pasagerului, a deschis-o şi a tras-o pe Elsa în picioare.

— Eugene, a spus fermierul. Sunt la zi cu plăţile pentru batoză, nu-i aşa?

Papa l-a ignorat şi a strigat:

— Rafe Martinelli!

Elsa şi-a dorit ca pământul să se deschidă şi s-o înghită. Ştia ce vedeau fermierul şi soţia lui atunci când se uitau la ea: o fată bătrână, slabă ca o salcie, înaltă precum majoritatea bărbaţilor, cu părul tăiat inegal, cu bărbia ascuţită pe o faţă îngustă, la fel de plată ca o câmpie stearpă. Buzele ei subţiri erau crăpate, rănite şi pline de sânge, fiindcă şi le muşcase din pricina nervozităţii. Valiza pe care o ţinea în mâna dreaptă era mică, dovadă a faptului că era o femeie care avea foarte puţine lucruri ale ei.

Rafe a apărut pe prispă.

— Ce putem face pentru voi, ha? a întrebat domnul Martinelli.

— Fiul tău a făcut-o de ruşine pe fiica mea, Tony, iar acum ea aşteaptă un copil.

Elsa a văzut faţa doamnei Martinelli schimbându-se la auzul acelor vorbe, a observat cum expresia blândă i s-a transformat într-una suspicioasă. O expresie care o evalua pe Elsa şi o condamna drept mincinoasă, femeie uşoară sau amândouă.

În acest fel aveau s-o vadă oamenii din oraş de atunci încolo: fata bătrână care sedusese un băiat şi fusese făcută de ruşine. Elsa a reuşit să se controleze prin forţa voinţei, refuzând să articuleze urletul care îi umplea capul.

Ruşine.

Credea că nu era străină de ruşine, ar fi spus chiar că ruşinea reprezenta norma, dar acum vedea diferenţa. În familia ei, Elsa simţise ruşinea datorată lipsei ei de atractivitate, a incapacităţii de a se mărita. Lăsase ruşinea să devină parte din ea, să i se strecoare prin corp şi prin minte, să devină ţesutul conjunctiv care o ţinea adunată. Dar în acea ruşine existase speranţa că într-o zi ai ei aveau să o vadă pe ea cea reală, de dincolo de aparenţe, fiica şi sora care credea că era. O floare închisă ermetic, cu petalele strânse în aşteptarea soarelui, disperată să înflorească.

Ruşinea de acum era diferită. Elsa şi-o provocase singură şi, mai rău, distrusese viaţa acelui biet tânăr.

Rafe a coborât treptele şi s-a aşezat între părinţii lui.

În lumina farurilor, familia Martinelli se holba la Elsa cu o

expresie clară de oroare.

— Fiul tău a profitat de fiica mea, a spus Papa.

Domnul Martinelli s-a încruntat.

— De unde ştii...

— Papa, a şoptit Elsa. Te rog, nu...

Rafe a făcut un pas în faţă.

— Els, a spus el. Eşti OK?

Elsa ar fi vrut să plângă, mişcată de acel mic semn de bunătate.

— Nu poate fi adevărat, a spus doamna Martinelli. E logodit cu Gina Composto.

— Logodit? l-a întrebat Elsa pe Rafe.

Acesta s-a înroşit.

— Săptămâna trecută.

Elsa a înghiţit în sec şi a dat din cap, cu o expresie împietrită pe faţă.

— Nu am crezut că tu... ştii. Vreau să spun, înţeleg. O să plec. Asta este ceva ce trebuie să gestionez singură.

A făcut un pas în spate.

— O, nu, nu, domnişorico, a spus Papa uitându-se la domnul Martinelli. Familia noastră este o familie bună. Suntem respectaţi în Dalhart. Aştept ca băiatul tău să facă ceea ce trebuie, Tony, a continuat el aruncându-i Elsei o ultimă privire, plină de dezgust. Oricum, nu vreau să te mai văd niciodată, Elsinore. Nu mai eşti fiica mea.

În această notă, s-a dus la maşina care avea în continuare motorul pornit şi a plecat.

Elsa a rămas locului, cu valiza în mână.

— Raffaello, a spus domnul Martinelli uitându-se la fiul lui. Este adevărat?

Rafe a tresărit, incapabil să-şi privească tatăl în ochi.

— Da.

— *Madonna mia*[4], a spus doamna Martinelli, după care a mai îngăimat ceva în italiană.

Era furioasă, iată singurul lucru pe care l-a înţeles Elsa. L-a plesnit zgomotos pe Rafe peste ceafă şi a început să strige:

— Alung-o, Antonio! *Puttana!*[5]

Domnul Martinelli şi-a tras soţia deoparte.

---

[4] „Sfântă Fecioară” (în limba italiană în original).

[5] „Curvă” (în limba italiană în original).

— Îmi pare rău, Rafe, a spus Elsa de îndată ce au rămas singuri.

Simţea cum o îneca ruşinea. A auzit-o pe doamna Martinelli ţipând „*Nu!*” şi apoi „*Puttana!*” din nou.

O clipă mai târziu, domnul Martinelli s-a întors la Elsa, arătând mai bătrân decât păruse înainte să plece. Avea faţa aspră, cu fruntea ieşită în afară şi ornamentată cu o pereche de sprâncene stufoase, arcul nasului îi era denivelat, părând să fi fost spart de mai multe ori, iar bărbia îi era boantă. O mustaţă de modă veche, care semăna cu un plug de locomotivă, îi acoperea aproape în întregime buza superioară. Fiecare detaliu al climei proaste din Panhandle Texas putea fi citit pe faţa lui mult prea bronzată şi în ridurile ce-i brăzdau fruntea precum sunt săpate în trunchiul unui copac inelele ce indică vârsta.

— Eu sunt Tony, a spus el, după care şi-a înclinat capul în direcţia soţiei lui, care stătea la o distanţă de mai bine de un metru. Nevastă-mea, Rose.

Elsa a dat din cap. Ştia că Tony era unul dintre nenumăraţii fermieri care în fiecare anotimp cumpărau materiale pe credit de la tatăl ei şi care plăteau după ce culegeau recolta. Se întâlniseră la câteva adunări ale districtului, dar nu la multe. Familia Wolcott nu socializa cu de-alde Martinelli.

— Rafe, a continuat Tony, uitându-se la fiul lui. Fă-ne cunoştinţă cum trebuie cu fata ta.

„Fata ta”.

Nu „stricata” lui, „amanta” lui.

Elsa nu fusese niciodată „fata” nimănui. Şi oricum era prea bătrână ca să mai fie fată.

— Papa, aceasta este Elsa Wolcott, a spus Rafe cu o voce care s-a spart atunci când a rostit ultimul cuvânt.

— Nu, nu, nu! a ţipat doamna Martinelli, după care s-a lovit cu palmele peste coapse. Pleacă la facultate în trei zile, Tony. Am dat avansul. De unde putem şti că femeia asta este însărcinată? Poate fi o minciună. Un copil...

— Schimbă tot, a spus domnul Martinelli.

A adăugat câteva cuvinte în italiană, care au redus-o la tăcere pe soţia lui.

— O să te însori cu ea, i-a spus domnul Martinelli lui Rafe.

Doamna Martinelli a înjurat cu voce tare în italiană; sau cel puţin aşa a părut.

Rafe a aprobat înclinând din cap. Părea la fel de speriat ca şi Elsa.

— Cum rămâne cu viitorul lui, Tony? a întrebat doamna Martinelli. Cu toate visurile pe care le-ai avut pentru el?

Domnul Martinelli nu s-a uitat la soţia lui.

— Toate astea s-au sfârşit, Rose.

•

Elsa a aşteptat în linişte. Timpul părea să încetinească şi să se dilate în timp ce Rafe o privea. Tăcerea din jurul lor ar fi fost totală fără cotcodăcitul găinilor din coteţ şi pleoscăitul porcului care se scălda, leneş, în mocirlă.

— O s-o instalez, a spus doamna Martinelli pe un ton ferm, cu faţa încremenită într-un rictus de nemulţumire.

Domnul Martinelli şi Rafe au plecat fără să scoată un cuvânt.

Elsa şi-a spus în gând: „Pleacă. Pur şi simplu, pleacă”. Asta îşi doreau. Dacă ar fi plecat chiar atunci, acea familie ar fi putut să-şi vadă de viaţă în continuare.

Dar unde s-ar fi putut duce?

Cum ar fi putut trăi?

S-a apăsat cu palma peste abdomenul plat şi s-a gândit la viaţa care creştea înăuntru.

Un bebeluş.

Cum se făcea că, în toată acea vâltoare de ruşine şi de regret, uitase de singurul lucru care conta?

Urma să fie mamă. *Mamă.* Urma să nască un copil care să o iubească şi pe care ea să-l iubească.

Un miracol.

S-a întors cu spatele la doamna Martinelli şi a pornit pe lungul drum spre ieşire. Şi-a auzit fiecare pas, alături de murmurul plopilor bătuţi de vânt.

— Aşteaptă!

Elsa s-a oprit. S-a întors.

Doamna Martinelli stătea chiar în spatele ei, cu degetele făcute pumn şi cu gura contorsionată într-un rictus de dezaprobare. Era atât de mică încât ar fi putut fi răsturnată de un vânticel firav, dar, cu toate astea, emana o forţă indiscutabilă.

— Unde te duci?

— Ce vă pasă? Plec.

— Părinţii te vor primi înapoi aşa, făcută de ruşine?

— Nu prea cred.

— Atunci...

— Îmi pare rău, a spus Elsa. Nu am vrut să-i ruinez viaţa fiului dumneavoastră. Sau să spulber speranţele pe care le aveaţi pentru el... Am vrut doar... nu mai contează acum.

Elsa se simţea ca o girafă ce o umbrea pe acea micuţă femeie cu înfăţişare exotică.

— Deci asta-i tot? Pleci, pur şi simplu?

— Nu asta vreţi să fac?

Doamna Martinelli s-a apropiat şi a studiat-o cu atenţie pe Elsa. După câteva momente lungi şi inconfortabile, a întrebat:

— Câţi ani ai?

— Douăzeci şi cinci.

Doamna Martinelli nu a părut încântată de răspuns.

— O să te converteşti la catolicism?

Elsei i-a luat câteva momente să înţeleagă ce se întâmpla. Negociau.

Catolică.

Părinţii ei ar fi fost îngroziţi. Familia ar fi dezmoştenit-o.

Dar deja făcuseră asta. „Nu mai eşti fiica mea”.

— Da, a spus Elsa.

Copilului ei avea să-i trebuiască sprijinul unei religii, iar ea avea să facă parte din familia Martinelli.

Doamna Martinelli a dat, scurt, din cap.

— Bine. Atunci...

— O să iubiţi acest copil? a întrebat Elsa. Aşa cum aţi fi iubit un copil născut de Gia?

Doamna Martinelli a părut surprinsă.

— Sau doar o să-l toleraţi pe copilul *puttanei*? a întrebat Elsa, neştiind ce însemna cuvântul, dar ştiind că nu era unul cordial. Pentru că ştiu cum este să creşti într-o casă în care iubirea îţi e refuzată. Nu o să-i fac asta copilului meu.

— Atunci când o să fii mamă, o să ştii ce simt acum, a zis doamna Martinelli în cele din urmă. Visurile pe care le ai pentru copiii tăi sunt atât de... atât de... a spus ea, iar apoi s-a oprit şi s-a uitat în altă parte în timp ce ochii i se umpleau de lacrimi, după care a continuat: Nu-ţi poţi imagina sacrificiile pe care le-am făcut pentru ca Raffaello să aibă o viaţă mai bună decât a noastră.

Elsa şi-a dat seama de durerea pe care i-o provocase acelei

femei, iar ruşinea i s-a intensificat. Atât putea să facă fără să-şi ceară scuze din nou.

— Pe copil o să-l iubesc, a umplut doamna Martinelli tăcerea. Primul meu nepot.

Elsa a înţeles foarte bine cuvintele nerostite: „Pe tine nu te voi iubi”, dar acel unic cuvânt, „iubire”, era suficient ca să echilibreze inima Elsei şi să consolideze soluţia fragilă la care se ajunsese.

Putea trăi nedorită printre acei străini; deprinsese abilitatea de a fi invizibilă. Acum conta doar copilul.

Şi-a pus o mână pe stomac şi s-a gândit: „Tu, tu, micuţule, o să fii iubit de mine şi o să mă iubeşti, la rândul tău”.

Nimic altceva nu mai conta.

„O să fiu mamă”.

Pentru acel copil, Elsa era dispusă să se mărite cu un bărbat care nu o iubea şi să se alăture unei familii care nu o dorea. De atunci înainte, toate alegerile ei aveau să fie făcute astfel.

Pentru copilul ei.

— Unde să-mi pun lucrurile?

Capitolul 5

Doamna Martinelli mergea atât de repede, încât era greu să ţii pasul cu ea.

— Ţi-e foame? a întrebat femeia miniaturală în timp ce urca scările şi trecea de grămada de scaune desperecheate de pe prispă.

— Nu, doamnă.

Doamna Martinelli a deschis uşa din faţă şi a intrat în casă. Elsa a urmat-o. În salon a văzut mai multe piese de mobilier din lemn şi o masă de cocktail ovală, zgâriată. Milieuri albe, croşetate, stăteau atârnate pe spătarele scaunelor. Pe doi dintre pereţi erau agăţate crucifixe mari.

Catolică.

Ce însemna asta, de fapt? Ce promisese Elsa să devină?

Doamna Martinelli a trecut prin camera de zi şi a intrat pe un hol îngust, trecând de o uşă deschisă dincolo de care se vedeau o cadă de baie din cupru şi un spălător. Fără vas de toaletă.

Oare nu aveau canalizare?

La capătul holului, doamna Martinelli a intrat într-o cameră.

Dormitorul unui băiat, cu tot cu trofeele sportive aşezate pe un scrin. Un pat nestrâns, pus cu faţa la fereastra încadrată de draperii albastre de batist. Elsa a văzut, aşezată pe noptieră, o fotografie a Giei Composto. O valiză – fără îndoială, pregătită pentru plecarea la facultate – aşezată pe pat.

Doamna Martinelli a luat fotografia şi a aruncat valiza sub pat.

— Vei sta aici, singură până la nuntă. Rafe poate să doarmă în hambar. Oricum, îi place să facă asta în nopţile fierbinţi, a spus ea, iar apoi a aprins o veioză. O să vorbesc cât mai curând cu părintele Michael. Nu e nevoie s-o lungim, a adăugat, iar după aceea s-a încruntat şi a conchis: Va trebui să vorbesc şi cu familia Composto.

— Poate că ar trebui ca Rafe să facă asta, a spus Elsa.

Doamna Martinelli s-a uitat în sus. Micuţa femeie era o alăturare a contrariilor: avea mişcările rapide şi agere ale unei păsări şi un aspect fragil, dar Elsa percepea la ea o forţă copleşitoare. Tărie. Şi-a amintit povestea familiei lui Rafe, cum Tony şi Rose veniseră în America din Sicilia cu doar câţiva dolari în buzunar. Împreună găsiseră acel pământ şi supravieţuiseră pe el, trăind câţiva ani într-un bordei de pământ pe care şi-l construiseră singuri. Numai femeile puternice rezistau într-o fermă texană.

— Cred că-i e dator cu asta, a adăugat Elsa.

— Spală-te. Aranjează-ţi lucrurile, a spus doamna Martinelli. Ne vedem dimineaţă. Lucrurile arată deseori mai bine în lumina soarelui.

— Eu, nu, a spus Elsa.

Doamna Martinelli a studiat-o preţ de un moment chinuitor, descoperindu-i, în mod evident, lipsurile. Apoi a plecat, închizând uşa în urma ei.

Elsa s-a aşezat pe pat, brusc incapabilă să-şi stăpânească respiraţia.

S-a auzit o bătaie slabă în uşă.

— Intră, a spus ea.

Rafe a deschis uşa şi a rămas pe loc. Şi-a dat jos şapca şi a început s-o răsucească în mâini.

Apoi, încet, a închis uşa în spatele lui. A venit la ea şi s-a aşezat pe pat. Arcurile au scârţâit din pricina greutăţii

suplimentare.

Elsa i-a privit, dintr-o parte, profilul perfect. *Atât de frumos!*

— Îmi pare rău, a spus ea.

— Ei, la naiba, Els, oricum nu voiam să merg la facultate, a lămurit-o el aruncându-i un zâmbet forţat, iar părul negru i-a căzut peste un ochi. Nu voiam nici să rămân aici, dar...

S-au uitat unul la celălalt.

În cele din urmă, el a apucat-o de mână şi a ţinut-o aşa.

— O să încerc să fiu un soţ bun, a spus.

Elsa a vrut să-i strângă mâna ca să-i arate cât de mult însemnau acele cuvinte pentru ea, dar nu a îndrăznit. Se temea că, dacă s-ar fi agăţat cu adevărat de el, nu i-ar mai fi dat drumul niciodată. Trebuia ca de atunci înainte să fie precaută, să se poarte cu el aşa cum s-ar fi purtat cu o pisică fricoasă; să aibă grijă să nu se mişte niciodată prea repede sau să vrea prea mult.

Ea nu a spus nimic şi, peste ceva timp, Rafe i-a dat drumul mâinii şi a lăsat-o în dormitorul lui, stând pe patul lui, singură.

•

A doua zi de dimineaţă, Elsa s-a trezit târziu. Şi-a dat părul la o parte de pe faţă. Şuviţe subţiri erau lipite de obraji; plânsese în somn.

Bun. Mai bine să plângi noaptea, când nu te vede nimeni. Nu voia să-şi expună slăbiciunile în faţa acelei familii noi.

S-a dus la spălător şi şi-a aruncat cu apă călduţă pe faţă, apoi s-a spălat pe dinţi şi şi-a pieptănat părul.

Noaptea trecută îşi dăduse seama, în timp ce despacheta, cât de nepotrivite îi erau hainele pentru o viaţă la fermă. Era fată de oraş; ce ştia ea despre traiul la ţară? Nu-şi adusese decât rochii de crep, dresuri de mătase şi pantofi cu toc. Haine de duminică.

S-a îmbrăcat cu cea mai simplă rochie de zi, de un gri-cărbune, cu nasturi de perle şi cu guler de dantelă, apoi şi-a tras pe ea dresurile şi s-a încălţat cu pantofii cu toc pe care îi purtase cu o seară înainte.

Casa mirosea a şuncă şi a cafea. I-a chiorăit stomacul, ceea ce a făcut-o să-şi amintească de ultima masă, pe care o luase în urmă cu aproape o zi.

Bucătăria – cu tapet de un galben viu, draperii cadrilate şi podea aşternută cu linoleum alb – era goală. Vasele care se uscau pe chiuvetă erau dovada faptului că Elsa dormise în

timpul micului dejun. La ce oră se sculau oamenii ăştia? Era abia ora nouă.

Elsa a ieşit afară şi a văzut ferma Martinelli în plin soare. Sute de acri de mirişte rămasă în urma recoltării grâului se întindeau în toate direcţiile, alcătuind o mare de tulpini retezate, galbene şi uscate, iar o porţiune de câţiva acri din mijlocul terenului era ocupată de gospodărie.

Un drum de maşină, o panglică maro de pământ mărginită de plopi şi de garduri, traversa câmpul. Ferma în sine era alcătuită din casă, un hambar mare de lemn, un padoc pentru cai, un ocol pentru vaci, o cocină pentru porci, un coteţ pentru găini şi o moară de vânt. În spatele casei erau o livadă, o mică vie şi o grădină de legume. Doamna Martinelli era în grădină, aplecată.

Domnul Martinelli a ieşit din hambar şi a venit la ea.

— Bună dimineaţa! a spus el. Vino cu mine.

A condus-o pe marginea lanului de grâu; resturile secerişului păreau rezultatul unei distrugeri, al unei devastări. La fel ca şi starea în care se afla Elsa. O adiere blândă a răscolit, cu un şuierat, cioturile de tulpini rămase drepte.

— Eşti fată de oraş, a spus domnul Martinelli cu un accent puternic italian.

— Presupun că nu mai sunt.

— Ăsta e un răspuns bun, a spus el aplecându-se şi luând un pumn de ţărână. Dacă-l asculţi, pământul meu îşi spune povestea. Istoria familiei noastre. Plantăm, îngrijim, culegem. Fac vin din strugurii pe care i-am adus din Sicilia, şi vinul pe care-l fac îmi aminteşte de tatăl meu. Acest pământ ne uneşte între noi, aşa cum a făcut-o cu generaţii de-a rândul. Acum te va lega pe tine de noi.

— Nu am avut niciodată grijă de nimic.

El a privit-o.

— Vrei să schimbi asta?

Elsa a văzut compasiunea din ochii lui întunecaţi, ca şi cum ar fi ştiut câtă frică simţise ea până atunci, dar s-a gândit că, probabil, asta era doar în imaginaţia ei. Tot ce ştia el în privinţa ei era faptul că acum se afla la ferma lor şi că, odată cu ea, îl trăsese în jos şi pe fiul lui.

— Începuturile nu sunt altceva decât începuturi, Elsa. Eu şi Rosalba am ajuns aici venind din Sicilia şi având doar şaptesprezece dolari şi un vis. Iată care a fost începutul nostru.

Dar nu de aici ne-a venit această viaţă bună. Avem pământul ăsta pentru că muncim pentru el, pentru că, oricât de grea a fost viaţa, am rămas aici. Acest pământ ne-a întreţinut. Te va întreţine şi pe tine, dacă îi permiţi.

Elsa nu se gândise niciodată la pământ în felul acela, ca la ceva care putea să reprezinte o sursă de stabilitate şi o viaţă în sine. Acea idee, de a rămâne acolo şi de a avea o viaţă bună şi un loc căruia să-i aparţină, a sedus-o aşa cum n-o mai făcuse nimic altceva înainte.

Avea de gând să facă tot ce putea ca să devină o Martinelli din cap până-n picioare, ca să se poată alătura poveştii lor, poate chiar să şi-o asume şi s-o transmită mai departe copilului pe care îl purta în pântec. Ar fi făcut orice, ar fi devenit oricine, ca să se asigure că acea familie avea să iubească necondiţionat bebeluşul, ca pe un membru al familiei.

— Vreau asta, domnule Martinelli, a spus ea în cele din urmă. Vreau să aparţin acestui loc.

El a zâmbit.

— Am văzut asta în tine, Elsa.

Ea a început să-i mulţumească, dar a fost întreruptă de doamna Martinelli, care l-a strigat pe soţul ei în timp ce se apropia ducând un coş plin cu roşii coapte şi verdeţuri.

— Elsa, a spus ea după ce s-a oprit. Ce plăcere să văd că te-ai sculat!

— Am... dormit prea mult.

Doamna Martinelli a aprobat înclinând din cap.

— Urmează-mă.

În bucătărie, doamna Martinelli a scos legumele din coş şi le-a pus pe masă; roşii coapte, mari, ceapă galbenă, verdeţuri, căpăţâni de usturoi. Elsa nu văzuse niciodată atât de mult usturoi la un loc.

— Ce ştii să găteşti? a întrebat-o pe Elsa în timp ce-şi lega un şorţ.

— Ca... cafea.

Doamna Martinelli s-a oprit.

— Nu ştii să găteşti? La vârsta ta?

— Îmi pare rău, doamnă Martinelli. Nu, dar...

— Ştii să faci curat?

— Ei bine... sunt sigură că pot să învăţ.

Doamna Martinelli şi-a încrucişat braţele.

— Ce ştii să faci?

— Să cos. Să brodez. Să cârpesc. Să citesc.

— Eşti o doamnă. *Madonna mia!* a spus doamna Martinelli privind de jur-împrejurul bucătăriei impecabil de curate. Bine. Atunci o să te învăţ să găteşti. Începem cu *arancini*[6]*.* Şi spune-mi Rose.

•

Nunta a fost un eveniment discret şi făcut în grabă, fără nicio petrecere înainte sau după. Rafe a strecurat o verighetă simplă pe degetul Elsei, a spus „da” şi asta a fost cam tot. A părut să sufere de nişte dureri fizice în timpul scurtei ceremonii.

În noaptea nunţii, s-au întâlnit în întuneric şi şi-au pecetluit jurămintele cu trupurile lor, aşa cum o făcuseră cu vorbele, punând în asta o pasiune la fel de tăcută ca şi noaptea care îi înconjura.

În zilele, săptămânile şi lunile ce au urmat, el a încercat să fie un soţ bun, iar ea a încercat să fie o soţie bună.

La început, cel puţin din punctul de vedere al lui Rose, Elsa nu era capabilă să facă nimic ca lumea. S-a tăiat la degete mărunţind roşiile şi şi-a ars încheietura scoţând pâinea proaspăt coaptă din cuptor. Nu putea deosebi un dovleac copt de unul necopt. Să facă flori de zucchini umplute părea o misiune imposibilă pentru cineva atât de neîndemânatic precum Elsa. S-a convertit la catolicism şi a ascultat slujba în latină, fără a înţelege o boabă din ea, dar fiind ciudat de alinată de sunetele frumoase care o însoţeau; a memorat rugăciuni, a învăţat rozariile şi a ţinut unul în buzunarul de la şorţ. S-a dus la spovedanie, unde a stat într-un confesional mic şi întunecat, din care şi-a spus păcatele părintelui Michael, care s-a rugat ca să-i fie iertate. La început nimic din toate astea nu aveau prea mult sens pentru ea, dar în timp au devenit ceva familiar şi totodată parte din rutină, din noua ei viaţă, ca, de pildă, zilele de vineri cu post de carne şi mulţimea de sfinţi pe care îi sărbătoreau.

Elsa a învăţat – spre surprinderea ei şi a soacrei ei – că nu era o persoană care să renunţe. Se scula în fiecare dimineaţă cu mult înaintea soţului ei şi ajungea în bucătărie la timp ca să pună de cafea. A învăţat să gătească, să mănânce şi să iubească feluri de mâncare de care nu auzise înainte, preparate din ingrediente pe care nu le mai văzuse – ulei de măsline,

[6] Apetitiv cu orez şi carne, din bucătăria siciliană.

fettuccine, arancini, pancetta. A învăţat cum să devină invizibilă la o fermă: să lucreze mai mult decât restul lumii şi să nu se plângă niciodată.

În timp, un sentiment nou şi neaşteptat de apartenenţă i s-a strecurat în suflet. Petrecea ore întregi îngenuncheată pe pământul grădinii, urmărind cum seminţele pe care le plantase germinau, ieşeau din pământ şi deveneau verzi, fiecare părând un nou început. O promisiune pentru viitor. A învăţat să culeagă strugurii Nero d'Avola de un roşu intens şi să-i transforme într-un vin despre care Tony jura că era la fel de bun precum cel făcut de tatăl lui. A descoperit liniştea ce venea din contemplarea unui pământ proaspăt arat şi speranţa pe care acele ogoare o inspirau.

Aici, se gândea ea uneori, pe pământul pe care îl iubea, aici copilul ei avea să prospere, avea să alerge şi să se joace, să înveţe poveştile spuse de pământ, de struguri şi de grâu.

•

În timpul iernii a nins, iar ei s-au retras în casă, urmând o nouă rutină; femeile petreceau ore lungi făcând curăţenie, cosând, cârpind şi tricotând, în timp ce bărbaţii aveau grijă de animale şi pregăteau echipamentele de fermă pentru apropiata primăvară. În după-amiezile în care ningea, se adunau în jurul focului, iar Elsa citea cu voce tare poveşti, în timp ce Tony cânta la scripcă. Elsa a învăţat mici detalii despre soţul ei – că sforăia tare şi că avea un somn agitat, deseori fiind trezit în mijlocul nopţii de câte un coşmar.

„Poţi să înnebuneşti de la liniştea asta", spunea el uneori, iar Elsa încerca să înţeleagă ce voia să spună. De cele mai multe ori îl lăsa să vorbească şi aştepta să o abordeze, ceea ce el făcea, dar rareori şi întotdeauna în întuneric. Ştia că imaginea burţii ei care creştea îl speria. Când vorbea cu ea, de obicei mirosea a vin sau a whisky; atunci zâmbea, spunea poveşti despre imaginata lor viitoare viaţă de la Hollywood sau de la New York. În realitate, Elsa nu prea ştia ce să-i spună bărbatului frumos şi agil cu care se măritase, dar cuvântul rostit nu fusese niciodată punctul ei forte şi oricum nu avea curajul să-i spună ce simţea. Nu avea curajul să i se destăinuie despre puterea neaşteptată pe care şi-o descoperise trăind la acea fermă şi despre cum devenise aproape feroce în iubirea pe care o avea atât pentru soţul ei, cât şi pentru părinţii lui. În loc de asta, făcea ceea ce

făcuse întotdeauna în faţa unei respingeri dureroase: devenea invizibilă, se abţinea de la comentarii şi aştepta – uneori, disperată – ca soţul ei să vadă femeia care devenise.

În luna februarie au început ploile în Marea Câmpie, hrănind seminţele plantate. Până în martie, pământul vibra de noua viaţă – întinderi verzi peste tot. Tony stătea după-amiaza la hotarele ogoarelor lui, uitându-se la grâul care creştea.

În acea zi deosebit de senină şi de luminoasă, Elsa deschisese toate ferestrele din casă. O briză adia, aducând cu ea mirosul noii vieţi.

Elsa stătea lângă plită, călind pesmet în uleiul delicios, cu aromă de alune, pe care îl cumpăraseră de la magazinul general. Aroma intensă de usturoi care se călea în uleiul fierbinte umplea bucătăria. Foloseau la orice, de la legume până la paste, acel pesmet amestecat cu brânză şi cu pătrunjel proaspăt.

Pe masa din spatele ei era un vas de ceramică plin cu făină măcinată din recolta abundentă a anului anterior, care aştepta să fie transformată în aluat de pâine. De la gramofonul din camera de zi se auzea cântecul „Santa Lucia” suficient de tare încât să o convingă şi pe Elsa să fredoneze, deşi nu înţelegea cuvintele.

Deodată, o durere a străpuns-o adânc în abdomen şi a făcut-o să se îndoaie de mijloc. A încercat să stea liniştită, s-a ţinut de burtă, a aşteptat.

Dar după câteva minute a simţit un nou junghi, mai intens decât primul.

— Rose!

Grăbită, Rose a venit în casă, cu braţele pline de rufe care trebuiau spălate.

— Este...

Apa Elsei s-a rupt, a stropit-o pe picioare şi a făcut o baltă pe jos. Vederea acelei imagini a panicat-o. În ultimele luni simţise că devenise mai puternică, dar acum, când era cuprinsă de durere, nu se putea gândi la nimic altceva decât la doctorul care îi spusese cu mult timp în urmă să evite surescitările, ca să nu solicite inima printr-un efort suplimentar.

Dacă avusese dreptate? Elsa a privit-o pe Rose cu o expresie de teroare pe faţă.

— Nu sunt pregătită, Rose.

Aceasta a pus rufele jos.

— Nicio femeie nu este pregătită niciodată.

Elsa nu putea să-şi calmeze respiraţia. A fost lovită de un nou val de durere, care i-a răvăşit stomacul.

— Uită-te la mine, a spus Rose. Asta e normal.

I-a cuprins Elsei faţa cu palmele, deşi a trebuit să se ridice pe vârfuri pentru asta, iar apoi luat-o de mână şi a condus-o în dormitor, unde a dat la o parte cuvertura de pe pat şi a aruncat păturile şi cearşafurile pe jos.

A dezbrăcat-o pe Elsa, care în mod normal s-ar fi ruşinat să fie văzută astfel, cu burta umflată şi cu membrele deformate, dar, fiind atât de chinuită, nu i-a mai păsat.

Durerea aceasta avea colţi, o mesteca şi o scuipa, dându-i răgaz să respire doar o clipă, pentru ca apoi să muşte din nou.

•

— Ţipă, i-a spus Rose, ajutând-o să meargă până la pat.

Elsa a pierdut noţiunea timpului, a tuturor lucrurilor în afară de durere. Urla atunci când avea nevoie să urle şi gâfâia ca un câine în pauzele dintre două urlete.

Rose a aşezat-o pe Elsa pe pat ca pe o păpuşă, cu picioarele depărtate.

— Văd capul, Elsa. Poţi să împingi acum.

Elsa a împins, s-a încordat şi a ţipat.

— Inima... mea se va opri, a gâfâit ea, fără răsuflare.

Ar fi trebuit să le spună că era bolnavă, că nu avea voie să aibă copii, că ar fi putut să moară.

— Dacă se opreşte...

— Aduce ghinion să vorbeşti despre astfel de lucruri, Elsa. Împinge.

Elsa a mai împins o dată, cu disperare, a avut o senzaţie puternică de uşurare şi a căzut între perne, epuizată.

Ţipetele unui copil au umplut camera.

— O fetiţă frumoasă, cu plămâni sănătoşi!

Rose a tăiat cordonul ombilical, apoi a înfăşat copilul într-una dintre nenumăratele pături pe care le tricotaseră în timpul iernii şi i-a întins ghemotocul Elsei.

Elsa a luat-o în braţe pe fiica ei şi a privit-o uimită. Iubirea a inundat-o până la refuz şi i s-a revărsat în lacrimi. Nu simţise niciodată ceva asemănător, o combinaţie ameţitoare, exaltantă, de bucurie şi de frică.

— Bine ai venit, fetiţa mea!

Copilul a tăcut şi s-a uitat în sus la ea.

Rose a băgat mâna în săculeţul violet pe care-l purta la gât în chip de colier. În săculeţ era un bănuţ american. Rose a sărutat bănuţul şi i l-a arătat Elsei. Moneda avea snopi de grâu gravaţi pe spate.

— Tony a găsit-o pe stradă, lângă prispa casei părinţilor mei, în ziua în care urma să plecăm cu vaporul în America. Poţi să-ţi imaginezi un asemenea noroc? Grâul ne-a arătat care avea să ne fie destinul. *Un semn*, ne-am spus noi, şi a fost adevărat. Acest bănuţ va avea grijă de o nouă generaţie acum, a spus Rose uitându-se la Elsa. Frumoasa mea nepoţică.

— Vreau să-i pun numele de Loreda, a spus Elsa. În memoria bunicului meu, care s-a născut în Laredo.

Rose a rostit numele neobişnuit:

— Lo-re-da. Frumos. Foarte american, cred, a spus ea, aşezând bănuţul în palma Elsei. Crede-mă, Elsa, această fetiţă te va iubi cum nu te-a iubit nimeni... şi te va înnebuni şi-ţi va pune la încercare sufletul. Deseori, toate în acelaşi timp.

În ochii negri ai lui Rose, luminaţi de lacrimi, Elsa a văzut reflectarea perfectă a propriilor sentimente şi o înţelegere profundă a acelei legături – maternitatea – care le uneşte pe femei de milenii.

A văzut, de asemenea, mai multă afecţiune decât văzuse vreodată în ochii mamei ei.

— Bine ai venit în familie! a spus Rose cu o voce tremurată, iar Elsa a ştiut că i se adresa atât ei, cât şi Loredei.

1934

Văd cum o treime din naţiune este prost hrănită, prost îmbrăcată, prost adăpostită... Testul progresului nostru nu constă în capacitatea de a spori belşugul celor care au mult; constă în capacitatea de a le oferi destul celor care au prea puţin.

FRANKLIN D. ROOSEVELT

Capitolul 6

Era atât de cald, încât din când în când o pasăre cădea din cer, aterizând cu un zgomot înfundat pe pământul bătătorit. Găinile se adăposteau în grămezi de praf, cu capetele împinse înainte, iar ultimele două vaci stăteau una lângă cealaltă, prea copleşite de căldură şi prea obosite ca să se mai mişte. O briză letargică străbătea ferma, mişcând sârma goală de rufe.

Aleea care ducea la fermă era în continuare mărginită de stâlpi improvizaţi şi de sârmă ghimpată, dar, din loc în loc, stâlpii căzuseră. Copacii erau scheletici, pe moarte. Vântul şi seceta reconfiguraseră ferma, transformând-o într-un tărâm al rotocoalelor de ciulini şi al arbuştilor mesquite pe moarte.

Anii de secetă şi ravagiile Marii Recesiuni îngenuncheaseră Marea Câmpie.

Se suferea în Texas Panhandle în acei ani fără ploi, dar, cu întreaga ţară devastată de crahul din ’29 şi cu cele douăsprezece milioane de şomeri, ziarele din oraşele mari nu se mai deranjau să scrie despre secetă. Guvernul nu oferea niciun fel de asistenţă, nu că fermierii şi-ar fi dorit-o. Erau prea mândri ca să trăiască din ajutorul de şomaj. Tot ce-şi doreau era o ploaie care să înmoaie pământul şi să facă seminţele să germineze, astfel încât grâul şi porumbul să-şi ridice din nou braţele aurii spre cer.

Ploile au început să se rărească în ’31, iar în ultimii trei ani aproape că nu plouase deloc. În anul curent, până în prezent,

plouase mai puţin de 12 centimetri. Nu era suficient nici ca să umpli un ceainic, cu atât mai puţin să uzi mii de acri de grâu.

Acum, într-o nouă zi de august târziu cu temperaturi record, Elsa stătea în căruţă pe locul vizitiului şi ţinea hăţurile cu mâinile transpirate şi iritate în mănuşile de piele întoarsă. Nu mai aveau bani de benzină, aşa că vechea camionetă devenise o relicvă depozitată în hambar, la fel ca tractorul şi batoza.

Pălăria de paie care fusese odată albă, dar care acum era maro din cauza prafului, îi acoperea fruntea arsă de soare, iar în jurul gâtului avea legată o bandană albastră. Praful o făcea să-şi ţină ochii mijiţi în timp ce a scos, folosindu-şi dinţii şi limba, un sunet ce semăna cu un clămpănit, iar apoi a manevrat căruţa afară din curtea fermei şi s-a îndreptat spre stradă. Paşii greoi ai lui Milo sunau zgomotos pe pământul bătătorit. Firele de telefon prinse între stâlpi erau pline de păsări.

Era aproape ora trei după-amiază atunci când a ajuns la Lonesome Tree. Oraşul era liniştit, căci toată lumea se adăpostise ca să se ferească de căldură. Nu vedeai pe nimeni ieşit după cumpărături, nici femei adunate în faţa vitrinelor. Zilele acelea erau de mult apuse, la fel ca verdele câmpurilor.

Magazinul de pălării era închis, având uşile şi ferestrele placate cu scânduri, la fel ca şi farmacia, restaurantul, toneta la care se vindeau îngheţată şi băuturi răcoritoare. Soarta cinematografului Rialto atârna de un fir; cinematograful avea un matineu pe săptămână, dar puţină lume îşi permitea să cumpere bilete. Oameni îmbrăcaţi în haine răpciugoase stăteau la coadă pentru mâncare în faţa bisericii prezbiteriene, ţinând în mâini linguri şi căni de metal. Copiii pistruiaţi, bronzaţi şi la fel de descurajaţi ca şi părinţii lor, erau tăcuţi.

Copacul singuratic de pe Strada Principală, un plop de câmpie care şi dăduse numele oraşului, era pe moarte. De fiecare dată când Elsa venea în oraş, plopul arăta mai rău.

Căruţa înainta trosnind din roţi. A depăşit clădirea părăsită a casei de ajutor social (era multă nevoie de ajutor, dar niciun fond) şi puşcăria plină până la refuz de vagabonzi, oameni ai străzii şi amărâţi fără căpătâi care călătoreau clandestin cu trenul. Cabinetul medical era deschis în continuare, dar brutăria dăduse faliment. Cele mai multe clădiri aveau numai un etaj şi erau construite din lemn. În anii în care ploua, fuseseră zugrăvite regulat. Acum erau neîngrijite şi cenuşii.

Elsa a strigat:

— Hooo, Milo!

Apoi a tras de frâie. Calul şi căruţa s-au oprit cu zgomot. Calul jugănit a dat din cap şi a pufnit, obosit. Nici lui nu-i plăcea să stea afară pe aşa o căldură.

Elsa se uita la localul Silo. Clădirea compactă, pătrată, avea jumătate din lăţimea şi dublul lungimii oricărei alte clădiri de pe Strada Principală, iar două dintre ferestrele ei dădeau spre stradă. Una fusese spartă cu un an în urmă, în timpul încăierării dintre doi beţivi, şi nu fusese reparată niciodată. Benzi adezive murdare ţineau loc de geam. Crâşma fusese construită în anul 1880 pentru cowboy-i de la o fermă de vite care se întindea pe trei milioane de acri, de-a lungul graniţei cu New Mexico. Ferma dispăruse de multă vreme, cei mai mulţi cowboy plecaseră, dar localul Silo era tot acolo.

În lunile care trecuseră de la abrogarea prohibiţiei, stabilimentele precum Silo se redeschiseseră, dar din cauza recesiunii erau tot mai puţini bărbaţi care să-şi permită să cheltuie bani pe bere.

Elsa a legat calul de o bârnă şi şi-a îndreptat partea din faţă a rochiei de bumbac umezite de sudoare. Îşi făcuse rochia singură, din foşti saci de făină. În zilele acelea, toată lumea îşi făcea hainele din saci vechi de cereale şi de făină. Fabricanţii începuseră chiar să imprime materialele cu modele florale drăguţe. Nu era mare lucru, dar orice detaliu care putea face o femeie să se simtă mai drăguţă în asemenea vremuri grele valora cât greutatea lui în aur. Elsa s-a asigurat că rochia, care fusese croită pe corp şi care acum îi atârna pe pieptul şi pe şoldurile ce i se micşoraseră, era încheiată până la ultimul nasture. Părea destul de trist ca o femeie matură, de treizeci şi opt de ani, mamă a doi copii, să urască în continuare să intre într-un astfel de loc. Deşi nu-şi văzuse părinţii de ani buni, se dovedise că dezaprobarea lor reprezenta o voce persistentă, puternică, ce îi modela şi definea imaginea de sine.

Elsa şi-a adunat curajul şi a deschis uşa. Interiorul îngust şi lung al cârciumii era la fel de mohorât şi de neîngrijit ca şi oraşul. Aerul plin de fum mirosea a poşircă vărsată şi a transpiraţie de bărbat. Barul de mahon fusese transformat într-o suprafaţă satinată de cei cincizeci de ani în care sprijinise coatele bărbaţilor care beau acolo. Scaune rupte şi decolorate

erau aşezate de-a lungul barului; acum, în mijlocul unei zile toride de vară, cele mai multe erau goale.

Rafe stătea prăbuşit pe unul dintre ele, cu coatele sprijinite de tejgheaua barului, cu un shot gol dinainte şi cu bărbia lăsată în piept. Părul negru îi acoperea faţa. Purta o salopetă peticită, uzată şi o cămaşă simplă, croită din pânză de sac. O ţigară maro, răsucită de mână, îi atârna între degetele murdare.

Din spatele încăperii s-a auzit un bătrân chicotind:

— Ai grijă, Rafe! A venit şeriful.

Omul vorbea fără dicţie din cauza bărbii grizonante care îi acoperea aproape în întregime gura.

Barmanul s-a uitat în sus în timp ce-şi arunca o cârpă murdară pe umăr.

— Sal’tare, Elsa. Ai venit să-i plăteşti nota?

Perfect. Nu aveau bani să le cumpere pantofi noi copiilor, iar soţul ei bea pe credit.

S-a simţit jenată şi neatractivă în rochia lăbărţată din pânză de sac, ciorapii groşi de bumbac şi pantofii de piele uzaţi care îi făceau labele picioarelor să pară şi mai mari decât erau.

— Rafe? a spus ea încet, apropiindu-se de el prin spate şi aşezându-i o mână pe umăr, în speranţa de a-l înmuia cu atingerea delicată la fel ca pe un mânz speriat.

— Am vrut să beau doar un pahar, a scos el un oftat răguşit.

Elsa nu putea să numere frazele soţului ei care începuseră cu „Am vrut”. În primii ani de căsnicie, încercase. Îl văzuse încercând s-o iubească, să fie fericit, dar seceta îl secase, exact aşa cum secase pământul. În ultimii patru ani încetase să-şi mai facă visuri pentru viitor. Cu trei ani în urmă îngropaseră un fiu, dar nici măcar acea pierdere nu-l doborâse la fel ca sărăcia şi seceta.

— Tatăl tău se baza pe tine ca să-l ajuţi să planteze cartofi de toamnă în după-amiaza asta.

— Daaa.

— Copiii au nevoie de cartofi, a spus Elsa.

El şi-a înclinat capul atât cât s-o vadă printre şuviţele părului negru.

— Crezi că nu ştiu?

„Cred că ai stat aici şi ai băut puţinii bani pe care-i aveam, aşa că de unde să-mi dau seama ce ştii şi ce nu? Loreda are nevoie de pantofi noi!” s-a gândit ea, dar nu a îndrăznit s-o

spună cu voce tare.

— Nu sunt un tată bun, Elsa, şi sunt un soţ şi mai prost. De ce stai cu mine?

„Pentru că te iubesc”.

Privirea din ochii lui întunecaţi i-a frânt din nou inima. Îşi iubea *într-adevăr* bărbatul la fel de mult cum îşi iubea copiii, pe Loreda şi pe Anthony, şi la fel de mult cum ajunsese să-i iubească pe socrii ei şi pământul. Elsa descoperise că avea o capacitate aproape nelimitată de a iubi. Şi, Dumnezeu s-o ajute, blestemata, neclintita iubire pentru Rafe era cea care o făcea mai mult decât orice să rămână mută de fiecare dată, să se retragă ca să nu pară jalnică. Uneori, mai ales în nopţile în care el nu venea deloc în patul lor, simţea că merita mai mult şi că, dacă şi-ar fi cerut drepturile şi ar fi pretins mai mult, ar fi primit. Apoi îşi amintea de lucrurile pe care i le spuseseră părinţii ei despre ea, de lipsa de atractivitate care nu se schimbase deloc, şi tăcea în continuare.

— Haide, Elsa, du-mă acasă. Abia aştept să-mi petrec restul zilei scurmând în pământ şi plantând cartofi care vor muri fără ploaie.

L-a sprijinit în timp ce se împleticea în drum spre ieşire şi l-a ajutat să se urce în căruţă. A luat frâiele şi a plesnit fundul calului. Milo a pufnit fără vlagă şi a pornit în lunga şi greoaia călătorie prin oraş, dincolo de sala de festivităţi abandonată în care se întâlniseră cândva membrii cluburilor Rotary şi Kiwanis.

Rafe s-a sprijinit de Elsa şi şi-a pus cu blândeţe o mână cu degete lungi pe coapsa ei.

— Îmi pare rău, Els, a spus el cu un glas scăzut, plin de vinovăţie.

— Este OK, a spus ea cu sinceritate.

Atât timp cât el se afla alături de ea, totul era în ordine. Avea să-l ierte întotdeauna.

Oricât de puţin i-ar fi dat, oricât de firavă ar fi fost uneori afecţiunea lui faţă de ea, Elsa trăia cu teama de a nu o pierde. De a nu-l pierde pe el. Tot aşa cum îi era frică să nu piardă iubirea fiicei ei adolescente capricioase.

În ultima vreme, acea frică ajunsese aproape prea mare ca să fie gestionată.

Loreda împlinise doisprezece ani şi devenise instantaneu furioasă. Zilele petrecute împreună în grădină şi serile de

lectură în care discutau caracterul lui Heathcliff şi forţa lui Jane Eyre dispăruseră peste noapte. Loreda fusese întotdeauna fata lui tata, dar găsise loc în inima ei pentru ambii părinţi. Pentru toată lumea, de fapt. Loreda fusese un copil fericit, întotdeauna cu zâmbetul pe buze, agitându-se şi cerând atenţie. Ant de-a rândul nu reuşise să adoarmă decât dacă Elsa stătea cu ea în pat şi o mângâia pe păr.

Toate acestea se sfârşiseră.

Elsa suferea în fiecare zi din cauză că pierduse acea apropiere de primul ei născut. La început încercase să facă faţă mâniei iraţionale a fiicei ei adolescente; îi răspunsese cu vorbe de iubire, dar lipsa continuă de răbdare a fiicei ei faţă de ea făcuse mai mult decât s-o macine; îi reînviase toate insecurităţile din copilărie. La un moment dat în acea perioadă, Elsa începuse să se retragă faţă de Loreda, mai întâi sperând ca fiica ei să-şi depăşească perioada de toane, iar apoi, chiar mai rău, crezând că Loreda îi văzuse lipsurile la fel cum i le văzuse cândva familia ei.

Elsa simţea o ruşine adânc înrădăcinată din cauza respingerii fiicei ei. Lovită fiind de acea suferinţă, făcuse ceea ce obişnuia să facă mereu în asemenea situaţii: devenise invizibilă. Dar între timp aştepta şi se ruga ca, într-o bună zi, atât soţul, cât şi fiica ei să vadă cât de mult îi iubea şi s-o iubească, la rândul lor. Până atunci, nu îndrăznea să insiste prea tare sau să ceară prea mult. S-ar fi putut ca preţul să fie prea mare.

Era ceva ce nu ştiuse atunci când se măritase şi devenise mamă, dar ştia acum: este posibil să trăieşti fără iubire doar dacă nu ai cunoscut-o niciodată.

•

În acea primă zi de şcoală, singura profesoară care rămăsese în oraş, Nicole Buslik, stătea la tablă cu o bucată de cretă în mână. Părul castaniu îi ieşise din agrafe şi devenise un nor creţ în jurul feţei roşii de căldură. Transpiraţia îi colorase gulerul de dantelă cu un ton, iar Loreda era destul de sigură că doamnei Buslik îi era teamă să ridice braţele, ca nu cumva să-şi expună petele de transpiraţie.

Loreda stătea în banca ei, prăbuşită în faţă, neatentă la lecţie. Era doar o trăncăneală în plus despre lucrurile care merseseră prost. Marea Recesiune, seceta, bla, bla, bla.

De când îşi putea aduce aminte Loreda, fuseseră timpuri

grele. Ei bine, ştia că în anii de început, înaintea primelor ei amintiri, ploile căzuseră anotimp după anotimp, hrănind pământul. Cam tot ce-şi amintea Loreda din anii roditori era imaginea grâului bunicului ei, tulpinile aurii dansând sub enormul cer albastru. Foşnetul lanurilor. Imaginea tractoarelor arând lanul timp de douăzeci şi patru de ore pe zi, răscolind pământul. Un roi de insecte mecanice mestecând ţărâna.

Când, mai exact, începuseră anii de criză? Era greu de spus, fiindcă existau atât de multe variante. Căderea Bursei din 1929, ar fi spus unii, dar nu cei de prin părţile locului. Loreda avea şapte ani în vremurile acelea şi îşi amintea unele lucruri. Şi-i amintea pe oameni stând la coadă la casa de economii şi împrumuturi. Şi-l amintea pe bunicul ei plângându-se de preţurile proaste ale grâului. Şi-o amintea pe bunica aprinzând lumânări şi ţinându-le aprinse în timp ce spunea rugăciuni cu rozariul în mână.

Recesiunea fusese ceva rău, dar răul cel mai mare se petrecuse în oraşe în care Loreda nu fusese niciodată. 1929 fusese un an bun, cu ploi, ceea ce însemnase un an bun pentru recoltă, ceea ce însemnase un an bun pentru familia Martinelli.

Bunicul conducea în continuare tractorul şi planta grâul chiar şi atunci când preţurile scăzuseră din cauza recesiunii. Chiar cumpărase o camionetă nouă, Ford model AA. Taţi zâmbea şi îi spunea poveşti despre ţinuturi îndepărtate, în timp ce mama se ocupa de treburile casei.

Ultima recoltă bună fusese în 1930, anul în care Loreda împlinise opt ani. Îşi amintea petrecerea de ziua ei de naştere. O zi frumoasă de primăvară. Cadouri. Prăjitura tiramisù a bunicii, cu lumânări înfipte în praful de cacao presărat pe deasupra. Prietena ei cea mai bună, Stella, dormise la ea pentru prima oară. Tati le învăţase să danseze charleston, în timp ce bunicul îl acompania la scripcă.

Apoi ploile încetaseră şi nu mai reveniseră. Secetă.

În prezent, câmpurile verzi erau o amintire îndepărtată, un miraj al tinereţii ei. Adulţii arătau la fel de scorojiţi ca şi pământul. Bunicul petrecea ore nesfârşite în lanurile de grâu uscat, apucând pământul prăfos în căuşul palmelor bătătorite şi privindu-l cum îi aluneca printre degete. Suferea pentru strugurii lui pe moarte şi le povestea celor care erau dispuşi să-l asculte cum venise din Italia cu buzunarele ticsite de primii lăstari.

Bunica amenajase altare peste tot, dublase numărul de crucifixe de pe pereţi şi îi obliga pe toţi să se roage în fiecare duminică pentru venirea ploilor. Toate confesiunile îi cereau umezeală Domnului: prezbiterienii, baptiştii, catolicii irlandezi şi italieni, fiecare în comunitatea lui. Mexicanii îşi aveau propria biserică, pe care o construiseră cu sute de ani în urmă. Toată lumea vorbea constant despre secetă şi tuturor le era dor de vremurile bune de demult. Cu excepţia mamei ei.

Loreda a suspinat din greu.

Fusese mama ei veselă vreodată? Dacă da, asta însemna că veselia ei se afla printre amintirile pierdute ale Loredei. Uneori, pe când era întinsă în pat şi pe punctul de a adormi, fetei i se părea că-şi amintea sunetul râsului mamei ei, senzaţia atingerii ei, chiar şi îndemnul „Fii curajoasă!” rostit înaintea sărutului de noapte bună.

Însă acele amintiri păreau din ce în ce mai mult fabricate de mintea ei, false. Nu-şi putea aminti când râsese mama ei ultima oară.

Tot ce făcea Elsa era să muncească.

Muncă, muncă şi iar muncă. Ca şi cum asta i-ar fi putut salva.

Loreda nu-şi putea aminti momentul exact în care începuse s-o înfurie felul în care mama ei devenea... invizibilă. Nu exista o expresie mai potrivită pentru asta. Mama ei se scula cu mult înainte de răsăritul soarelui şi muncea. Zi după zi. Oră după oră. Insista în mod constant asupra economiei de mâncare, de haine curate şi de apă.

Loreda nu-şi putea imagina cum de tatăl ei frumos, fermecător şi amuzant putuse să se îndrăgostească de mama ei. Îi spusese într-o zi tatălui ei că mamei părea să-i fie frică să râdă. El îi răspunsese: „Nu, Lolo”, în acel fel al lui, cu capul înclinat şi cu un zâmbet care însemna că nu voia să dezbată subiectul. Nu se plângea niciodată de soţia lui, dar Loreda ştia ce simţea el, aşa că se plânsese ea în locul lui. Asta îi apropiase, demonstrase cât de asemănători erau ea şi tati.

Semănau ca două picături de apă. Toată lumea spunea asta.

Ca şi tati, Loreda vedea cât de limitată era viaţa la fermă în Texas Panhandle şi nu avea nici cea mai mică intenţie să ajungă precum mama ei. Nu avea de gând să rămână întreaga ei viaţă în acea fermă de grâu muribundă, să se ofilească şi să îmbătrânească sub un soare atât de fierbinte încât ar fi putut să

topească şi cauciucul. Nu avea de gând să-şi irosească toate rugăciunile pe ploaie. Nicio şansă!

Avea de gând să călătorească în lume şi să scrie despre aventurile ei. Avea să devină la fel de cunoscută ca Nellie Bly[7].

Într-o bună zi.

Loreda a urmărit cum un şoarece de câmp maro s-a furişat de-a lungul plintei de sub fereastră, s-a oprit la catedră şi a sorbit dintr-o mică pată de cerneală. Şoarecele s-a uitat în sus şi i s-a văzut năsucul albastru de cerneală.

Loreda i-a dat un cot Stellei Devereaux, care stătea în banca învecinată.

Stella a ridicat capul. Avea ochii înceţoşaţi de căldură.

Loreda i-a arătat şoarecele.

Stella aproape că a zâmbit.

A sunat clopoţelul, iar şoarecele a fugit într-un colţ şi a dispărut în gaura lui.

Loreda s-a ridicat în picioare. Rochia făcută din pânză de sac de făină era lipicioasă din cauza transpiraţiei. Şi-a luat ghiozdanul şi şi-a coordonat paşii cu Stella. În mod normal, vorbeau fără întrerupere după ce ieşeau din clasă. Flecăreau despre băieţi, sau cărţi, sau locuri pe care voiau să le vadă, sau despre filmele care aveau să ruleze la cinematograful Rialto, dar ziua aceea era prea fierbinte ca să mai poată face vreun efort.

Fratele mai mic al Loredei, Anthony, a fost primul la uşă, ca de obicei. Avea şapte ani şi alerga precum un mânz nărăvaş, cu coatele îndoite şi cu încheieturile slăbite. Mai isteţ decât toţi copiii, Ant avea un mers care îi vădea energia. Era îmbrăcat într-o salopetă peticită, uzată, cu pantalonii prea scurţi şi cu un tiv zdrenţuit, care îi lăsa la vedere gleznele subţiri ca nişte cozi de mătură şi pantofii găuriţi la vârfuri. Faţa lui pistruiată, cu trăsături ascuţite, era bronzată în culoarea pieii de şa, iar obrajii îi erau plini de pete roşii de la soare. Pe cap avea o şapcă ce îi ascundea părul negru, murdar. I-a văzut pe părinţii lui stând afară, în căruţă, le-a făcut larg cu mâna şi a luat-o la fugă spre ei. Nu cunoscuse cu adevărat nimic altceva decât seceta, aşa că alerga şi se juca precum un băieţel obişnuit. Sora mai mică a Stellei, Sophia, încerca să ţină pasul cu el.

— Cum stă mama ta atât de dreapta întotdeauna pe căldura asta? a întrebat Stella.

[7] Jurnalistă americană (1864-1922).

Era singura din clasă care avea pantofi noi şi o rochie croită din material pepit. Vremurile nu erau atât de rele pentru familia Devereaux, dar bunicul Loredei spunea că toate băncile aveau probleme.

— Nu contează cât de cald e, nu se plânge niciodată.

— Nici mama mea nu spune mare lucru, dar ar trebui s-o auzi pe sora mea. De când s-a măritat, se plânge ca un animal prins în cursă despre cât de mult trebuie să munceşti ca să fii soţie.

— Eu nu mă mărit, a spus Loreda. Eu şi tatăl meu o să mergem la Hollywood într-o bună zi.

— Pe mama ta n-o s-o deranjeze?

Loreda a ridicat din umeri. Cine ştia ce o deranja pe mama ei? Şi cui îi păsa?

Stella şi Sophia au cotit la stânga şi s-au dus spre casă, în cealaltă parte a oraşului.

Ant a fugit la căruţă.

— Hei, mami, a spus el, cu zâmbetul dezvăluindu-i golul lăsat de un nou dinte căzut. Tati!

— Sal'tare, fiule! a spus tati. Urcă-te în spate.

— Vre' să vedeţi ce am desenat azi în clasă? Doa'na Buslik spune că...

— Urcă-te în căruţă, Anthony, l-a îndemnat tati. O să mă uit la lucrarea ta acasă, după ce apune soarele şi se termină blestemăţia asta de căldură.

Pe faţa lui Ant s-a putut citi dezamăgirea.

Loreda ura expresia tristă şi apăsată a tatălui ei. Seceta îl seca de-a dreptul. El şi Loreda erau nişte stele luminoase, care aveau nevoie să strălucească, astea erau chiar vorbele lui.

— Vrei să mergem la film mâine, tati? a spus ea aruncându-i o privire plină de adoraţie. Rulează din nou *Little Miss Marker*[8].

— Nu sunt bani pentru asta, Loreda, a spus mama ei. Urcă-te în spate, lângă fratele tău.

— Dar dacă...

— Urcă-te în căruţă, Loreda, a spus din nou mama.

Loreda şi-a aruncat traista cu cărţi în spatele căruţei, după care a urcat şi ea.

Mama a pocnit din hăţuri şi au pornit.

Legănată de mişcarea căruţei, Loreda privea pământul uscat. Aerul mirosea a praf şi a căldură. Au trecut pe lângă hoitul în

[8] *Mica domnişoară Gaj* – film american de comedie din 1934.

putrefacţie al unui taur, din care ieşeau coastele şi coarnele. Muştele făceau un nor în jurul lui. O cioară s-a aşezat pe schelet, a croncănit ca o şefă şi a început să ciugulească din hoit. Alături era un automobil model T, abandonat, cu uşile deschise şi cauciucurile îngropate până la osie în pământul uscat.

În stânga lor se vedea o mică fermă, neumbrită de copaci, înconjurată de pământ maro. O pereche de panouri – LICITAŢIE ŞI EXECUTARE SILITĂ – erau fixate în cuie pe uşa principală.

În curte se afla un vehicul hârbuit, arhiplin cu oameni şi vechituri, care avea legate la spate un teanc de găleţi, o tigaie şi o ladă de lemn plină cu borcane şi cu saci de porumb. Motorul scotea fum negru şi zdruncina cadrul metalic. Oale şi cratiţe erau agăţate în toate locurile de care se putea atârna ceva. Doi copii stăteau pe treptele ruginite ale maşinii şi o femeie cu faţa tristă şi părul lins era aşezată pe scaunul pasagerului, cu un bebeluş în braţe.

Fermierul – Will Bunting – stătea în picioare lângă uşa şoferului, îmbrăcat în salopetă şi într-o cămaşă cu o singură mânecă. O pălărie turtită, de cowboy, îi acoperea în parte faţa plină de praf.

— Hooo, a spus mama oprind căruţa şi împingându-şi pe spate pălăria de soare.

— Hei, Rafe, a spus Will, scuipând tutun în ţărână. Elsa!

S-a îndepărtat de maşina supra-încărcată şi s-a apropiat încet de căruţă. După ce a ajuns, s-a oprit, a tăcut şi şi-a înfundat mâinile în buzunare.

— Un mergeţi? a întrebat tati.

— Ne declarăm învinşi, a spus Will. Ştii că băiatul meu, Kallson, a murit vara asta? a spus el uitându-se în spate, la soţia lui. Ş-acum îl avem p-ăsta micu’. Nu mai suportăm. Plecăm.

Loreda s-a îndreptat de spate. *Plecau*?

Mama s-a încruntat.

— Dar pământul vostru...

— E al băncii acum. N-am putut plăti ratele.

— Unde mergeţi? a întrebat tati.

Will a scos o fiţuică mototolită din buzunarul de la spate.

— California. Ţinut unde curg laptele şi mierea, se spune. Nu am nevoie de miere. Doar de muncă.

— De unde ştii că-i adevărat? a spus tati, luând fiţuica în mână.

Locuri de muncă pentru toată lumea! Ţinut al oportunităţilor! Mergeţi în vest, în California!

— Nu ştiu.

— Nu poţi să pleci aşa, pur şi simplu, a spus mama.

— E prea târziu pentru noi. O familie nu poate să îngroape la nesfârşit. Spune-le alor tăi că ne luăm rămas-bun.

Will s-a întors cu spatele şi a plecat spre maşina prăfuită, unde s-a urcat pe scaunul şoferului. Uşa de metal a clănţănit atunci când s-a închis.

Mama a plescăit din limbă şi a scuturat hăţurile, iar Milo a început să se târască din nou. Loreda a urmărit maşina care i-a depăşit într-un nor de praf şi, brusc, a fost incapabilă să se mai gândească la altceva. *Să pleci*. Ar fi putut să meargă într-unul dintre locurile despre care vorbea cu tati: San Francisco, Hollywood sau New York.

— Glenn şi Mary Lynn Mounger au plecat săptămâna trecută, a spus tati. Pur şi simplu s-au hotărât peste noapte să meargă în California, s-au suit în Packardul lor vechi şi au plecat.

A trecut o vreme înainte ca mama să spună:

— Îţi aminteşti buletinul de ştiri? Cozi la pâine în Chicago. Oameni care trăiesc în cocioabe şi cutii de carton în Central Park. Noi cel puţin avem ouă şi lapte.

Tati a suspinat. Loreda a simţit durerea din acel sunet, chinul care îl însoţea. Mama ar fi spus „nu”.

— Da, cred că ai dreptate, a spus el lăsând fiţuica să cadă pe podeaua căruţei. Oricum, ai mei n-ar pleca niciodată de aici.

— Niciodată, a adeverit mama.

•

În seara aceea, după cină, Loreda s-a aşezat în leagănul de pe prispă.

Să pleci.

Soarele a apus încet peste fermă, iar noaptea a înghiţit pământul plat, uscat şi maro. Una dintre vaci mugea după apă de parcă ar fi plâns. În scurt timp, pe întuneric, bunicul ei avea să înceapă să adape şeptelul, cărând una câte una de la fântână găleţile pline cu apă, iar bunica şi mama aveau să ude grădina.

Lanţul leagănului scârţâia în liniştea profundă. S-a auzit ţârâitul telefonului din casă. În zilele acelea, un telefon care suna nu mai însemna nimic plăcut; singurul lucru despre care

lumea vorbea toată ziua era seceta.

Cu excepţia tatălui ei. El nu era ca toţi ceilalţi fermieri sau proprietari de magazine. Vieţile lor se învârteau numai în jurul pământului, al condiţiilor meteorologice şi al recoltei. La fel era şi bunicul ei.

Pe când Loreda era mică şi ploile cădeau regulat, pe când grâul creştea înalt şi auriu, bunicul Tony zâmbea tot timpul, bea rachiu de secară la sfârşit de săptămână şi cânta din scripcă la petrecerile orăşeneşti. Obişnuia să o ia de mână, să o ducă prin lanurile foşnitoare de grâu şi să-i spună că, dacă ar fi ascultat cu atenţie, ar fi putut auzi poveştile spuse chiar de tulpini. Apuca un pumn de pământ cu mâna lui mare, plină de bătături, şi i-l întindea ca şi cum ar fi fost un diamant, spunând:

— Toate astea vor fi ale tale într-o bună zi, şi vor deveni ale copiilor tăi, şi ale copiilor copiilor tăi.

„Pământul”: o spunea pe acelaşi ton pe care părintele Michael spunea „Dumnezeu”.

Şi bunica, şi mama? Ele erau ca toate soţiile de fermieri din Lonesome Tree. Munceau din greu, râdeau rar şi abia dacă vorbeau. Atunci când o făceau, nu spunea niciodată ceva interesant.

Tati era singurul care vorbea despre idei, alegeri sau visuri. Vorbea despre călătorii, despre aventuri şi despre toate felurile de vieţi pe care un om le putea trăi. Îi spusese în mod repetat Loredei că exista o lume vastă şi frumoasă dincolo de acea fermă.

A auzit uşa deschizându-se în spatele ei. Mirosul de roşii înăbuşite, *pancetta* prăjită şi usturoi gătit i-a ajuns până la nas.

Taţi a ieşit pe prispă şi a închis uşa încet în urma lui. S-a aşezat în leagăn, lângă ea, în timp ce şi-a aprins o ţigară. Loreda a simţit dulceaţa vinului în respiraţia lui. Ar fi trebuit să economisească totul, dar tati refuzase să renunţe la vin şi la rachiu. Spunea că băutura era singurul lucru care îl ţinea pe linia de plutire. Îi plăcea să strecoare o felie alunecoasă şi dulce de piersică de la conservă în vinul de după cină.

Loreda s-a sprijinit de el. Tati a cuprins-o cu braţul şi a tras-o aproape, în timp ce se mişcau înainte şi înapoi.

— Eşti tăcută, Loreda. Asta nu e fata mea.

În jurul lor, ferma se transforma într-o lume întunecată, plină de sunete: moara de vânt bocănea în timp ce scotea la

suprafaţă preţioasa apă, găinile scurmau în pământ, porcii se bălăceau în mizerie.

— Această secetă, a început Loreda, pronunţând înfiorătorul cuvânt cu accentul oamenilor locului, apoi oprindu-se ca să-şi aleagă bine cuvintele, iar apoi încheind: Omoară pământul.

— Daaa.

Tati a terminat de fumat ţigara şi a stins-o în ghiveciul de flori moarte de lângă el.

Loreda a scos fiţuica din buzunar şi a desfăcut-o cu grijă.

California. Ţinut unde curg laptele şi mierea.

— Doamna Buslik spune că sunt locuri de muncă în California. Bani pe stradă. Stella spune că unchiul ei a trimis o carte poştală în care a scris că sunt locuri de muncă în Oregon.

— Mă îndoiesc că sunt bani pe stradă, Loreda. Recesiunea asta e mai rea la oraş. Ultima oară când am citit ziarele, spuneau că sunt peste treisprezece milioane de şomeri. I-ai văzut pe vagabonzii care merg cu trenul. A apărut un oraş de cocioabe în Oklahoma City, unul ce te-ar face să plângi dacă l-ai vedea. Familii care trăiesc în furgoane pentru căratul merelor. La venirea iernii o să moară de frig pe băncile din parcuri.

— Nu mor de frig în California. Ai putea să-ţi găseşti de lucru. Poate să munceşti la căile ferate.

Tati a oftat, iar ea a ştiut ce gând ascundea expiraţia. Într-atât erau ei pe aceeaşi lungime de undă.

— Părinţii mei şi mama ta nu vor pleca niciodată de pe pământul ăsta.

— Dar...

— O să plouă, a spus tati, dar în glasul lui era tristeţe, aproape ca şi cum nu ar fi vrut ca ploaia să-l salveze.

— Trebuie să fii fermier?

S-a întors către ea. Loreda a văzut încruntarea care i-a apropiat sprâncenele groase, negre.

— M-am născut fermier.

— Întotdeauna îmi spui că asta e America: un om poate fi orice.

— Da, ei bine. Am făcut o alegere greşită în urmă cu nişte ani şi... ei bine... uneori altcineva îţi alege viaţa, a spus el, iar apoi a tăcut pentru o vreme.

— Ce alegere greşită?

Nu s-a uitat la ea. Corpul lui era acolo, dar mintea îi era în altă

parte.

— Nu vreau să mă usuc şi să mor aici, a zis Loreda.

În cele din urmă, el a spus:

— O să plouă.

Capitolul 7

Încă o zi caniculară şi nu era nici măcar zece dimineaţa. Până în acel moment, septembrie nu oferise niciun respiro de la căldură.

Elsa a îngenuncheat pe linoleumul din bucătărie, frecând cu forţă podeaua. Deja era trează de ore bune. Era mai bine să faci muncile casei în atmosfera mai răcoroasă de la răsărit şi apus.

Un foşnet i-a atras atenţia. A văzut o tarantulă cu un corp cât un măr, făcându-şi apariţia din ascunzătoarea ei din colţ. S-a ridicat în picioare şi s-a folosit de mop ca s-o alunge afară. Era mai crud să trimiţi păianjenul afară în căldură decât să-l striveşti cu pantoful, în afară de asta, abia dacă avea energie să-l strivească, cu atât mai puţin voinţa suficientă să-i pese. În ultima vreme îi era greu să facă orice acţiune din care nu rezultau mâncare sau băutură.

Soluţia ca să trăiască în acea căldură uscată era conservarea a orice: apă, mâncare, emoţii. Ultima reprezenta cea mai mare provocare.

Ştia cât de nefericiţi erau Rafe şi Loreda. Ei doi, asemănători ca două fire de nisip, se descurcau în acele zile mai greu decât restul familiei. Nu că vreunul dintre ceilalţi ar fi fost fericit. Cum ar fi putut fi? Dar Tony, Rose şi Elsa erau genul de oameni care se aşteptau ca viaţa să fie grea şi care deveniseră mai puternici ca să supravieţuiască. Socrii ei munciseră ani la rând – el, la căile ferate, ea, la fabrica de bluze – ca să câştige banii pentru cumpărarea pământului. Prima lor locuinţă fusese un adăpost zidit din cărămizi de chirpici, pe care îl făcuseră singuri. Poate că atunci când veniseră cu vaporul erau Antonio şi Rosalba, dar munca îi transformase în Tony şi Rose. Americani. Ar fi murit de sete şi de foame înainte să abandoneze. Şi, deşi Elsa nu se născuse fermier, asta devenise.

În ultimii treisprezece ani, învăţase să iubească acel pământ

şi acea fermă mai mult decât şi-ar fi imaginat că ar fi fost posibil. În anii buni, primăvara fusese un timp al bucuriei pentru ea, fiindcă atunci privea cum creştea grădina, iar toamna, un timp al mândriei; îi plăcea să vadă roadele muncii ei aşezate pe rafturile pivniţei: borcane umplute cu legume şi fructe – roşii grase, piersici lucioase şi mere cu aromă de scorţişoară. Rulouri de *pancetta* cu mirodenii, din burtă de porc, şi şuncă afumată atârnând în cârlige. Cutii arhipline cu cartofi, ceapă şi usturoi din grădină.

Familia Martinelli o primise în sânul ei, iar ea răsplătise acea bunătate neaşteptată cu un devotament profund, cu o iubire puternică pentru ei şi pentru felul lor de a fi. Dar în timp ce Elsa se integra mai deplin în familie, Rafe se îndepărta. Era nefericit, fusese nefericit vreme de ani întregi, iar acum Loreda îi călca, vezi bine, pe urme tatălui ei. Nu puteai să nu fii captivat de farmecul lui Rafe şi să nu fii cucerit de visurile lui imposibile. Zâmbetul lui lumina încăperea. Îşi hrănise fiica cea influenţabilă şi ageră, pe când ea era doar un copil, cu un meniu constant de visuri, iar acum îi transmisese şi nemulţumirea lui. Elsa ştia că el îi spusese anumite lucruri Loredei, că se plânsese de lucruri pe care nu li le-ar fi spus părinţilor lui sau soţiei. Loreda deţinea cea mai mare parte din inima lui Rafe şi o făcuse de la prima respiraţie.

Elsa s-a întors la frecatul podelei din bucătărie, apoi la frecatul podelelor din celelalte opt camere şi la ştergerea prafului de pe suprafeţele de lemn şi de pe pervazuri. Încheind acea sarcină, a strâns cârpele şi le-a scos afară, unde le-a agăţat pe o sârmă şi le-a bătut cu un băţ ca să scoată murdăria din ele.

Vântul s-a înteţit şi i-a ridicat rochia. Ea s-a oprit din lucru cu transpiraţia curgându-i şiroaie pe faţă şi între sâni şi şi-a ferit ochii cu mâna. Dincolo de şopron, cerul era luminat de o pâclă tulbure, de culoarea urinei.

Elsa şi-a împins pălăria de soare pe spate şi s-a uitat la orizontul de un galben nesănătos.

Furtună de praf. Cea mai nouă calamitate din Marea Câmpie.

Cerul şi-a schimbat culoarea, devenind roşu-maroniu.

Vântul s-a înteţit şi a traversat ferma dinspre sud.

Un ciulin-rusesc a lovit-o peste faţă, zgâriindu-i obrazul. O întreagă tufă de astfel de ciulini s-a rostogolit prin apropiere. O

bucată de placaj s-a desprins din coteţul găinilor şi s-a lovit de zidul lateral al casei.

Rafe şi Tony au venit, alergând, din hambar.

Elsa şi-a acoperit nasul şi gura cu bandana.

Vacile au început să mugească, furioase, şi să se împingă una într-alta, expunându-şi fundurile osoase în furtuna de praf. Electricitatea statică le făcea cozile să stea ridicate. Un stol de păsări a zburat pe lângă ele, fâlfâind cu putere din aripi, cârâind şi văitându-se, mişcându-se mai repede decât praful.

Lui Rafe i-a zburat pălăria de pe cap şi i s-a rostogolit spre gardul de sârmă ghimpată, unde a rămas agăţată într-o ţepuşă.

— Intră în casă! a ţipat el. O să am eu grijă de animale.

— Copiii!

— Se descurcă doamna Buslik. Intră în casă!

Copiii ei. *Afară pe vremea asta.*

Acum vântul urla, se izbea de ei şi îi împingea în toate părţile. Elsa s-a aplecat cu faţa în direcţia din care venea vântul şi s-a luptat cu praful ca să poată ajunge în casă.

A urcat treptele inegale şi a traversat prispa plină de pietricele, după care a apucat clanţa metalică a uşii. Un curent de electricitate statică a trântit-o la pământ. A rămas acolo pentru o secundă, ameţită, tuşind şi încercând să respire.

Uşa s-a deschis.

Rose a ridicat-o în picioare şi a tras-o în casa care se zgâlţâia şi şuiera zgomotos.

Elsa şi Rose au fugit de la o fereastră la alta ca să se asigure că ziarele şi cârpele care acopereau sticla şi pervazurile erau bine prinse. Praful cădea în ploaie din tavan, pătrunzând prin găurile infime din tâmplărie şi pereţi. Lumânările de pe altarul improvizat s-au stins. Miriapodele au ieşit din pereţi cu sutele şi au început să se târască pe podea, în căutarea unei ascunzători.

O pală de vânt a lovit cu asemenea putere încât a părut că avea să smulgă acoperişul.

Iar *zgomotul...*

Era ca şi cum o locomotivă s-ar fi îndreptat spre ele cu motoarele scrâşnind. Casa s-a scuturat ca şi cum ar fi respirat cu dificultate; un vânt prevestitor de moarte a scos un urlet de iad.

Uşa s-a deschis şi în casă au intrat, împleticindu-se pe picioare, Rafe şi Tony. Cel din urmă a trântit uşa în urma lui şi a

tras zăvorul. Un crucifix a căzut pe podea.

Elsa s-a sprijinit de peretele care se zgâlţâia.

Se auzea vocea sacadată şi hârâită a lui Rose, care se ruga.

Elsa a întins braţul în lateral şi a apucat-o de mână.

Rafe s-a dus lângă soţia lui. Era clar că se gândeau amândoi la acelaşi lucru: dacă Loreda şi Anthony erau pe terenul de joacă? Furtuna pornise *brusc.* Toată vegetaţia fiind pe moarte în acele zile, nu existau rădăcini puternice, care să ancoreze solul de pământul de dedesubt. Un asemenea vânt putea să smulgă ferme întregi. Cel puţin aşa părea.

— O să fie bine, a spus Rafe, tuşind prin norul de praf.

— De unde ştii?! a strigat ea ca să acopere zgomotul furtunii.

Singurul răspuns pe care l-a primit de la soţul ei a fost disperarea din ochii lui.

•

Loreda stătea pe podeaua şcolii cu Ant ghemuit lângă ea, amândoi având bandanele trase peste gură şi nas, ca nişte bandiţi. Ant încerca să fie curajos, dar tresărea la fiecare pală mai puternică de vânt care lovea clădirea şi zgâlţâia geamurile.

Praful cădea din tavan. Loreda simţea cum i se aduna în păr şi pe umeri. Vântul lovea în pereţii de lemn, se tânguia într-un ţipăt ascuţit, aproape uman. Păsări panicate se loveau încontinuu de geamuri.

Atunci când începuse furtuna, doamna Buslik îi chemase pe toţi înăuntru şi îi pusese să stea în colţul cel mai îndepărtat de ferestre. Încercase să le citească o poveste, dar nu reuşise să se concentreze, iar, cu timpul, nimeni nu mai putuse să-i audă vocea, aşa că renunţase şi închisese cartea.

Fuseseră cel puţin zece astfel de furtuni de praf în decursul ultimului an. Într-o zi, primăvara, vântul şi praful bătuseră douăsprezece ore neîntrerupte, aşa încât fuseseră nevoiţi să gătească, să mănânce şi să se ocupe de treburile casei în praful dezlănţuit.

Bunica şi mama spuseseră că trebuia ca ei toţi să se roage.

Să se roage.

De parcă lumânările aprinse şi îngenuncheatul ar fi putut opri asta. Cu siguranţă că dacă Dumnezeu îi privea pe oamenii din Marea Câmpie, voia ca ei fie să trăiască, fie să moară.

După ce furtuna s-a terminat, în sfârşit, iar liniştea a cuprins clădirea şcolii, copiii au rămas locului, cu ochii mari, traumatizaţi

şi acoperiţi de mizerie.

Doamna Buslik s-a ridicat încet de pe locul în care stătuse pe podea. În timp ce se ridica, mizeria i-a căzut din poală. Conturul din nisip al corpului ei a rămas pe pardoseală ca un desen din mizerie. S-a dus la uşă şi a deschis-o, înfăţişând un frumos cer senin.

Loreda a observat că doamna Buslik a răsuflat uşurată. Expiraţia a făcut-o să tuşească.

— OK, copii, a spus ea cu o voce piţigăiată. S-a terminat.

Ant s-a uitat la Loreda. Faţa lui pistruiată era acoperită de mizerie deasupra bandanei care îi ascundea nasul şi gura. Fiindcă se frecase la ochi, arăta ca un raton. Lacrimile care îi atârnau de gene, încăpăţânate, păreau nişte mărgele de noroi.

Loreda şi-a tras bandana în jos.

— Haide, Ant, a spus ea cu o voce slabă şi hârâită.

Loreda, Stella şi Ant şi-au luat ghiozdanele şi cutiile de mâncare goale şi au ieşit din clădirea şcolii. Sophia şi-a târât picioarele în spatele lor, înaintând cu capul plecat înainte.

Loreda îl ţinea strâns de mână pe Ant în timp ce ieşea din şcoală.

Oraşul era liniştit ca după o catastrofă. Felinarele arcuite care reprezentaseră un mare prilej de mândrie pentru comunitate în urmă cu patru ani, când fuseseră instalate, erau aprinse pentru că oamenii, maşinile şi animalele avuseseră nevoie de lumină ca să se deplaseze în siguranţă prin furtună.

Au mers pe Strada Principală. Grămezi de ciulini-ruseşti erau agăţate de trotuar. Ferestrele erau astupate cu scânduri, atât din cauza recesiunii, cât şi a furtunilor de praf.

În timp ce se apropiau de gară, Stella a spus cu voce şoptită, ca şi cum altfel vocea i s-ar fi auzit până la casa părinţilor ei:

— Situaţia se înrăutăţeşte, Lolo.

Loreda nu a dat niciun răspuns. În casa Martinelli lucrurile mergeau prost de ani întregi. A privit-o pe Stella îndepărtându-se adusă de umeri, ca şi cum ar fi vrut să se protejeze de orice rău ar fi aşteptat-o; s-a urcat pe o dună de nisip care fusese purtată în stradă şi a dat colţul spre casa ei. Sophia a urmat-o.

Loreda şi Ant au mers în continuare. Parcă erau singurii oameni care rămăseseră pe pământ.

Au trecut de mai multe panouri pe care era scris DE VÂNZARE, după care nu mai era nimic. Nu erau nici case, nici

garduri, nici animale, nici mori de vânt. Doar dune şi dealuri nesfârşite, sculptate din pământ maro-auriu. Nisipul se adunase la baza stâlpilor de telefon. Unul dintre ei fusese dărâmat.

Loreda a fost prima care a auzit zgomotul greoi, monoton, al copitelor de cai.

— Mami! a strigat Ant.

Loreda s-a uitat în sus.

Mama mâna căruţa înspre ei; stătea aplecată în faţă, ca şi cum ar fi vrut ca Milo să înainteze mai iute, mai iute, dar biata mârţoagă bătrână era la fel de epuizată ca tot restul lumii.

Ant şi-a eliberat mâna şi a luat-o la fugă.

Mama a oprit calul şi a sărit din căruţă. A început să alerge spre ei, cu faţa maro din cauza mizeriei, cu rochia ruptă în fâşii subţiri de la mijloc în jos, cu şorţul fâlfâind şi cu părul blond-deschis murdar de praf.

Elsa l-a luat pe Ant în braţe şi l-a ridicat de la pământ ca şi cum ar fi crezut că n-avea să-l mai vadă niciodată şi i-a acoperit faţa murdară cu săruturi.

Loreda îşi amintea acele săruturi; în anii buni, mama mirosise a săpun de lavandă şi a pudră de talc.

Lucrurile nu mai stăteau aşa. Loreda nu-şi mai amintea de ultima dată în care o lăsase pe mama ei s-o sărute. Ea nu-şi dorea acel fel de iubire ce te ţinea captiv. Voia să i se spună că putea să zboare la înălţime, să fie oricine şi să ajungă oriunde – voia lucrurile pe care şi le dorea tatăl ei. Într-o bună zi avea să fumeze, să meargă în cluburi de jazz şi să îşi găsească o slujbă. Să fie *modernă*.

Ideea mamei ei despre rostul femeii era insuportabil de tristă pentru Loreda.

Mama l-a ajutat pe Ant să se aşeze pe locul din faţă al căruţei, apoi a venit şi s-a aşezat în faţa Loredei.

— Eşti bine? a întrebat-o, aranjându-i părul în spatele urechii şi menţinându-şi pentru o clipă mâna acolo.

— Daaa, minunat, a spus Loreda, conştientă de duritatea vocii ei.

Ştia că era greşit să fie furioasă pe mama ei în acel moment – starea vremii nu era vina ei –, dar nu se putea abţine. Era furioasă pe lume şi, într-un fel, asta însemna că mama ei era cea care o înfuria cel mai mult.

— Ant arată ca şi cum ar fi plâns.

— A fost speriat.

— Sunt bucuroasă că sora lui mai mare a fost cu el.

Cum putea mama să zâmbească într-un asemenea moment? Era enervant.

— Ştii că ai dinţii maro de mizerie? a întrebat Loreda.

Mama ei a tresărit şi s-a oprit brusc din zâmbit.

Loreda îşi rănise mama. Din nou.

Fata a simţit dintr-odată că îi venea să plângă. Înainte ca mama ei să-i poată vedea acea emoţie, ea s-a îndreptat spre spatele căruţei.

— Poţi sta aici, cu noi, a spus mama.

— Nu e cu nimic mai bine să văd unde mergem decât să văd unde am fost. Peisajul nu se schimbă nimic.

— Cu nimic, a corectat-o mama, automat.

— O, da, a spus Loreda. Educaţia e totul.

În timp ce se îndreptau spre casă, Loreda privea terenul plat, plat.

Toţi copacii care erau aliniaţi de-a lungul drumului mureau. Anii fierbinţi şi uscaţi le transformaseră culoarea într-un gri-maroniu bolnăvicios; frunzele deveniseră nişte confetti negricioase, crocante şi fuseseră măturate de vânt. Numai trei copaci mai erau în picioare. Pământul prăfos era adunat în grămezi şi dune la baza fiecărui stâlp de gard. Nimic nu creştea sau prospera pe acele câmpuri. Nicăieri nu era nici măcar o fâşie de iarbă verde. Ciulinii-ruseşti şi yucca erau singurele plante vii pe care le puteau vedea. Hoitul în putrefacţie al unui animal – un iepure, poate – zăcea într-o grămadă de nisip; ciorile ciuguleau din el.

Mama a oprit căruţa în curte. Milo zgâria cu copitele pământul tare de sub potcoave.

— Loreda, du-l pe Milo la locul lui. O să iau lămâile conservate şi o să fac o limonadă.

— Bine, a spus Loreda, îmbufnată.

S-a dat jos din căruţă, a apucat hăţurile şi l-a dus pe Milo şi căruţa în hambar.

Bietul Milo se mişca atât de încet încât Loredei nu putea să nu-i fie milă de acest cal de tracţiune care fusese la un moment dat cel mai bun prieten al ei.

— E în ordine, băiete. Cu toţii ne simţim aşa.

I-a mângâiat botul fin ca de catifea, amintindu-şi ziua în care

tatăl ei o învăţase să călărească. Fusese o zi însorită, în care lanurile de grâu aurii se întindeau cât vedeai cu ochii. Îi fusese frică. Atât de frică să se urce pe o şa de oameni mari.

Tati o ajutase să se urce, şoptindu-i „Nu te îngrijora”, şi se dusese în spate, lângă mama, care părea să se simtă la fel de terifiată ca Loreda.

Ea nu căzuse de pe cal nici măcar o dată. Tati îi spusese că era talentată, iar la cină vestise întreaga familie că Loreda era cel mai bun jocheu pe care-l cunoştea.

Loreda se bucurase de compliment şi făcuse tot posibilul să devină demnă de el. Apoi, ani întregi, ea şi Milo fuseseră inseparabili, îşi făcea temele la el în grajd de câte ori putea, în timp ce amândoi ronţăiau morcovii pe care ea îi smulsese singură din pământ.

— Mi-e dor de tine, băiete, a spus Loreda mângâindu-l pe cap.

Calul a pufnit şi a azvârlit nişte mucus umed, de culoarea nisipului, pe braţul ei gol.

— Bleah, a făcut ea.

Apoi a deschis uşile duble ale hambarului care reprezenta bucuria şi mândria bunicului ei. Hambarul avea un culoar central larg, pe care erau parcate tractorul şi camioneta, şi câte două boxe de-o parte şi de alta a acestuia, care se deschideau spre ţarcuri. Două erau pentru cai, iar două, pentru vaci. Podul, care fusese cândva plin cu baloţi de fân verzi, înmiresmaţi, se golea cu repeziciune. Toată lumea ştia că acel pod era ascunzătoarea preferată a tăticului ei; lui îi plăcea să stea acolo, să fumeze, să bea rachiu şi să-şi făurească în minte visuri îndrăzneţe. În ultimele zile stătea acolo din ce în ce mai mult.

În timp ce Loreda scotea harnaşamentul de pe cal, simţea mirosul de cauciuc al anvelopelor şi de vopsea metalică al motorului, amestecate cu aroma liniştitoare a fânului şi a bălegarului. Într-una dintre boxele gemene de la capătul culoarului se afla celălalt cal, Bruno, care pufăia domol în chip de salut şi lovea cu botul în uşa grajdului.

— O să vă aduc nişte apă, a spus Loreda scoţând zăbala lipicioasă din botul lui Milo şi ducând calul în boxa lui, care se deschidea în spate, spre padoc.

În timp ce închidea şi încuia uşa boxei, a auzit ceva.

Ce?

A plecat din hambar, iar, odată ajunsă afară, s-a uitat de jur-

împrejur.

Zgomotul s-a auzit din nou. Un huruit adânc. Nu un tunet. Nu era niciun nor pe cer.

Pământul s-a zgâlţâit sub picioarele ei şi a făcut un zgomot puternic, ca şi cum ceva ar fi crăpat.

Apoi s-a despicat într-un zigzag uriaş.

Bum!

Praful a ţâşnit în aer, pământul s-a prăbuşit în crevasa nou creată, iar cele două laturi s-au sfărâmat. O porţiune din gardul de sârmă ghimpată a căzut în deschizătură. Noi crăpături au apărut din cea principală, precum crengile unui copac.

O crevasă zigzagată de cincisprezece metri s-a deschis în curtea fermei. Rădăcini moarte ieşeau din pereţii crăpăturii precum scheletele unor mâini.

Loreda a privit scena, terorizată. Auzise poveşti despre asemenea întâmplări, pământul crăpându-se din cauza uscăciunii, dar credea că era doar un mit...

Acum nu se uscau pe picioare numai animalele şi oamenii. Pământul însuşi murea.

•

Loreda şi tăticul ei stăteau în locul lor favorit, unul lângă altul pe platforma de sub palele uriaşe ale morii de vânt. Pe când cerul devenea roşu în ultimele secunde înainte ca soarele să apună, fata putea să vadă până la capătul lumii despre care ştia şi îşi imagina că se desfăşura dincolo de orizont.

— Vreau să văd oceanul, a spus Loreda.

Acela era jocul lor, să-şi imagineze alte vieţi, pe care aveau să le trăiască într-o bună zi. Ea nu-şi mai amintea când începuseră; ştia numai că în zilele acelea jocul părea mai important, din cauza tristeţii noi pe care o simţea la tatăl ei. Sau cel puţin avea impresia că era nouă. Uneori se întreba dacă nu cumva el simţise întotdeauna acea tristeţe, iar ea ajunsese în sfârşit suficient de adultă ca s-o perceapă.

— O să-l vezi, Lolo.

De obicei, tatăl ei vorbea la *plural* atunci când se referea la visurile lor.

El s-a aplecat în faţă şi şi-a sprijinit antebraţele de pulpe. Părul negru şi ondulat îi acoperea fruntea lată; pe lateral era tuns scurt, dar mama nu avea timp să-l finiseze, aşa că marginile erau tăiate neglijent.

— Vrei să vezi Podul Brooklyn, îţi aduci aminte? a spus Loreda.

O speria să se gândească la nefericirea tatălui ei. Abia dacă mai apuca să petreacă timp cu el în ultima vreme şi îl iubea mai mult decât orice pe lume pe el, care o făcea să se simtă ca o fetiţă specială, cu un viitor măreţ.

El o învăţase să viseze. Era opusul mamei ei dure şi muncitoare, care nu făcea altceva decât să-i dea înainte cu muncile casei, fără să se distreze vreodată. Loreda chiar arăta la fel ca tatăl ei. Toată lumea spunea asta. Acelaşi păr des, negru, aceeaşi faţă cu oase fine, aceleaşi buze pline. Singurul lucru pe care îl moştenise de la mama ei erau ochii albaştri, dar chiar şi având ochii mamei, Loreda vedea lucrurile la fel ca tatăl ei.

— Sigur, Lolo. Cum aş putea uita? Noi doi vom vedea lumea într-o bună zi. Vom sta pe clădirea Empire State sau vom merge la o premieră pe bulevardul Hollywood. La naiba, am putea chiar...

— Rafe!

Mama stătea la baza morii, uitându-se în sus. Cu basmaua maronie, cu rochia făcută din pânză de sac de făină şi cu ciorapii lăbărţaţi, arăta, practic, la fel de bătrână ca bunica. Ca de obicei, avea o poziţie ţeapănă, dreaptă. Îşi perfecţionase o postură neînduplecată, neiertătoare: umerii în spate, şira spinării dreaptă, bărbia ridicată. Şuviţe de păr subţire şi blond ca mătasea de porumb îi ieşeau de sub basma.

— Hei, Elsa! Ne-ai găsit, a spus tati aruncându-i un zâmbet conspirativ Loredei.

— Tatăl tău are nevoie de ajutor la udatul plantelor câtă vreme e răcoare, a spus mama. Şi ştiu o fetiţă care are nişte sarcini pe care trebuie să le ducă la bun sfârşit.

Tati şi-a lovit umărul de cel al Loredei şi apoi a coborât de pe moară. Panourile scârţâiau şi se clătinau sub paşii lui. A sărit de pe ultima platformă şi a aterizat cu faţa la mama.

Loreda s-a târât în spatele lui, dar nu era suficient de rapidă. Atunci când ea a ajuns jos, tatăl ei deja se îndrepta spre hambar.

— Cum se face că nu poţi lăsa pe nimeni să se distreze? a întrebat-o pe mama ei.

— Vreau ca tu şi tatăl tău să vă distraţi, Loreda, dar am avut o zi lungă şi am nevoie de ajutorul tău ca să pun rufele la loc.

— Eşti atât de rea, a spus Loreda.

— Nu sunt rea, a răspuns mama.

Loreda a auzit durerea din vocea mamei ei, dar nu i-a păsat. Acea furie a ei, întotdeauna atât de aproape de suprafaţă, şi-a făcut loc, incontrolabilă.

— Nu-ţi pasă că tati e nefericit?

— Viaţa e grea, Loreda. Trebuie să fii mai tare, sau te va da peste cap, aşa cum i s-a întâmplat tatălui tău.

— Nu viaţa este ceea ce îl face pe tatăl meu nefericit.

— O, serios? Spune-mi, atunci, cu toată experienţa ta de viaţă, ce îl face pe tatăl tău nefericit?

— Tu, a spus Loreda.

Capitolul 8

Patruzeci de grade la umbră, iar fântâna seca. Apa din rezervor trebuia conservată cu grijă şi cărată cu găleţile până în casă. Noaptea le dădeau animalelor atâta apă câtă puteau.

Legumele pe care Elsa şi Rose le îngrijiseră cu atâta dragoste muriseră. Între vântul şi praful zilei precedente şi soarele neiertător de acum, toate plantele fie că fuseseră smulse din rădăcini, fie că zăceau ofilite şi moarte.

A auzit-o pe Rose apropiindu-se.

— Nu are rost să le mai udăm, a spus Elsa.

— Nu.

A simţit durerea din vocea soacrei ei şi şi-a dorit să poată spune ceva care s-o aline.

— Ai fost foarte tăcută azi, a spus Rose.

— Spre deosebire de vorbăreaţa care sunt de obicei, a spus Elsa ca să devieze atenţia de la o discuţie pe care nu voia s-o aibă.

Rose a împuns-o cu umărul în braţ pe Elsa.

— Spune-mi ce s-a întâmplat. Pe lângă ce e evident, bineînţeles.

— Loreda e furioasă pe mine. Tot timpul. Îţi jur, chiar înainte să vorbesc, se enervează din cauza a ceea ce urmează să spun.

— E la acea vârstă.

— E mai mult decât atât, cred.

Rose s-a uitat la câmpurile devastate.

— Fiul meu. *Stupido.* Îi umple capul de visuri.

— Este nefericit.

— *Pfui,* a spus Rose, pierzându-şi răbdarea. Cine nu este? Uită-te la ce se întâmplă.

— Părinţii mei, familia mea, a spus Elsa cu glas scăzut.

Era un subiect pe care rareori îl deschidea, o durere care nu putea fi exprimată în cuvinte, mai ales că niciun cuvânt nu putea schimba situaţia; părerea Loredei despre Elsa îi amintea acesteia din urmă de toată durerea din tinereţe. Elsei i-a venit acum în minte ziua în care o dusese pe Loreda, îmbrăcată în roz, la casa părinţilor ei, sperând că măritişul avea să-i determine s-o accepte din nou. Elsa lucrase săptămâni întregi la o rochie de bebeluş adorabilă, împodobită cu dantelă. Tricotase o căciuliţă asortată. În sfârşit, împrumutase camioneta şi se dusese singură la Dalhart, la casa părintească, unde parcase lângă ieşirea din spate. Îşi amintea fiecare detaliu. *Cum mersese pe potecă; mirosul trandafirilor: Toate plantele înflorite. Un cer albastru, senin. Albinele zumzăind în jurul trandafirilor.*

Fusese emoţionată şi mândră în acelaşi timp. Acum era soţie şi avea o fetiţă atât de frumoasă încât până şi străinii îi făceau complimente.

Bătuse la uşă. Se auziseră paşi, tocuri pe parchet. Mama ei deschisese uşa, îmbrăcată pentru biserică, cu un şirag de perle la gât. Tatăl ei era îmbrăcat într-un costum maro.

— Uitaţi, spusese Elsa, cu un zâmbet nesigur şi cu ochii plini de lacrimi pe care nu le dorea acolo. Fiica mea, Loreda.

Mama îşi întinsese gâtul ca să privească faţa mică, perfectă, a Loredei.

— Uite, Eugene, ce ten închis are. Ia-ţi ruşinea de aici, Elsinore.

Uşa trântindu-se.

Elsa fusese foarte hotărâtă să nu-i mai vadă şi să nu le mai vorbească niciodată, dar, chiar şi aşa, absenţa lor îi provoca o durere de care nu putea scăpa.

Aparent, nu puteai să te hotărăşti să nu mai iubeşti anumiţi oameni sau să nu mai ai nevoie de iubirea lor, chiar şi dacă te învăţaseşi minte în ceea ce-i privea.

— Da? a spus Rose uitându-se în sus la ea.

— Nu m-au iubit. N-am ştiut niciodată de ce. Dar acum Loreda

a devenit atât de furioasă încât mă întreb dacă mă vede în acelaşi fel în care mă vedeau ei. Nici ei nu erau de acord cu nimic din ce făceam.

— Îţi aminteşti ce ţi-am spus în ziua în care s-a născut Loreda?

Elsa aproape că a zâmbit.

— Că mă va iubi aşa cum nu m-a iubit nimeni, că mă va înnebuni şi că-mi va pune sufletul la încercare?

— *Si.* Şi vezi câtă dreptate am avut?

— Parţial, presupun. Cu siguranţă că îmi frânge inima.

— Da. Şi eu am fost o încercare pentru biata mea mamă. Iubirea vine la începutul vieţii ei şi la sfârşitul vieţii tale. Dumnezeu e nemilos în felul ăsta. Oare inima ta este prea frântă ca să iubească?

— Bineînţeles că nu.

— Atunci, mergi mai departe, a sfătuit-o Rose ridicând din umeri, ca şi cum ar fi spus: „Maternitatea!” Ce altă variantă avem?

— Este... dureros.

Rose a tăcut o vreme; până la urmă, a zis:

— Da, aşa e.

Pe câmpul îndepărtat, Tony şi Rafe lucrau din greu, plantând grâu de iarnă în pământul care la suprafaţă era prăfos ca făina, iar dedesubt era dur. Trei ani la rând plantaseră grâu şi se rugaseră să plouă, avuseseră parte de prea puţină apă şi nu obţinuseră niciun fel de recoltă.

— Acest sezon va fi mai bun, a spus Rose.

— Încă mai avem lapte şi ouă de vânzare. Şi săpun.

Micile binecuvântări erau importante. Elsa şi Rose îşi adunau împreună optimismul într-o speranţă comună, care era, astfel, mai puternică şi mai durabilă.

Rose şi-a trecut un braţ în jurul mijlocului Elsei, care s-a sprijinit de micuţa femeie. Din momentul naşterii Loredei şi în toţi anii care urmaseră, Rose devenise mama Elsei în toate felurile care contau. Chiar dacă nu vorbeau despre iubirea lor şi nu-şi împărtăşeau sentimentele în discuţii lungi, sentimentale, legătura dintre ele exista. Solidă. Îşi ţesuseră vieţile împreună, în felul tăcut al femeilor neobişnuite să vorbească. Zi de zi munceau împreună, se rugau împreună, îşi ţineau laolaltă familia care creştea şi care trebuia s-o scoată la capăt în ciuda

greutăţilor vieţii de la fermă. Atunci când Elsa îşi pierduse cel de al treilea copil – un fiu care nici nu apucase să respire –, Rose fusese cea care o susţinuse pe Elsa, lăsând-o să plângă şi spunându-i: „Unele vieţi nu avem cum să le ţinem lângă noi: Dumnezeu hotărăşte fără să ne întrebe”. Rose, care îi vorbise nurorii ei prima oară despre copiii pe care îi pierduse ea însăşi, îi arătase Elsei că acea durere putea fi suportată luând pe rând fiecare zi, fiecare greutate.

— Mă duc să dau apă animalelor, a spus acum Elsa.

Rose a aprobat cu o înclinare din cap.

— O să scot ce pot.

Elsa a luat o găleată metalică de pe prispă şi a şters nisipul din interior. La pompă, şi-a pus mănuşi ca să-şi protejeze mâinile de metalul fierbinte, iar apoi a pompat o găleată de apă.

Ducând înapoi în casă găleata în care clipocea apa, cu grija de a nu vărsa din ea niciun strop preţios, tocmai se apropia de hambar când a auzit un zgomot ca o lamă de fierăstrău trecând peste o bucată de metal.

A încetinit, a ascultat şi a auzit sunetul din nou.

A lăsat găleata jos şi a dat colţul după hambar, unde l-a văzut pe Rafe stând lângă noua crăpătură din pământ, cu mâinile sprijinite de coada unei greble şi cu şapcă trasă peste faţa deprimată.

Plângând.

Elsa s-a apropiat şi a stat, tăcută, lângă el. Niciodată nu reuşea să-şi găsească uşor cuvintele, nu atunci când voia să-i vorbească lui. Întotdeauna îi era frică să nu spună ceva greşit, sau să-l îndepărteze în loc să şi-l apropie. El era ca Loreda, plin de stări de spirit schimbătoare şi înclinat spre accese de pasiune. Aceste stări pe care nu le putea nici domoli, nici înţelege o speriau. Aşa că nu spunea nimic.

— Nu ştiu cât o să mai suport toate astea, a spus el.

— O să plouă în curând, o să vezi.

— Cum de nu cedezi? s-a întrebat el, ştergându-şi ochii cu dosul palmei.

Elsa nu ştia cum să răspundă. Erau părinţi. Trebuia să fie puternici pentru copiii lor. Sau el se referea la altceva?

— Avem copii care au nevoie ca noi să nu cedăm.

Rafe a suspinat, iar ea a ştiut că spusese ceva greşit.

•

În acea lună septembrie căldura a măturat Marea Câmpie zi de zi, săptămână de săptămână, pârjolind ceea ce supravieţuise verii.

Elsa nu a mai putut să doarmă bine sau, de fapt, n-a mai putut să doarmă deloc. Era bântuită de coşmaruri despre copii vlăguiţi şi recolte moarte. Animalele – doi cai şi două vaci, numai piele şi os – rămâneau în viaţă fiindcă se hrăneau cu ciulinii care creşteau precum buruienile. Cantitatea redusă de fân pe care reuşiseră să o culeagă aproape că se terminase. Animalele stăteau nemişcate ore în şir, ca şi cum le-ar fi fost frică să nu moară la primul pas. În cea mai fierbinte parte a zilei, când temperatura trecea de patruzeci şi şase de grade, ochii le deveneau tulburi şi vedeau înceţoşat. Ori de câte ori puteau, cei din familie cărau găleţi de apă la ţarcuri, dar întotdeauna era insuficient. Fiecare picătură de apă care ieşea din fântână trebuia păstrată cu mare grijă. Găinile abia dacă se mişcau din cauza letargiei; zăceau în mizerie ca nişte grămezi de pene şi nu se mai oboseau nici măcar să cotcodăcească atunci când ceva le deranja. Încă făceau ouă, fiecare dintre ele fiind ca un mic bulgăre de aur, deşi, de fiecare dată când lua un ou din cuibar, Elsa se temea că avea să fie ultimul.

În acea zi, ca în fiecare dimineaţă, ea s-a trezit înainte să cânte cocoşul.

A stat întinsă în pat, încercând să nu se gândească la grădina moartă, la pământul uscat sau la iarna care se apropia. Atunci când soarele a pătruns pe geam, s-a ridicat şi a citit un capitol din *Jane Eyre* şi s-a alinat cu vorbele cunoscute şi familiare. Apoi a pus romanul deoparte şi s-a dat jos din pat, atentă să nu-l trezească pe Rafe. După ce s-a îmbrăcat, a făcut o pauză ca să se uite la soţul ei care dormea. Stătuse în hambar până târziu în seara precedentă, pentru ca până la urmă să se împleticească şi să ajungă în pat, mirosind a whisky.

Şi ea fusese neliniştită, dar niciunul dintre ei nu apelase la celălalt pentru alinare. Elsa presupunea că nu ştiau cum s-o facă; niciodată nu învăţaseră să se consoleze reciproc. Sau poate că nu aveai unde să găseşti consolare într-un moment în care viaţa era atât de grea.

Elsa ştia, însă, că firava putere pe care ea o avea asupra lui Rafe slăbea. În ultimele săptămâni observase cât de frecvent plecase de lângă ea. Să se fi întâmplat asta, oare, de când

furtunile de nisip le distruseseră ogoarele, iar munca se triplase? Sau de când plantase grâul de iarnă împreună cu tatăl lui?

Rafe se culca târziu, citind ziare de parcă ar fi fost romane de aventuri, uitându-se pe fereastră sau la hărţi. După ce în cele din urmă venea, împleticindu-se, în pat, se întorcea cu spatele la ea şi se adâncea într-un somn atât de adânc încât uneori Elsa se speria că murise în timpul nopţii.

Noaptea trecută, aşa cum se întâmpla deseori, atunci când el venise în sfârşit în pat, ea stătea întinsă în întuneric, dorindu-şi cu ardoare ca el să se întoarcă spre ea, să o atingă, deşi, chiar dacă asta s-ar fi întâmplat, amândoi ar fi rămas nesatisfăcuţi. El nu vorbea niciodată în momentele lor de intimitate, nici măcar şoapte despre dorinţa lui, şi se grăbea ca şi cum ar fi regretat actul chiar înainte de a începe. Uneori, Elsa se simţea mai singură după ce făceau dragoste decât se simţise înainte. Rafe spunea că păstra distanţa fiindcă ea rămânea însărcinată atât de uşor, dar Elsa ştia că adevărul era mai neplăcut de atât. Ca de obicei, era vorba despre lipsa ei de atractivitate. Bineînţeles că lui Rafe îi era greu s-o dorească. Şi, evident, nu era bună la pat; aşa că el făcea totul în grabă.

În primii ani visase să se apropie de el cu îndrăzneală, să schimbe felul în care se atingeau, să-i exploreze corpul cu mâinile şi cu gura; apoi, atunci când se trezea din reverie, se simţea chiar mai frustrată decât înainte şi inflamată de o dorinţă pe care nu putea nici s-o exprime, nici s-o împărtăşească. Aşteptase ani de-a rândul ca el să vadă acea dorinţă, s-o vadă *pe ea* şi s-o abordeze.

În ultima vreme însă, acel vis părea îndepărtat. Sau poate că, pur şi simplu, Elsa era prea obosită şi prea epuizată ca să mai creadă în el.

A ieşit din dormitor şi a mers pe hol. S-a oprit în dreptul camerelor copiilor şi a aruncat o privire înăuntru. Pacea de pe feţele lor adormite i-a strâns inima. În astfel de momente şi-o amintea pe Loreda pe când era mică şi fericită, râzând mereu şi cu braţele deschise în aşteptarea unei îmbrăţişări. Vremurile în care Elsa era persoana favorită a Loredei.

S-a dus în bucătărie, unde mirosea a cafea şi a pâine care se cocea. Nici socrii ei nu mai dormeau. Ca şi ea, erau agăţaţi de credinţa/speranţa nefondată conform căreia mai multă muncă avea să-i salveze.

Şi-a turnat o cană de cafea neagră, a băut-o repede şi a spălat cana, apoi s-a încălţat cu pantofii maro, care aveau tocurile aproape complet roase, şi şi-a pus pălăria de pai.

Ajunsă afară, a mijit ochii din cauza soarelui strălucitor, punându-şi streaşină mâna înmănuşată.

Tony era deja la muncă, profitând de răcoarea relativă a dimineţii. Strângea fân – puţinul care mai rămăsese – şi făcea asta devreme, fiindu-i frică de căldura după-amiezii, care ar fi putut să-i omoare caii. Amândouă animalele se mişcau mai încet cu fiecare zi care trecea. Uneori, gemetele pe care bieţii cai le scoteau din pricina înfometării erau suficiente ca s-o facă pe Elsa să plângă.

Elsa i-a făcut semn cu mâna socrului ei, care i-a răspuns în acelaşi fel. Ea şi-a legat pălăria, a făcut o oprire rapidă la şopron, iar apoi a cărat o cantitate mare de apă la bucătărie, pentru rufe. Nu mai avea niciun rost să ude livada sau grădina. După ce a terminat de cărat apa, o dureau mâinile şi era transpirată. În cele din urmă, s-a dus la mica ei grădină. Scobise un pătrat de pământ care se afla pe o fâşie îngustă ce rămânea în umbră dimineaţa, chiar sub fereastra bucătăriei. Acel petic de pământ era prea mic ca să poată creşte pe el ceva de valoare, aşa că Elsa plantase nişte seminţe de flori. Tot ce voia era puţin verde, poate chiar şi nişte pete de culoare.

A îngenuncheat în ţărâna prăfoasă, rearanjând pietrele pe care le aşezase în formă de semicerc ca să-şi delimiteze grădina. Ultimul vânt dislocase câteva dintre ele. În centru, încă în picioare, era un fir preţios de calico aster[9], cu tulpinile ei maro, lungi, şi frunzele verzi, rezistente.

— Dacă poţi să faci faţă acestui val de căldură, o să se răcorească în curând, a spus Elsa turnând câţiva stropi preţioşi de apă pe pământ şi observând cum acesta se închidea instantaneu la culoare. Ştiu că vrei să înfloreşti.

— Iar vorbeşti cu micuţa ta prietenă?

Elsa s-a lăsat pe spate, sprijinindu-se pe călcâie, şi s-a uitat în sus, orbită pentru o clipă de soarele strălucitor.

Rafe stătea într-un halou de lumină galbenă. Rareori se mai deranja să se bărbierească în ultima vreme, aşa că jumătatea inferioară a feţei îi era acoperită de nişte ţepi negri şi groşi.

S-a lăsat pe pământ într-un genunchi, lângă ea, şi i-a pus o

[9] Specie de plantă cu flori, originară din America de Nord.

mână pe umăr. Elsa a putut să simtă umezeala vagă a palmei lui şi felul în care îi tremura mâna din cauza beţiei din seara precedentă.

Nu s-a putut abţine şi s-a împins în palma lui, suficient cât să aibă senzaţia că acea atingere era una posesivă.

— Îmi pare rău dacă te-am trezit atunci când am intrat în dormitor, a spus el.

Elsa s-a întors. Borul pălăriei ei de paie a atins borul pălăriei lui şi a scos un sunet hârşâit.

— Nu-i nimic.

— Nu ştiu cum poţi suporta toate astea.

— Toate astea?

— Viaţa noastră. Să săpăm după fărâmături. Să ne fie foame. Să ne vedem copiii atât de slabi.

— Avem mai multe decât au cei mai mulţi oameni zilele astea.

— Ai prea puţine pretenţii, Elsa.

— Faci ca asta să pară ceva rău.

— Eşti o femeie bună.

Şi asta, ieşind din gură, lui a părut ceva rău. Elsa nu a ştiut cum să răspundă şi, în tăcerea confuziei ei, Rafe s-a ridicat, obosit, în picioare.

Ea stătea în faţa lui, uitându-se în sus. Ştia ce vedea Rafe: o femeie înaltă, neatractivă, cu pielea arsă de soare şi cojită, cu o gură prea mare şi cu nişte ochi ce păreau să fi înghiţit toată culoarea cu care Dumnezeu o înzestrase pe ea.

— Trebuie să merg să muncesc, a spus Rafe. Deja e o căldură atât de nenorocită încât nu pot să respir.

Elsa s-a uitat în urma lui, gândind: „Uită-te înapoi, zâmbeşte”, dar el nu a făcut-o, aşa că, până la urmă, ea a renunţat să aştepte şi a intrat în casă, să se ocupe de rufe.

•

Prima serbare de Ziua Pionierului avusese loc în 1905, în zilele în care Lonesome Tree era o câmpie vastă pe care creştea iarbă verde-albăstruie, iar ferma XIT[10] avea angajaţi mii de cowboy. Fermierii fuseseră atraşi spre acel pământ cu ajutorul broşurilor care dădeau asigurări că acolo se puteau creşte atât grâu, cât şi verze de dimensiunea unor cărucioare de copii. Totul, fără irigaţii. Se chema agricultură uscată, iar asta era ce li se

[10] Fermă de vite din Texas Panhandle, cu o suprafaţă de 12.000 de km pătraţi şi care a funcţionat în perioada 1885-1912.

promisese.

Într-adevăr.

Loreda era destul de sigură că petrecerea de Ziua Pionierului era, în realitate, despre bărbaţi care se sărbătoreau pe ei înşişi.

— Eşti frumoasă, a spus mama intrând în dormitorul Loredei fără să bată la uşă.

Loreda a simţit un val de iritare din cauza acelei intruziuni. S-a abţinut de la a face o observaţie furioasă despre intimitate.

Mama a venit în spatele ei; pentru o clipă, feţele lor s-au reflectat împreună în oglinda de deasupra spălătorului Loredei. Lângă tenul închis la culoare şi părul negru, tuns bob, al fiicei ei, paloarea Elsei era remarcabilă. Oare de ce pielea nu i se bronza niciodată, doar se ardea şi se cojea? Nici măcar nu se deranjase să facă altceva cu părul ei în afară de a-l împleti într-o coroniţă. Mama Stellei folosea întotdeauna produse cosmetice şi avea părul ondulat şi prins în agrafe, chiar şi în aceste timpuri grele.

Mama nici măcar nu *încerca* să arate bine. Rochia pe care o purta – făcută din pânză de sac de făină imprimată cu motive florale şi cu un corsaj închis până la gât – era cel puţin cu un număr prea mare, iar asta nu făcea altceva decât să scoată în evidenţă cât de înaltă şi de slabă era.

— Îmi pare rău că nu am putut să-ţi fac o rochie nouă sau măcar să-ţi cumpăr nişte ciorapi. Anul viitor. După ce plouă.

Loreda nu-şi putea imagina cum reuşea mama ei să mai şi spună acele cuvinte. S-a tras într-o parte, şi-a îndreptat buclele pe care şi le făcuse în părul ce îi ajungea până la bărbie şi şi-a ciufulit bretonul.

— Unde este tati?

— Pregăteşte căruţa.

Loreda s-a întors.

— Poate Stella să rămână la noi diseară?

— Sigur că da, a spus mama. Dar va trebui să-ţi faci treburile dimineaţa.

Loreda era atât de fericită încât a îmbrăţişat-o pe mama ei, care a stricat momentul fiindcă s-a agăţat de ea prea mult şi a strâns-o prea tare.

Loreda s-a eliberat.

Mama arăta tristă. A spus:

— Du-te jos. Ajut-o pe bunica să împacheteze mâncarea.

Loreda a ţâşnit afară din dormitor şi s-a grăbit în jos pe scări

până în bucătărie, unde bunica deja împacheta cratiţa cu supă *minestrone.* Un platou de *cannoli* cu umplutură de *ricotta* dulce aştepta pe masă. Mâncăruri din care aveau să se înfrupte numai celelalte familii de italieni.

Loreda a pus un prosop de bucătărie peste platoul cu desert şi l-a dus la căruţă. S-a urcat pe locul din spate şi s-a aşezat aproape de tatăl ei, care i-a trecut un braţ pe după umeri şi a strâns-o. Bunica şi bunicul şi-au ocupat locurile în faţă. Mama s-a urcat ultima, în spatele căruţei.

Ant stătea lângă mama şi vorbea fără întrerupere, iar tonul vocii lui subţiri se ridica din pricina emoţiei pe măsură ce se apropiau de oraş. Tati, a observat Loreda, era neobişnuit de tăcut.

Lonesome Tree a apărut la orizont, un oraş modest, ghemuit pe un teren plat, fără nimic de jur-împrejur.

Numai turnul de apă se ridica spre cerul albastru, senin.

Cândva patriotismul fusese foarte răspândit în oraş. Loreda îşi amintea cum obişnuiau bătrânii să vorbească despre Marele Război la fiecare întâlnire a comunităţii. Cine luptase, cine murise şi cine crescuse holdele ca să hrănească soldaţii. Pe vremea aceea, Zilele Pionierului erau o expresie a mândriei personale a fermierilor şi o celebrare a muncii grele. Americani! Prosperi! Îmbrăcau magazinele de pe Strada Principală în material de steag roşu, alb şi albastru, înfigeau drapele americane în ghivece şi scriau pe ferestre, cu vopsea, sloganuri patriotice. Bărbaţii se adunau ca să bea, să fumeze şi să se felicite unii pe alţii pentru câştigarea războiului şi pentru transformarea păşunilor în teren arabil. Beau rachiu de casă şi cântau la scripcă şi la chitară, în timp ce femeile făceau toată munca.

Sau aşa vedea Loreda lucrurile. În săptămâna de dinaintea sărbătorii, mama şi bunica Rose găteau mai mult, făceau mai multe macaroane de casă, spălau mai multe rufe şi aveau de cârpit sau de reparat fiecare articol de îmbrăcăminte care urma să fie purtat. Indiferent de cât de cumplite erau vremurile, de cât de puţini bani aveau, mama voia ca ambii ei copii să fie prezentabili.

În ziua aceea nu erau pânze de steag agăţate nicăieri (era prea cald, şi-a imaginat ea, sau în sfârşit o femeie întrebase: „De ce să ne mai agităm?”), nu erau flori sau drapele înfipte în

ghivece, nu erau sloganuri patriotice scrise nicăieri. În schimb, Loreda a văzut vagabonzi adunaţi lângă depoul de trenuri, îmbrăcaţi în zdrenţe şi cu buzunarele de la spate scoase în afară, alcătuind aşa-numitele „steaguri Hoover”. Un pantof cu găuri era „un pantof Hoover”. Toată lumea ştia pe cine să dea vina pentru recesiune, dar nimeni nu ştia cum să rezolve situaţia.

Clop-clop-clop, s-a auzit pe Strada Principală, pe care erau parcate numai două automobile. Amândouă le aparţineau unor bancheri. „Tâlharo-bancheri”, după cum erau numiţi în zilele acelea, din cauza felului în care le furau oamenilor muncitori pământurile, după care declarau faliment şi-şi închideau porţile, însuşindu-şi banii despre care oamenii crezuseră că le fuseseră păstraţi în siguranţă.

Bunicul a manevrat calul şi căruţa până lângă şcoală şi s-a oprit acolo.

Prin ferestrele deschise, Loreda a auzit muzică şi tropăit de paşi. A sărit din căruţă şi s-a grăbit să intre în şcoală.

Înăuntru, petrecerea începuse. O formaţie improvizată cânta într-un colţ, iar câteva cupluri dansau.

Pe latura din dreapta se aflau mesele cu mâncare. Aceasta nu era multă, dar Loreda ştia că, după anii de secetă, Ziua Pionierului era o sărbătoare din pricina căreia femeile se îngrijorau şi pentru care munceau.

— Loreda!

Loreda a văzut-o pe Stella venind spre ea. Ca de obicei, Stella şi sora ei mai mică, Sophia, erau singurele fete din încăpere îmbrăcate în rochii de petrecere noi şi frumoase.

Loreda a simţit o înţepătură de invidie, pe care şi-a reprimat-o. Stella era prietena ei cea mai bună. Cui îi păsa de rochii?

Loreda şi Stella s-au dus una la cealaltă, aşa cum făceau întotdeauna, şi-au strâns mâinile şi şi-au atins capetele.

— Hei, care-i treaba, unde-i graba? a spus Loreda încercând să pară cunoscătoare.

— Sunt la galere, nu ştii? a răspuns Stella.

Părinţii Stellei au venit în spatele fetelor şi s-au oprit locului ca să vorbească cu familia Martinelli.

Loreda l-a auzit pe domnul Devereaux spunând:

— Am primit o nouă carte poştală de la cumnatul meu. Se munceşte la calea ferată din Oregon. Ar trebui să te gândeşti la

asta, Tony. Şi tu, Rafe.

De parcă femeile n-ar fi avut o părere.

Şi răspunsul bunicului ei:

— Nu învinovăţesc pe nimeni dintre cei care pleacă, Ralph, dar nu e pentru noi. Pământul ăsta...

Nu asta din nou. Pământul.

Loreda a tras-o pe Stella de lângă adulţi.

Ant a fugit pe lângă ele, purtând o mască de gaze care-l făcea să arate ca o insectă. S-a lovit de Loreda, a chicotit şi a fugit din nou, cu braţele întinse ca şi cum ar fi zburat.

— Crucea Roşie a donat băncii o cutie mare cu măşti de gaze, ca să fie purtate de copii în timpul furtunilor de praf. Mama le împarte în seara asta.

— Măşti de gaze, s-a mirat Loreda. Drace!

— Tatăl meu spune că situaţia se înrăutăţeşte.

— Haide să nu vorbim despre măştile de gaze. Asta e o petrecere, ce naiba! a zis Loreda întinzându-se şi apucând-o pe Stella de mâini. Mama a spus că poţi rămâne la mine în seara asta. Am nişte reviste de la bibliotecă. E acolo o poză a lui Clark Gable care o să te facă să leşini.

Stella s-a tras înapoi şi s-a uitat în altă parte.

— Ce s-a întâmplat?

— Se închide banca, a spus Stella.

— Ooo!

— Îl ştii pe unchiul meu, Jimmy, cel din Portland, Oregon? I-a trimis o vedere tatei. Zice că se fac angajări la căile ferate şi că nici nu există furtuni de praf acolo.

Loreda a făcut un pas în spate. Nu voia să audă continuarea.

— Plecăm, a spus Stella.

Capitolul 9

Loreda a scos capul pe fereastra dormitorului şi a ţipat de frustrare. Dedesubt, găinile au cotcodăcit drept răspuns.

— Zburaţi, păsări idioate! Nu înţelegeţi că murim aici?

Stella urma să plece.

Cea mai bună prietenă din Lonesome Tree a Loredei – şi singura – urma să plece.

Camera părea să se micşoreze, devenind atât de mică încât Loreda nu mai putea respira. A ieşit şi a coborât pe scări. Casa era nemişcată, niciun vânt nu împungea pe la crăpături, niciun lemn nu se mişca în fundaţie.

Loreda s-a strecurat uşor prin întuneric. În ultimele luni renunţaseră la telefon – nu aveau bani să-l plătească –, iar acum erau cu adevărat singuri. A găsit uşa şi a ieşit. Afară, luna strălucitoare poleia acoperişul hambarului cu o lumină argintie.

A simţit mirosul pământului pârjolit de soare, amestecat cu un iz de găinaţ şi de... fum de ţigară? Mergând pe urma mirosului, Loreda a ocolit clădirea fermei.

A văzut, sub moara de vânt, strălucirea roşie a unui vârf de ţigară care se aprindea, se stingea şi se aprindea din nou. *Tati*. Deci nici el nu putea să doarmă.

Pe când se apropia de el, i-a văzut ochii înroşiţi şi şiroaiele de lacrimi de pe obraji. Stătuse singur în întuneric, fumând şi plângând.

— Tati?

— Hei, păpuşico. M-ai prins.

A încercat să pară degajat, dar prefăcătoria lui evidentă a făcut-o pe Loreda să se simtă chiar mai prost. Dacă exista un om în care avea încredere că îi spunea adevărul, acela era tatăl ei. Dar acum el *plângea*.

— Ai auzit că familia Devereaux pleacă?

— Îmi pare rău, Lolo.

— M-am săturat de câte ori am auzit „Îmi pare rău”, a spus Loreda. Am putea pleca şi noi. Ca familiile Devereaux, Mounger şi Mull. Pur şi simplu să plecăm.

— Vorbeau despre plecare în seara asta, la petrecere. Cei mai mulţi oameni sunt ca bunicii tăi. Mai bine ar muri aici decât să plece.

— Ei ştiu că s-ar putea *chiar* să murim aici?

— Ooo, ştiu, crede-mă. În seara asta bunicul tău a spus, şi citez: „Îngropaţi-mă aici, băieţi. Eu nu plec”, a spus tatăl ei expirând fum de ţigară. Ei zic că fac asta pentru viitorul nostru. Ca şi cum peticul ăsta de ţărână ar fi tot ce ne-am putea dori vreodată.

— Poate că îi putem convinge să plecăm.

Tatăl ei a râs.

— Şi poate că lui Milo o să-i crească aripi şi o să zboare.

— Am putea pleca fără ei? Mulţi oameni pleacă. Tot timpul spui că suntem în America, unde orice e posibil. Am putea merge în California. Sau ai putea să te angajezi în Oregon, la căile ferate.

Loreda a auzit sunet de paşi. Câteva clipe mai târziu a apărut mama, îmbrăcată în vechea ei rochie jerpelită, încălţată cu ghetele de lucru şi cu părul ei subţire împrăştiat în toate direcţiile.

— Rafe, a spus ea cu un aer uşurat, ca şi cum ar fi crezut că el fugise.

Era penibil cât de îndeaproape îl supraveghea mama pe tati. Pe toţi, de fapt. Era mai mult poliţist decât părinte şi elimina distracţia din toate situaţiile.

— M-am trezit şi nu te-am mai găsit. Am crezut...

— Sunt aici, a spus el.

Zâmbetul mamei era la fel de firav ca toate celelalte caracteristici ale ei.

— Veniţi înăuntru. Amândoi. Este târziu.

— Sigur, Els, a spus tati.

Loreda ura tonul abătut pe care vorbea tatăl ei, ura să vadă cum i se stingea focul lăuntric în preajma soţiei lui. Cu aerul ei trist, de suferinţă îndelungată, ea storcea viaţa din toţi cei pe care îi întâlnea.

— Tu eşti de vină pentru tot.

— Pentru ce mă fac vinovată, Loreda? Pentru vreme? Pentru recesiune?

Tati a atins-o pe Loreda şi a dat din cap în semn de „Nu face asta!”

Mama a aşteptat o clipă ca Loreda să vorbească, apoi s-a întors cu spatele şi s-a îndreptat spre casă.

Tati a urmat-o.

— Am putea pleca, i-a spus Loreda tatălui ei, care a continuat să meargă ca şi cum nu ar fi auzit. Orice e posibil, a adăugat ea.

•

A doua zi de dimineaţă, Elsa s-a trezit cu mult înainte de răsărit şi a găsit jumătatea de pat a lui Rafe goală. Dormise din nou în hambar. În ultima vreme prefera asta dormitului cu ea. Scoţând un suspin, Elsa s-a îmbrăcat şi a ieşit din cameră.

În bucătăria întunecată, Rose stătea lângă chiuveta de modă veche, cu mâinile băgate în apa pe care o scosese din fântână.

Un bol mare, crăpat, era aşezat la uscat pe prosoapele de lângă ea, de pe bufet. Prosoape pe care Elsa le brodase de mână, noaptea, la lumina lumânării, în culorile preferate ale lui Rafe. Se gândise că secretul unei căsnicii fericite era un cămin perfect. Cearşafuri curate, parfumate cu lavandă, feţe de pernă brodate, fulare tricotate de mână. Umpluse ore întregi cu astfel de activităţi, li se dedicase trup şi suflet, folosind fire de cusut şi de împletit ca să spună acele cuvinte pe care nu putea să le articuleze.

Un ibric de cafea era aşezat pe soba de gătit cu foc de lemne, emanând o aromă liniştitoare în cameră. Pe masă se afla o tavă dreptunghiulară cu *panelle* din năut, iar o lingură de ulei de măsline fierbea pe sobă, într-o cratiţă de fontă. Alături, terciul bolborosea în oală.

— ’Neaţa! a spus Elsa.

A scos o spatulă din sertar şi a pus două *panelle* în uleiul încins. Asta urma să fie masa de prânz, consumată ca un sandvici stropit cu picături preţioase de lămâie conservată.

— Arăţi obosită, a spus Rose cu blândeţe.

— Rafe nu doarme bine.

— L-ar putea ajuta să nu mai bea noaptea, în hambar.

Elsa şi-a turnat o cană de cafea şi s-a sprijinit de peretele acoperit cu tapet pe care erau desenaţi trandafiri plini de petale. A observat că într-un colţ al podelei se ridicase linoleumul. Apoi s-a dus să întoarcă pe cealaltă parte bucăţile de *panella*, care făcuseră o crustă maronie, frumoasă.

Rose a venit lângă ea şi a preluat gătitul.

Elsa a început să desfacă putineiul de unt. Părţile componente trebuiau spălate, opărite şi montate la loc într-o ordine precisă, iar apoi depozitate până la următoarea întrebuinţare. Era sarcina perfectă ca să-şi ţină mintea ocupată.

Un miriapod s-a târât afară din ascunzătoarea lui şi a încremenit pe bufet. Elsa a luat un cuţit şi l-a ciopârţit în bucăţele. Devenise un lucru obişnuit să împartă casa cu miriapode, păianjeni şi alte insecte. Toate fiinţele vii din Marea Câmpie căutau adăpost din calea furtunilor de praf.

Cele două femei au lucrat în tăcere până când a răsărit soarele şi copiii au ieşit din dormitoarele lor.

— Îi hrănesc eu, a spus Rose. De ce nu-i duci o cafea lui Rafe?

Elsa i-a fost recunoscătoare soacrei pentru intuiţia ei. A spus,

zâmbind:

— Mulţumesc.

Apoi a turnat o cană de cafea pentru Rafe şi a ieşit.

Afară, soarele era un glob galben, strălucitor, pe un cer albastru ca florile de nu-mă-uita. În loc să observe ultimele ravagii ale pământului – stâlpii de gard rupţi, pagubele de la moara de vânt, grămezile de praf care creşteau în dimensiune –, Elsa s-a concentrat pe veştile bune. Dacă s-ar fi grăbit, ar fi reuşit să spele rufele în acea zi, să albească totul. Cearşafurile proaspăt spălate care atârnau pe frânghie aveau ceva ce o bine dispunea. Poate că era ceva simplu, ca mulţumirea că îndeplinise o sarcină care îmbunătăţea viaţa familiei ei, chiar dacă nimeni nu observa.

Tony era căţărat pe moară, reparând o paletă. Bătăile ciocanului se auzeau pe întreaga întindere a câmpului cafeniu.

Rafe era în ultimul loc în care s-ar fi aşteptat să-l găsească: în cimitirul familiei. Un petic mic de pământ maro, delimitat de un gărduleţ îndoit. Pe vremuri includea o grădină frumoasă, cu zorele roz care se căţărau pe gardul alb, şi un covor de iarbă verde-albăstrui. În fiecare duminică, Elsa obişnuia să-şi petreacă o oră acolo, fie ploaie, căldură sau ninsoare, dar în ultima vreme nu se mai dusese la fel de des. Ca de obicei, pietrele funerare îi aminteau de fiul pe care-l pierduse, de visurile pe care şi le făcuse pentru el pe când era în burta ei, şi de durerea care se atenuase în timp, dar nu dispăruse niciodată.

A deschis portiţa, care atârna înclinată într-o balama stricată. Zeci de ţăruşi erau împrăştiaţi pe pământ; unii se rupseseră, alţii fuseseră smulşi de vântul sălbatic.

Patru pietre cenuşii de mormânt se ridicau din pământ. Trei dintre ele, ale copiilor lui Rose şi ai lui Tony – trei fete – şi cea a lui Lorenzo...

Rafe era îngenuncheat în faţa mormântului fiului lor. *Lorenzo Walter Martinelli, născut în 1931, decedat în 1931.*

Elsa a îngenuncheat lângă el şi i-a pus o mână pe umăr.

Rafe s-a întors cu faţa către ea. Elsa nu văzuse niciodată o asemenea durere în ochii lui, nici măcar atunci când îşi îngropaseră fiul abia născut. Rafe avea doar douăzeci şi opt de ani pe când îşi ţinuse în braţe copilul mic, mort, şi plânsese pentru pierderea pe care o suferiseră. Din câte ştia Elsa, el nu venise niciodată acolo, nu îngenunchease niciodată în faţa

acelui mormânt.

— Şi mie mi-e dor de el, a spus Elsa, împiedicându-se puţin în cuvinte.

— Bătrânul Orloff şi-a tăiat ultimul bou săptămâna asta. Bietul animal era plin de mizerie.

— Da.

Elsa s-a încruntat din cauza schimbării bruşte de subiect.

— Ant m-a întrebat de ce-l doare burtica tot timpul. Cum să-i spun că-l omoară pământul? a întrebat Rafe ridicându-se, apucând-o de mână şi trăgând-o ca să se ridice lângă el. Haide să mergem!

— Să mergem?

— În vest. În California. Zilnic pleacă oameni într-acolo. Am auzit că există locuri de muncă disponibile la căile ferate. Şi poate că o să mă calific pentru un program al lui FDR[11]. Conservation Corps[12].

— Nu avem bani de benzină.

— Am putea merge pe jos. Să sărim în trenuri. Oamenii o să ne ia cu ei. O să ajungem acolo. Copiii sunt puternici.

— Puternici? a întrebat Elsa eliberându-se din strânsoarea lui şi făcând un pas în spate. Nu au încălţăminte potrivită. Nu avem niciun ban. Nici mâncare. Ai văzut fotografiile din Hooverville, ai văzut cum e acolo. Anthony are şapte ani. Cât de departe crezi că poate să meargă pe jos? Vrei să sară într-un tren în mişcare?

— În California e altfel, a spus el cu încăpăţânare. Acolo sunt locuri de muncă.

— Părinţii tăi nu vor pleca. Ştii asta.

— Am putea pleca fără ei?

El şi-a formulat spusele ca pe o întrebare, nu ca pe o afirmaţie, iar Elsa şi-a dat seama cât de ruşine îi era şi numai să sugereze aşa ceva.

— Să mergem fără ei?

Rafe şi-a trecut mâna prin păr şi şi-a făcut ochii roată peste lanurile de grâu uscat şi peste mormintele care erau deja acolo.

— Acest vânt blestemat şi această secetă o să-i omoare. Şi pe noi la fel. Nu mai pot să suport. Nu mai pot.

---

[11] Programe economice iniţiate de preşedintele american Franklin Delano Roosevelt (abreviat: FDR) în perioada 1933-1936.

[12] Corpul Civil de Conservare, parte din programul New Deal al lui Franklin D. Roosevelt.

— Rafe... nu vorbeşti serios.

Acel pământ era moştenirea lui, viitorul lor, viitorul copiilor lor. Copiii aveau să crească acolo, cunoscându-şi istoria, ştiind cine erau şi din cine se trăgeau. Aveau să cunoască mândria pe care o aducea o zi de muncă cinstită. Aveau să aparţină unui loc. Rafe nu ştia ce însemna să nu aparţii nici unui loc, durerea pe care acest lucru o aducea, dar Elsa ştia, aşa că nu le-ar fi provocat niciodată o asemenea durere copiilor ei. Ferma însemna *acasă.* Rafe trebuia să ştie că vremurile grele se termină odată şi-odată. Pământul rezistă. Familia rezistă. Cum să creadă el că ar fi putut să-i lase singuri pe Tony şi pe Rose? Era de neconceput, de neacceptat.

— Când va ploua...

— Iisuse, urăsc propoziţia asta! a spus el pe un ton mai înverşunat decât avusese vreodată.

Elsa i-a văzut agonia din ochi, dezamăgirea, furia.

A vrut să se întindă şi să-l atingă, dar nu a îndrăznit. Cuvintele „Te iubesc” îi ardeau gâtul uscat.

— Cred doar...

— Ştiu ce crezi.

Rafe a plecat fără să se uite înapoi.

•

Să pleci. Să renunţi, pur şi simplu, la pământul acela şi să pleci fără să iei nimic cu tine.

De fapt, *să-ţi părăseşti* căminul. Elsa încă se mai gândea la asta ore mai târziu, mult după căderea nopţii.

Nu putea să se imagineze alăturându-se hoardei de vagabonzi şi de migranţi şomeri şi fără căpătâi care se îndreptau spre vest. Auzise că era periculos să sari în acele trenuri, că puteai să rămâi fără mâini şi fără picioare, că trupul putea să-ţi fie secţionat de roţile gigantice de metal. Iar acolo exista şi criminalitate, oameni răi care îşi abandonaseră conştiinţa odată cu familia. Elsa nu era o femeie curajoasă.

Totuşi.

Îşi iubea soţul. Jurase să-l iubească, să-l onoreze şi să i se supună. Cu siguranţă că asta implica şi „să-l urmeze”.

Ar fi trebuit să-i spună că era de acord ca ei să meargă în California? Sau măcar să vorbească despre asta? Poate că primăvara, dacă ar fi venit ploaia şi ar fi avut recoltă, ar fi putut să facă rost de bani pentru benzină.

Pentru numele Domnului, ştia că Rafe era nefericit la fermă. La fel era şi Loreda.

Poate că ar fi putut să plece – cu toţii – şi să se întoarcă atunci când s-ar fi terminat seceta.

De ce nu?

Pământul i-ar fi aşteptat.

Putea, cel puţin, să discute serios cu el, să-l facă să vadă că era soţia lui, că erau o echipă şi că, dacă el îşi dorea îndeajuns de mult ca ei să plece, ea ar fi fost de acord. Elsa ar fi abandonat acel pământ pe care ajunsese să-l iubească, singurul cămin pe care îl avusese vreodată.

Pentru el.

Şi-a aruncat un şal peste cămaşa de noapte uzată, s-a încălţat cu bocancii de cauciuc de lângă intrare şi a ieşit.

Unde era el? La moară, de unul singur, rumegându-şi dezamăgirea? Sau luase căruţa şi plecase la Silo, ca să poată sta la bar şi să bea whisky?

Era aproape ora nouă, iar ferma se cufundase în linişte.

Singura lumină aprinsă în casă era cea de la fereastra dormitorului Loredei, de la etaj. Fiica ei citea în pat, aşa cum făcuse şi ea la aceeaşi vârstă. Elsa a păşit în curte şi a trecut pe lângă găini, care au cotcodăcit letargic, după care s-au liniştit rapid. A auzit muzică venind din dormitorul socrilor ei. Tony cânta la scripcă. Elsa ştia că muzica era felul în care el îi vorbea lui Rose în acele vremuri grele, felul în care amândoi îşi aminteau de trecut, de planurile pentru viitor, şi felul în care el îi spunea lui Rose „Te iubesc”.

L-a văzut pe Rafe lângă padoc, în întuneric, o pată neagră proiectată pe şipcile întunecate ale padocului poleit în argintiu de lumina vie a lunii. Elsa a văzut vârful portocaliu, strălucitor, al ţigării lui.

Şi-a dat seama că îi auzise paşii.

Rafe s-a îndepărtat de padoc, şi-a stins ţigara şi şi-a pus în buzunarul de la cămaşă mucul care îi rămăsese. Cântecul de dragoste al lui Tony plutea până la ei.

Elsa s-a oprit în faţa lui Rafe. Nu trebuia decât să facă cea mai mică mişcare ca să-i aşeze mâna pe umăr. Ştia că batistul cămăşii lui de lucru, albastru, decolorat, ar fi fost călduţ după ziua lungă şi fierbinte. Tivise, cârpise, spălase şi împăturise fiecare articol de îmbrăcăminte al lui Rafe, aşa că ştia cum se

simţeau toate la atingere.

Cum de era posibil să fie atât de aproape de soţul ei încât să-i simtă căldura, mirosul de whisky şi de ţigări din respiraţie, şi totuşi să aibă senzaţia că îi despărţea un ocean?

Rafe a surprins-o pe Elsa apucând-o de mână şi trăgând-o în braţele lui.

— Îţi aminteşti de prima noastră noapte, în camionetă, în faţa hambarului lui Steward?

Elsa a dat din cap, nesigură. Acestea erau lucruri despre care nu vorbeau.

— Atunci ai spus că voiai să fii curajoasă. Eu voiam doar... să fiu în altă parte.

Elsa s-a uitat în sus la el, i-a văzut durerea şi a simţit-o şi ea.

— O, Rafe...

A sărutat-o pe buze, lung, încet şi profund, gustându-i limba cu limba lui.

— Tu ai fost prima fată pe care am sărutat-o, a şoptit el dându-se în spate atât cât să se poată uita la ea. Îţi aminteşti de mine, cel de atunci?

Era cel mai romantic lucru pe care i-l spusese vreodată, iar Elsa a simţit cum se umplea de speranţă.

— Întotdeauna, a şoptit ea.

Muzica lui Tony s-a oprit, lăsând în urmă o tăcere apăsătoare. Insectele cântau ritmat. Caii se mişcau, indiferenţi, în padoc, lovind marginile cu boturile, amintindu-le stăpânilor că le era foame.

Noaptea era neagră, cerul uriaş era acoperit de stele. Poate că ceea ce vedeau pe boltă erau alte universuri.

Totul era frumos, romantic, şi chiar în clipa aceea ar fi putut să fie singuri pe planetă, acompaniaţi numai de sunetele nopţii.

— Te gândeşti la California, a început ea, încercând să găsească vorbele potrivite pentru o nouă conversaţie.

— Daaa. Ant să meargă o mie cinci sute de kilometri într-o pereche proastă de pantofi. Noi undeva la coadă la pâine. Ai dreptate. Nu putem pleca.

— Poate că la primăvară...

Rafe a redus-o la tăcere cu un sărut.

— Du-te la culcare, a murmurat. Vin şi eu imediat.

Elsa a simţit cum Rafe s-a tras îndărăt şi i-a dat drumul.

— Rafe, cred că ar trebui să vorbim despre...

— Nu te agita, Els, a spus el. Vin imediat în pat. Putem vorbi atunci. Trebuie să le dau apă animalelor.

Elsa a vrut să-l oprească şi să-l determine s-o asculte, dar nu era capabilă de o asemenea îndrăzneală. În adâncul sufletului, îi era întotdeauna frică de cât de fragilă era puterea pe care o avea asupra lui. Nu-şi permitea s-o testeze.

Dar *avea de gând* să-l abordeze în seara aceea, să-l atingă cu acel gen de intimitate la care visa. Avea să învingă lucrul care era în neregulă cu ea şi, în sfârşit, să-l satisfacă.

Aşa avea de gând să facă. Iar după ce vor fi făcut dragoste, avea să vorbească serios cu el despre plecare. Mai important decât atât, avea să asculte.

S-a întors în camera lor şi a început să se plimbe. Până la urmă, s-a dus la fereastră şi a dat la o parte cârpele acoperite cu o crustă de mizerie care acopereau pervazul şi geamul.

Putea să vadă moara, nişte linii negre, aproape semănând cu o floare proiectată pe cerul înstelat.

Rafe era acolo, sprijinit de ramă, aproape imposibil de distins. Fuma.

S-a urcat în pat şi s-a acoperit cu pătura, după care l-a aşteptat pe soţul ei.

•

Următorul lucru pe care l-a ştiut Elsa a fost că era dimineaţă şi că simţea mirosul cafelei. Aroma bogată, amăruie, a scos-o din confortul patului. Şi-a pieptănat părul cu degetele şi s-a îmbrăcat în rochia de casă, încercând să nu se simtă rănită de faptul că Rafe nu venise în pat noaptea trecută.

Şi-a împletit părul şi l-a răsucit într-un coc în spatele capului, l-a prins cu agrafe şi l-a acoperit cu o basma.

Şi-a verificat copiii – lăsându-i să doarmă mai mult în acea sâmbătă dimineaţă – şi s-a dus la bucătărie, unde o cratiţă plină cu apa în care fuseseră fierţi cartofii cu o seară înainte aştepta să fie folosită pentru pregătirea pâinii.

Tot ce aveau de mâncare la micul dejun erau cereale de grâu, aşa că s-a apucat de treabă. Slavă Domnului, aveau o vacă ce încă dădea lapte.

Loreda a fost prima care a ieşit din cămăruţa ei de la etaj. Părul negru, tuns bob, îi era ca un cuib plin de păr încâlcit şi de bucle. De pe obraz, pielea arsă i se desprindea în fâşii.

— Cereale de grâu. Mmm, bun, a spus ea îndreptându-se spre

răcitor.

L-a deschis şi a scos un urcior galben de faianţă, în care era puţină frişcă preţioasă, şi l-a dus la masa acoperită cu o muşama, unde erau deja aşezate cu susul în jos, ca să fie protejate de praf, bolurile şi farfuriile. A întors cu faţa în sus trei dintre ele.

Ant a fost următorul care a ieşit şi care s-a căţărat, apoi, pe scaunul de lângă sora lui.

— Vreau clătite, a mormăit el.

— O să pun nişte sirop de porumb peste cerealele tale, i-a spus mama lui.

Elsa a turnat cerealele, le-a adăugat nişte frişcă şi sirop de porumb, apoi a pus pe masă două pahare de lapte bătut.

În timp ce copiii mâncau în linişte, Elsa s-a îndreptat spre hambar. Vântul şi nisipul care se mişca modificaseră peste noapte peisajul şi umpluseră cea mai mare parte a crăpăturii ce se deschisese pe proprietatea lor.

În timp ce trecea pe lângă coteţul porcilor, a văzut că ultimul care le mai rămăsese era letargic şi îngenuncheat pe pământul dur. Sonda pentru seminţe John Deere, pe care nu o foloseau acum, era pe jumătate îngropată în nisip. Dincolo de asta, Elsa a văzut-o pe Rose în livadă, căutând mere pe pământul crăpat.

În ţarc, cele două vaci stăteau una lângă alta cu capetele plecate, mugind jalnic. Coastele le ieşeau în afară, burţile li se micşoraseră, iar pieile le erau acoperite de răni. Elsa nu putea să nu-şi amintească ziua în care, în urmă cu câţiva ani, se născuse Bella, vaca cea mai tânără dintre cele două. Elsa o hrănise cu biberonul fiindcă mama ei murise la fătare. Rose o învăţase cum să pregătească laptele şi să-l determine pe viţelul nesigur să mănânce. Uneori Bella încă o urmărea pe Elsa prin curte, ca un animal de companie.

— Hei, Bella, a spus Elsa, mângâind-o pe burta slabă.

Bella s-a uitat în sus, cu ochii mari, orbiţi de mizerie, şi a mugit tânguitor.

— Ştiu, a spus Elsa, apucând o găleată agăţată de un stâlp al gardului.

Elsa a condus-o pe Bella în răcoarea relativă a hambarului, a legat-o de stâlpul central şi a tras scăunelul pentru muls. Nu a putut să nu se uite în podul care mai conţinea foarte puţin fân. Era destul de sigură că Rafe dormise acolo peste noapte. Din

nou.

Elsei îi plăcuse întotdeauna mulsul. Îi luase mult timp să se deprindă cu el; auzise sute de „nţţ”-uri de la Rose în timp ce încerca să-şi perfecţioneze tehnica, dar reuşise s-o facă, iar acum era una dintre îndeletnicirile ei preferate. Îi plăcea să stea cu Bella, îi plăcea mirosul dulce al laptelui proaspăt, sunetul de gol pe care îl auzea atunci când primul şuvoi de lapte lovea găleata metalică. Îi plăcea chiar şi ceea ce urmă: să care găleata cu lapte proaspăt şi călduţ în casă, să-l toarne în separator, să dea la manivelă ca să pornească maşinăria, să cureţe stratul cremos, galben, de la suprafaţa laptelui, să-l păstreze pe cel integral ca să-şi hrănească familia şi să-l folosească pe cel degresat pentru animale.

Elsa s-a întins după ugerele abia umflate ale vacii şi a atins cu blândeţe mameloanele crăpate.

Vaca a mugit de durere.

— Îmi pare rău, Bella.

A încercat din nou şi a stors cât de delicat a putut, trăgând încet în jos.

A ieşit un jet firav, maroniu, cu miros de mlaştină. Părea că în fiecare zi era tot mai greu să ajungă la un lapte alb, utilizabil. Primele jeturi erau întotdeauna murdare. Elsa a azvârlit laptele maroniu, a spălat găleata şi a încercat din nou. Nu renunţa niciodată, indiferent de cât de triste erau sunetele pe care le scotea Bella sau de cât de mult îi luă să ajungă la laptele curat.

După ce a terminat, adunând o cantitate de lapte mai mică decât cea necesară, a dus-o pe biata vacă înapoi în ocol.

Pe când trecea pe lângă boxele cailor, i-a auzit pe Milo şi pe Bruno pufăind greoi şi muşcând din uşă, fiindcă încercau să mănânce lemnul.

În timp ce închidea uşa hambarului, Elsa a auzit un foc de armă.

Asta ce mai era?

S-a întors şi l-a văzut pe socrul ei lângă cocina porcilor. A lăsat puşca în jos, în timp ce ultimul lor porc s-a înclinat într-o parte şi s-a prăvălit la pământ.

— Mulţumesc lui Dumnezeu! a murmurat Elsa. Carne pentru copii.

I-a făcut cu mâna lui Tony în timp ce el împingea porcul într-o roabă ca să-l ducă în hambar, să-l atârne şi să-l taie în bucăţi.

Un tufiş de ciulin-rusesc s-a rostogolit leneş pe lângă ea, împins de o briză uşoară. Elsa l-a urmărit cu privirea până la linia gardului, unde ciulinii supravieţuiseră contrar tuturor aşteptărilor, crescând cu încăpăţânare chiar şi pe secetă şi vânt. Vacile îi mâncau atunci când nu mai găseau altceva. La fel şi caii.

A dus laptele în casă, după care a ieşit din nou şi a traversat fâşia de pământ care se întindea între hambar şi gard. Vântul îi smulgea basmaua, ca şi cum ar fi încercat s-o oprească.

Ciulinii erau o încâlceală de ţepi şi de tulpini de un verde şters. Sârmoşi. Puternici. Cu ace ascuţite ca nişte piuneze.

Şi-a scos mănuşile din buzunarul şorţului, iar apoi şi le-a tras peste mâini. A făcut un ghem din şorţ, şi-a strecurat cu atenţie mâna dincolo de ţepii ascuţiţi şi a smuls porţiunile verzi.

A gustat.

Nu era rău. Dacă le-ar fi gătit cu ulei de măsline, vin, usturoi şi ierburi, poate că ar fi fost bune la gust. Oare să fi semănat la gust cu anghinarele? Lui Tony îi plăcea anghinarea. Sau poate că ar fi trebuit să le mureze...

A doua zi avea să pună pe toată lumea să le culeagă, iar apoi trebuia să găsească o modalitate de a le conserva.

La miezul zilei, după ce culesese câte putea căra în şorţ, s-a întors în casă.

Acolo i-a găsit pe copii şi pe Tony aşezaţi deja la masă pentru prânz.

— Am găsit nişte struguri, a spus Ant sărind pe loc, fericit pentru contribuţia pe care şi-o adusese.

Elsa i-a ciufulit părul şi i-a simţit textura:

— Diseară, un băieţel pe care-l ştiu face baie.

— Trebe?

Elsa a zâmbit.

— Simt de aici cum miroşi. Daaa.

Tony şi-a dat jos şapca, expunând o fâşie albă care îi traversa sprânceana, şi s-a aşezat. A băut un pahar întreg de ceai din două înghiţituri, după care s-a şters cu dosul palmei.

Rose a venit în bucătărie şi i-a turnat soţului ei un pahar de vin roşu.

Tony şi-a luat în primire porţia de *arancini*. Era felul de mâncare preferat al familiei: chiftele de orez umplute cu brânză cremoasă, plutind într-un suc de roşii cu *pancetta* şi aromă de

usturoi.

Elsa a pus grămada de ciulini într-un bol pe care l-a aşezat lângă chiuvetă.

— Ce-s alea? a întrebat Rose ştergându-se pe mâini de şorţ.

— Ciulini. Cred că pot să găsesc o metodă să-i fac comestibili. Aproape că au gust de anghinare.

Rose a suspinat.

— La asta s-a ajuns. Italieni supravieţuind cu mâncare de cai. *Madonna mia!*

— Unde e Rafe? a întrebat Elsa uitându-se în jur.

— Nu l-am văzut toată ziua, a spus Ant. Şi eu l-am căutat.

Elsa a ieşit pe prispă, a sunat din clopotul care îi chema la masă pe cei ai casei şi a aşteptat, uitându-se în toate direcţiile.

Calul şi căruţa erau acolo, deci Rafe nu plecase în oraş.

Poate că era la ei în cameră.

A intrat înapoi în casă şi s-a dus la ei în dormitor. Lumina soarelui făcea ca pereţii albi, palizi, să pară aurii. Un portret mare al lui Iisus o privea.

Camera era goală – numai patul, scrinul pe care îl împărţea cu soţul ei şi spălătorul cu oglinda lui ovală, care îi reflecta imaginea. Toate lucrurile erau la locul lor, cu excepţia...

Erau urme pe podea, venind de sub pat, ca şi cum ceva ar fi fost băgat dedesubt sau scos de acolo.

A ridicat cuvertura şi s-a uitat sub pat. A văzut valiza ei, cea cu care venise atunci când se măritase, şi cutia cu haine de bebeluş pe care le păstrase pentru orice eventualitate.

Ceva lipsea. Ce?

S-a aşezat în genunchi ca să vadă mai bine.

Valiza lui Rafe. Cea pe care el şi-o pregătise cu ani în urmă, ca să plece la facultate. Cea pe care el o despachetase atunci când tatăl ei o lăsase acolo.

S-a uitat în lateral. Hainele lui dispăruseră de pe cuiele din uşă, ca şi pălăria.

S-a ridicat încet, s-a dus la scrin şi a deschis sertarul de sus.

Sertarul lui.

O cămaşă albastră, de batist, era singurul lucru care rămăsese.

Capitolul 10

Elsa nu putea crede că Rafe plecase în miez de noapte, fără să spună un cuvânt.

Trăise treisprezece ani cu el, împărţind acelaşi pat, făcând copii împreună. Ştia că nu fusese îndrăgostit de ea niciodată, dar asta?

Elsa a ieşit din cameră, a văzut familia – familia ei, a lor – aşezată la masă, vorbind. Ant povestea din nou cum găsise strugurii.

Rose s-a uitat în sus, a văzut-o pe Elsa şi s-a încruntat.

— Elsa?

Ea ar fi vrut să-i spună lui Rose despre lucrul îngrozitor care se întâmplase şi să fie ţinută în braţe, dar nu putea spune nimic până ce ar fi fost pe deplin sigură. Poate că Rafe se dusese în oraş pentru... ceva.

Cu toate obiectele personale.

— Am... treburi, a spus ea, văzând că Rose nu o credea.

Elsa a ieşit în grabă din casă şi a luat bicicleta Loredei. S-a urcat pe ea şi a pedalat cu putere prin stratul gros de mizerie care acoperea aleea de acces auto. De mai multe ori a trebuit să meargă în zigzag ca să ocolească crengile moarte, căzute din copaci la ultima furtună. S-a oprit la cutia poştală şi s-a uitat înăuntru. Nimic.

Pe drumul spre oraş nu a văzut nici măcar un automobil sau vreo căruţă. Păsările stăteau adunate pe firele de telefon şi ciripeau la ea. Câţiva cai şi vaci cutreierau liberi, gemând jalnic după apă sau mâncare. Incapabili să le omoare sau să le îngrijească, fermierii eliberaseră animalele ca să se descurce singure.

Pe când a ajuns la Lonesome Tree, părul îi ieşise Elsei din agrafele pe care le folosea ca să-l dea la o parte de pe faţă, iar basmaua îi era umedă.

S-a oprit pe Strada Principală. Un ghem de ciulin-rusesc s-a rostogolit pe lângă ea şi a zgâriat-o pe gamba goală. Oraşul se desfăşura, anesteziat, în faţa ei, cu vitrinele magazinelor baricadate cu scânduri şi cu copacul care dădea nume oraşului, pe jumătate mort; pe toată lungimea străzii, vântul smulsese scândurile care acopereau vitrinele.

Elsa a pedalat până la gară, iar, odată ajunsă, s-a dat jos de pe bicicletă.

Poate că el mai era încă acolo.

Înăuntru era o cameră plină de bănci goale. O podea murdară. O cişmea numai pentru albi.

Elsa s-a dus la ghişeul de bilete. În spatele ghişeului mic, cu bolta arcuită, se găsea un bărbat îmbrăcat cu o cămaşă albă, prăfuită, cu manşete negre, detaşabile.

— Bună ziua! domnule McElvaine.

— Salutare, doa'nă Martinelli! a spus bărbatul.

— A fost soţul meu pe aici recent? A cumpărat un bilet?

Bărbatul s-a uitat în jos la hârtiile de pe birou.

— Vă rog, domnule. Nu mă faceţi să vă interoghez. E şi aşa suficient de umilitor, nu credeţi?

— Nu avea niciun ban.

— A spus unde voia să meargă?

— Nu vreţi să vă spun.

— Vreau.

El a suspinat şi s-a uitat la ea.

— A zis: „Oriunde, numai nu aici".

— A spus el asta?

— Dacă vă ajută, aflaţi că era aproape d'a plânge.

Bărbatul a scos un plic mototolit şi pătat şi l-a împins printre zăbrelele de fier ale ghişeului.

— Mi-a zis să vă dau asta.

— Ştia că aveam să vin?

— Soţiile vin întotdeauna.

Elsa a tras aer adânc în piept, ca să se calmeze.

— Deci, dacă nu avea bani, poate...

— A făcut ce fac toţi.

— Toţi?

— Bărbaţi din toată ţara ş-au lăsat familiile. Familiile ş-au abandonat copiii şi rudele. N-am mai văzut aşa ceva. Un bărbat din comitatul Cimarron ş-a ucis toată familia 'nainte să plece.

— Unde se duc, fără bani?

— Vest, doa'nă. Cei mai mulţi. Sar în primul tren care trece.

— Poate că se întoarce.

Omul a oftat.

— N-am văz't nici unu' 'napoi pân' acu'.

•

Elsa stătea în faţa gării. A deschis scrisoarea lui Rafe încet, ca şi cum ar fi conţinut explozibil. Hârtia era mototolită, plină de praf şi părea pătată de la umezeală. Lacrimile lui?

Elsa,

Îmi pare rău. Ştiu că vorbele nu contează; s-ar putea ca ele să-ţi facă mai rău decât dacă nu ţi-aş fi scris nimic.

Mor aici, *asta-i tot ce ştiu. Încă o zi la ferma asta şi s-ar putea să-mi pun pistolul la tâmplă. Sunt slab. Tu eşti puternică. Iubeşti acest pământ şi această viaţă într-un fel în care eu n-aş putea s-o fac niciodată.*

Spune-le părinţilor şi copiilor mei că-i iubesc. O să vă fie tuturor mai bine fără mine. Te rog, *nu mă căuta. Nu vreau să fiu găsit. Oricum nu ştiu încotro mă duc.*

R

Elsa nu putea nici măcar să plângă.

Suferinţa făcuse parte din viaţa ei atât de mult timp încât îi devenise la fel de familiară ca uşoara curbură pe care o avea la coloană sau culoarea părului ei. Uneori suferinţa reprezenta lentila prin care vedea lumea, iar alteori era eşarfa pe care şi-o lega peste ochi ca să n-o mai vadă. Dar o însoţea mereu. Ştia că era vina ei, cumva ea o crease, deşi, în contemplările disperate ale începuturilor acestei suferinţe, Elsa nu fusese niciodată capabilă să-şi vadă lipsurile care se dovediseră a fi determinante. Părinţii ei le văzuseră. Tatăl ei cu siguranţă că le văzuse. De asemenea, surorile ei mai mici şi mai frumoase. Cu toţii intuiseră ce anume îi lipsea Elsei. Loreda cu siguranţă că o făcuse.

Cu toţii – inclusiv Elsa – presupuseseră că ea avea să ducă o viaţă de penitentă, ascunsă printre nevoile celorlalţi oameni, mai vibranţi. Protectoare, blândă, femeia lăsată în planul doi ca să ţină focul aprins în vatră.

Iar apoi îl întâlnise pe Rafe.

Fermecătorul, atrăgătorul, capriciosul ei soţ.

— Ţine capul sus, şi-a spus ea cu voce tare.

Avea copii la care trebuia să se gândească. Doi omuleţi cărora le trebuia consolare în clipa în care tatăl lor îi trădase.

Copii care aveau să crească ştiind că tatăl lor îi abandonase în acele vremuri grele.

Copii care, precum se întâmplase cândva cu Elsa, aveau să fie modelaţi de suferinţă.

•

Elsa a ajuns la fermă simţindu-se ca o maşinărie care se strica încet-încet. Familia ei se agita prin casă.

Rose şi Loreda erau în bucătărie, gătind paste, iar Ant şi Tony erau în camera de zi, ungând cu ulei fâşiile de piele ale unui harnaşament.

Vieţile copiilor aveau să se schimbe din acea zi. Părerile lor aveau să se schimbe, dar mai ales părerile despre ei înşişi, despre durabilitatea iubirii şi despre autenticitatea familiei lor. Aveau să ştie pentru totdeauna că tatăl lor nu o iubise pe mama lor – şi nu-i iubise nici pe ei – suficient de mult ca să le rămână alături în acele vremuri dificile.

Ce trebuia să facă o mamă bună într-o astfel de situaţie? Trebuia să le spună adevărul dur şi urât?

Sau poate că o minciună era mai bună?

În cazul în care Elsa ar fi minţit ca să-şi protejeze copiii de egoismul lui Rafe şi ca să-l protejeze pe Rafe de resentimentele lor, ar fi putut să treacă mult timp până când adevărul să iasă la iveală, dacă ar fi ieşit vreodată.

Elsa a trecut prin camera de zi, pe lângă Tony şi Ant, şi s-a dus în bucătărie, unde fiica ei frământa aluatul de paste pe masa presărată cu făină. Elsa a strâns umerii fragili ai fiicei ei. Abia s-a stăpânit şi n-a strâns-o în braţe cu putere, aşa cum şi-ar fi dorit, dar, sincer, nu mai putea să facă faţă încă unei respingeri.

Loreda s-a retras.

— Unde e tati?

— Daaa, a spus Ant din camera de zi, unde e? Vreau să-i arăt vârful de săgeată pe care l-am găsit cu bunicu’.

Rose era lângă plită, adăugând sare într-o cratiţă plină cu apă. S-a uitat la Elsa şi a stins focul.

— Ai plâns? a întrebat Loreda.

— Am lăcrimat din cauza prafului, a spus Elsa, forţându-se să zâmbească. Puteţi să vă duceţi să căutaţi cartofi, copii? Am ceva de vorbit cu bunicu’ şi bunica.

— Acum? s-a plâns Loreda. Nu-mi place să fac asta.

— Acum, a spus Elsa. Ia-l şi pe fratele tău.

— Haide, Ant, a spus Loreda împingând aluatul într-o parte,

haide să scurmăm în pământ, ca porcii.

Ant a chicotit.

— Ca nişte porci.

— Tu eşti ca un porc.

Copiii au ieşit din casă şi au trântit uşa în urma lor.

Rose s-a uitat la Elsa.

— Mă sperii.

Elsa a intrat în camera de zi, s-a dus direct la sticla de rachiu a lui Tony şi şi-a turnat un pahar.

Avea un gust suficient de neplăcut, dar ea şi-a turnat încă un pahar şi l-a băut.

— *Madonna mia*, a spus Rose încet. Nu te-am văzut să bei nici măcar un pahar în toţi anii ăştia, iar acum bei două.

Rose a venit în spatele Elsei şi i-a pus o mână pe umăr.

— Elsa, a spus Tony punând harnaşamentul deoparte şi ridicându-se în picioare. Ce este?

— E vorba despre Rafe.

— Rafe? s-a încruntat Rose.

— A plecat.

— Rafe a plecat? s-a mirat Tony. Unde a plecat?

— A plecat, a spus Elsa, obosită.

— Înapoi la nenorocita de tavernă? s-a înfuriat Tony. I-am spus...

— Nu, a spus Elsa. A plecat din Lonesome Tree. Cu trenul. Sau aşa mi s-a spus.

Rose s-a holbat la Elsa.

— *A plecat*? Nu. N-ar face una ca asta. Ştiu că e nefericit, dar...

— Pentru numele Domnului, Rose! a spus Tony. Cu toţii suntem nefericiţi. Plouă cu mizerie din cer. Copacii cad morţi. Animalele mor. Cu toţii suntem nefericiţi.

— Voia să se ducă în California, a spus Elsa. Eu am spus „nu”. A fost o greşeală. Aveam de gând să vorbesc cu el despre asta, dar...

A scos scrisoarea din buzunar şi le-a dat-o.

Rose a luat-o cu mâinile tremurânde şi a citit-o, mişcându-şi buzele în tăcere în timp ce parcurgea textul. Atunci când şi-a ridicat privirea din scrisoare, avea ochii plini de lacrimi.

— Nenorocitul! a spus Tony mototolind scrisoarea. Cu asta ne-am ales după ce l-am cocoloşit.

Rose arăta foarte afectată.

— Se va întoarce.

Cei trei se uitau unii la alţii. Aparent, absenţa cuiva putea să umple până la refuz o cameră.

S-a auzit trântindu-se uşa din faţă. Loreda şi Ant se întorseseră cu mâinile şi cu feţele murdare, aducând un total de trei cartofi mici.

— Abia dacă avem ce folosi, a spus Loreda, iar apoi s-a oprit din vorbit. Ce s-a întâmplat? Cine a murit? a reluat ea.

Elsa a aşezat paharul pe masă.

— Trebuie să vorbesc cu voi doi.

Rose şi-a acoperit gura cu mâna; Elsa a înţeles. Dacă ar fi rostit cuvintele, vieţile copiilor ei s-ar fi schimbat.

Rose a strâns-o tare pe Elsa în braţe, iar apoi i-a dat drumul.

Elsa s-a întors cu faţa la copii.

Feţele lor au tulburat-o. Erau amândoi nişte copii fidele ale tatălui lor. S-a dus la ei, i-a luat în braţe, pe amândoi în acelaşi timp. Ant a îmbrăţişat-o, fericit. Loreda s-a luptat ca să se elibereze.

— Mă sufoci, s-a plâns ea.

Elsa i-a dat drumul.

— Unde e tati? a întrebat Ant.

Elsa i-a dat părul la o parte de pe faţa plină de pistrui.

— Veniţi cu mine.

I-a condus pe prispă, unde s-au aşezat în leagăn. Elsa l-a tras pe Ant la ea în braţe ca să facă loc.

— Ce s-a mai întâmplat? a întrebat Loreda deodată.

Elsa a tras aer în piept şi a împins leagănul, făcându-l să se mişte înainte şi înapoi. Doamne, ar fi vrut ca bunicul ei să fi fost acolo, să-i spună „Fii curajoasă!” şi să-i dea un imbold.

— Tatăl vostru a plecat.

Loreda a părut neliniştită.

— O, da? Unde a plecat?

Acela era momentul. Momentul în care trebuia să mintă sau să spună adevărul.

„S-a angajat în afara oraşului ca să ne salveze”. Ar fi fost uşor de spus, mai greu de demonstrat fără să primească bani sau scrisori, în condiţiile în care el nu ar fi venit acasă luni de zile. Dar, dacă Elsa le spunea asta, copiii n-ar mai fi adormit după aceea plângând.

Doar Elsa ar fi plâns.

— Mamă? a întrebat Loreda pe un ton dur. Unde a plecat tata?

— Nu ştiu. Ne-a părăsit.

— Stai. Ce?! a strigat Loreda sărind din leagăn. Vrei să spui...

— A plecat, Lolo, a spus Elsa. Se pare că a sărit într-un tren.

— NU-MI SPUNE AŞA! NUMAI EL ÎMI SPUNE AŞA! a ţipat Loreda.

Elsa s-a simţit atât de vulnerabilă încât s-a temut că îi apăruseră lacrimi în ochi.

— Îmi pare rău.

— Pe *tine* te-a părăsit, a spus Loreda.

— Da.

— TE URĂSC! a strigat Loreda coborând treptele prispei şi dispărând pe după colţul casei.

Ant s-a răsucit ca să se uite la Elsa. Deruta lui îţi rupea inima.

— Când vine?

— Nu cred că se mai întoarce, Ant.

— Dar... avem nevoie de el.

— Ştiu, scumpule; e dureros, a spus Elsa dându-i la o parte părul de pe faţă.

Ochii lui Ant s-au umplut de lacrimi, iar, la vederea acestei imagini, Elsa a simţit că îi venea şi ei să plângă, dar a refuzat să facă asta în faţa lui Ant.

— Îl vreau pe tati al meu. Îl vreau pe tati al meu...

Elsa l-a ţinut strâns în braţe şi l-a lăsat să plângă.

— Ştiu, puiule, ştiu...

Nu îi venea nicio altă idee.

•

Loreda s-a urcat pe moară şi s-a aşezat pe platforma de sub paletele gigantice, ţinându-şi genunchii strânşi la gură. Lemnul pe care stătea era călduţ de la soare.

Cum de putuse tati să facă aşa ceva? Cum de putuse să-şi lase familia la fermă, fără recoltă şi fără apă? Cum de putuse să...

„...mă abandoneze”.

Durea atât de tare, încât nu putea respira din cauza acelui gând.

— Întoarce-te! a ţipat ea.

Cerul albastru, luminat de soarele de deasupra Marii Câmpii, i-

a înghiţit plânsul firav şi a făcut-o să se simtă mică şi singură.

Cum de putuse el s-o abandoneze ştiind cât de mult îşi dorea ea să plece de la fermă? Ea era la fel ca el, nu ca mama, bunica şi bunicul. Loreda nu-şi dorea să lucreze la fermă; voia să meargă în lumea mare şi largă, să devină scriitoare şi să scrie ceva important. Voia să plece din Texas.

A simţit moara zgâlţâindu-se şi s-a gândit că, *minunat*, acum urma să urce mama, cu un aer devastat, şi să încerce să o consoleze. Mama era ultima persoană pe care Loreda voia s-o vadă.

— Pleacă, a spus Loreda ştergându-se la ochi. E vina ta.

Mama a oftat. Era palidă, aproape la fel de firavă ca o rădăcină de yucca.

Elsa a continuat să se urce spre platformă şi s-a aşezat lângă Loreda pe locul pe care stătea întotdeauna tatăl ei, ceea ce a făcut-o pe fată să se înfurie brusc.

— Ăsta nu e locul tău. Aici stătea...

Vocea i s-a spart.

Mama a pus o mână pe coapsa Loredei.

— Iubito...

— Nu. *Nu,* s-a opus Loreda eliberându-se printr-o smucitură. Nu vreau să aud nicio minciună despre cum totul o să fie bine. Nimic n-o să mai fie bine niciodată. L-ai alungat.

— Îl iubesc pe tatăl tău, Loreda.

Mama a spus-o atât de încet încât Loreda abia dacă a putut auzi. A văzut ochii mamei ei luminaţi de lacrimi şi s-a gândit: „Nu o să mă uit la tine cum plângi”.

— Pe mine nu m-ar fi părăsit.

Loreda păruse să-şi smulgă vorbele dinlăuntrul ei. A coborât de pe moară şi, orbită de lacrimi, a fugit înapoi în casă, unde bunica şi bunicul stăteau pe sofa ţinându-se de mână, cu aerul că supravieţuiseră unei tornade.

— Loreda, a spus bunica, întoarce-te...

Loreda a dat buzna la ea în dormitor, unde l-a găsit pe Ant făcut ghem pe patul ei, sugându-şi degetul mare.

Imaginea lui plângând a făcut-o, în sfârşit, să cedeze. Şi-a simţit lacrimile arzând-o.

— Ne-a părăsit? a întrebat Ant. De-adevăratelea?

— Nu pe noi. Probabil că ne aşteaptă undeva.

Ant s-a ridicat.

— Aşa, ca într-o aventură?

— Da, a spus Loreda ştergându-se la ochi. Bineînţeles. Ca într-o aventură.

•

Elsa a rămas pe platformă, uitându-se drept înainte fără să vadă nimic. Gândul de a coborî, de a se întoarce în casă, în dormitorul ei – în patul ei – era mai mult decât putea să suporte. Aşa că a rămas acolo, gândindu-se la toate greşelile pe care le făcuse, care duseseră la acel moment, şi întrebându-se cum urma să fie viaţa ei de aici încolo.

A simţit o adiere de vânt în păr. Era atât de pierdută în durere încât abia dacă a observat.

„Ar trebui să mă duc după Loreda”.

Dar nu putea face faţă furiei şi suferinţei fiicei ei. Nu încă.

Ar fi trebuit să-i spună lui Rafe că se hotărâse să plece cu el în vest. Totul ar fi fost diferit acum dacă i-ar fi spus, pur şi simplu: „Sigur, Rafe, o să mergem!. El nu ar fi plecat. Ar fi putut să-i convingă pe Tony şi pe Rose să vină cu ei.

Nu.

Asta era o minciună pe care Elsa nu şi-o putea spune nici măcar acum. Şi cum ar fi putut Elsa şi Rafe să-i lase în urmă pe părinţii lui? Cum ar fi putut să plece în vest fără maşină şi fără bani?

Vântul i-a smuls basmaua de pe cap.

Elsa a văzut-o zburând. Platforma s-a clătinat; paletele de deasupra capului ei s-au învârtit şi au trosnit.

Venea furtuna.

Elsa a coborât de pe platforma care se clătina. De cum a pus piciorul pe pământ, o rafală a măturat stratul superficial de pământ, l-a ridicat într-un vârtej urlător şi l-a suflat într-o parte. Nisipul a lovit faţa Elsei ca nişte mici bucăţele de sticlă.

Rose a fugit din casă şi a strigat după Elsa:

— Furtună! Vine repede!

Elsa a fugit la soacra ei.

— Copiii?

— Sunt înăuntru.

Ţinându-se de mână, au alergat înapoi în casă, trântind uşa în urma lor. Înăuntru, pereţii s-au cutremurat. Praful a căzut din tavan. O pală puternică de vânt a lovit şi a zgâlţâit totul din ţâţâni.

Rose a îndesat mai multe ghemotoace de cârpe şi de ziare vechi în pervazurile ferestrelor.

— Copii! a ţipat Elsa.

Ant a intrat în fugă în camera de zi, arătând speriat.

— Mami!

S-a aruncat în braţele ei.

Elsa l-a prins.

— Pune-ţi masca de gaze, a spus ea.

— Nu vreau, mamă. Nu pot respira cu ea, s-a smiorcăit el.

— Pune-ţi-o, Ant! Şi vârâ-te sub masa din bucătărie. Unde este sora ta?

— Ce?

— Du-te după Loreda. Spune-i să-şi pună masca de gaze.

— Ăăă, nu pot.

— Nu poţi? De ce?

Arăta chinuit.

— Am promis să nu spun.

Elsa s-a lăsat în jos ca să se uite la el. Mizeria cădea peste ei.

— Anthony, unde este sora ta?

— A fugit.

— Ce?

Ant a clătinat din cap, amărât.

— I-am zis că-i o idee tâmpită.

Elsa a dat fuga la dormitorul Loredei şi a deschis uşa.

Nici urmă de Loreda.

A văzut ceva alb prin praful care cădea.

Un bileţel pe masa de toaletă.

Mă duc să-l caut.

Elsa s-a grăbit în jos pe scări şi a strigat către Rose şi Tony:

— Loreda a fugit. Iau camioneta. Mai e benzină în rezervor?

— Puţină! a ţipat Tony. Dar nu poţi pleca pe vremea asta.

— Trebuie.

Din coşul cu nimicuri pe care îl ţineau în bucătărie, Elsa a pescuit cheile de mult nefolosite şi a ieşit din nou în furtuna năprasnică de praf. Şi-a tras bandana peste gură şi nas şi şi-a mijit ochii ca să-i protejeze.

Vântul făcea vârtejuri în faţa ei. Electricitatea statică îi ridica părul. A văzut flame albastre urcând de la sârma ghimpată din locul în care fusese înainte gardul.

Mergând pe pipăite prin furtuna de praf, a găsit frânghia pe

care o agăţaseră între casă şi hambar.

S-a deplasat spre hambar de-a lungul sforii dure şi a deschis uşile. Vântul a pătruns şi a smuls şipcile, terifiind caii.

Bruno a evadat din boxa lui printr-o şipcă ruptă şi a rămas pe culoar cu nările fremătând de frică, panicat. A pufăit către Elsa şi a fugit în furtună.

Elsa a dat la o parte husa de pe camionetă; vântul i-a smuls pânza din mână şi a făcut-o să zboare, umflată ca o pânză de corabie, prin hambar. Milo a gemut, terorizat, în boxa lui.

Elsa s-a urcat pe locul şoferului şi a băgat cheia în contact, după care a răsucit-o cu putere. Greoi, motorul s-a trezit la viaţă. „Doamne, ajută-mă să fie suficientă benzină ca s-o găsesc”.

A ieşit cu maşina în furtună, cu mâinile strânse pe volan în timp ce vântul încerca s-o azvârle în şanţ. Un lanţ agăţat de osie zornăia în urma ei, legând automobilul la pământ astfel încât să nu facă scurtcircuit.

În faţa ei, pământul maroniu zbura într-o parte, iar farurile spintecau bezna. La capătul aleii auto, s-a gândit: „Încotro?”

În oraş.

Loreda nu s-ar fi dus niciodată în cealaltă direcţie. Nu era nimic, cale de kilometri întregi, între locul acela şi graniţa cu Oklahoma.

Elsa a făcut un efort să vireze. Vântul era în spatele ei acum, împingând-o înainte. S-a aplecat în faţă, încercând să vadă. Nu putea să înainteze cu mai mult de cincisprezece kilometri pe oră.

În oraş aprinseseră felinarele pe timpul furtunii. Ferestrele fuseseră acoperite cu scânduri, iar uşile, ferecate. Praful, nisipul şi grămezile de ciulini-ruseşti zburau de-a lungul străzii.

Elsa a văzut-o pe Loreda stând în gară, ghemuită lângă uşa închisă, agăţată de o valiză pe care furtuna încerca să i-o smulgă din mână.

A parcat şi a ieşit din maşină. Halouri palide de lumină galbenă înconjurau becurile felinarelor, ca nişte ace care străpungeau obscuritatea maro.

— Loreda! a strigat Elsa cu glas ascuţit.

— Mamă!

Elsa s-a aplecat în furtună; aceasta i-a smuls rochia, i-a zgâriat obrajii şi a orbit-o. S-a poticnit pe treptele gării şi a tras-o

pe Loreda în braţele ei, ţinând-o atât de strâns încât pentru o secundă nu a mai existat furtună, nici vânt sau nisip usturător, numai ele.

„Doamne, îţi mulţumesc!”

— Trebuie să intrăm în clădirea gării, a spus ea.

— Uşa e închisă.

O fereastră a explodat lângă ele. Elsa i-a dat drumul Loredei şi a înaintat până la fereastra aceea, s-a căţărat peste colţii de sticlă spartă înfipţi în pervaz şi a simţit vârfurile ascuţite pătrunzându-i în piele.

Ajunsă înăuntru, a descuiat uşa principală şi a tras-o pe Loreda înăuntru, apoi a trântit uşa.

Clădirea gării s-a zgâlţâit în jurul lor; încă o fereastră a explodat. Elsa a mers la ţâşnitoare, a luat un pumn de apă călduţă şi i l-a dus Loredei, care a băut cu lăcomie.

Elsa s-a lăsat în jos, lângă fiica ei. Ochii o înţepau atât de rău încât abia putea să vadă.

— Îmi pare rău, Loreda.

— Voia să meargă în vest, nu-i aşa?

Pereţii clădirii gării s-au zdruncinat; părea că lumea se prăbuşea.

— Da.

— De ce nu ai acceptat, pur şi simplu?

Elsa a suspinat.

— Fratele tău nu are încălţăminte. Nu avem bani de benzină. Nu avem niciun ban. Bunicii tăi nu vor să plece. N-am văzut decât motive să rămânem pe loc.

— Am ajuns aici şi nu am ştiut unde să mă duc. El nu a vrut să ştiu încotro a plecat.

— Ştiu.

Elsa a atins-o pe fiica ei pe spate.

Loreda s-a tras într-o parte, sustrăgându-se atingerii.

Elsa şi-a retras mâna şi a rămas nemişcată, ştiind că nu avea ce să spună ca să repare acea ruptură dintre ele. Rafe le abandonase pe amândouă, îşi abandonase copiii şi responsabilităţile, iar Loreda continua să o învinovăţească pe *ea.*

•

În acea noapte, după ce furtuna a încetat, Elsa s-a întors cu Loreda la fermă. A găsit apoi puterea de a mânca şi de a-i hrăni

pe copii, după care i-a băgat în pat. A făcut toate astea fără să plângă în faţa nimănui. O simţea ca pe o mare victorie. În orele care au urmat plecării lui Rafe, durerea lui Rose s-a transformat într-o furie clocotitoare, care s-a manifestat în răbufniri în italiană. Disperarea Loredei o lăsase mută în timpul cinei, iar confuzia lui Ant era dureros de privit. Tony nu privea în ochi pe nimeni.

După ce a intrat în dormitorul ei, Elsa şi-a dat seama, în sfârşit, că nu mai vorbise de mult timp şi că nici măcar nu se deranjase să răspundă atunci când cineva îi vorbise. Durerea plecării lui Rafe continua să se extindă în interiorul ei, ocupând din ce în ce mai mult spaţiu.

Nu mai bătea vântul, forţele naturii nu mai încercau să dărâme pereţii. Nu era decât linişte. Mai scheuna câte un coiot şi, din când în când, se auzea câte o insectă traversând podeaua, dar nimic altceva.

Elsa a mers până la scrinul de lângă fereastră. A deschis sertarul lui Rafe ca să se uite la singura cămaşă pe care o lăsase. Asta era tot ce-i mai rămăsese de la el.

A ridicat-o. Era o cămaşă albastru pal, cu capse metalice. O croise pentru el de Crăciun. Încă mai avea pe manşetă pata roşie-maronie de la sângele ei, de când se înţepase în timp ce cosea.

Elsa şi-a înfăşurat cămaşa în jurul gâtului ca pe o eşarfă şi a ieşit din casă, iar apoi a mers fără ţintă prin noaptea luminată de stele. Poate că avea să meargă fără să se mai oprească vreodată... sau nu avea să îşi mai dea jos eşarfa până când într-o zi, bătrână şi căruntă fiind, nişte copii aveau să întrebe cine era femeia nebună care purta o cămaşă pe post de eşarfă, iar ea nu avea să-şi mai amintească deloc cum începuse totul sau a cui era cămaşa.

Pe când se apropia de cutia de scrisori, l-a văzut pe Bruno, calul lor, cu botul plin de pământ, mort, prins între crengile uscate ale unui copac ce căzuse. A doua zi trebuia să sape o groapă în pământul dur şi uscat ca să-l îngroape. Încă o sarcină oribilă, încă o despărţire.

Cu un suspin, s-a întors în casă şi s-a băgat în pat. Salteaua părea prea mare pentru ea, chiar dacă îşi întindea cât de mult putea mâinile şi picioarele în lateral. Şi-a încrucişat braţele pe piept ca şi cum ar fi fost un cadavru spălat şi pregătit pentru

înmormântare şi s-a uitat în sus la tavanul prăfuit.

Toţi acei ani, toate acele rugăciuni, toate speranţele ei că într-o bună zi, în sfârşit, avea să fie iubită, că soţul ei avea să se întoarcă spre ea, să o vadă şi să îi placă ceea ce vedea... totul se dusese.

Părinţii ei avuseseră dreptate în legătură cu ea.

Capitolul 11

Loreda ştia că nu-şi putea învinovăţi mama pentru faptul că tatăl ei îi abandonase, sau că, în orice caz, n-o putea învinovăţi în întregime. Acesta era adevărul trist la care ajunsese după o noapte lungă de nesomn.

Tati îi părăsise. Odată ce înţelesese acest fapt, nu mai putuse să facă abstracţie de el. Tati îi umpluse capul cu visuri şi îi spusese că o iubea, dar în cele din urmă o abandonase.

Asta a făcut-o să se simtă complet lipsită de speranţă pentru prima oară în viaţa ei.

Când s-a trezit a doua zi de dimineaţă şi a văzut cerul albastru pe fereastra camerei ei, s-a îmbrăcat în aceleaşi haine murdare în care fugise de acasă şi nici măcar nu s-a deranjat să se pieptene sau să se spele pe dinţi. Ce sens avea? Nu mai putea să scape niciodată de la acea fermă, şi, dacă asta era situaţia, ce mai conta cum arăta?

A găsit-o pe bunica Rose în bucătărie, pregătind un mic dejun alcătuit din cereale de grâu cu frişcă, ce bolborosea pe plită. Bunica arăta... încordată. Ăsta era cel mai potrivit cuvânt. Vorbea încontinuu singură în italiană, limbă pe care nu voise ca nepoţii ei s-o înveţe, fiindcă îşi dorea ca ei să fie americani.

Ant s-a târât în bucătărie, lovind cu piciorul mizeria care se adunase pe podea, iar Loreda i-a tras un scaun la masa acoperită cu muşama, pe care erau aşezate, cu susul în jos, două boluri acoperite, şi ele, de un strat de mizerie.

Loreda a întors holurile cu gura în sus, le-a şters şi s-a aşezat la masă lângă fratele ei. În timp ce îşi mânca încet cerealele, care erau atât de insipide încât nici măcar frişca şi untul nu le puteau face mai gustoase, umerii aduşi în faţă îl făceau pe Ant să pară chiar mai mic decât era.

Bunicul a intrat în bucătărie încheindu-se la cataramele salopetei peticite.

— Miroase bine cafeaua, Rose, a spus el, iar apoi a ciufulit părul murdar al lui Ant.

Copilul a început să plângă, iar plânsul i s-a transformat apoi într-o tuse înecată. Loreda s-a întins şi l-a apucat de mână. Şi ei îi venea să plângă.

— Cum a putut să-i părăsească? a întrebat-o bunicul pe bunica, ce părea devastată.

— *Silenzio*[13]*,* a şuierat ea. La ce sunt bune vorbele?

Bunicul a scos un oftat adânc; după ce a terminat de expirat, a început să tuşească. Şi-a pus o palmă pe piept, ca şi cum praful de la furtuna anterioară s-ar fi adunat acolo.

Bunica Rose s-a întins după mătură şi făraş. Loreda a gemut. Petrecuseră o zi întreagă făcând curat după furtuna din ziua trecută – bătând covoare, adunând mizeria strânsă la pervazurile ferestrelor, spălând toate obiectele din dulapuri şi aşezându-le la loc, cu susul în jos. După care măturaseră din nou.

S-a auzit o bătaie în uşă.

— Tati! a strigat Loreda, sărind în picioare.

A fugit la uşă, a deschis-o brusc.

Omul care stătea în prag era îmbrăcat în zdrenţe şi avea faţa murdară.

Şi-a dat jos şapca turtită, de băiat care distribuia ziare, şi a început s-o răsucească în mâinile murdare.

Îi era *foame.* La fel ca tuturor vagabonzilor care se opreau la ei în drum spre „acolo”.

Asta era ceea ce-şi dorea tatăl ei? Să flămânzească de unul singur, să bată la uşi străine ca să cerşească mâncare? *Asta* era mai bine decât să rămână la fermă?

Bunica a venit lângă Loreda.

— Mi-e foame, coniţă. Dacă aveţi ceva merinde de-mpărţit, v-aş fi recunoscător. Aş fi fericit să vă fac nişte trebi.

Cămaşa vagabondului era atât de decolorată de mizerie şi de transpiraţie, încât era imposibil să-ţi dai seama care fusese culoarea ei iniţială. Albastru, poate. Sau gri. Purta o salopetă încinsă cu o curea pe care el şi-o strânsese tare în jurul mijlocului.

[13] „Linişte” (în limba italiană în original).

— Avem cereale, a spus bunicul. Şi ai putea mătura prispa.

Erau obişnuiţi cu vagabonzii care se opreau la ei în jurul prânzului, cerşind mâncare sau oferindu-se să muncească pentru o felie de pâine. În vremurile acelea grele, oamenii îi ajutau cum puteau pe cei mai puţin norocoşi decât ei. Majoritatea vagabonzilor făceau o muncă sau două, după care plecau. Unul dintre ei desenase un simbol pe peretele hambarului. Un mesaj pentru alţi hoinari. Aparent, semnificaţia lui era: „Opriţi aici. Oameni buni”.

Bunicul l-a studiat pe cerşetor.

— De unde eşti, fiule?

— Din Arkansas, dom’le.

— Şi câţi ani ai?

— Douăzeci şi doi, dom’le.

— De când eşti pe drumuri?

— De destul timp ca s-ajung unde mergeam dacă ştiam unde ei asta.

— Ce îl determină pe un bărbat să plece pur şi simplu? Poţi să-mi spui? a întrebat bunicul.

Se uitau cu toţii la vagabond, care părea să caute un răspuns.

— Ei bine, dom’le, cre’ că pleci atunci când nu-ţi mai suporţi viaţa un’ eşti.

— Şi cum rămâne cu familia pe care ai abandonat-o? a întrebat bunica cu o voce aspră. Oare unui bărbat nu-i pasă de ceea ce se întâmplă cu soţia şi cu copiii lui?

— Dacă i-ar păsa, ar rămâne, zic, a spus el.

— Asta nu-i adevărat, l-a contrazis Loreda.

— Haide să-ţi dăm cerealele, bine? a spus bunica. N-are rost să pierdem ziua vorbind.

•

— Loreda, a spus Ant trăgând-o de mânecă. S-a întâmplat ceva cu mami.

Loreda şi-a dat la o parte de pe faţă părul încâlcit şi s-a sprijinit de mătură, cu care muncise suficient de mult şi de greu ca să transpire.

— Ce vrei să zici?

— Nu se trezeşte.

— Asta-i o prostie. Bunica a zis s-o lăsăm să doarmă.

Umerii lui Ant s-au lăsat.

— Am ştiut că n-o să mă crezi.

— Bine.

Loreda l-a urmat pe Ant în dormitorul părinţilor lor. Cămăruţa era de obicei ordonată şi curată, dar acum mizeria trona peste tot, chiar şi pe pat. Iată un memento dur al faptului că tati îi abandonase; mama nici măcar nu se deranjase să măture înainte să se culce. Iar ea era înnebunită după curăţenie.

— Mamă?

Elsa stătea întinsă în patul dublu, aşezată lângă marginea din dreapta, astfel încât în stânga ei rămăsese un spaţiu mare, gol. Avea pe cap o basma murdară şi o cămaşă de noapte atât de veche încât avea găuri din loc în loc. O cămaşă de lucru din batist albastru – a lui tati – era înfăşurată în jurul gâtului mamei. Ea avea faţa aproape la fel de albă ca cearşaful, cu pometii ieşiţi în afară.

Mama era întotdeauna palidă. Chiar şi atunci când stătea în soarele de vară, se ardea şi se cojea. Nu se bronza niciodată. Dar acum...

Loreda a i-a împuns, uşurel, umărul.

— Mamă, trezeşte-te!

Nimic.

— Du-te şi adu-o pe bunica. O mulge pe Bella, i-a spus Loreda lui Ant.

Ea i-a împuns din nou braţul mamei, de data asta cu putere.

— Trezeşte-te, mamă. Asta nu e amuzant.

Loreda se uita la femeia care păruse întotdeauna invincibilă, neînduplecată, lipsită de umor. Acum putea să vadă cât de delicată era mama ei, cât de subţire şi de palidă. Întinsă în pat, purtând cămaşa tatei ca pe o eşarfă, părea fragilă.

Era înspăimântător.

— Trezeşte-te, mamă! Haide!

Bunica a intrat în cameră, cu o găleată goală în mână.

— Ce s-a întâmplat?

Ant era aproape, chiar în spatele ei.

— Mama nu se trezeşte.

Bunica a pus găleata jos. A luat, apoi, prosopul făcut din pânză de sac de ciment care acoperea ligheanul crăpat de porţelan de pe noptieră. Un praf fin a plutit spre podea. Ea a înmuiat o cârpă în apă şi a stors excesul în lighean, după care a aşezat cârpa pe fruntea mamei.

— Nu are febră, a spus bunica. Apoi: Elsa?

Mama nu a răspuns.

Bunica a adus un scaun în cameră şi s-a aşezat lângă pat. Mult timp nu a spus nimic, doar a stat acolo. Până la urmă, a suspinat.

— Şi pe noi ne-a părăsit, Elsa. Nu numai pe tine. I-a părăsit pe toţi oamenii pe care spunea că-i iubeşte. Nu o să-l iert niciodată pentru asta.

— Nu spune aşa ceva, a zis Loreda.

— *Silenzio,* a certat-o bunica. O femeie poate muri de inimă frântă. Nu înrăutăţi lucrurile.

— E vina ei că el s-a dus. Mama nu a vrut să plece în California.

— Ai hotărât asta din vasta experienţă pe care o ai cu bărbaţii şi cu iubirea. Îţi mulţumesc pentru geniul tău, Loreda. Sunt sigură că e o consolare pentru mama ta.

Bunica a tamponat fruntea Elsei cu pânza răcoroasă.

— Ştiu cât suferi acum, Elsa. Nu poţi să nu mai iubeşti pe cineva oricât ţi-ai dori, chiar dacă îţi frânge inima. Înţeleg de ce nu vrei să te trezeşti. Doamne, cu viaţa pe care o avem, cine te-ar putea învinovăţi? Dar fiica ta are nevoie de tine, mai ales acum. Este la fel de prostuţă ca şi tatăl ei. Şi Ant mă îngrijorează, a zis bunica, iar apoi s-a apropiat de Elsa şi i-a şoptit: Îţi aminteşti de clipa în care ai ţinut-o în braţe pentru prima oară pe Loreda şi am plâns amândouă? Îţi aminteşti de râsul fiului tău şi de cât de tare te strânge atunci când te ia în braţe? Copiii tăi, Elsa. Adu-ţi aminte... Loreda... Anthony...

Mama a inspirat puternic şi neregulat, după care s-a ridicat ca şi cum ar fi fost azvârlită din mare pe uscat, iar bunica a liniştit-o, a luat-o în braţe şi a strâns-o.

Loreda nu auzise niciodată pe cineva să plângă aşa. I s-a părut că mama avea să se rupă pur şi simplu în două din cauza forţei cu care plângea. După ce, în cele din urmă, a reuşit să respire fără să plângă, s-a desprins din îmbrăţişarea bunicii cu un aer devastat. Asta era cuvântul cel mai potrivit.

— Loreda, Ant, vă rog să ne lăsaţi singure, a spus bunica.

— Ce s-a întâmplat cu ea? a întrebat Loreda.

— Pasiunea are o latură întunecată. Dacă tatăl tău s-ar fi maturizat vreodată, ţi-ar fi spus asta în loc să-ţi umple capul cu baliverne.

— Pasiunea? Ce legătură are asta cu cele întâmplate?

— E prea tânără ca să înţeleagă, Rose, a spus Elsa.

Loredei nu-i plăcea să i se spună că era prea tânără ca să una sau alta.

— Ba nu sunt. Pasiunea e bună. Minunată. *Îmi doresc* pasiune.

Bunica a făcut un semn cu mâna, nerăbdătoare.

— Pasiunea este o furtună cu fulgere şi tunete, care loveşte şi apoi dispare. Hrăneşte, e adevărat, dar te şi îneacă. Pământul nostru te va salva şi proteja. Asta e ceva ce tatăl tău nu a învăţat niciodată. Fii mai înţeleaptă decât prostuţul, egoistul tău tată, *cara*[14]*.* Mărită-te cu un bărbat al pământului, unul de încredere şi autentic. Unul care te va susţine.

Căsnicia, din nou. Soluţia bunicii pentru orice problemă. Ca şi cum să te măriţi bine ar fi garantat o viaţă bună.

— Dar dacă doar îmi iau un câine? Pare la fel de palpitant ca viaţa pe care ţi-o doreşti pentru mine.

— Fiul meu te-a răsfăţat, Loreda, te-a lăsat să citeşti prea multe cărţi romantice. Asta te va distruge.

— Cititul? Mă îndoiesc.

— Afară! a spus bunica, arătând spre uşă. Acum.

— Oricum nu vreau să stau aici, a spus Loreda. Haide, Ant.

— Bine, a spus bunica. E ziua de spălat rufe. Du-te şi adu-ne apă.

Loreda ar fi trebuit să plece cu cinci minute mai devreme.

•

— Nu m-a iubit niciodată, a spus Elsa. De ce ar fi făcut-o?

— Of, *cara*..., a spus Rose trăgându-se mai aproape şi întinzându-se ca să aşeze o mână aspră, muncită, pe Elsa. Ştii că am pierdut trei fiice. Trei. Două care n-au apucat să respire şi una care a respirat. Dar nu am vorbit niciodată cu adevărat despre asta, a continuat Rose răsuflând adânc. Pe fiecare mi-am permis să o jelesc pentru puţin timp. M-am convins pe mine însămi că Dumnezeu avea un plan pentru mine. M-am dus la biserică, am aprins lumânări şi m-am rugat. Nu am fost niciodată atât de înfricoşată ca atunci când am fost însărcinată cu Raffaello. Era atât de *agitat* în burtă. Mi-am dat seama că nu mă puteam gândi la el decât ca fiind sănătos, aşa că a început să-mi fie frică de speranţa mea. Dacă vedeam o pisică neagră, izbucneam în plâns. Dacă vărsăm ulei de măsline, mă duceam degrabă la biserică pentru a contracara ghinionul. N-am croşetat

[14] „Draga mea” (în limba italiană în original).

nici măcar o pereche de botoşei, n-am făcut nicio pătură, n-am cusut nicio ţinută de botez. Se pare că ceea ce am făcut, totuşi, a fost să mi-l imaginez. A devenit real pentru mine într-un fel în care fetele nu fuseseră. Atunci când, în sfârşit, s-a născut – atât de voinic, sănătos şi insuportabil de frumos – am ştiut că Dumnezeu îmi iertase păcatele pe care le plătisem cu viaţa fiicelor mele. L-am iubit atât de mult încât... n-am putut să-l disciplinez, n-am putut să-i refuz nimic. Tony mi-a spus că-l răsfăţăm, dar m-am gândit: ce rău putea fi în asta? Era o stea căzătoare care mă orbea cu strălucirea ei. Îmi doream... atât de multe pentru el. Voiam să cunoască iubirea, prosperitatea şi să fie american.

— Iar atunci am apărut eu.

Rose a rămas nemişcată pentru o clipă.

— Îmi amintesc fiecare detaliu al acelei zile. Era pregătit să plece la facultate. *Facultate.* Un Martinelli. Eram atât de mândră, încât le spusesem tuturor.

— Iar apoi – eu.

— Erai slabă ca o salcie. Păr neîngrijit. Arătai ca o tânără care nu ştia să zâmbească. Şi mi se părea că erai prea bătrână pentru el.

— Eram toate aceste lucruri.

— Mi-a luat luni bune ca să văd că erai o femeie mai capabilă de iubire şi de devotament decât oricine altcineva. Erai cel mai bun lucru care i se întâmplase fiului meu. Este un prost pentru că nu a văzut asta.

— Eşti drăguţă s-o spui.

— Dar tu nu poţi crede, a suspinat Rose. Mi-e teamă că răul pe care eu i l-am făcut lui Raffaello iubindu-l prea mult ţi l-au făcut părinţii tăi iubindu-te prea puţin.

— Au încercat să mă iubească. La fel cum a încercat şi Rafe.

— Chiar au încercat?

— Am fost un copil bolnăvicios. Am avut febră pe când eram adolescentă şi din cauza asta am fost mai firavă. Doctorii le-au spus părinţilor mei că aveam să mor de tânără şi că inima mea era bolnavă.

— Iar tu i-ai crezut.

— Bineînţeles.

— Elsa, nu ştiu nimic despre tinereţea şi boala ta, sau despre ce au făcut sau ţi-au spus părinţii tăi. Dar ştiu un lucru. Ai o

inimă de leu. Să nu crezi pe nimeni care-ţi spune altceva. Am văzut-o. Fiul meu e un prost.

— Ultimul lucru pe care mi l-a spus înainte să plece a fost: „Aminteşte-ţi de mine, cel care eram atunci”. Am crezut că voia să fie romantic.

— Îmi imaginez că o să suferim cu toţii mult timp, dar Loreda şi Ant au nevoie de tine. Loreda trebuie să înveţe că pământul ăsta e cel care o va salva, nu caraghiosul de taică-său.

— Vreau să meargă la facultate, Rose. Să fie curajoasă şi să aibă aventuri.

— O fată? a râs Rose. Ant va face asta. Loreda o să se aşeze la casa ei. O să vezi.

— Nu ştiu dacă vreau să se aşeze la casa ei, Rose. Admir foarte mult focul ei interior. Chiar dacă eu sunt cea care se arde. Vreau doar... să fie fericită. Îmi frânge inima s-o văd la fel de nefericită precum era şi tatăl ei.

— Te învinovăţeşti pe tine, când cei vinovaţi sunt ei.

Rose s-a uitat la ea cu o privire plină de siguranţă şi a adăugat:

— Ţine minte, *cara,* vremurile grele nu durează la nesfârşit. Pământul şi familia durează.

Capitolul 12

În noiembrie i-a lovit prima furtuna de iarnă dinspre nord, lăsând în urmă un strat subţire de zăpadă. Curat, sclipitor şi alb, a curăţat de praf paletele aspre ale morii de vânt, coteţul găinilor, ţarcul vacilor şi pământul însuşi.

Zăpada era un semn bun. Însemna apă. Apa însemna recolte. Recoltele însemnau mâncare pe masă.

În acea zi deosebit de friguroasă, Elsa stătea la masa din bucătărie, modelând chifteluţe în palmele ei roz, înţepate şi pline de răni. Degerăturile erau ceva obişnuit în acel anotimp şi pe toată lumea din casă – din regiune – o ustura gâtul, avea mâncărimi şi ochii roşii de la prea multe furtuni de praf.

Elsa a pus chiftelele de porc asezonate cu usturoi pe o hârtie de copt şi le-a acoperit cu un prosop. Apoi s-a dus în camera de zi, unde Rose cârpea şosete, aşezată lângă sobă.

Tony a intrat în casă, şi-a scuturat zăpada de pe cizme şi a trântit uşa în urma lui. Şi-a făcut palmele căuş, după care a suflat în ele ca să şi le încălzească. Avea obrajii roşii, aspriţi de frig şi bătuţi de vânt, iar şuviţele părului îi îngheţaseră.

— Moara nu merge, a spus el. Probabil că din cauza frigului.

S-a dus la sobă, lângă care era aşezat butoiul cu rezerva de balegă uscată ce se împuţina cu fiecare zi care trecea. În acei ani secetoşi şi plini de praf, animalele din Marea Câmpie mureau, aşa că pe acel teritoriu lipsit de copaci se pierdea sursa de combustibil despre care fermierii presupuseseră că nu avea să se termine niciodată. Tony a aruncat câteva bucăţi în foc.

— Mai sunt câteva şipci rupte din cocină, a spus el. Aş face bine să merg să le aduc. O să avem nevoie de un foc puternic la noapte.

— Mă duc eu, a spus Elsa.

Şi-a luat haina de iarnă şi mănuşile din cuierul de lângă uşă şi a păşit afară, în lumea îngheţată. Grămezi de ciulini-ruseşti strălucitoare, îngheţate, se rostogoleau de-a lungul curţii, fărâmiţându-se la fiecare rotaţie.

Elsa a luat un topor din cutia de lemn.

Ajunsă la cocină, a studiat şipcile care mai rămăseseră, şi-a ales locul, a ridicat toporul, l-a coborât, apoi a simţit cum bufnitura metalului peste lemn i-a reverberat prin umăr, a auzit trosnitura lemnului care se rupea.

I-a luat mai puţin de jumătate de oră ca să distrugă ce mai rămăsese din cocină şi să transforme totul în lemne de foc.

•

Cerul era atât de cenuşiu încât ar fi putut copleşi pe oricine.

Elsa stătea cu Ant în căruţă, în spate, înfofoliţi în nişte cuverturi. Loreda stătea singură, învelită în pături. Avea obrajii roz şi aspriţi din cauza frigului nefiresc. Devenise din ce în ce mai tăcută şi mai distantă de când plecase Rafe. Elsa constatase cu surprindere că prefera furia gălăgioasă a fiicei ei, acestei depresii liniştite. Rose şi Tony stăteau în faţă, iar Tony ţinea hăţurile. Cu toţii erau îmbrăcaţi în zdrenţele care puteau fi numite hainele lor de duminică.

Lonesome Tree era tăcut în această zi de noiembrie târziu. Tăcut precum un oraş aflat pe moarte. Zăpada acoperea totul.

Biserica catolică arăta părăsită. Jumătate din acoperiş fusese smuls cu o lună în urmă, iar clopotniţa fusese distrusă. Încă un

vânt bun şi s-ar fi dus cu totul.

Tony a oprit căruţa în faţă şi a legat calul de un par. A cărat o găleată la pompă, a umplut-o şi i-a dus-o lui Milo.

Elsa şi-a pus o pălărie de fetru peste părul împletit şi şi-a strâns copiii lângă ea. Au urcat împreună treptele crăpate şi au intrat în biserică. Câteva geamuri sparte fuseseră acoperite cu placaj, ceea ce făcea ca biserica să fie întunecată.

Nici în anii buni nu fuseseră mulţi catolici în oraş, iar aceştia erau departe de a fi nişte ani buni. Cu fiecare duminică ce trecea veneau tot mai puţini enoriaşi. Catolicii irlandezi îşi aveau propria biserică, în Dalhart, iar mexicanii mergeau la biserici care fuseseră construite cu sute de ani în urmă. Dar toate comunităţile pierdeau din membri. Fiecare biserică din oraş păţea asta. Cutiile poştale din Marea Câmpie se umpleau din ce în ce mai mult cu vederi şi cu scrisori de la oameni din California, Oregon şi Washington, care găsiseră de lucru şi îşi încurajau rudele să-i urmeze.

Elsa a auzit oameni venind în spatele ei. Spre deosebire de vremurile de demult, femeile nu se adunau ca să flecărească despre reţete, iar bărbaţii nu stăteau împreună ca să dezbată starea vremii. Până şi copiii erau tăcuţi. Tusea acoperea scârţâitul stranelor de lemn.

La momentul stabilit, părintele Michael s-a aşezat în faţa altarului. S-a uitat la grupul de enoriaşi care se împuţina tot mai mult.

— Suntem testaţi, a spus el, arătând la fel de obosit pe cât se simţea şi Elsa, la fel de obosit ca toţi ceilalţi. Haideţi să ne rugăm ca această zăpadă să însemne că vine ploaia. Că vin recoltele.

— Dumnezeu nu e de ajutor, a mormăit Loreda.

Rose a lovit-o pe Loreda cu cotul.

— „Testaţi” nu înseamnă „uitaţi”, a spus părintele Michael privind-o pe Loreda prin ochelarii lui mici şi rotunzi. Haideţi să ne rugăm.

Elsa şi-a plecat capul. „Doamne, ajută!”, s-a gândit ea, dar nu era sigură că asta reprezenta o rugăciune propriu-zisă. Mai mult o implorare disperată.

S-au rugat, au cântat, s-au rugat din nou, după care s-au aşezat la rând pentru comuniune.

După ce s-a terminat slujba, cei din familia Martinelli s-au

uitat la prietenii şi vecinii care le rămăseseră. Nu se priveau în ochi unii pe alţii decât fugar. Fiecare dintre ei îşi amintea de mâncarea şi de camaraderia care obişnuiau să le binecuvânteze duminicile.

Afară, familia Carrio stătea lângă pompa îngheţată.

Domnul Carrio a plecat de lângă ai lui şi s-a îndreptat spre ei cu faţa lipsită de expresie. Nimeni nu voia să afişeze prea multe emoţii în acele zile, de teamă ca puţin să nu devină instantaneu prea mult.

— Tony, a spus el, dându-şi părul la o parte de pe faţa înroşită de frig.

Era un bărbat vânjos, zbârcit, cu maxilare masive şi cu nas subţire.

Papa şi-a dat jos pălăria şi a strâns mâna prietenului său.

— Unde e familia Cirillo?

— Ray a primit o scrisoare de la sora lui din Los Angeles, a spus domnul Carrio cu un puternic accent italienesc. Se pare că a dat de bine, şi-a găsit o slujbă bună. Ray, Andrea şi copiii fac aranjamente ca s-o apuce şi ei într-acolo. Spun că n-au niciun motiv să rămână aici.

A urmat o clipă de tăcere.

— Aş vrea ca şi noi să fi plecat deja, a spus domnul Carrio. Acum nu mai avem bani de benzină. Ai auzit ceva de la băiatul tău? A găsit de lucru?

— Nu încă, a răspuns Tony cu fermitate.

Niciunul dintre ei nu spusese adevărul despre plecarea lui Rafe. Ideea că slăbiciunea şi trădarea lui ar fi putut deveni publice era mai mult decât puteau suporta.

— Păcat, a spus domnul Carrio. Se pare că sunteţi blocaţi.

— Nu mi-aş părăsi niciodată pământul, a spus Tony.

Faţa domnului Carrio s-a întunecat.

— Încă nu ţi-ai dat seama, Tony? Pământul ăsta nu ne vrea aici. Şi va fi şi mai rău.

•

În fiecare zi din acea iarnă lungă şi insuportabil de rece, Elsa s-a trezit cu un singur scop: să-şi hrănească repede copiii. Zi de zi, supravieţuirea lor părea mai puţin sigură. Se trezea pe întuneric, singură, şi se îmbrăca fără să vadă ce făcea. Pentru numele Domnului, oricum uitatul în oglindă nu aducea nimic bun.

Elsa avea întotdeauna buzele crăpate de la frig şi din cauza faptului că şi le muşca atunci când era îngrijorată. Şi întotdeauna era îngrijorată. În legătură cu frigul, cu recolta, cu sănătatea copiilor. Asta era cea mai mare îngrijorare. Şcoala se închisese definitiv cu o săptămână în urmă – temperatura ajunsese la minus şase grade în clădirea şcolii. Din cauză că rezervele de bălegar pentru foc se împuţinau, încălzirea devenise un lux pe care nu şi-l mai permitea nimeni. Drept care Elsa adăugase instruirea copiilor ei pe lista îndatoririlor pe care le avea. Pentru o femeie care nu absolvise liceul, această sarcină reprezenta un calvar, dar se achita de ea cu zel. Dacă era ceva ce-şi dorea mai mult decât orice, era ca urmaşii ei să beneficieze de oportunităţile pe care ţi le oferă studiile înalte.

Aştepta până la căderea nopţii, după ce spunea rugăciunile împreună cu copiii, ca să se prăbuşească în patul ei pustiu şi să-şi permită să se gândească la Rafe, să-i fie dor şi să sufere după el. Se gândea la cât de blând fusese întotdeauna şi se întreba dacă îi era dor de ea, chiar şi numai puţin. La urma urmei, aveau o istorie împreună, iar ea nu putea să nu-l iubească în continuare. În ciuda tuturor lucrurilor, a durerii, inimilor frânte şi furiei pe care le lăsase în urmă, Elsei, atunci când închidea ochii seara, îi era dor să-l simtă lângă ea, îi era dor de sunetul respiraţiei lui şi de speranţa că într-o bună zi avea s-o iubească. Gândea: „Mi-aş dori să-i fi spus că voiam să merg în California”, până când era cuprinsă de un somn capricios.

Îi mulţumea Domnului că avea ferma şi pe copii, fiindcă erau unele zile în care tot ce-şi dorea era să se ascundă undeva şi să plângă. Sau poate să ajungă precum una dintre acele femei nebune care stăteau în pijama şi papuci toată ziua, la fereastră, în aşteptarea bărbatului care le părăsise. Pentru prima oară în viaţa ei, Elsa înţelesese durerea fizică a trădării. Ar fi făcut aproape orice ca să se ascundă de ea. Ar fi fugit. Ar fi băut. Ar fi luat laudanum...

Dar nu era „eu”. Era „noi”. Frumoşii ei copii se bazau pe ea, chiar dacă Loreda încă nu-şi dădea seama de asta.

În acea zi de decembrie, Elsa s-a trezit târziu, s-a îmbrăcat cu toate hainele pe care le avea şi şi-a acoperit părul subţire şi lipsit de luciu cu o bandană roşie şi cu căciuliţa de lână pe care Rose i-o tricotase ca dar de Crăciun.

Şi-a înfăşurat cămaşa lui Rafe în jurul gâtului ca pe o eşarfă şi

s-a dus în bucătărie, unde a pus la fiert cereale de grâu.

Aceea era ziua în care, *în sfârşit*, aveau să primească ajutor de la guvern. Era vestea cea mare care circula prin oraş. Cu o duminică în urmă, la biserică, toată lumea vorbise numai despre asta.

S-a încălţat cu bocancii de iarnă şi s-a dus afară, unde a apucat-o instantaneu tremuratul. Le-a aruncat un pumn de grăunţe găinilor şi a verificat dacă aveau apă. În timpul îngheţului avuseseră probleme cu puţul, care funcţionase numai sporadic. Bine că atunci când ningea puteau să adune zăpadă şi astfel aveau apă pentru animale şi pentru ei înşişi. L-a văzut pe Tony tăind lemne lângă casă – plăci din hambar, rupte şi transformate în surcele.

I-a făcut cu mâna lui Tony în timp ce se ducea spre hambar. În grajd, a legat o frânghie de căpăstrul lui Milo.

Bietul animal înfometat i-a aruncat o privire atât de tristă, încât Elsa a făcut o pauză şi a spus:

— Ştiu, băiete. Cu toţii ne simţim aşa.

A scos calul scheletic în lumina strălucitoare a zilei. Abia îl înhămase la căruţă, când Tony a apărut lângă ea.

Elsa i-a văzut faţa roşie de frig, aburii respiraţiei şi obrajii subţiaţi din cauză că slăbise. Pentru un om cu două religii – Dumnezeu şi pământul –, murea câte puţin în fiecare zi, fiind dezamăgit de amândouă. Petrecea zilnic minute bune uitându-se la ogoarele însămânţate cu grâu de iarnă, care acum erau acoperite de zăpadă, implorându-l pe Dumnezeu să lase grâul să crească.

— Această întâlnire va fi răspunsul, a spus ea.

— Sper, a răspuns Tony.

Sezonul rece fusese greu şi pentru Loreda. Îşi pierduse tatăl, îşi pierduse şi cea mai bună prietenă, iar acum se închisese şcoala. Faptul că lumea ei se redusese o făcea să fie bosumflată şi deprimată.

Elsa a auzit uşa casei deschizându-se. S-au auzit paşi pe treptele prispei. Loreda şi Ant se duceau spre căruţă, încotoşmănaţi în hainele care le mai erau bune. Rose venea în spatele lor, ducând o cutie plină cu produse pe care avea să le vândă în oraş.

Elsa şi copiii s-au urcat în căruţă şi s-au aşezat în spate, de-a stânga şi de-a dreapta cutiei cu mărfuri de vânzare.

Elsa l-a înfofolit pe Ant într-o cuvertură şi l-a ţinut strâns lângă ea. Loreda prefera să îngheţe decât să li se alăture, aşa că stătea vizavi de ei, tremurând.

Tony a scuturat hăţurile, iar Milo a început să se târască. Bucăţile de săpun clămpăneau în lădiţa lor. Elsa ţinea o mână pe stiva de ouă, ca să nu se răstoarne.

— Ştii, Loreda, dacă o să vii aici să te încălzeşti, îţi promit că n-o să uit că eşti în continuare furioasă.

— Foarte amuzant, a spus Loreda încrucişându-şi braţele, în timp ce dinţii îi clănţăneau.

— Te învineţeşti, i-a spus Elsa.

— Ba nu.

— Te cam roşeşti, totuşi, a spus Ant rânjind.

— Nu vă uitaţi la mine, a răspuns Loreda.

— Eşti chiar în faţa noastră, i-a întors-o Elsa.

Loreda s-a uitat, cu subînţeles, în altă parte.

Ant a chicotit.

Loreda şi-a dat ochii peste cap.

Elsa şi-a întors privirea către câmp.

Acoperit pe zăpadă, peisajul arăta frumos. Nu erau multe locuinţe pe drumul de la ferma Martinelli până în oraş, dar câteva dintre cele care existau fuseseră abandonate. Barăci, colibe, bordeie, case cu ferestre acoperite cu scânduri şi cu pancarte pe care scria DE VÂNZARE şi care fuseseră lipite peste anunţuri de executare silită.

Au trecut pe lângă proprietatea familiei Mull. Ultimul lucru pe care îl auzise Elsa despre ei era că Tom şi Lorri plecaseră pe jos în California, la rudele lor. *Pe jos.* Cum putea cineva să fie atât de disperat? Iar Tom fusese avocat de meserie. Nu doar fermierii dădeau faliment în acele zile.

Atât de mulţi oameni plecau.

„Haide să mergem în California”.

Elsa a făcut un efort ca să nu se mai gândească la asta, deşi ştia că ideea avea s-o bântuie după lăsarea întunericului.

Ajunşi în oraş, Tony a oprit căruţa şi l-a legat pe Milo de un stâlp. Elsa a tras înspre ea cutia de lemn plină cu ouă, unt şi săpun şi a luat-o în braţe. În vitrinele puţinelor magazine care rămăseseră deschise, se vedeau pancarte care anunţau sosirea în oraş a lui Hugh Bennett, om de ştiinţă din Corpul Civil de Conservare al preşedintelui Roosevelt. Într-o încercare de a-i

pune din nou la treabă pe americani, FDR crease zeci de agenţii, le dăduse oamenilor de lucru la documentarea recesiunii în texte şi fotografii, precum şi la construirea podurilor şi repararea drumurilor. Bennett venise tocmai din Washington, D.C., ca să-i ajute, în sfârşit, pe fermieri.

În magazin, Elsa a fost şocată de rafturile goale. Chiar şi aşa, acolo se găsea o colecţie ameţitoare de culori şi de arome. Cafea, parfumuri care probabil că nu fuseseră cumpărate vreme de ani şi ani, o cutie cu mere. Ici-colo, pe rafturile pustii, erau tacâmuri, tipare de rochii, pălării de soare, pungi de orez şi de zahăr, conserve de carne şi lapte la cutie. Teancurile de materiale textile cu buline, dungi şi carouri adunau praf, ca şi teancurile de dantelă şi de butoniere. Pânza de sac de cereale devenise singurul material folosit pentru haine.

Elsa s-a dus la tejgheaua cea mare, în spatele căreia stătea domnul Pavlov, cu un zâmbet obosit pe faţă şi purtând o cămaşă care cunoscuse şi zile mai bune. Pe vremuri unul dintre cei mai bogaţi oameni din oraş, acum ţinea cu dinţii şi cu ghearele de magazinul lui şi toată lumea ştia asta. După ce banca îi pusese sechestru pe casă, domnul Pavlov se mutase, împreună cu toată familia, în spaţiul de deasupra magazinului.

— Voi, cei din familia Martinelli, aţi venit în oraş pentru întrunire?

Elsa a aşezat cutia pe tejghea.

— Am venit, a spus Tony. Tu?

— O să mă duc şi eu. Sper sincer că cei din guvern pot să-i ajute pe oamenii de aici. Nu-mi place să-i văd pe localnici cum renunţă şi pleacă.

Tony a dat din cap în semn de aprobare şi a spus:

— Cei mai mulţi rămân, totuşi.

— Fermierii sunt puternici.

— Am muncit prea mult şi am făcut prea multe sacrificii ca să plecăm. Orice secetă are un sfârşit.

Domnul Pavlov a dat şi el din cap în semn că era de acord, iar apoi s-a uitat la cutia pe care Elsa o pusese pe tejghea.

— Găinile încă mai fac ouă. Asta-i bine pentru voi.

— Iar aici e săpunul făcut de Elsa, a spus Rose. Cu aromă de lavandă. Soţiei tale îi place.

Copiii au venit lângă mama lor. Ea nu putea să nu-şi amintească de vremurile în care ei alergau de jur-împrejur prin

magazin, extaziindu-se în faţa bomboanelor şi rugându-se să li se cumpere bunătăţi.

Domnul Pavlov şi-a împins mai sus pe nas ochelarii fără rame.

— Ce-ţi trebuie?

— Cafea. Zahăr. Orez. Fasole. Poate şi nişte drojdie? Puţin ulei din cel bun, de măsline, dacă ai.

Domnul Pavlov a făcut nişte calcule în minte. După ce a ieşit la socoteală, a apucat coşul care era atârnat de o funie lângă el. A luat o bucată de hârtie şi a scris pe ea: *Zahăr. Cafea. Fasole. Orez.* Apoi a spus:

— Nu am ulei de măsline şi nu vă iau nimic pentru drojdie.

A pus lista în coş şi a tras de o pârghie care ducea la etaj, unde soţia şi fiica lui întocmeau bonurile.

Câteva clipe mai târziu, o fetiţă bondoacă a apărut din camera din spate cărând un sac de zahăr, nişte cafea, o pungă de orez şi una de fasole.

Ant se uita lung la un borcan plin cu benzi de lemn dulce, aşezat pe tejghea.

Elsa l-a atins pe cap pe fiul ei.

— Lemnul dulce e la promoţie azi, a spus domnul Pavlov. Două benzi la preţ de una. Aş putea să-l pun pe notă.

— Ştii că nu vreau niciun fel de pomană, a spus Tony. Şi n-am habar când am putea plăti.

— Înţeleg, a spus domnul Pavlov. Fac cinste. Luaţi două.

Acel gen de bunătate era ceea ce făcea ca viaţa să fie suportabilă prin părţile locului.

— Mulţumesc, domnule Pavlov, a spus Elsa.

Tony a depozitat cumpărăturile în spatele căruţei şi le-a acoperit cu o prelată. L-au lăsat pe Milo legat la stâlp şi au mers pe trotuarul îngheţat spre şcoala dezafectată, cu uşile şi ferestrele acoperite cu scânduri, unde erau oprite şi alte căruţe.

— Nu sunt mulţi oameni aici, a spus Tony.

Rose l-a luat de mână.

— Am auzit că Emmett a primit o vedere de la rudele lui din Washington. Acolo sunt locuri de muncă la căile ferate.

— O să regrete, a spus Tony. Aceste locuri de muncă sunt nişte fantezii. Trebuie să fie. Milioane de oameni sunt şomeri în ziua de azi. Haide să zicem că pleci la Portland sau la Seattle şi că nu găseşti de lucru. Atunci unde o să fii? Într-un loc străin, fără pământ şi fără să ai unde munci.

Elsa îl ţinea de mână pe Ant. Au urcat împreună treptele şcolii, înăuntru, băncile fuseseră mutate pe lângă pereţi. Câteva dintre ferestrele fără geamuri erau acoperite cu bucăţi de placaj. Cineva aşezase un rând de scaune în faţa unui ecran de proiecţie portabil.

— O, frate! a strigat Ant. Un film!

Tony şi-a condus familia la un rând de scaune din spate, unde s-au aşezat alături de celelalte familii de italieni care mai rămăseseră în oraş.

Au mai intrat câţiva oameni, cu toţii, tăcuţi. Câţiva dintre cei mai în vârstă tuşeau constant, ca un memento al furtunilor de praf ce devastaseră pământul în toamnă.

Uşa s-a închis şi s-au stins luminile.

S-au auzit un vâjâit şi un huruit; pe ecranul alb a apărut o imagine alb-negru: era o furtună care traversa o fermă. Grămezi de ciulini-ruseşti se rostogoleau pe lângă o casă cu uşile şi ferestrele blocate cu scânduri.

Pe ecran stătea scris: *30% dintre fermierii din Marea Câmpie sunt ameninţaţi cu executarea silită.*

Următoarea imagine înfăţişa un spital al Crucii Roşii cu paturile pline şi cu asistente în uniforme gri, ce aveau grijă de bebeluşi care tuşeau şi de oameni bătrâni. *Pneumonia provocată de praf face ravagii.*

În următoarea imagine, fermierii aruncau lapte pe străzi, unde acesta dispărea instantaneu, înghiţit de mizeria uscată.

Bărbaţi, femei şi copii traversau ecranul cenuşiu, traşi la faţă, zdrenţăroşi şi arătând ca nişte fantome. O tabără din Hooverville. Mii de oameni care locuiau în cutii de carton, în automobile dezmembrate sau în colibe improvizate din containere şi foi de metal. Oameni stând la coadă pentru supă...

Filmul s-a oprit. Luminile s-au aprins.

Elsa a auzit paşi, tocuri de bocanci călcând ferm pe podeaua de lemn. Ca toată lumea, a întors şi ea capul.

Au văzut un bărbat cu prestanţă, îmbrăcat mai bine decât toţi cei din oraş. El a dat ecranul improvizat la o parte, s-a dus la tablă, a luat o bucată de cretă, a scris *Metode de cultivare* şi a subliniat cuvintele.

S-a întors cu faţa la mulţime.

— Numele meu este Hugh Bennett. Preşedintele Statelor Unite m-a desemnat la şefia Corpului Civil de Conservare. Am

petrecut luni întregi vizitând fermele din Marea Câmpie. Oklahoma, Kansas, Texas. Trebuie să vă spun, oameni buni, că această vară a fost la fel de cumplită în Lonesome Tree ca şi în toate locurile pe care le-am vizitat. Şi cine ştie cât va mai dura seceta? Am auzit că numai câţiva dintre voi s-au mai deranjat să planteze ceva anul ăsta.

— Crezi că nu ştim?! a strigat cineva, tuşind.

— Ştiţi că nu a plouat, prietene. Am venit să vă spun că e vorba de mai mult de-atât. Ceea ce se întâmplă cu pământul vostru este un dezastru ecologic cumplit, poate că cel mai rău în istoria ţării noastre. Aşa că trebuie să vă schimbaţi felul de a face agricultură, pentru ca lucrurile să nu se înrăutăţească.

— Spui că-i vina noastră? a întrebat Tony.

— Spun că aţi contribuit, a răspuns Bennett. Oklahoma a pierdut aproape patru sute cincizeci de milioane de tone de pământ fertil. Adevărul este că voi, fermierii, trebuie să vă daţi seama care a fost contribuţia voastră, altfel pământul ăsta va muri.

Familia Carrington s-a ridicat şi a plecat trântind uşa. Familia Renke i-a urmat.

— Şi ce să facem? a întrebat Tony.

— Pământul e distrus de felul în care îl exploataţi. Smulgeţi ierburile care ţineau pe loc stratul superficial de sol. Plugul a distrus preria. Atunci când a încetat să mai plouă şi a venit vântul, nu a mai existat nimic care să ţină pe loc pământul. Ăsta e un dezastru făcut de mâna omului, aşa că trebuie să-l reparăm. Avem nevoie să aducem ierburile înapoi. Trebuie să implementăm nişte metode de conservare a solului.

— Vremea şi nenorociţii de bancheri lacomi de pe Wall Street, care îşi închid băncile şi ne iau banii, asta ne ruinează, a spus domnul Carrio.

— FDR vrea să vă plătească pe toţi ca să nu plantaţi nimic anul viitor. Avem un plan de conservare. Trebuie să lăsaţi o parte din acest pământ să se odihnească, să plantaţi iarbă. Dar nu este suficient să facă asta numai unul sau doi dintre voi. Trebuie s-o faceţi cu toţii. Trebuie să protejaţi întreaga Mare Câmpie, nu doar terenul vostru.

— Asta-i tot? a întrebat domnul Pavlov ridicându-se, nervos. Le zici să nu planteze anul viitor? Să crească iarbă? De ce nu dai foc la ce-a rămas, mai bine? Fermierii au nevoie de ajutor.

— Lui FDR îi pasă de fermieri. Ştie că aţi fost uitaţi. Are un plan. Pentru început, va cumpăra şeptelul cu şaisprezece dolari pe cap de animal. Dacă este posibil, vom folosi bovinele ca să-i hrănim pe cei săraci. Dacă nu, dacă sunt pline de mizerie, ceea ce am văzut pe aici, vă plătim ca să le îngropaţi.

— Asta-i tot? a întrebat Tony. Ne-ai adus până aici ca să ne spui că dezastrul e vina noastră, că trebuie să plantăm iarbă – care nu înseamnă o recoltă aducătoare de bani – pe un teren care e prea uscat ca să crească ceva pe el – nu că ne-am permite să cumpărăm seminţe – şi, ooo, da, că ar trebui să ne omorâm ultimele animale pentru nişte nenorociţi de şaisprezece dolari.

— Există un plan de ajutor. Vrem să vă plătim ca să nu plantaţi recolte. Poate chiar vom convinge băncile să vă scutească de plata ratelor.

— Nu avem nevoie de acte caritabile! a strigat cineva. Avem nevoie de ajutor. Vrem apă. Ce rost are să ne păstrăm casele dacă pământul nu ne e de niciun folos?

— Suntem fermieri. Vrem să ne cultivăm recoltele. Vrem să ne întreţinem.

— Destul, a spus Tony împingându-şi scaunul în spate şi ridicându-se. Haideţi! Plecăm.

Elsa s-a uitat în spate şi a văzut dezamăgirea de pe faţa lui Bennett în timp ce mai multe familii plecau din sală, urmând familia Martinelli.

Capitolul 13

Elsa stătea în ninsoare. Sunetele lumii înconjurătoare erau amortizate de fulgii de nea. Vălul care se aşternuse era strălucitor de alb şi foarte frumos; Elsa s-a minunat că se mai putea bucura de frumuseţea naturii. În timp ce a pornit spre pivniţă, a auzit-o pe Bella mugind încet şi dureros. Biata vacă suferea de foame şi de sete, la fel ca toată lumea. Tremurând de frig, Elsa s-a uitat la rafturile goale. Pe ele ar fi trebuit să se afle cutii pline cu ceapă şi cartofi, borcane cu fructe şi legume; în loc de toate astea, rafturile erau goale.

Iar acum... veştile de la expertul guvernamental.

Elsa s-a gândit la pionierii care veniseră în Marea Câmpie, precum Rose şi Tony, ca la nişte oameni invincibili, neabătuţi. Oameni care veniseră în acea ţară vastă şi necunoscută fără nimic altceva decât un vis şi care îmblânziseră pământul prin curaj, hotărâre şi muncă.

Dar, aparent, nu înţeleseseră pământul. Sau, chiar mai rău, îl folosiseră greşit.

S-a gândit la sarcinile zilnice, îndeplinite în ultima săptămână într-un frig muşcător, şi la faptul că seara, la cină, urma să aibă de mâncare doar o felie de pâine, câţiva dintre cartofii din anotimpul anterior şi ceva şuncă afumată. Prea puţin ca să le umple stomacurile. Iar apoi urma ora de culcare, când fiecare avea să meargă în camera lui răcoroasă şi întunecată, nedorind să irosească bani sau combustibil preţios pentru ceva atât de costisitor precum lumina. Drept pentru care aveau să se târască în paturile lor, care păreau la fel de grunjoase indiferent de cât de des schimbau aşternuturile, şi să încerce să adoarmă.

Elsa a luat trei cartofi scofâlciţi din cutie, încercând să nu observe cât de puţini rămăseseră, şi s-a întors în mijlocul ninsorii.

— Mamă?

Ea s-a întors.

Loreda era îmbrăcată cu mai multe straturi de haine care nu i se potriveau; încălţase două perechi de ciorapi până la genunchi, ceea ce cu siguranţă că îi sporea disconfortul de a purta o pereche de pantofi care îi rămăseseră mici. În ultimele câteva luni, Loreda îşi lăsase părul să crească, aşa că acum îi ajungea până aproape de umeri. Un breton inegal îi atârna peste nas şi îi acoperea în permanenţă ochii. Spunea că nu mai conta cum arăta, fiindcă nu mai avea prieteni.

Chiar şi aşa, frumuseţea ei era remarcabilă. Nicio tunsoare proastă sau haină ieftină nu puteau să i-o diminueze. Moştenise de la tatăl ei tenul măsliniu, osatura elegantă şi părul negru, bogat. De la Elsa moştenise ochii, dar de un albastru mai intens. Aproape violet. Într-o bună zi, bărbaţii aveau să se oprească locului văzând-o pe stradă.

Obrajii Loredei erau de un roz aprins; fulgii i se topeau pe genele închise la culoare şi pe buzele pline.

— Vreau să vorbesc cu tine.

— Bine.

Loreda a deschis drumul spre prispă şi s-a aşezat în leagăn.

Elsa s-a aşezat lângă ea.

— M-am gândit, a spus Loreda.

— O, nu, a şoptit Elsa.

— M-am purtat urât cu tine de când tati... ştii, a plecat.

Elsa era şocată de această recunoaştere. Singurul lucru pe care a putut să-l spună a fost:

— Ştiu cât de mult te-a rănit.

— Nu se mai întoarce, nu-i aşa?

Elsa îşi dorea să atingă părul fiicei ei, să i-l dea la o parte de pe frunte în felul acela intim în care o putea face cu ani în urmă, pe când corpul Loredei părea ca o extensie a corpului ei şi pe când se gândea că inima curajoasă a fiicei ei cu siguranţă că îi întărea propria inimă.

— Nu cred. Nu.

— Eu i-am dat ideea.

— O, iubito. Nu-ţi asuma responsabilitatea pentru acţiunile lui. Este adult. A făcut ce a vrut.

Loreda a tăcut o bună bucată de timp înainte să apună:

— Omul acela de la guvern spune că pământul ăsta e distrus.

— Presupun că asta e părerea lui.

— Nu e greu să crezi ce spune.

— Nu.

— Ar trebui să mă angajez, a spus Loreda. Să câştig nişte bani... să ajut şi eu.

— Sunt mândră de tine că te gândeşti la asta, Loreda, dar jumătate din ţară nu are de lucru. Nu există locuri de muncă. Noi, fermierii, suntem dintre cei norocoşi. Încă avem ce mânca.

— Nu suntem norocoşi, a spus Loreda.

— La primăvară, când o să plouă...

— Trebuie să plecăm.

— Loreda, iubito, aş face orice pentru tine...

— Dar nu asta, i-a tăiat-o Loreda. Nu ai pleca. Îmi spui „nu” exact aşa cum i-ai spus lui tati.

Elsa a oftat din greu şi s-a ridicat în picioare.

— O să-ţi spun ceea ce ar fi trebuit să am curajul să-i spun tatălui tău: iubesc acest pământ. Iubesc această familie. Aici este *acasă.* Vreau ca tu să creşti aici ştiind că ăsta e locul tău, viitorul tău.

— Dar e pe moarte, mamă. Şi o să ne omoare şi pe noi.

— De unde ştii că în California e mai bine? Nu-mi vinde prostia aia cu laptele şi mierea. Ai văzut jurnalul de ştiri zilele trecute. Jumătate din ţară e şomeră. Cantinele săracilor nu fac faţă cererilor. Cel puţin aici avem nişte mâncare, apă şi un acoperiş deasupra capului. Nu prea am şanse să mă angajez la căile ferate dacă sunt o mamă singură. Iar bunicii tăi...

— Nu o să plece niciodată, a spus Loreda.

Elsa şi-a scos cămaşa lui Rafe din jurul gâtului.

— Aş vrea să iei tu asta. Este destul de veche şi de uzată, dar a fost făcută cu dragoste.

Loreda a apucat cămaşa lui Rafe cu grijă, ca şi cum ar fi fost ţesută din visuri, şi şi-a înfăşurat-o în jurul gâtului.

— Încă simt mirosul briantinei lui.

— Da.

Ochii Loredei s-au umplut de lacrimi.

— Îmi pare rău, Loreda.

Loreda a oftat adânc, atingând cămaşa din jurul gâtului ca şi cum ar fi avut puteri magice.

— O să ajungem să ne pară mult mai rău de-atât. Ai să vezi.

•

În cele din urmă, lunga iarnă s-a terminat.

În prima săptămână din martie, soarele a devenit un prieten luminos şi strălucitor care le-a ridicat moralul şi le-a redat speranţa. Zilele senine veneau una după alta.

În acea zi, pe când Elsa stătea la masa din bucătărie, pregătind o tranşă de brânză *ricotta* cremoasă, s-a gândit: „Numai puţină ploaie”, şi a putut din nou să simtă încredere. Asta era scăparea. Îşi putea deja imagina altceva decât dezastrul de până atunci: grâul crescând înalt. Un câmp auriu care se întindea până la orizont, sub un nesfârşit cer senin.

Rose a apărut în bucătărie, fixându-şi basmaua cu agrafe.

— *Ricotta?* Ce surpriză!

— Nu în fiecare zi împlineşte o fetiţă treisprezece ani. M-am gândit să o răsfăţ. Parcă simt ploaia venind. Tu nu?

Rose a dat din cap, răsucindu-şi părul la ceafă.

Elsa a dus un ibric de cafea în camera de zi, împreună cu mai multe ceşti. A umplut pe rând cănuţele pestriţe cu infuzia aburindă.

— O, Els, eşti o mană cerească, a spus Tony luând o gură de cafea.

Elsa a zâmbit.

— E doar cafea.

Tony a apucat scripca şi a început să cânte.

Ant a sărit în sus şi a spus:

— Dansează cu mine, Lolo.

Loreda şi-a dat ochii peste cap – din lipsă de chef după care a sărit în picioare şi a început o variantă nebunească a charlestonului, complet în afara ritmului.

Toată lumea a râs.

Elsa nu-şi amintea când fusese ultima oară casa umplută de râsetele copiilor ei. Era un dar de la Dumnezeu, la fel ca vremea bună.

Lucrurile avea să se schimbe în bine; putea simţi asta. Un nou an. O nouă primăvară.

Avea să fie soare – dar nu prea mult – şi ploaie – dar nu prea puţină –, iar plantele fragede aveau să crească înalte. Tulpinile aurii de grâu aveau să se ridice şi să se întindă către soare.

— Dansează cu mine, a spus Rose aşezându-se în faţa Elsei, care râdea.

— N-am mai dansat de... nu mai ştiu când.

— Niciunul dintre noi n-a mai dansat.

Rose şi-a aşezat mâna stângă pe partea de jos a spatelui Elsei şi i-a apucat mâna dreaptă, după care a tras-o aproape.

— A fost o iarnă lungă, a spus Rose.

— Nu la fel de lungă precum vara.

Rose a zâmbit.

— *Si.* Ai dreptate.

Lângă ele, Ant şi Loreda se învârteau, dansau şi râdeau.

Elsa a fost surprinsă de sentimentul confortabil pe care-l avea dansând cu soacra ei. Se simţea aproape graţioasă. Întotdeauna se simţise neîndemânatică în braţele lui Rafe. Acum se mişca uşor şi-şi permitea să fredoneze în ritmul muzicii.

— Te gândeşti la fiul meu. Îţi văd tristeţea.

— Da.

— Dacă se întoarce, o să-l bat cu o lopată, a spus Rose. Este prea prost ca să fie fiul meu. Şi prea nemilos.

— Auziţi asta? a întrebat Ant.

Tony s-a oprit din cântat. Elsa a auzit zgomotul picăturilor de ploaie pe acoperiş.

Ant a alergat până la uşa din faţă şi a deschis-o.

Au fugit cu toţii pe prispă. Deasupra lor plutea un nor cenuşiu, de culoarea cărbunelui, iar altul îşi făcea loc pe cer.

Picăturile de ploaie cădeau blând peste casă şi făceau pete în formă de stea pe pământul uscat.

Ploaia.

Stropi mari împroşcau treptele pline de mizerie. Cădeau tot mai multe picături. Răpăitul s-a transformat în vuiet. O ploaie torenţială.

Au fugit în curte cu toţii şi şi-au ridicat feţele către ploaia răcoroasă şi dulce.

S-au udat, iar apoi ploaia i-a făcut fleaşcă şi a transformat pământul în mocirlă.

— Suntem salvaţi, Rosalba, a spus Tony.

Elsa i-a îmbrăţişat pe copii şi i-a ţinut strâns. Apa le curgea pe feţe şi li se scurgea pe spate în şiroaie răcoroase.

— Suntem salvaţi!

•

În seara aceea s-au răsfăţat la cină, au mâncat *fettuccine* de casă cu bucăţele de *pancetta* rumenită şi cu un sos bogat şi cremos. Apoi, în timp ce Tony cânta la scripcă în camera de zi pe fondul ploii zgomotoase care lovea acoperişul, Elsa a adus *cassata* de *ricotta*. Glazura aurie, acoperită cu piersici conservate lucioase, avea înfiptă în ea o lumânare aprinsă.

Rose a scotocit în punguţa de catifea de la gât şi a scos bănuţul american pe care-l purtase mai mult de trei decenii. Elsa ştia fiecare cuvinţel al poveştii acelui bănuţ, legenda familiei. Tony îl găsise pe străzile Siciliei şi îl luase ca să i-l arate lui Rose. Căzuseră de acord că reprezenta un semn. Speranţa viitorului lor. Era talismanul familiei.

Acel bănuţ făcea turul în fiecare dimineaţă de 1 ianuarie, când, rând pe rând, fiecare membru al familiei îl ţinea în mână şi spunea cu voce tare care îi erau speranţele pentru noul an. Îl trecuseră de la unul la altul pe când însămânţau ogoarele, precum şi la zilele lor de naştere. Pe spatele monedei, arcuiţi de o parte şi de alta, erau ştanţaţi nişte snopi de grâu. Tony considera că asta era o mică minune ce înfăţişa destinul familiei Martinelli.

Rose i-a dat moneda Loredei, care a studiat-o cu o privire solemnă.

— Pune-ţi o dorinţă, *cara.*

— Nu mai cred în ea, a spus Loreda dându-i moneda înapoi bunicii ei. Nu ne-a ţinut familia împreună.

Rose avea un aer şocat; au trecut câteva secunde până să se adune şi să reuşească să zâmbească din nou.

Muzica lui Tony s-a oprit.

Loreda se uita la Elsa cu ochii plini de lacrimi.

— Mi-a promis să mă înveţe să conduc atunci când aveam să împlinesc treisprezece ani.

— Ah... a spus Elsa, simţind durerea fiicei ei. O să te învăţ eu.

— Nu-i acelaşi lucru, a spus Loreda.

Brusc, s-a lăsat un moment de tăcere neplăcută. Apoi Rose a spus:

— O să crezi din nou. Şi chiar dacă nu crezi, moneda are putere.

— Îi iau eu dorinţa, a spus Ant. Dă-mi bănuţul!

Până şi Loreda a râs şi şi-a şters ochii de lacrimi.

Tony a început „Mulţi ani trăiască!” la scripcă şi toată lumea a cântat.

•

În zilele care au urmat minunatei ploi torenţiale, Elsa s-a trezit dimineaţa devreme, plină de speranţă, şi s-a dus afară. A tras adânc aer în piept, s-a bucurat de mirosul fertil de pământ ud şi a îngenuncheat în grădină, ca să îngrijească legumele. Le-a încurajat să crească, la fel cum îşi încuraja copiii: cu o mână grijulie şi cu o voce blândă. Pământul părea viu din nou, nu pârjolit şi uscat; ici-colo se întrezăreau vârfuri fragile şi verzi care răsăreau din mizerie, căutând soarele.

În acea dimineaţă l-a văzut pe Tony stând la marginea lanului însămânţat cu grâu de iarnă. Fără pălărie de soare pe cap – fiindcă soarele era călduţ şi blând, ca un prieten vechi –, a trecut pe lângă coteţul găinilor şi le-a auzit cotcodăcind. Bătrânul cocoş mergea ţanţoş pe lângă gardul de sârmă, încercând s-o gonească pe Elsa de lângă pui. Moara de vânt bocănea în briză, scoţând apa la suprafaţă.

Elsa a mers până la marginea ogorului şi s-a oprit.

— Uită-te la el, a spus Tony cu o voce aspră.

Verde.

Rânduri proaspete, care se întindeau până la orizont în linii drepte.

Asta reprezenta esenţa speranţei la fermă. Culoarea viitorului.

Acum verde şi delicat, dar, cu ajutorul soarelui şi al ploii, grâul avea să devină la fel de robust ca şi familia, la fel de puternic precum pământul însuşi, şi avea să se transforme într-o mare de valuri aurii, care avea să-i susţină pe toţi.

Cel puţin aveau să fie cereale pentru animale. După patru ani de secetă, chiar şi atât era o binecuvântare.

Elsa l-a lăsat pe Tony la altarul pământului său şi s-a dus acasă. A îngenuncheat sub fereastra bucătăriei, în faţa peticului ei special de pământ.

Firele de aster erau verzi.

— Hei, tu, am ştiut că te întorci.

Capitolul 14

În ziua în care s-a întâmplat, Elsa şi-a spus că nu însemna nimic. Cu toţii au făcut la fel.

S-a trezit devreme, simţindu-se neliniştită. Dormise prost şi nu ştia de ce. S-a ridicat din pat şi s-a stropit cu apă pe faţă, după care, brusc, şi-a dat seama ce era în neregulă: îi era cald.

Şi-a împletit părul şi l-a acoperit cu o basma, după care s-a dus în bucătărie, unde a găsit-o pe Rose stând la fereastră.

Elsa ştia că se gândeau amândouă la acelaşi lucru: deja se făcuse cald. Şi nu era nici măcar ora şapte dimineaţa.

— Ce înseamnă o zi călduroasă? a spus Elsa alăturându-i-se soacrei ei lângă fereastră.

— Altă dată îmi plăceau zilele calde, a spus Rose.

Elsa a clătinat din cap.

S-au uitat amândouă la soarele auriu, orbitor.

•

Opt zile întregi cu temperaturi de treizeci şi şapte de grade. La mijloc de martie.

Şi-au reluat eforturile de a economisi: energie, apă, mâncare, kerosen. Şi-au acoperit ferestrele şi au cărat apă cu găleata, pe care au turnat-o cu moderaţie peste verdeţuri, viţă-de-vie şi în jgheaburile animalelor. Însă nu era suficientă; noile culturi au început să se ofilească în fierbinţeala implacabilă. Până în ziua a patra, grâul murise. Cât vedeai cu ochii, nu mai era nicio pată de verde. Elsa a urmărit cum starea de spirit a socrului ei se

deteriora constant, încă se trezea dimineaţa, bea o cană de cafea neagră şi citea ziarul. Umerii îi cădeau numai după ce deschidea uşa. În fiecare zi, imaginea pământului său îl deprima. În unele zile petrecea ore întregi la marginea lanului de grâu mort, uitându-se la el. Apoi se întorcea acasă mirosind a transpiraţie şi disperare şi stătea în camera de zi fără să spună nimic. Rose făcea tot ce putea ca să-i ridice moralul, dar nimeni nu prea mai era optimist.

Totuşi, chiar dacă recoltele mureau, câmpul se usca şi pielea lor era arsă, viaţa îşi continua cursul.

În ziua aceea, Elsa şi Rose aveau de spălat rufe. În acea căldură orbitoare şi care-ţi dădea dureri de cap. Elsa voia să-i lase pe copii pur şi simplu să poarte rufe murdare şi să spună „Cui îi pasă?” Toată lumea era murdară zilele astea, dar ce fel de mamă ar fi însemnat că era şi ce fel de lecţie le-ar fi dat? Dacă ar fi venit în vizită unul dintre puţinii vecini care le rămăseseră şi i-ar fi văzut pe copii îmbrăcaţi în haine murdare?

Aşa că a spălat căzile, le-a umplut cu apă şi a petrecut mai multe ore epuizante de transpirat şi de spălat prosoape, aşternuturi şi haine. Mai întâi, bineînţeles, fiecare articol trebuia scos afară şi scuturat. Cisterna de apă se golise din cauza căldurii nefireşti, aşa că toată apa de care avea nevoie trebuia scoasă din fântână şi dusă în casă cu ajutorul găleţilor. Din fericire, Loreda era bună la scosul apei din fântână, iar în ultima vreme era prea obosită şi lipsită de chef ca să se mai plângă.

Trecuse bine de prânz şi erau patruzeci de grade atunci când Elsa a terminat de spălat rufele. Cearşafurile erau prinse de frânghii cu cârlige şi fluturau în adierea vântului; Elsa abia îşi mai putea ţine capul şi o dureau toate încheieturile. Iar totul fusese o risipă, fiindcă praful avea să se ridice sau să se umfle de nicăieri şi să se aşeze pe toate lucrurile proaspăt spălate.

S-a întors în bucătăria întunecată şi sufocantă şi a început să facă pâine amestecând apa în care fierseseră cartofii cu o seară înainte, un cartof fiert, zahăr, drojdie şi făină. La ora două, Loreda a intrat în bucătărie.

— Bun, a spus Elsa acoperind amestecul de pâine cu un prosop de bucătărie. Ai venit la timp ca să mă ajuţi să aduc rufele înăuntru.

— Ce bucurie! a spus Loreda urmându-şi mama.

•

În prima zi de primăvară – încă o zi toridă – mama a hotărât că era momentul să facă săpun. *Săpun.* Loreda era prea obosită ca să se plângă – şi, oricum, nu ar fi folosit la nimic. Mama şi bunica erau femei războinice. Dacă îşi puneau ceva în minte, nu puteau fi oprite.

Loreda şi-a urmat mama în hambar.

Împreună, au rostogolit un cazan mare şi negru pe pământul dur din curte şi l-au aşezat pe suport. Mama a îngenuncheat lângă oala pusă pe pirostrii şi a făcut focul.

După ce flăcările s-au înteţit şi au început să se ridice, mama a spus:

— Poţi să începi să scoţi apă.

Loreda nu a spus nimic, ci a luat două găleţi şi a plecat cu ele. S-a întors şi le-a văzut pe bunica şi pe mama uitându-se la foc.

— Ar fi trebuit să montăm ţevi pentru irigaţii în vremurile bune, a spus bunica.

— Ştii ce se spune despre a te uita în urmă, a fost răspunsul mamei.

— În schimb, am mai cumpărat nişte pământ, o camionetă nouă şi o batoză. Nu-i de mirare că ne loveşte Dumnezeu. Nişte proşti!

— Trăncăniţi în continuare. Mă descurc singură cu toată apa, a spus Loreda.

Bunica a lovit-o uşor peste ceafă.

— *Basta*[15]! Du-te.

Atunci când a terminat de cărat apa, pe Loreda o dureau gâtul şi genunchii, iar nenorocita de căldură îi dădea dureri de cap. Şi-a scos bandana de la gât şi şi-a şters obrajii cu ea.

După ce a început să fiarbă apa, bunica a ras grăsime în vas şi apoi a turnat cu grijă soda caustică. Aerul fierbinte şi umed a devenit, brusc, toxic. Mama a tuşit şi şi-a acoperit nasul şi gura.

Durerea de cap a Loredei s-a intensificat. Devenise greu să priveşti albastrul orizontului fără să clipeşti. Se uita, în schimb, la câmpul de cartofi morţi; platforma goală a morii de vânt i-a amintit de tatăl ei, emoţie pe care şi-a înăbuşit-o imediat. Se săturase să-i mai ducă dorul. „Ducă-se învârtindu-se”, s-a gândit ea (sau a încercat).

Mama stătea lângă vas, amestecând cu un băţ lung şi ascuţit combinaţia de grăsime, leşie şi apă, până când a adus-o la

[15] „Gata” (în limba italiană în original).

consistenţa potrivită.

Făceau săpun ca să-l vândă. Ca şi cum săpunul i-ar fi salvat, ca şi cum le-ar fi adus suficienţi bani ca să se hrănească toată iarna viitoare.

Mama a turnat săpunul în mulaje de lemn, în timp ce bunica arunca nisip peste foc ca să-l stingă.

— Loreda, ajută-mă să duc tăvile astea în pivniţă, a spus mama.

Bunica şi-a şters mâinile de şorţ şi s-a dus în casă.

Loreda ştia că, în momentul în care cazanul avea să se răcească, trebuia să-l rostogolească înapoi în hambar; acest gând o făcea să vrea să urle de frustrare. În schimb, a luat o tavă de săpun şi a urmat-o pe mama ei în pivniţa întunecată şi relativ răcoroasă.

Rafturi goale.

După ani în şir fără recoltă de grâu sau o grădină mai de Doamne-ajută, trăiseră din proviziile anilor mai buni, dar şi acestea se epuizau cu repeziciune.

Ea şi mama au schimbat o privire, dar niciuna dintre ele nu a spus nimic. Nu le aducea nicio uşurare să sublinieze lipsa proviziilor de mâncare.

Loreda a urmat-o pe mama înapoi în căldură. Tocmai voia să ceară un pahar de apă, când a auzit un sunet ciudat. S-a oprit şi a ascultat.

— Ai auzit?

Venea din hambar.

Mama s-a dus la hambar şi a deschis uşa de lemn, care a scos un trosnet asurzitor.

Loreda a intrat în spatele ei.

Milo era căzut pe-o parte, iar burta subţiată i se ridică şi se lăsa în timp ce încerca să respire. Din nări îi curgea un mucus tulbure, care se scurgea pe jos într-o baltă.

Bunicul îngenunchease lângă cal şi îl mângâia pe gâtul umed.

— Ce-i cu el? a întrebat Loreda.

— A căzut, a spus bunicul. Îl scoteam din boxa lui ca să-l duc la adăpat.

— Du-te în casă, Loreda, a spus mama.

A tras un scăunel pentru muls, s-a aşezat lângă bunicul şi i-a pus o mână pe umăr.

— Trebuie să-l împuşc, Elsa. Suferă. Bietul băiat ne-a dat tot

ce-a avut.

Loreda se uita la Milo gândindu-se: „Nu”. Cea mai mare parte a amintirilor ei plăcute îl includeau pe Milo...

Şi-a amintit de vremea la care tati o învăţase să călărească pe acea mârţoagă bătrână. „O să aibă grijă de tine, Lolo, ai încredere în el. Să nu-ţi fie frică”.

Apoi şi l-a amintit pe tati săltând-o în şa şi pe mami întrebând: „Nu e încă prea mică?” Şi pe tati zâmbind şi răspunzând: „Nu Lolo a mea. Ea poate să facă orice”.

Prima oară când Loreda îşi învinsese teama, o făcuse cocoţată în spinarea lui Milo. „Am reuşit, tati!”

Fusese una dintre cele mai fericite zile din viaţa ei. Trecuse de la mers la trap într-o singură zi, iar tati fusese atât de mândru!

Ant buni după aceea, Milo fusese cel mai bun prieten al ei de la fermă. O urmărea peste tot precum un animal de companie, ronţăind-o de umăr şi împingând-o cu botul ca să primească morcovi.

Iar acum căzuse din picioare.

— Nu staţi aşa, faceţi ceva, a spus Loreda cu ochii plini de lacrimi.

— Am dat greş în toate, a spus bunicul.

— Nu ai dat, a spus mama. Pământul a dat greş.

— Omul de la guvern a spus că am făcut-o cu mâinile noastre, din lăcomie şi din nepricepere. Dacă sunt un fermier prost, atunci nu mai sunt nimic, Elsa.

Milo a tremurat, a şuierat, a scos un geamăt disperat de durere şi a zvârlit din picioarele din faţă.

Loreda s-a dus cu pas greoi la bancul de lucru şi a luat pistolul Colt al bunicului ei. A verificat încărcătorul, l-a închis cu o pocnitură şi s-a întors la Milo, care a şuierat şi a pufnit la atingerea ei.

În timp ce-i mângâia gâtul umed, i-a văzut durerea din ochi şi mucusul tulbure din nări.

— Te iubesc, băiete, a spus ea, orbită de lacrimile care îi tulburau imaginea preaiubitului animal. Ne-ai dat tot ce-ai avut. Ar fi trebuit să petrec mai mult timp cu tine. Îmi pare rău.

— Loreda, nu, a spus bunicul. Asta n-o să...

Loreda a pus ţeava pistolului pe capul calului şi a apăsat pe trăgaci. Glonţul a făcut un zgomot puternic.

Sângele a împroşcat faţa Loredei.

Apoi, liniște.

Obrajii Loredei erau scăldați în lacrimi. Le-a șters cu un gest grăbit. Lacrimi inutile.

— Guvernul o să ne dea șaisprezece dolari pe el. Viu sau mort, a spus ea.

— Șaisprezece dolari, a repetat bunicul. Pentru Milo al nostru.

Loreda știa la ce se gândeau adulții. Urma ca ei să aibă șaisprezece dolari, dar niciun mijloc de transport. Și nici recolte. Și nici mâncare.

— Cât va mai dura până când o să începem să cădeam în genunchi și n-o să mai fim capabili să ne ridicăm? Cât?

A aruncat pistolul și a ieșit în fugă din hambar. S-ar fi dus spre aleea auto și ar fi alergat fără oprire până în California, dar, înainte să ajungă în dreptul casei, a simțit vântul întețindu-se. S-a uitat în fața ei și a văzut: furtună de praf, venind dinspre nord.

Venind cu viteză.

•

În acea săptămână, vântul a devenit un monstru care urla și sfâșia totul în calea lui, zguduia casă, zgâlțâia ferestrele și zdruncina ușile. Avea o viteză de mai mult de șaizeci de kilometri pe oră, zi de zi, fără pauză, era un asalt nesfârșit și înfricoșător. Praful ploua din tavan constant. Cu toții îl inhalau, îl scuipau și tușeau. Păsările erau dezorientate de praf și se izbeau de pereți și de stâlpii de telefon. Trenurile se opreau pe șine; mormanele de nisip se mișcau pe pământul plat ca niște valuri.

Se trezeau și descopereau contururile din praf ale corpurilor lor trasate pe cearșafuri. Își ungeau nările cu vaselină și își acopereau fețele cu bandane. Atunci când erau obligați, adulții ieșeau în urgie, orbiți de praf, ținându-se de frânghia pe care o agățaseră de la casă până la hambar. Găinile înnebuniseră de panică și inspirau praf zi de zi, iar copiii stăteau în casă, purtând măști de gaze. Ant ura să-și țină masca pe față – spunea că îi provoca dureri de cap –, deși praful îl deranja mai mult decât pe ceilalți.

Elsa era îngrijorată din cauza lui, stătea în pat cu el, străduindu-se să-i citească ceva cu vocea ei aspră. Singurul lucru care-l calma erau poveștile.

Acum, în a cincea zi de furtună, era la ea în pat, acoperit până peste cap, cu masca pe față, în timp ce Elsa mătura pe jos.

Mizeria aluneca prin crăpăturile grinzilor şi cădea peste tot.

S-a auzit o bufnitură, aproape amortizată de urletul furtunii.

Ant îşi scăpase cartea cu poze pe podea.

Elsa a pus mătura deoparte şi s-a dus lângă el.

— Ant, puişor...

— Mamă... a spus el tuşind violent.

Nu tuşise niciodată atât de tare; Elsei i s-a părut că aveau să-i pocnească coastele.

Elsa şi-a dat jos bandana şi i-a scos lui Ant masca de pe faţă. Mizeria i se adunase în colţurile ochilor şi-i făcuse crustă la nări.

El a clipit.

— Mamă? Tu eşti?

— Eu sunt, iubitule.

L-a ridicat, a turnat apă într-un pahar şi i-a dat să bea. Putea să vadă cât de dureros era să înghită. Respiraţia lui, chiar şi fără mască, era un şuierat îngrozitor, extenuat.

Vântul zgâlţâia ferestrele, zbiera prin crăpăturile lemnului.

— Mă doare burta.

— Ştiu, iubitule.

Nisipul. Era în ei toţi, în lacrimi, în nări, pe limbă, le zgâria gâtlejurile, se acumula în stomacuri până când li se făcea greaţă. Cu toţii aveau permanent o durere de stomac chinuitoare.

Dar Ant se simţea cel mai rău. Tusea lui era brutală şi nu putea mânca. În ultima vreme spunea că îl dureau ochii de la lumină.

— Mai bea. O să-ţi pun nişte prosoape fierbinţi cu terebentină pe piept.

Ant a sorbit apa precum un pui de pasăre. După ce a terminat, a căzut înapoi pe spate, şuierând.

Elsa s-a urcat în pat lângă fiul ei şi l-a luat în braţe, şoptind rugăciuni.

Ant era înfricoşător de nemişcat.

Elsa a scos puţină vaselină dintr-o cutie metalică şi a întins-o pe nările înfundate de mizerie ale lui Ant, după care i-a pus masca de gaze înapoi pe faţă. El a clipit spre ea, plângând; la colţurile ochilor înroşiţi i se formase noroi.

— Nu plânge, iubitule. Furtuna se va opri în curând şi o să te ducem la doctor. O să te facă bine.

A şuierat prin mască.

— Bi…iine, a spus.

Elsa îl ţinea strâns, sperând că Ant nu-i vedea lacrimile.

•

Nouă zile, iar furtuna încă nu se oprise. Vântul izbea pereţii şi zgâria uşa.

Elsa s-a trezit şi a văzut că era în continuare furtună. L-a verificat pe Ant, care dormea lângă ea. În ultimele patru zile nu fusese suficient de puternic ca să se ridice din pat. Nici măcar nu se mai juca cu soldaţii lui şi nu voia să i se citească. Doar stătea întins, cu masca pe faţă, şuierând.

Acea respiraţie epuizată era primul lucru pe care îl căuta Elsa în fiecare dimineaţă după ce se trezea şi în fiecare seară în care îl lua lângă ea.

I-a auzit respiraţia şi a rostit iute o rugăciune către Fecioara Maria, după care s-a dat jos din pat. Şi-a tras bandana scorţoasă în jos, pe gât, şi a coborât pe stratul subţire de nisip care se adunase pe podea în timpul nopţii. S-a dus la spălător ca să-şi cureţe faţa şi a lăsat urme de paşi pe jos.

Reflexia ei în oglindă a făcut-o să se oprească locului, aşa cum se întâmpla deseori în acele zile.

— Doamne! a exclamat ea.

Faţa îi arăta precum pământul deşertului în timpul verii – maronie, crăpată, brăzdată. Buzele şi dinţii îi erau maro din cauza mizeriei. Praful i se adunase în colţurile ochilor şi pe gene. S-a curăţat, s-a şters şi s-a spălat pe dinţi.

Ajunsă în camera de zi, s-a încălţat cu bocancii care erau aşezaţi lângă uşă şi a făcut o pauză ca să se uite la clanţa care zdrăngănea. Pereţii se clătinau sub forţa impresionantă a vântului. Elsa şi-a ridicat bandana peste nas şi gură, şi-a pus mănuşile şi s-a folosit de toată forţa pe care o avea ca să deschidă uşa.

Vântul a împins-o înapoi. S-a sprijinit de uşă mijindu-şi ochii în praful care zbura în jurul ei.

După ce a găsit frânghia pe care o agăţaseră între casă şi hambar, s-a târât prin curte, punând o mână lângă cealaltă, croindu-şi încetişor drum. În sfârşit, a ajuns la hambar. Acolo a legat o coardă de căpăstrul Bellei şi a condus bietul animal, care se împleticea, afară din staul şi până pe culoarul central al hambarului. Pereţii au zăngănit şi au tremurat; praful a căzut de sus.

Punând găleata lângă ea, Elsa s-a aşezat pe scaunul pentru muls, şi-a scos mănuşile şi le-a băgat în buzunarul şorţului. Şi-a dat jos bandana şi s-a întins după ugerul uscat şi plin de cruste al vacii. Hambarul se zgâlţâia în jurul lor; vântul fluiera printre crăpături, răbufnea prin spaţiile dintre scânduri.

Mâinile Elsei erau atât de crăpate şi de asprite încât mulsul îi provoca la fel de multă durere ca şi Bellei. A apucat ţâţa. Vaca a mugit, îndurerată.

— Îmi pare rău, fetiţo, a spus Elsa. Ştiu că te doare, dar băiatul meu are nevoie de lapte. Este... bolnav.

Laptele maro ieşea ca un mâl şi împroşca pereţii găleţii.

— Haide, dragă, a spus Elsa încercând din nou.

Şi din nou. Şi din nou.

Nu a ieşit nimic altceva decât lapte mâlos.

Elsa şi-a închis ochii plini de nisip şi s-a sprijinit cu capul de burta suptă a Bellei. Coada animalului a pocnit-o peste faţă şi a înţepat-o în obraz.

Nu şi-a dat seama cât a stat acolo, jelind laptele pe care îl pierduse, întrebându-se cum avea să-şi hrănească copiii fără lapte, unt sau brânză, jelind acel animal bun, care respira praf toată ziua şi care nu avea să mai trăiască mult. Cealaltă vacă nu mai dădea lapte de luni întregi şi era într-o stare chiar mai proastă decât Bella.

Cu un suspin epuizat, Elsa şi-a pus înapoi mănuşile, şi-a ridicat bandana şi a dus-o pe Bella înapoi în staul.

Până să ajungă înapoi în casă, fruntea Elsei era zgâriată şi abia dacă vedea. Vântul îi răzuise pielea.

— Elsa? Eşti bine?

Era Tony. A venit în spatele ei şi a înconjurat-o cu braţul lui puternic. Ea şi-a tras bandana în jos, ca să vorbească.

— Nu mai avem lapte.

Tăcerea lui Tony îţi frângea inima.

— Deci, vindem vacile guvernului. Şaisprezece dolari bucata, nu-i aşa?

Elsa a încercat să-şi şteargă nisipul de la ochi.

— Mai avem săpun şi câteva ouă de vânzare.

— Să mulţumim Domnului pentru micile minuni.

— Daaa, a spus Elsa, gândindu-se la rafturile goale ale pivniţei.

Capitolul 15

Liniște.

Fără vânt care să zgâlțâie ferestrele. Fără mizerie căzând din tavan.

Elsa a deschis ochii cu acea precauție pe care și-o perfecționaseră cu toții. A tras în jos bandana acoperită cu o crustă de noroi întărit și și-a șters mizeria de la ochi. I-a luat câteva clipe ca să vadă limpede. S-a ridicat, iar mizeria a căzut pe jos.

Primul lucru pe care l-a făcut a fost să-l verifice pe Ant, după care l-a trezit în timp ce dădea jos masca de pe fața lui cea mică și osoasă.

— Hei, băiețaș. S-a terminat furtuna.

Ant a deschis ochii. Elsa a observat efortul pe care l-a făcut. Nu mai exista un alb al ochilor, ci doar roșu furios.

— Nu pot... respira.

Pleoapele murdare, albăstrii de la vene, s-au închis.

„E mai rău”.

— Ant? Iubitule, nu te culca, bine?

El a încercat să-și ude buzele, să-și dreagă vocea.

— Mă simt... rău, mami.

Elsa i-a dat la o parte părul umed de pe frunte și a simțit ce fier binte era.

Febră.

Asta era ceva nou.

Elsa avea o frică înrădăcinată de febră, remanentă din tinerețe, o amintire a propriei boli.

A scos acoperitoarea carafei de lângă pat și a turnat apă în chiuveta de faianță. Apoi a udat o cârpă, a stors excesul de apă și așezat-o pe fruntea lui Ant. Apa se scurgea de-o parte și de alta a feței lui.

Elsa a turnat puțină apă într-un pahar și l-a ajutat să ia două aspirine.

— Prefă-te că e limonada bunicii. Dulce-acrișoară.

I-a dat o linguriță de zahăr înmuiat cu terebentină. Era singurul remediu pe care-l știa pentru praful pe care el îl inhalase, chiar cu masca pe față.

Ant a băut puțin și a înghițit zahărul, apoi a închis ochii și s-a

cufundat în pernă.

Elsa tocmai răsuflase uşurată, când deodată Ant s-a ridicat în capul oaselor şi şi-a arcuit trupul, cuprins de convulsii, cu degetele curbate ca nişte gheare şi cu ochii roşii, daţi pe spate.

Elsa nu se mai simţise niciodată atât de neajutorată. Nu putea face nimic; stătea acolo, urmărind cum convulsiile îi zdruncinau băieţelul. Secundele păreau să ţină o veşnicie.

Când s-a terminat, l-a luat în braţe şi l-a ţinut strâns, agitată şi speriată, ca să-l aline.

— Ajută-mă, mami, a spus el cu o voce pierdută. Sunt fierbinte.

Avea nevoie de ajutor. *Acum.*

Nu-i păsa că nu avea bani. Era capabilă să cerşească, dacă era nevoie.

— O să te ajut, puiule.

L-a ridicat în braţe, cu pături cu tot, şi l-a cărat prin casă. Ca din depărtare, şi-a auzit familia ţipând la ea. Nu se putea opri, nu-i păsa decât de Ant.

Până să-şi dea seama că nu aveau cal, ea şi ajunsese pe prispă. Nu era niciun animal care să tragă căruţa. Aleea de acces se întindea în faţa ei, dezolantă şi goală.

Pământul, tare şi plat pe alocuri, devenise arid din cauza vântului care mai şi rupsese firele de sârmă ghimpată, făcându-le să semene cu nişte şuviţe de păr, iar pe multe dintre ele le smulsese

şi le azvârlise care încotro. Pe toate clădirile din gospodărie erau bucăţi de sârmă ghimpată în care se prinseseră vălătuci de ciulini-ruseşti, acoperiţi de valuri de nisip.

Elsa a văzut o roabă înţepenită în poziţie verticală, pe jumătate îngropată în nisip.

Putea s-o facă? Să-l pună pe Ant în roabă şi să-l împingă pe distanţa de trei kilometri care îi despărţea de oraş?

Bineînţeles. Putea să-l ducă oricât de departe era nevoie.

Clătinându-se, a mers până acolo şi l-a aşezat în căuşul ruginit, cu picioruşele fusiforme atârnate, desculţe, peste margine. I-a aşezat capul cu atenţie pe pătură.

— Ma...mi? a şuierat el. Lumina... mă doare.

— Închide ochii, iubitule. Culcă-te. Mergem la domnul doctor Rheinhart.

Elsa a apucat mânerele aspre de lemn şi s-a îndreptat spre

alee.

— Elsa!

A auzit-o pe Rose ţipând în urma ei, dar nu s-a oprit, nu a ascultat. Era cuprinsă de impulsul imperios de *a merge*, de a căuta ajutor. Ştia că era o nebunie, că-şi ieşise întrucâtva din minţi, dar ce altceva putea face?

— Elsa, lasă-ne să te ajutăm!

Elsa a continuat să meargă înainte. Roaba părea să-i opună rezistenţă. Simţea fiecare ridicătură de pe drum, flecare brazdă, ca pe o lovitură în coloana vertebrală. A ajuns până la drumul principal.

Pustiu. Nisip adunat în dune. Şoproane acoperite de nisip; garduri căzute.

A intrat pe drum şi a continuat să meargă, respirând greu.

Căldura o toropea. Transpiraţia îi întuneca vederea, îi curgea între sâni în şiroaie.

S-a lovit la degetul mare de un obiect îngropat în nisip şi s-a împiedicat. Roaba i-a fost smulsă din mâini şi a continuat să meargă. Ant s-a lovit cu capul de pământ.

— Îmi pare rău, puiule, a spus Elsa.

Nici măcar ea nu-şi putea auzi cuvintele, atât de uscat îi era gâtul.

S-a uitat la palma stângă, plină de sânge, cu pielea tăiată. Sângele înnegrea mânerele roabei.

L-a aşezat pe Ant înapoi în roabă şi s-a luptat să meargă înainte; până să facă pasul următor, a simţit o mână pe umăr.

Era Tony, flancat de Rose şi de Loreda.

— Eşti gata să ne laşi să te ajutăm acum?

— Nu trebuie să faci totul singură, a spus Rose.

— Da, mamă, a adăugat Loreda. Am strigat după tine. Eşti surdă?

Elsa aproape că a izbucnit în plâns. Foarte încet, a lăsat roaba la pământ.

Tony a apucat mânerele, a ridicat roaba şi a pornit. Loreda s-a dus lângă el şi a apucat un mâner.

— Ai făcut aproape un kilometru şi jumătate, a spus Rose aranjând cu blândeţe părul umed de pe fruntea Elsei.

— Sunt doar...

— Mamă.

Rose a apucat mâinile Elsei, le-a ridicat şi s-a uitat la palmele

sfâşiate, însângerate.

Elsa s-a simţit întărită. Mama ei ar fi certat-o pentru prostia de a nu purta mănuşi.

Încet, Rose a ridicat una dintre mâinile Elsei şi i-a sărutat pielea plină de sânge.

— Cu asta îl făceam bine pe prostuţul meu de fiu.

— Ajută, a spus Elsa.

Era prima oară în viaţa ei când cineva îi săruta o rană ca să se facă bine.

— Haide! Soţul meu nu e atât de tânăr precum crede. În curând vine rândul meu să împing roaba.

•

Lonesome Tree era un oraş-fantomă.

Tony a împins roaba pe Strada Principală, dincolo de vitrinele astupate cu scânduri. Magazinul alimentar, care odinioară prosperase, fusese preluat de Crucea Roşie şi transformat în spital.

Plopul de la care venea numele oraşului dispăruse. Probabil că, înainte ca arborele să moară de sete, cineva îl tăiase şi îl transformase în lemne de foc.

Au ajuns la spitalul improvizat, iar Tony l-a ridicat pe Ant, care a mormăit şi a tuşit.

Interiorul clădirii era umbros şi întunecat. Ferestrele fuseseră acoperite cu scânduri, ca să nu permită vântului şi prafului să pătrundă înăuntru. Asistentele Crucii Roşii purtau uniforme care cândva fuseseră albe şi apretate, iar acum erau mototolite şi cenuşii. Un doctor se grăbea de la un pat la altul, zăbovind doar atât cât să facă o evaluare şi să latre ordine către asistentele care îl urmau.

Tony l-a dus pe Ant în sală.

— Am aici un copil care are nevoie de ajutor.

O asistentă s-a apropiat. Arăta la fel de buimăcită şi de trasă la faţă ca toţi ceilalţi.

— Cât de rău e? a întrebat ea.

— Rău.

Asistenta a suspinat.

— S-a eliberat un pat azi-dimineaţă.

Cu toţii ştiau că asta însemna că cineva murise din cauza prafului.

Asistenta i-a aruncat Elsei o privire tristă.

— A fost rău. Haideţi.

Elsa l-a urmat pe Tony într-o cameră plină de pacienţi care şuierau şi tuşeau.

L-au aşezat pe Ant într-un pătuţ în spate, sub o fereastră de trei metri înălţime, placată cu lemn. Chiar şi aşa, pervazul era înfundat cu cârpe. La stânga, pe un pat, era un bătrân care se lupta să respire. Avea ochii acoperiţi cu o mască.

Elsa a îngenuncheat lângă fiul ei.

Radia căldură. I-a atins fruntea fierbinte.

— Sunt aici, Ant. Cu toţii suntem.

Loreda stătea la picioarele patului.

— O să jucăm dame. Te las să câştigi.

Ant a tuşit mai tare.

Câteva clipe mai târziu, Rose a venit cu doctorul. Era agăţată cu disperare de mâneca lui. Fără îndoială că îl smulsese şi îl târâse pe bietul om până acolo. Cumva, Rose mai avea foc interior. Elsa nu putea să-şi imagineze cum de îl ţinea aprins în toată mizeria care cădea peste ei. Doctorul s-a aplecat să-i măsoare temperatura lui Ant.

A citit termometrul, l-a examinat pe Ant şi a suspinat.

— Fiul dumneavoastră e grav bolnav, ceea ce sunt convins că ştiţi. Are febră mare şi suferă de o formă gravă de silicoză. Pneumonie provocată de praf. Praful din prerie e plin de siliciu. Se acumulează în plămâni şi distruge săculeţii de aer.

— Şi ce înseamnă asta?

— Inspiră praf şi îl înghite. Se umple cu el. Nu am cum să spun altfel, dar aţi făcut bine că l-aţi adus. Ăsta e locul din oraş în care e cel mai bine să fii în timpul unei furtuni de praf. O să avem grijă de el, vă promit.

Doctorul s-a uitat la paturile pline de pacienţi care şuierau, tuşeau, transpirau, mureau.

— Încercaţi să nu vă faceţi griji.

— E pe moarte? a întrebat Elsa în şoaptă.

— Nu încă, a răspuns doctorul atingând-o pe umăr şi strângându-i-l cu blândeţe. Acum trebuie să plecaţi acasă. Lăsaţi-mă să-l ajut.

Elsa a îngenuncheat lângă pătuţul lui Ant. Şi-a îngropat faţa în gâtuţul lui şi l-a gâdilat cu nasul.

— Sunt aici, băiatul mamei, i-a spus ea cu glas frânt. Te iubesc.

Rose a tras-o, blând, pe Elsa în picioare, iar aceasta din urmă a avut nevoie de toată voinţa ei ca să nu bocească, să nu urle sau să cedeze. Nu avea idee de unde a găsit forţa să se întoarcă şi să-şi privească soacra în ochi.

— Avem nişte unt, a spus Rose cu o voce sobră. Putem să-i facem o prăjitură sau două şi să i le aducem mâine, împreună cu nişte jucării şi haine.

— Nu pot pleca.

Doctorul a venit mai aproape.

— Toţi pacienţii de aici sunt fie bebeluşi, fie copii, fie bătrâni. Fiecare are pe cineva care vrea să-i stea la căpătâiul patului. Nu avem loc pentru vizitatori. Duceţi-vă acasă. Dormiţi. Lăsaţi-ne să avem grijă de el. Cel puţin timp de o săptămână. Sau poate de două.

— Putem să îl vizităm, nu? a întrebat Loreda.

— Bineînţeles, a spus doctorul. Oricând vreţi. Şi mai sunt şi alţi copii cu care să se joace după ce începe să se simtă mai bine.

Elsa a spus:

— Dar dacă...

Doctorul a oprit-o.

— O să întrebaţi ceea ce întreabă toată lumea. Iată ce pot să vă spun: dacă vreţi să-l salvaţi, scoteţi-l din Texas. Duceţi-l undeva unde să poată respira.

Rose şi-a trecut un braţ în jurul Elsei; a fost singurul lucru care a mai ţinut-o în picioare.

— Haide, Elsa. Haide să mergem şi să-i pregătim băiatului nostru nişte bunătăţi. I le aducem mâine.

•

Elsa stătea la marginea lanului de grâu mort. Cât se vedea cu ochii, era acoperit de mizerie maro, uscată, adunată în dune. Era aproape ora patru şi soarele încă dogorea. Fierbinte şi uscat. Moara se învârtea încet, trosnind, lucrând din greu.

Elsa voia să creadă că avea să vină ploaia şi că seminţele aveau să germineze, astfel ca acel pământ să prospere din nou, dar nu-şi mai putea permite să spere, nu atunci când Ant era întins într-un pat de spital, tuşindu-şi mizeria din plămâni şi arzând de febră.

Pneumonie de la praf.

Aşa îi spuneau, dar în realitate boala survenise din cauza

pierderii, a sărăciei şi a greşelilor pe care le făcuseră oamenii.

A auzit paşi în spatele ei; se apropiau cu zgomotul acela nou, de nisip dat la o parte, ca un fel de şoaptă, de parcă omului care păşea i-ar fi fost acum frică să nu deranjeze pământul care se întorsese împotriva lui.

Tony s-a oprit lângă ea. Rose s-a oprit de partea cealaltă.

— Moare aici, a spus Elsa.

Moare.

Nu era vorba numai despre Ant, ci şi despre pământ, animale şi plante. Despre tot. Soarele arsese totul, redusese totul la un praf pe care vântul îl împrăştiase. Astfel se pierduseră milioane de tone de sol.

— Trebuie să plecăm din Texas, a spus Elsa.

— Da, a spus Rose.

— Putem să vindem guvernului cele două vaci, a spus Tony. Asta o să ne ajute puţin. O să ne dea treizeci şi doi de dolari pentru ele.

Elsa a inspirat adânc şi dureros şi s-a uitat la terenul maro şi mort. Nu voia să plece în necunoscut, fără un loc de muncă şi aproape fără niciun ban. Niciunul dintre ei nu voia să plece. Pentru ei, acel loc însemna *acasă.*

Moara le-a trosnit deasupra capetelor, iar paletele s-au învârtit încet.

S-au întors cu toţii la fermă, ridicând praf în urma lor.

Capitolul 16

— M-am gândit că mâine aş putea s-o iau pe Loreda la vânat, a spus bunicul în seara aceea, la cină.

— E o idee bună, a fost de părere bunica, înmuind o bucăţică de pâine în preţiosul lor ulei de măsline. Busola e în dulapul meu. Sertarul de sus.

— Ar trebui să curăţăm hambarul, a spus mama. Vechiul cort de vânătoare al lui Rafe e pe undeva, pe acolo. Şi soba pe lemne din bordei.

Loreda nu mai suporta să-i audă. Adulţii trăncăneau despre nimicuri. Păreau să fi uitat că Ant era singur în spitalul ăla murdar. Sau credeau că ea era prea tânără ca să audă adevărul.

Conversaţia lor stupidă îi făcea greaţă. Ultimul lucru pe care trebuia să-l facă era să cureţe nenorocitul de hambar.

S-a ridicat în picioare, atât de brusc încât picioarele scaunului au zgâriat podeaua. A împins scaunul la o parte şi l-a privit răsturnându-se.

— Moare, nu-i aşa?

Mama s-a uitat la ea.

— Nu, Loreda, nu moare.

— Mă minţi. Şi să ştii că nu spăl vasele.

A plecat în pripă din casă şi a trântit uşa în urma ei.

Afară nu erau cai în padoc şi nici găini în coteţ. Nu le mai rămăseseră decât câteva găini slăbănoage, care erau prea obosite, înfierbântate şi înfometate ca să mai cotcodăcească la trecerea ei, şi două vaci ce abia se mai ţineau pe picioare. În scurt timp, vacile aveau să le fie vândute oamenilor de la guvern, care aveau să le ia de la ei, lăsându-le toate ţarcurile goale.

Loreda s-a urcat pe platforma morii şi s-a aşezat sub cerul nesfârşit, stropit cu stele, negru, al Marii Câmpii. Acolo, sus, ea se simţea – sau se simţise, la un moment dat – ca şi cum ar fi făcut parte din cer. Fusese atât de multe lucruri pe când stătuse şi visase acolo – balerină, cântăreaţă de operă, stea de cinema.

Visurile pe care tatăl ei o încurajase să le aibă, înainte să plece ca să-şi urmeze propriile visuri.

Loreda şi-a îndoit picioarele şi şi-a cuprins gleznele cu braţele. Putea să suporte ferma muribundă şi pe adulţii care o minţeau. Putea să suporte chiar şi faptul că tatăl ei îi abandonase – o abandonase –, dar asta...

Ant. Frăţiorul ei mai mic, care se ghemuia ca un gândac de cartof, îşi sugea degetul şi fugea ca o marionetă, aruncându-şi braţele şi picioarele în toate părţile, care se uita în sus la ea seara, rugând-o: „Spune-mi o poveste”, şi se agăţa de fiecare cuvânt.

— Ant, a şoptit Loreda, realizând că era o rugăciune, prima pe care o rostea după ani întregi.

Moara a tremurat. Loreda s-a uitat în jos şi a văzut-o pe mama ei urcând, zgâlţâind scândurile în timp ce înainta.

Mama s-a aşezat lângă ea şi şi-a lăsat picioarele să-i atârne peste margine.

— Nu sunt un bebeluş, mamă. Poţi să-mi spui adevărul.

Mama a tras aer adânc în piept şi a expirat.

— Vorbeam despre cortul tatălui tău pentru că... plecăm din Texas imediat ce Ant se face bine. Mergem în California.

Loreda s-a întors.

— Ce?

— Am vorbit cu bunicul şi cu bunica. Avem nişte bani şi camioneta merge. Aşa că o să ne îndreptăm spre vest. Tony e încă puternic. O să găsească de lucru, poate la căile ferate. Eu aş putea să spăl rufe pentru oameni, sper. Am auzit că Pamela Shreyer a găsit de lucru într-un magazin de bijuterii. Imaginează-ţi. Soţul ei, Gary, lucrează la o vie.

— Şi Ant vine cu noi?

— Bineînţeles că vine. Imediat ce se face bine, plecăm.

— Sunt o mie cinci sute de kilometri până în California. Benzina costă cinci cenţi litrul. Avem suficienţi bani pentru asta?

— De unde ştii astfel de lucruri?

— După ce a plecat tata, în loc să învăţ istoria Texasului am studiat hărţile Californiei. M-am gândit să...

— Să fugi ca să-l găseşti?

— Daaa! Se pare că-s proastă, dar nu chiar atât de proastă. California este un stat mare. Şi nici măcar nu sunt sigură că tata s-a dus în vest.

— Nu, nu ştim asta.

Loreda s-a sprijinit de mama ei, care i-a pus un braţ în jurul umerilor.

Să plece. Era prima oară când Loreda se gândea la asta cu adevărat. Să îşi abandoneze căminul.

— Am vrut să creşti pe pământul ăsta, a spus mama. Am vrut să îmbătrânesc aici, să am grijă de copiii copiilor tăi şi să fiu îngropată aici. Am vrut să văd grâul crescând din nou.

— Ştiu, a răspuns Loreda, atinsă de o revelaţie: o parte din ea îşi dorea acelaşi lucru.

— Nu avem de ales, a spus mama. Nu mai avem de ales.

•

O săptămână mai târziu, cea mai mare parte a coteţului era încă îngropată în mizerie, ca şi o latură a hambarului. Vacile fuseseră vândute şi luate, iar cele unsprezece zile de furtună de praf transformaseră ferma într-o mare de valuri maronii. Să sapi ca să scoţi toate lucrurile din mizerie presupunea prea multă muncă, mai ales acum, când erau pe picior de plecare. Bena cea

mare a camionetei, cu pereţi de lemn, fusese umplută cu lucrurile de care credeau că aveau nevoie în noua lor viaţă – mica sobă pe lemne, butoaie cu bunuri şi cu mâncare, cutii cu aşternuturi, oale şi tigăi, patru litri de kerosen, lanterne.

Elsa mergea, precum un beduin, în sus şi în jos pe dune, dincolo de moara de vânt. În cele din urmă a găsit nişte yucca sălbatică, ale cărei rădăcini fibroase ajunseseră să fie la vedere din pricina vântului şi a eroziunii.

A apucat rădăcinile, le-a smuls şi le-a pus într-o găleată de metal.

Odată întoarsă în casă, i-a văzut pe Loreda şi pe Tony aşezaţi la masa din bucătărie, cu nişte hărţi în faţă.

— Ce-i asta? a întrebat Rose, ieşind din bucătărie.

Conservase două găini pentru călătorie. Asta, împreună cu ultimele conserve de legume, o bucată de şuncă şi nişte ciulini conservaţi ar fi trebuit să le ajungă până în California.

— Yucca. Putem s-o fierbem şi s-o mâncăm.

Loreda a făcut o mutră.

— Un nou minimum, mamă.

Afară a apărut o maşină. S-au uitat unii la alţii.

Când fusese ultima oară când îi vizitase cineva?

Elsa s-a şters pe mâini cu un prosop de bucătărie făcut din pânză de sac, iar apoi l-a urmat pe Tony afară.

Automobilul a venit pe alee făcând curbe într-o parte şi-n alta, ca să evite dunele de nisip şi ghemele de sârmă ghimpată. Un praf galben-maroniu s-a ridicat de sub cauciucurile subţiri.

Tony a traversat prispa şi s-a îndreptat spre automobilul care venea către ei.

Elsa a ridicat o mână ca să se ferească de lumina soarelui.

— Cine este? a întrebat Rose venind în spatele ei şi ştergându-şi mâinile umede de şorţ.

Automobilul a intrat în curte şi s-a oprit în faţa lui Tony. Norul de praf s-a risipit încet, scoţând la iveală un Ford model Y, din 1933.

Uşa s-a deschis încet. Un bărbat s-a dat jos din maşină şi şi-a netezit hainele. Purta un costum negru şi un pardesiu închis peste burta de om bine hrănit, iar pe cap avea o pălărie de fetru nou-nouţă. Un tufiş de perciuni grizonanţi îi închidea între paranteze faţa roşie.

Domnul Gerald, singurul bancher care mai rămăsese în oraş.

Rose şi Elsa au coborât în curtea maronie şi s-au aşezat lângă Tony.

— Morton, a spus Tony încruntându-se. Ai venit pentru întâlnirea de mâine? Am auzit că omul de la guvern vine iar în oraş.

— Da, vine. Dar nu pentru asta sunt aici.

Morton Gerald a închis cu grijă uşa maşinii, ca şi cum ar fi fost o iubită care trebuia tratată cu tandreţe, şi şi-a dat jos pălăria.

— Doamnelor, a spus el, iar apoi a făcut o pauză şi s-a uitat la Tony cu un aer încurcat. Poate că doamnele ar vrea să ne ofere puţin timp să vorbim între patru ochi.

Rose a răspuns cu fermitate:

— O să stăm.

— Cu ce te pot ajuta, Morton? a întrebat Tony.

— A venit scadenţa pentru cei o sută şaizeci de acri de pământ, a spus domnul Gerald şi, spre cinstea lui, a părut întristat să aducă nişte veşti atât de proaste. Aş trece cu vederea dacă aş putea, dar... ei bine, oricât de grele ar fi vremurile pentru fermieri, există oameni la oraş care speculează pământul. Eşti dator cu aproape patru sute de dolari.

— Luaţi batoza, a spus Tony. La naiba, luaţi tractorul.

— Nimeni nu are nevoie de echipament agricol zilele astea, Tony. Dar oamenilor bogaţi din est, proprietarilor băncii, li se pare că se mai pot scoate bani din teren. Dacă nu poţi plăti, vă vor executa silit.

Nu s-a auzit niciun răspuns, doar şuieratul vântului, ca şi cum şi acesta ar fi fost dezgustat.

— Poţi plăti ceva, Tony? Orice, ca să-i pot amâna?

Tony părea ruşinat.

— Am mai mult pământ decât îmi trebuie, Morton. Dă-i drumul, ia-ţi înapoi acrii ăia.

Domnul Gerald a scos o foiţă de hârtie roz din buzunarul cămăşii.

— Acesta este actul pentru executarea silită a celor o sută şaizeci de acri. Dacă nu-ţi plăteşti întreaga datorie la termen, pe data de 16 aprilie vom scoate la licitaţie acea porţiune de pământ.

*

Pantofii Elsei se scufundau în nisip din când în când, dezechilibrând-o în timp ce mergea cu Tony spre oraş. De

ambele părţi ale drumului, ferme şi maşini abandonate zăceau îngropate în mormane de praf; uneori singura parte dintr-un şopron care se mai zărea era vârful acoperişului, ieşind dintr-o dună de nisip. Stâlpii de telefon căzuseră. Nu se auzea nicio pasăre.

În oraş domnea o linişte nelumească. Nu erau maşini pe stradă, nici cai tropăind ritmat. Clopoţelul şcolii fusese smuls în timpul furtunii de unsprezece zile şi încă nu fusese găsit. Fără îndoială că era îngropat undeva şi că urma să apară odată ce o nouă furtună avea să remodeleze peisajul.

Cei doi s-au oprit în faţa spitalului improvizat.

— Ne vedem în treizeci de minute?

Tony a dat din cap în semn de încuviinţare. Şi-a tras peste ochi pălăria peticită şi s-a dus înspre şcoală, cu umerii deja lăsaţi din cauza înfrângerii, ca să ia parte la adunarea oraşului. Nimeni nu avea mari aşteptări de la vizita reprezentantului guvernului.

Elsa a intrat în spitalul întunecat şi a avut nevoie de câteva secunde ca să-şi adapteze ochii la obscuritatea înceţoşată. Oamenii se înecau şi tuşeau; bebeluşii plângeau. Asistentele obosite se plimbau de la un pat la altul.

Trecând pe lângă ei, Elsa le zâmbea pacienţilor cu măşti pe feţe. Majoritatea erau ori foarte tineri, ori foarte bătrâni.

Ant stătea în picioare în pătuţul îngust, folosindu-se de o furculiţă şi de o lingură ca să mimeze o luptă cu sabia.

— Ia de-aici, frăţioare, a spus el înfigând lingura în furculiţă. Nu eşti egalul lui Shadow!

Avea în continuare vocea aspră, iar masca era pregătită pe măsuţa de lângă pat.

— Salutare! a spus Elsa, aşezându-se pe marginea patului.

Ant arăta mult mai bine. În ultimele zece zile fusese letargic şi rămăsese apatic chiar şi atunci când cineva venea să-l vadă. Acum, în sfârşit, Elsa îl recunoştea pe băiatul ei. *Îşi revenise.* Uşurarea i-a fost atât de puternică şi de bruscă încât a simţit cum i se umpleau ochii de lacrimi.

— Mami! a strigat Ant aruncându-se în braţele ei şi strângând-o cu atâta putere încât aproape că au căzut din pat, iar lui şi aşa îi era greu să îi dea drumul Elsei. Mă joc de-a piraţii, a spus el zâmbindu-i larg.

— Ai mai pierdut un dinte.

— Da! Şi chiar l-am pierdut: asistenta Sally crede că l-am înghiţit.

Elsa a ridicat coşul pe care-l adusese cu ea. Înăuntru era o sticlă de *orzata*, băutura dulce ca un sirop pe care o făceau în fiecare an din migdale cumpărate de la magazinul general. Asta era ultima lor sticlă preţioasă, făcută cu ani în urmă şi pe care o păstraseră pentru ocazii speciale. Elsa a adăugat o picătură din acea băutură într-o sticlă pe care a umplut-o cu lapte de la cutie. A scuturat-o până când a făcut bule, după care i-a dat-o lui Ant.

— Măiculiţă, a spus el, savurând prima gură.

Elsa ştia că Ant avea să încerce să o bea încet ca să dureze mai mult, dar şi că n-avea să se poată abţine.

— Şi asta, a spus Elsa, scoţând un singur fursec acoperit cu o glazură dulce.

Ant a ronţăit prăjitura ca un şoricel, începând de la margini şi ducându-se încet-încet spre centrul delicios.

— Se pare că un băieţel norocos are o mamă care-l iubeşte, a spus doctorul, oprindu-se lângă pat.

Elsa s-a ridicat în picioare.

— Astăzi arată mai bine, doctore.

— I s-a îmbunătăţit starea; asistentele mi-au povestit că le-a dat de furcă, a spus doctorul Rheinhart ciufulindu-i părul lui Ant. Azi-noapte i-a scăzut febra în sfârşit, iar respiraţia i s-a îmbunătăţit mult. Fără discuţie că e pe calea cea bună. Vreau să-l mai supraveghez câteva zile, dar numai ca să fim siguri.

Elsa i-a oferit un fursec doctorului.

— Nu e mare lucru, ştiu.

Doctorul a luat fursecul şi a zâmbit în timp ce muşca din el.

— Deci, Ant, ai vrea să mergi în curând acasă?

— Ba bine că nu, domnule doctor. Soldaţilor mei le e dor de mine.

— Cum ţi s-ar părea să pleci marţi?

— Daaa! a exclamat Ant, iar ţipătul entuziast i-a fost acompaniat de un acces de tuse seacă.

Elsa a simţit cum i s-a strâns inima. Oare, de atunci încolo, aşa avea să simtă ori de câte ori ar fi tuşit Ant?

— Vă mulţumesc, doctore, a spus.

Doctorul i-a zâmbit, obosit.

— Ne vedem marţi.

Elsa s-a aşezat din nou lângă fiul ei, pe pat. Cartea lui preferată îi aştepta. *Povestea purceluşului Robinson,* de Beatrix Potter. Putea să asculte la nesfârşit povestea în care purceluşul evada cu ajutorul unei bărcuţe pe tărâmul pe care creştea Bong-Tree, şi de fiecare dată îi plăcea la fel de mult ca prima oară când îi fusese citită. Sau poate că îi plăcea obişnuinţa, ideea că povestea se termina la fel de fiecare dată.

Ant s-a cuibărit în braţele mamei, mâncând fursecul în timp ce ea îi citea. După ce a terminat, Elsa a închis cartea.

— Tre' să pleci? a întrebat el încruntându-se.

— Doctorul vrea să te mai ţină câteva zile, doar ca să se asigure că eşti bine, dar în curând vom pleca în aventura noastră.

— Spre California, a spus el.

— Spre California, a repetat Elsa îmbrăţişându-l strâns, iar apoi sărutându-l pe frunte şi şoptindu-i: Pa, băiatul mamei!

Întotdeauna îi era greu să plece, dar acum exista, în sfârşit, speranţă. Ant urma să vină acasă în scurt timp.

Ajunsă afară, Elsa a aruncat o privire în lungul străzii şi a văzut oameni ieşind din clădirea şcolii. O adunare posomorâtă şi tăcută. L-a văzut pe Tony schimbând câteva cuvinte cu domnul Carrio, iar apoi strângându-i mâna.

Elsa l-a aşteptat pe Tony pe trotuar. Venea încet spre ea, cu un aer abătut.

— Cum e băiatul nostru? a întrebat Tony.

— Doctorul spune că îl putem lua acasă marţi. Vreo veste de la omul de la guvern?

Privirea plină de disperare a lui Tony a lăsat-o fără răsuflare.

— Nicio veste bună, a spus el.

Elsa a dat din cap.

Au pornit în lungul şi solemnul drum spre casă.

•

Peste două zile aveau să plece din acel loc uitat de Dumnezeu. Iar Elsa nu spunea asta cu uşurinţă.

Uitat de Dumnezeu.

Cum altfel putea fi descris? Dumnezeu întorsese spatele Marii Câmpii.

Elsa şi-a petrecut ultimele zile rămase făcând pachete pentru drum. În Duminica Floriilor, în loc să meargă la biserică, Elsa a pus la conservat iepurii pe care-i vânaseră Tony şi Loreda cu o zi

în urmă, iar, după ce a terminat acea muncă laborioasă, a început să spele rufe.

Acum, la sfârşitul unei zile cu cer senin, Elsa a îngenuncheat în faţa micuţei ei flori de aster şi a turnat câteva căni de apă în pământul însetat.

Acea floare pe care o acoperise, o udase şi căreia îi vorbise atât de mult timp era singura dreaptă, sfidător de verde pe fundalul maro.

Iar acum trebuia să o abandoneze în ghearele morţii.

Elsa a scos din pământ micuţa floare proaspătă. A luat-o în căuşul palmelor înmănuşate şi a traversat curtea.

În cimitirul familiei, gardul alb era rupt în bucăţi; pietrele funerare erau pe jumătate îngropate în nisip. Patru pietre cenuşii, având gravate pe ele numele bebeluşilor lui Rose şi pe cel al bebeluşului Elsei. Trei fete şi un băiat.

Oare cât timp aveau să reziste acele repere în faţa vântului? Iar după plecarea celor din familia Martinelli, cine avea să se îngrijească de copiii lor, înmormântaţi şi pierduţi în mijlocul pustietăţii?

Elsa a îngenuncheat în nisip. „Maria, Angelina, Juliana şi Lorenzo. Asta este tot ceea ce pot să vă las. O să mă rog să prindă rădăcini în această primăvară, ca să înflorească”. A plantat floarea în pământul prăfos din faţa pietrei funerare a fiului ei, care era pe jumătate îngropată în nisip.

Asterul s-a pleoştit imediat, căzând pe-o parte.

Elsa nu avea de gând să plângă pentru acea floricică.

A închis ochii ca să se roage. Peste foarte puţin timp, s-a şters la ochi şi s-a ridicat încet în picioare. În timp ce se îndrepta de spate, a văzut o umbră întunecată crescând în depărtare; cel mai închis negru pe care îl văzuse în viaţa ei se ridica pe cerul albastru-închis al după-amiezii, întinzând uriaşe aripi întunecate. Electricitatea statică a gâdilat-o pe ceafă şi i-a ridicat părul.

O furtună neagră?

Orice ar fi fost, venea înspre ei. *Cu repeziciune.*

Elsa a fugit acasă, iar în curte s-a întâlnit cu soacra ei.

— *Madonna mia*! a spus Rose.

S-au uitat la negura care se răspândea deasupra lor; trebuie să fi fost înaltă de vreun kilometru şi jumătate. Păsările le zburau cu sutele pe deasupra capetelor, cu cea mai mare viteză.

Tony a ieşit în fugă din hambar şi s-a uitat la nor împreună cu ele.

Era ciudat de linişte. Calm. Nu bătea deloc vântul.

Un miros de ars a umplut nările Elsei. Aerul părea lipicios.

Electricitatea statică se arcuia în mici explozii de flame albastre prin aer, dansând pe porţiuni de sârmă ghimpată şi pe paletele metalice ale morii de vânt. Păsările cădeau din cer.

Dintr-odată, s-a făcut complet întuneric. Praful le-a înfundat ochii şi nările.

Elsa şi-a acoperit gura cu mâna şi s-a ţinut de soacra ei. Cei trei au reuşit să ajungă până la casă şi s-au împleticit pe scări. Tony a deschis uşa, după care le-a împins pe femei înăuntru.

— Mamă! a ţipat Loreda. Ce se întâmplă?

Elsa nu putea să-şi vadă fiica, atât de întuneric era. Nu-şi putea vedea propriile mâini.

Tony a trântit uşa în spatele lor.

— Rose, ajută-mă cu ferestrele.

— Loreda! a strigat Elsa. Pune-ţi masca de gaze. Du-te în bucătărie. Bagă-te sub masă.

— Dar...

— Du-te! i-a spus Elsa fiicei ei, pe care nu o vedea.

Elsa şi Rose au mers pe pipăite dintr-o cameră într-alta, închizând geamurile, acoperindu-le şi înfundând ziare şi muşamale în fiecare gaură şi crăpătură.

Îşi ţineau proviziile – vaselina, bureţii, bandanele – într-un coşuleţ din bucătărie. Elsa l-a cărat prin întunericul precum cerneala şi a găsit o lanternă pe care a încercat să o aprindă.

Nimic. Numai un clinchet.

— Este aprinsă? a întrebat Rose tuşind.

— Cine ştie? a răspuns Elsa.

— Trebuie să ne băgăm sub masă şi s-o acoperim cu cearşafuri umede, a spus Rose.

Ceva a lovit casa cu putere, cu o bocănitură teribilă. Sticla ferestrei s-a spart cu zgomot, iar cioburile s-au împrăştiat pe podea.

Uşa de la intrare s-a deschis. Monstrul negru şi învolburat al furtunii a zburat înăuntru, lovind atât de tare încât Rose a căzut pe-o parte. Tony s-a grăbit să închidă uşa, iar apoi a încuiat-o cu zăvorul.

Au găsit găleţile umplute cu apă pe care le ţineau în bucătărie

şi au înmuiat nişte cearşafuri ca să acopere masa, după care au umezit bureţi şi i-au presat peste faţă, ca să respire prin ei.

Elsa o auzea pe Loreda respirând prin masca de gaze. S-a târât în faţă şi a găsit masa. A dat scaunele la o parte, apoi s-a vârât sub ea.

— Sunt aici, Loreda, a spus ea, întinzând mâna.

Elsa a simţit cum Loreda a apucat-o de mână. Stăteau împreună, una lângă alta, dar nu se puteau vedea. Slavă Domnului că Ant nu era acolo.

Trecând pe sub cearşafurile ude, Rose şi Tony s-au înghesuit sub masă.

Elsa o ţinea aproape pe fiica ei în timp ce panourile erau rupte şi geamurile sparte.

Pereţii se cutremurau aşa de tare încât casa părea că va fi spulberată.

Deodată s-a făcut foarte frig.

•

Elsa s-a trezit în linişte; în această linişte a auzit şuieratul chinuit pe care îl scotea Loreda respirând prin mască. Apoi un foşnet – probabil că un şoricel – care ieşea din ascunzătoare şi traversa podeaua.

Elsa a tras jos bandana scorţoasă şi plină de mizerie şi a îndepărtat buretele mocirlos prin care respirase. Prima respiraţie neprotejată a durut-o din gât până în adâncul stomacului chinuitor de gol.

A deschis ochii. Nisipul i-a zgâriat ochii.

Mizeria îi tulbura vederea, dar putea întrezări cearşafurile murdare atârnate în jurul lor şi pe membrii familiei ei înghesuiţi unii în alţii. Orice ar fi fost, se terminase.

A tuşit şi a scuipat o dâră de mizerie de culoare cenuşiu-închis, care era la fel de lungă şi de groasă precum un ciot de creion.

— Loreda? Rose? Tony? Sunteţi bine cu toţii?

Loreda a deschis ochii.

— Daaa.

Masca de gaze făcea ca vocea să-i sune răguşită şi monstruoasă.

Încet, Tony şi-a dat bandana jos.

Rose s-a târât afară de sub masă şi s-a ridicat în picioare. A luat-o pe Elsa de mână şi a condus-o în camera de zi. Lumina

strălucitoare a dimineţii pătrundea prin fereastra spartă. În mod incredibil, dormiseră peste noapte şi supravieţuiseră furtunii.

Peste tot era o mizerie neagră, adunată într-un strat gros pe podea, ridicată în dune la baza fiecărui picior de scaun şi curgând de pe pereţi ca o masă de miriapode.

Uşa din faţă nu se deschidea. Erau îngropaţi în casă.

Tony a ieşit pe geamul spart şi a sărit pe prispă. Elsa a auzit zgomotul înfundat al lopeţii metalice pe scândurile prispei în timp ce Tony dădea nisipul la o parte.

În sfârşit, uşa s-a deschis.

Elsa a ieşit din casă.

— O, Doamne, a şoptit ea.

Lumea fusese remodelată şi acoperită de furtună. Mizerie şi praf negru, fin ca pudra de talc, acopereau totul împrejur. Nu se vedea nimic pe distanţă de kilometri, cu excepţia dunelor umflate de nisip întunecat. Coteţul găinilor era complet îngropat; i se vedea numai vârful. Pompa de apă se înălţa precum relicva unei civilizaţii pierdute. Te-ai fi putut urca până în vârful hambarului pe una dintre laturi.

Păsările moarte erau căzute în grămezi pe dunele de nisip, cu aripile întinse ca şi cum ar fi murit în zbor.

— *Madonna mia*! a exclamat Rose.

— Gata, a spus Elsa. Nu aşteptăm până mâine. Ne ducem să-l luăm pe Ant şi plecăm acum. În clipa asta. Înainte ca acest pământ blestemat să-mi omoare copiii.

S-a întors şi a intrat în casă. La fiecare inspiraţie avea senzaţia că înghiţea foc. O ardeau ochii. Nisipul îi intrase în ochi, gât, nas, în crăpăturile pielii. Simţea cum îi cădea din păr.

Loreda stătea lângă un geam spart, cu faţa neagră de murdărie şi cu un aer năucit.

— Plecăm în California. Acum. Du-te şi ia valizele. O să umplu o cadă cu apă ca să ne spălăm în curte.

— Afară? a întrebat Loreda.

— N-o să te vadă nimeni, a spus Elsa, furioasă.

În următoarele câteva ore, nimeni n-a scos o vorbă. Elsa ar fi vrut să-şi ude floarea de aster, dar cimitirul dispăruse, pietre, gard, totul dispăruse.

Tony a curăţat aleea ca să poată pleca. Au dus ce-au putut la maşină – câteva oale şi tigăi, două lanterne, o mătură, un spălător şi o cadă de cupru. În spatele camionetei erau rulate

saltelele de campanie, un butoi plin cu mâncare, prosoape, aşternuturi, legături de surcele şi lemne şi soba neagră, legată de spatele cabinei. Au împachetat cât de multe lucruri au putut pentru noua lor viaţă, dar cea mai mare parte a lucrurilor lor era în continuare în casă şi în hambar. Dulapurile din bucătărie erau aproape pline, ca şi majoritatea debaralelor. Nu aveau cum să ia totul cu ei. Îşi lăsau mobila, precum pionierii care îşi descărcaseră căruţele cu coviltir atunci când dăduseră de greu, abandonând piane şi balansoare alături de morţii îngropaţi în pământul câmpiilor.

După ce au terminat de încărcat, Elsa a mers spre casă printre dunele şi jgheaburile pline de nisip.

A intrat şi s-a uitat de jur-împrejur. Îşi lăsau locuinţa plină de mobilă, cu tablourile pe pereţi. Totul era acoperit de un strat fin de murdărie neagră.

Uşa din faţă s-a deschis. Tony a intrat, de mână cu Rose.

— Loreda e în camionetă. Este nerăbdătoare să plece, a spus Tony.

— O să mai vizitez o dată casă, a spus Elsa.

A traversat camera de zi prin mizeria neagră, fină, peste grămezi de praf şi zgârieturi. Fereastra bucătăriei nu mai avea geam; prin golul canatului, frumosul cer albastru arăta ca o pictură în ulei atârnată pe un perete negru.

Elsa a intrat în dormitor şi a stat acolo pentru ultima oară. Cărţile erau aşezate de-a lungul dulapului şi al spălătorului, fiecare volum fiind acoperit cu un strat de mizerie neagră. Exact ca atunci când plecase din casa părinţilor ei, a putut să-şi ia doar o parte dintre preţioasele ei romane. O lua din nou de la capăt.

A închis încet uşa dormitorului, părăsind viaţa ei de până atunci, şi a ieşit din casă pentru ultima oară.

Rose şi Tony stăteau pe prispă ţinându-se de mână.

— Sunt gata, a spus ea păşind pe prima treaptă.

— Elsinore? a spus Tony.

Era prima dată când îi rostea numele întreg, ceea ce a surprins-o. S-a întors.

— Nu venim cu voi, a zis Rose.

Elsa s-a încruntat.

— Ştiu că am plănuit să plecăm mai târziu, dar...

— Nu, a spus Tony. Nu asta am vrut să spunem. Noi nu

mergem în California.

— Nu... înţeleg. Am spus că trebuie să plecăm, iar voi aţi fost de acord.

— Şi chiar trebuie să plecaţi, a adeverit Tony. Guvernul s-a oferit să ne dea bani ca să nu plantăm nimic. Ne-au iertat de datorie o perioadă. Aşa că nu trebuie să ne mai facem griji că vom pierde încă o parte din pământ. Deocamdată, cel puţin.

— După întâlnire, ai spus că nu a fost nicio veste bună, a spus Elsa, cuprinsă de un atac de panică. M-ai minţit?

— Asta nu e o veste bună, a spus el cu blândeţe. Nu atunci când ştiu că trebuie să plecaţi pentru binele lui Ant.

— Vor să arăm în alt fel, a spus Rose. Cine mai înţelege? Dar au nevoie ca fermierii să lucreze împreună. Cum am putea să nu încercăm să ne salvăm pământul?

— Ant... nu poate să rămână, a spus Elsa.

— Ştim asta. Iar noi nu putem pleca, a spus Tony. Du-te. Salvează-mi nepoţii, a spus el cu voce spartă.

Tony i-a pus Elsei o mână pe ceafă, a tras-o cu blândeţe spre el şi şi-a atins fruntea de a ei; acesta era un bărbat din vechea generaţie, un bărbat care tăcea, mergea înainte şi nu se oprea niciodată din muncit. Îşi punea toată pasiunea şi iubirea în pământ. Pentru familia lui. Acea atingere era felul lui de a spune „Te iubesc”.

Şi de a-şi lua rămas-bun.

— Rosalba, a spus Tony. Bănuţul.

Rose şi-a scos de la gât bentiţa subţire, neagră, pe care era agăţat săculeţul de catifea.

I-a înmânat lui Tony, solemnă, săculeţul. El l-a deschis şi a scos bănuţul american.

— Acum tu eşti speranţa noastră, i-a spus Elsei, apoi i-a pus bănuţul în palmă şi i-a închis degetele peste el.

S-a întors şi a intrat în casă, târşâindu-şi picioarele prin nisipul care îi ajungea până la glezne.

Elsa a simţit că se descompunea.

— Voi ştiţi că nu pot să fac asta singură, Rose. Te rog...

Rose şi-a pus mâna bătătorită pe obrazul Elsei.

— Tu eşti tot ce le trebuie acestor copii, Elsa Martinelli. Întotdeauna ai fost.

— Nu sunt suficient de curajoasă ca să fac asta.

— Ba eşti.

— Dar veţi avea nevoie de bani. Am luat toată mâncarea...

— Am păstrat câte ceva şi pentru noi. Iar pământul ne va hrăni.

Elsa nu putea vorbi. Ultimul lucru pe care şi-l dorea era să traverseze ţara cu maşina – peste munţi şi prin deşerturi vaste – cu prea puţini bani, cu copiii înfometaţi şi cu nimeni care s-o ajute.

Nu.

Lucrul pe care nu l-ar fi suportat era să-l privească din nou pe fiul ei luptându-se ca să respire.

Asta era situaţia: adevărul pe care Rose îl ştia deja.

— Tony a pus bani în torpedou, a spus Rose. Rezervorul e plin cu benzină. Scrie-ne.

Elsa şi-a pus săculeţul la gât, iar apoi s-a întins după mâna lui Rose, temându-se pentru o clipă că, odată ce-ar fi atins-o pe acea femeie pe care o iubea, n-ar mai fi fost capabilă să-i dea drumul şi ar fi fost prea slabă ca să plece.

— Pot să demonstrez că bănuţul poartă noroc. Ni te-a adus, a spus Rose.

Elsa şi-a udat buzele uscate.

— Eşti fiica pe care mi-am dorit-o întotdeauna, a spus Rose. *Ti amo.*

— Iar tu eşti mama mea, a spus Elsa. M-ai salvat, ştii?

— Mame şi fiice. Ne salvăm reciproc, *si*?

Elsa s-a uitat la Rose cât de mult a putut, memorând totul, dar până la urmă nu avea de ales. Era timpul să părăsească acel loc, pe acea femeie, acel cămin.

A lăsat-o pe Rose pe prispă şi a traversat colinele de nisip negru până la camioneta încărcată, în care Loreda şedea pe scaunul din faţă.

Elsa s-a urcat pe scaunul şoferului şi a trântit uşa, după care a pornit motorul. Maşina s-a scuturat, a pufăit şi a pornit.

Elsa a condus încet pe alee, iar, la capătul ei, a întors spre oraş.

Peisajul era negru şi plin de nisip. Pe stânga, a văzut un automobil pe jumătate îngropat; la o distanţă de trei metri era un om mort, cu mâna întinsă şi cu gura plină de nisip.

— Nu te uita, i-a spus Loredei.

— Prea târziu.

Lonesome Tree era învăluit în mizerie neagră.

Elsa a oprit în faţa spitalului improvizat. Doar după ce s-a dat jos şi a intrat în spital şi-a dat seama că lăsase camioneta cu motorul pornit şi că nu-i spusese nimic Loredei.

L-a văzut pe doctor şi i-a făcut semn cu mâna.

— Am venit pentru Ant.

Elsa a observat că spitalul era plin până la refuz. Pacienţii se înecau şi tuşeau; bebeluşii plângeau scoţând sunete înecate, care-i frângeau inima.

— Este sănătos? a întrebat Elsa. Aţi spus că e gata de plecare. Asta nu s-a schimbat, nu?

— Este sănătos, Elsa, a spus doctorul mângâind-o pe mână. S-ar putea să dureze un an până să se vindece complet. Dar şi-a revenit. Este posibil să sufere de astm mai târziu. Va trebui să fii atentă la el.

— Îl duc în California, a spus ea, incapabilă să zâmbească.

— Bun.

— Putem să ne întoarcem vreodată?

— Aşa cred. Într-o bună zi. Greutăţile se termină. Copiii sunt rezistenţi.

— Mamă! a strigat Ant târşâindu-se până la ea şi arătând în acelaşi timp speriat şi uşurat. Ai văzut furtuna aia?

— Mulţumesc, doctore.

Elsa i-a strâns mâna. Recunoştinţa ei era tot ceea ce putea să-i ofere acelui om care-i salvase viaţa lui Ant.

— Mult noroc, Elsa!

Ajuns afară, Ant a privit oraşul părăsit şi acoperit de nisip, cu ferestrele sparte şi invadat de ciulini-ruseşti.

— Măiculiţă! a exclamat el.

— Anthony, unde-ţi sunt pantofii?

— S-au rupt.

— Nu ai pantofi?

Ant a dat din cap în semn că nu.

Elsa a închis ochii pentru ca Anti să nu-i vadă emoţia. *Trebuia să meargă în vest fără pantofi.*

— Ce s-a întâmplat, mami? Nu-ţi face griji, am picioare rezistente.

Elsa a reuşit să zâmbească. A deschis uşa camionetei şi l-a ajutat să se aşeze pe banchetă. Ant s-a strecurat lângă Loreda, care l-a îmbrăţişat atât de strâns încât el a trebuit să se elibereze zgâriind-o.

Elsa s-a urcat în camionetă şi a închis uşa.

Asta era.

Plecau.

Acum ea era răspunzătoare pentru viaţa lor, ea singură.

Fără pantofi.

A ieşit din oraş şi a virat la dreapta. Pe drum nu mai era nicio maşină. Toate casele pe lângă care au trecut păreau părăsite.

— Stai, a spus Ant, tuşind scurt şi violent. Ai uitat de bunica şi de bunicu'. Mamă?

Elsa şi-a privit fiul, care acum era mai slab şi căruia îi lipsea un dinte din faţă. De atunci încolo avea să ştie pentru totdeauna, aşa cum ştiuse şi ea, după boala din copilărie, că era fragil şi că viaţa era nesigură.

Ant a căscat ochii; Elsa i-a citit în privire clipa în care a înţeles. El s-a uitat în spate – spre casă –, iar apoi din nou la ea, cu ochii strălucitori din cauza lacrimilor. În acea unică privire, Elsa a văzut cum o bucăţică din copilăria lui a fost ciuntită.

1935

Ne tragem forţa chiar din disperarea în care am fost obligaţi să trăim. Vom rezista.

CÉSAR CHÁVEZ

Capitolul 17

Elsa îşi ţinea piciorul pe acceleraţie şi mâinile încleştate pe volan. Au trecut pe lângă familia cu şase membri care mergea pe marginea drumului, împingând un căruţ plin cu lucrurile lor. Oameni ca şi ei, care pierduseră totul şi care acum plecau în vest.

La ce se gândea?

Nu avea curajul să pornească într-o călătorie în necunoscut, de-a lungul ţării. Nu era suficient de puternică nici ca să supravieţuiască singură, cu atât mai puţin să aibă grijă de copiii ei. Cum avea să câştige bani? Nu trăise niciodată singură, nu plătise chirie, nu avusese niciodată un loc de muncă. Nu absolvise liceul, pentru numele Domnului!

Cine avea să-i salveze dacă ea ar fi ratat?

A tras pe marginea drumului şi a oprit, uitându-se prin parbrizul murdar la drumul din faţă, la devastarea provocată de furtună; clădiri dărâmate, maşini în şanţuri, garduri smulse.

Rozariul care atârna de oglinda retrovizoare se balansa dintr-o parte în alta.

Mai mult de o mie cinci sute de kilometri până în California, şi oare ce îi aştepta acolo? Nu aveau prieteni, nu aveau familie. „Aş putea lucra într-o spălătorie... sau într-o bibliotecă”. Dar cine ar fi angajat o femeie, când milioane de bărbaţi nu aveau de lucru? Şi dacă totuşi şi-ar fi găsit un loc de muncă, cine ar fi avut grijă de copii? „O, Doamnei

— Mami? a spus Ant, trăgând-o de mânecă. Eşti bine?

Elsa a deschis uşa camionetei. A coborât împleticindu-se şi a rămas locului, respirând cu dificultate şi luptându-se cu valul

uriaş de panică.

Loreda a venit lângă ea.

— Ai crezut că bunicii vor veni cu noi?

Elsa s-a întors către ea.

— Tu n-ai crezut asta?

— Sunt ca nişte plante care nu pot creşte decât într-un singur loc.

Minunat. O fetiţă de treisprezece ani înţelesese ceva ce Elsa nu fusese în stare să priceapă.

— Am verificat torpedoul. Ne-au dat cea mai mare parte a banilor de la guvern. Şi avem rezervorul plin.

Elsa a privit drumul pustiu şi lung. Nu departe, o cioară stătea aşezată pe un şopron care era îngropat aproape complet în mizerie neagră.

Aproape că a spus „Mi-e frică”, dar ce fel de mamă ar fi rostit asemenea cuvinte în prezenţa unui copil care se baza pe ea?

— Nu am fost niciodată de una singură, a spus Elsa.

— Nu eşti de una singură, mamă.

Ant şi-a scos capul pe geamul cabinei.

— Şi eu sunt aici, a ciripit el. Nu mă uitaţi!

Elsa a simţit un val de iubire pentru copiii ei, un sentiment profund, asemănător cu dorul; a tras aer adânc în piept, a expirat şi a simţit mirosul aerului uscat din Panhandle Texas, ţinut care era o parte din viaţa ei în aceeaşi măsură în care erau Dumnezeu şi copiii. Se născuse în acel ţinut şi întotdeauna crezuse că avea să moară acolo.

— Aici e acasă, a spus. Am crezut că aveaţi să creşteţi aici şi să fiţi primii membri ai familiei Martinelli care să înveţe la o facultate din împrejurimi. La Austin, mă gândeam. Sau la Dallas, un loc suficient de mare încât să-ţi poţi împlini visurile acolo.

— Aici va fi întotdeauna acasă, mamă. Lucrul ăsta nu se schimbă doar pentru că plecăm. Uită-te la Dorothy din *Vrăjitorul din Oz.* După toate aventurile pe care le-a avut, a pocnit din călcâie şi s-a dus acasă. Iar acum serios, ce alternativă avem?

— Ai dreptate.

A închis ochii pentru o clipă şi şi-a amintit de vremurile în care se simţise singură şi speriată, pe când era bolnavă. Atunci fusese prima oară când bunicul se aplecase asupra ei şi îi şoptise la ureche: „Fii curajoasă!” Iar apoi: „Sau prefă-te că eşti. E acelaşi lucru”.

Amintirea a calmat-o. Putea să pretindă că era curajoasă. De dragul copiilor. Şi-a şters ochii, surprinsă de lacrimile ei, şi a spus:

— La drum!

S-a urcat în camionetă, s-a aşezat pe scaun şi a închis uşa în urma ei.

Loreda şi-a reluat locul lângă Ant şi a deschis o hartă.

— Sunt o sută cincizeci de kilometri de la Dalhart la Tucumcari, New Mexico. Acolo ar trebui să facem prima oprire. Nu cred că ar fi bine să conducem noaptea. Cel puţin aşa mi-a spus bunicu' pe când ne uitam pe hartă.

— Tu şi bunicul aţi ales un traseu?

— Daaa. M-a învăţat tot felul de lucruri... cum să vânez iepuri şi păsări, cum să conduc şi cum să pun apă în radiator. Odată ajunşi la Tucumcari, o luăm pe Autostrada 66 vest, a spus Loreda băgând mâna în buzunar şi scoţând de acolo o busolă veche de bronz. Mi-a dat asta. Au adus-o cu ei din Italia.

Elsa s-a uitat la busolă. Habar n-avea cum s-o folosească.

— OK.

— Putem să fim ca un club, a spus Ant. Ca cercetaşii, doar că noi suntem exploratori. Clubul de Exploratori Martinelli.

— Clubul de Exploratori Martinelli, a repetat Elsa. Îmi place cum sună. La drum, exploratori!

•

Pe măsură ce se apropiau de Dalhart, Elsa şi-a dat seama că încetinea fără să-şi propună asta.

Nu mai fusese acolo de ani şi ani, din ziua în care mama ei se uitase la Loreda şi făcuse un comentariu despre culoarea pielii ei. Poate că Elsa fusese afectată de felul în care o criticau părinţii, dar nu i-ar fi lăsat niciodată pe copiii ei să fie expuşi aceluiaşi tratament.

Dalhart fusese la fel de distrus de recesiune de şi secetă ca şi Lonesome Tree; asta era evident. Cele mai multe vitrine erau astupate cu scânduri. În faţa bisericii, oamenii stăteau la coadă cu boluri de metal în mână, aşteptând să primească mâncare pe gratis.

Camioneta a traversat şinele de cale ferată. Elsa a luat-o pe Strada Principală.

— Nu trebuie să întoarcem aici, a spus Loreda. Trecem pe lângă Dalhart, nu prin el.

Elsa a zărit Depozitul de Tractoare Wolcott: închis, având ferestrele acoperite cu scânduri.

A oprit în faţa casei în care copilărise. Uşa de sticlă fusese smulsă din balamale, iar majoritatea ferestrelor erau astupate. Un anunţ de executare silită fusese fixat la intrarea principală.

Curtea din faţă era în ruină. Nisip negru, mizerie, dune peste tot. A văzut grădina mamei ei, trandafirii – morţi, acum – care primiseră mai multă dragoste de la Minerva Wolcott decât primise Elsa vreodată. Pentru a mia oară, Elsa s-a întrebat de ce n-o iubiseră părinţii ei, sau de ce versiunea lor de iubire fusese atât de rece şi de condiţionată. Cum de se întâmplase aşa ceva? Elsa învăţase să iubească profund în ziua în care se născuse Loreda.

— Mamă? a întrebat Loreda. I-ai cunoscut pe oamenii care au trăit aici? Casa pare abandonată.

Elsa a făcut un salt în timp, însoţit de o senzaţie neplăcută de ciocnire a lumilor ei. Şi-a văzut copiii privind-o îngrijoraţi.

A crezut că avea s-o doară să vadă acel loc, dar se întâmplase exact opusul. Aceea nu era casa ei, iar oamenii care trăiseră acolo nu erau membrii familiei ei.

— Nu, a spus ea în cele din urmă. Nu i-am cunoscut pe oamenii care au trăit aici... şi nici ei nu m-au cunoscut pe mine.

•

Drumul care ducea la ieşirea din Texas străbătea kilometri de pustietate acoperită de dune de nisip şi întreruptă de o serie de orăşele. În New Mexico au mai văzut oameni care călătoreau spre vest, în maşini hodorogite încărcate cu bagaje şi cu copii, în maşini care tractau remorci, în căruţe trase de măgari sau de cai. Existau şi oameni care mergeau pe jos, în şir indian, împingând cărucioare de bebeluşi sau roabe.

La lăsarea serii, au trecut pe lângă un bărbat îmbrăcat în zdrenţe şi desculţ, cu pălăria înfundată pe ochi şi cu părul negru atârnând în franjuri peste gulerul jerpelit.

Loreda şi-a lipit nasul de geam şi l-a privit.

— Mergi mai încet, a spus ea.

— Nu e el, a răspuns Elsa.

— Ar putea fi.

Elsa a încetinit.

— Nu e el.

— Cui îi pasă? a adăugat Ant. Ne-a părăsit.

— Şştt, a spus Elsa.

Era prea târziu ca să aibă acea conversaţie. Orele lungi de mers îi epuizaseră pe toţi. Indicatorul de benzină arăta că aveau rezervorul aproape gol.

Elsa a văzut o benzinărie şi a oprit, iar apoi a parcat lângă pompă.

Cinci cenţi litrul. Un dolar şi nouăzeci de cenţi pentru un rezervor plin.

Elsa a socotit în minte şi a recalculat suma de bani pe care urma să o aibă după ce plecau de acolo.

Un angajat a venit să le pună benzină.

Peste drum era un mic motel în faţa căruia erau parcate maşini uzate şi camionete. Oamenii erau aşezaţi pe scaune în faţa camerelor lor, iar vehiculele supra-încărcate erau parcate în nişte garaje deschise. O reclamă luminoasă roz – stinsă – anunţa: CAMERE LIBERE LA 3 DOLARI PE NOAPTE.

Trei dolari.

— Staţi aici, le-a spus Elsa copiilor.

A traversat parcarea presărată cu pietriş, ca să plătească benzina, în umbrele înserării, a văzut câţiva oameni care stăteau de vorbă şi un ins zdrenţăros aşezat lângă pompa de apă, cu un câine jigărit lângă el. Un copil dădea cu piciorul într-o minge.

Elsa a deschis uşa, iar clopoţelul agăţat deasupra a sunat. Ea şi-a simţit stomacul chiorăind, ceea ce i-a amintit că le dăduse prânzul ei copiilor. S-a dus la casierie, unde lucra o femeie cu părul portocaliu.

Elsa a scos portofelul din geantă şi a numărat un dolar şi nouăzeci de cenţi, pe care i-a pus pe tejghea.

— Treizeci şi şapte de litri de benzină.

— Prima zi pe drum? a întrebat femeia în timp ce încasa banii.

— Da. Tocmai ce-am plecat de acasă. Cum v-aţi dat seama?

— N-ai un bărbat cu tine?

— Cum...

— Bărbaţii nu le lasă pe femeile lor să plătească benzina, a spus casieriţa aplecându-se spre Elsa. Ţine-ţi banii în altă parte, nu în poşetă, păpuşă. Avem un element negativ pe aici. Mai ales în ultimele zile. Fii atentă!

Elsa a dat din cap şi a pus banii înapoi în portofel. În timp ce făcea asta, s-a uitat la mâna ei stângă, la verigheta subţire pe

care încă o purta.

— Nu valorează nimic, a spus casieriţa cu tristeţe. Mai bine o porţi în continuare. O femeie singură poate fi o pradă pe drum. Şi nu te caza la motelul de vizavi. E plin de neisprăviţi. Pe drumul ăsta, cam peste şase kilometri, imediat după turnul de apă, este un drum neasfaltat care merge spre sud. Ia-o pe acolo. După vreun kilometru şi jumătate, o să găseşti un pâlc frumos de copaci. Dacă n-ai chef să campezi, mai mergi încă nouă kilometri spre vest, pe drumul principal. Acolo e un motel curat, care se cheamă Tărâmul încântării. N-ai cum să-l ratezi.

— Mulţumesc.

— Succes!

Elsa s-a grăbit înapoi la camionetă. Îi lăsase pe copii singuri, cu toate bunurile lor, cu un rezervor plin de benzina şi cu cheile în contact, iar acei neisprăviţi erau doar la o aruncătură de băţ.

Lecţia numărul unu.

Elsa s-a urcat în camionetă. Copiii arătau la fel de înfierbântaţi şi de obosiţi ca şi ea.

— Deci, exploratori. Primul punct pe ordinea de zi: ne trebuie un plan. În apropiere e un motel drăguţ, cu paturi şi poate cu apă caldă. Costă cel puţin trei dolari pe noapte. Dacă ne hotărâm să stăm în locuri ca ăsta, o să folosim cam cincisprezece dolari. Sau economisim banii şi stăm la cort.

— La cort! a strigat Ant. Atunci e o aventură *adevărată.*

Elsa şi Loreda au schimbat o privire pe deasupra capului lui Ant.

— Cort, a spus Loreda. Distracţie maximă.

Elsa a continuat să conducă. Din când în când, farurile luminau alţi oameni care mergeau pe marginea drumului, spre vest, ducând cu ei ce puteau, folosindu-se de diverse remorci. Un băiat pe bicicletă avea între ghidoane, într-un coşuleţ, un câine slăbănog.

După şase kilometri, camioneta a intrat pe un drum neasfaltat şi a depăşit câteva maşini hârbuite, oprite pentru noapte, lângă care deja ardeau focuri de tabără. Elsa a găsit un pâlc de copaci aflat la o distanţă destul de mare faţă de drum. A condus până la el şi a parcat.

— O să văd dacă reuşesc să găsesc un iepure, a spus Loreda luând puşca din suport.

— Nu în seara asta, a rugat-o mama ei. Haideţi să stăm

împreună.

Elsa s-a dat jos din camionetă şi a luat din benă proviziile pe care le aduseseră cu ei. Pe o porţiune de pământ curată şi plată, nu departe de maşină, a îngenuncheat şi a început să clădească nişte lemne de foc, folosind câteva dintre cele pe care le aduseseră cu ei.

— Dormim în cort în seara asta? a întrebat Ant. N-am mai fost niciodată până acum într-o vacanţă.

— Nu am avut, l-a corectat Elsa automat, în timp ce se ducea înapoi la camionetă pentru provizii.

A adus două dintre cele mai valoroase articole – un salam *bolognese* şi jumătate de pâine pufoasă, cumpărată de la magazin.

— Sandviciuri cu salam! a exclamat Ant.

Elsa a aşezat o tigaie de fontă pe foc, a pus o bucată de untură în ea, apoi a dat la o parte membrana de plastic a salamului şi a tăiat câteva felii. După ce le-a crestat marginile ca să nu se ridice la prăjit, a pus două în grăsimea care bolborosea.

Ant s-a aşezat pe vine lângă ea. Părul îi era la fel de murdar ca şi faţa.

În tigaia neagră, feliile de salam împroşcau untură încinsă.

Ant a împins cu un băţ lemnele care ardeau.

— Ia de-aici, focule!

Elsa a deschis pachetul de pâine şi a scos două felii, conturate de o coajă de un maroniu-deschis. Practic, acea pâine era uşoară ca fulgul. Domnul Pavlov îi implorase s-o ia cu ei la drum. Cadoul lui, spusese. Elsa a stropit feliile cu nişte preţios ulei de măsline şi a tăiat o ceapă, aşezând cu grijă inelele peste petele aurii de ulei, iar deasupra a pus feliile rumenite de salam.

— Loreda! a strigat ea. Veniţi înapoi. E gata mâncarea.

Elsa s-a ridicat încet în picioare şi s-a dus înapoi la camionetă, ca să aducă mai multe farfurii şi bidonul cu apă. Pe când înconjura maşina prin spate, a auzit ceva. O pocnitură.

Lângă maşină stătea un bărbat, care ţinea într-o mână buşonul de la rezervor şi un furtun în cealaltă mână. Chiar şi în lumina slabă, Elsa a putut observa că era jerpelit, slab ca un ţâr şi îmbrăcat cu o cămaşă zdrenţăroasă.

Frica a paralizat-o doar pentru o fracţiune de secundă, însă a fost suficient pentru ca el să sară. A apucat-o de gât, pe care i l-a strâns cu putere, şi a lovit-o de camionetă.

— Unde-ţi ţii banii?

— Te rog... a spus Elsa abia putând să respire. Am... copii.

— Cu toţii avem, a spus el arătându-şi dinţi plinii de carii şi lovind-o cu capul de maşină. Unde sunt?

— N... nu.

El şi-a înteţit strânsoarea degetelor în jurul gâtului ei. Ea l-a apucat de mâini şi a încercat să-l împingă.

S-a auzit un clic.

O puşcă armată.

Loreda a apărut din spatele camionetei, ochind capul bărbatului cu puşca.

El a scos un hohot de râs răguşit.

— N-o să mă împuşti.

— Pot să împuşc un porumbel din zbor. Şi nici măcar nu vreau să-l rănesc. Dar pe tine aş cam vrea să te împuşc.

A studiat-o pe Loreda şi i-a evaluat intenţia. Elsa a văzut momentul în care bărbatul a crezut ameninţarea.

Şi-a luat mâinile de pe gâtul Elsei, a făcut un pas în spate şi şi-a ridicat mâinile deformate în aer. A păşit, încet, de-a-ndărătelea. Odată ajuns într-un spaţiu deschis, la capătul rândului de copaci, s-a întors şi a plecat.

Elsa a expirat zgomotos. Nu ştia sigur care era lucrul care o făcea să se simtă mai neliniştită: atacul sau expresia aspră a fiicei ei.

Acea experienţă avea să-i schimbe pe toţi trei. Cum de nu se gândise la asta înainte? În Lonesome Tree luptaseră pentru supravieţuire cu natura. Cunoşteau pericolele din lumea fizică.

Aici erau noi pericole. Copiii ei aveau să înveţe că şi oamenii puteau fi periculoşi. Lumea avea o latură întunecată, de care ei nu fuseseră conştienţi; Loreda îşi pierdea deja inocenţa. Nu avea s-o mai recapete.

— O să dormim în camionetă, în spate. Nu m-am gândit că cineva o să vrea să ne fure benzina, a spus Elsa.

— Cred că-i multe la care nu ne-am gândit, a spus Loreda.

Elsa era prea obosită ca să mai corecteze gramatica fiicei ei, şi, la modul serios, vorbirea părea ceva destul de puţin important în acele ţinuturi, în acea întindere vastă şi pustie.

— Îţi mulţumesc, a spus Elsa încet.

Se simţea ca şi cum lumea s-ar fi înclinat cumva, ar fi alunecat într-o parte, antrenându-i în această mişcare pe ei,

împreună cu tot ceea ce ştiau.

•

Au mers zi de zi spre vest. O mie trei sute cincizeci de kilometri pe drumuri cu asfaltul subţire şi pline de gropi, progresând încet-încet, oprindu-se numai atunci când trebuiau să mănânce, să cumpere benzină sau să înnopteze. Elsa se obişnuise cu hurducăturile camionetei, cu zdrăngănitul sobei şi al cutiilor din spate. Chiar şi atunci când ieşea din maşină, corpul ei îşi amintea de zdruncinăturile care îi provocau ameţeală.

Zilele lungi şi fierbinţi petrecute pe drum îi extenuaseră pe toţi trei. La început existaseră conversaţii, momente palpitante de călătorie, discuţii despre aventuri şi explorări, dar căldura, foamea şi un drum plin de gropi îi reduseseră până la urmă la tăcere pe toţi, chiar şi pe Ant.

În acea zi campaseră pe o fâşie de pământ sălbăticit, aproape de drum, unde coioţii urlau şi vagabonzii cu boccele mergeau singuri, mulţi dintre ei suficient de disperaţi ca să-ţi fure perna de sub cap sau benzina din rezervor. Asta o speria cel mai tare pe Elsa: pericolul care le ameninţa benzina, pentru că acum aceasta ajunsese să reprezinte viaţa.

Elsa s-a lungit pe salteaua de campanie lângă copii, care dormeau ghemuiţi. Deşi avusese nevoie disperată de somn cu o seară înainte, nu reuşise să adoarmă. Era bântuită de coşmaruri legate de ceea ce îi aştepta.

A auzit un zgomot. O creangă ruptă.

S-a ridicat repede în picioare şi s-a uitat în jur.

Nimic nu se mişca.

Atentă să nu-i trezească pe copii, s-a strecurat afară din pat şi a păşit pe pământul tare. Pietricele şi crenguţe au pocnit sub tălpile tot mai subţiri ale ultimei ei perechi de pantofi. Avea grijă să nu păşească pe nimic ascuţit.

După ce a ajuns destul de departe de camionetă, şi-a ridicat fusta şi s-a lăsat pe vine ca să se uşureze.

S-a întors la maşină şi a văzut că cerul se făcuse roz ca un bujor, întrerupt din loc în loc de silueta stranie a unui cactus. Unii dintre ei arătau de la distanţă ca nişte oameni cu ţepi, ridicându-şi pumnii spre un Dumnezeu neiubitor. Elsa a fost surprinsă de frumuseţea neaşteptată a dimineţii. I-a amintit de răsăritul de la fermă. Şi-a înclinat capul pe spate şi a simţit pe

piele căldura nevinovată a soarelui. „Protejează-ne, Doamne!”

S-a întors la locul în care campaseră, a făcut focul şi a început să pregătească micul dejun. Mirosul de cafea şi de turte de mălai stropite cu miere care se coceau deasupra unei flăcări deschise, în oala de fontă cu capac, i-a trezit pe copii.

Ant şi-a pus pălăria de cowboy, s-a împleticit până aproape de foc şi a început să-şi descheie pantalonii.

— Nu atât de aproape, i-a spus Elsa atingându-l pe spate.

Ant a chicotit şi s-a mutat mai departe, ca să facă pipi. Elsa l-a văzut desenând urme în praf cu jetul de urină.

— Ştiu că nu e nevoie de mai nimic ca să se distreze, a spus Loreda, dar chiar propriul lui pipi...

Elsa avea prea multe pe cap ca să zâmbească.

— Mamă? a întrebat Loreda. Ce s-a întâmplat?

Elsa s-a uitat în sus. Nu avea niciun rost să mintă.

— Porţiunea cea mai dificilă din deşert e în faţa noastră. Dacă o traversăm noaptea, putem spera că n-o să se ardă motorul. Dar dacă ceva merge prost...

Elsa s-a înfiorat imaginându-şi cum camioneta se oprea, în fum şi aburi, în mijlocul deşertului, unde temperatura trecea de patruzeci de grade şi nu exista apă. Auziseră poveşti de groază despre deşertul Mojave. Maşini abandonate, oameni morţi, păsări ciugulind oase albite de soare.

— Azi mergem cât putem, iar apoi dormim până când se întunecă, a spus Elsa.

— O să reuşim, mamă.

Elsa a privit deşertul uscat şi neiertător care se întindea la vest, presărat din loc în loc cu cactuşi. De-a lungul acelei benzi înguste de drum care se desfăşura de la est la vest exista civilizaţie, dar numai ici şi colo. Între oraşe erau mari porţiuni de pustiu.

— Trebuie, a spus ea.

Domnul îi era martor că era atât de încurajatoare pe cât putea să fie.

Capitolul 18

Au intrat în oraş învăluiţi într-un nor de praf, cu lucrurile

zgâlţâindu-se în spatele maşinii. La un moment dat, bâta de baseball a lui Ant s-a desprins din strânsoare şi a început să se rostogolească în bena camionetei, lovindu-se de lucruri.

Vălul maroniu care acoperea parbrizul masca imaginea lumii din jur, iar ei nu puteau irosi apă ca să-l înlăture. La fiecare benzinărie, un angajat ştergea praful şi insectele moarte cu o cârpă.

Atunci când au intrat în benzinărie, au văzut o alimentară nu departe. În faţa ei era adunată o mulţime: mai mulţi oameni la un loc decât văzuseră de când trecuseră prin Albuquerque.

Cei mai mulţi dintre ei nu erau orăşeni. Puteai să-ţi dai seama după hainele jerpelite şi după rucsacuri. Erau vagabonzi – oameni fără adăpost, genul de indivizi care săreau în şi din tren în miez de noapte. Unii se duceau undeva; cei mai mulţi nu se duceau nicăieri. Elsa nu se putea abţine şi îi studia pe rând, căutând faţa soţului ei. Ştia că şi Loreda făcea acelaşi lucru.

Elsa a parcat la benzinărie.

— De ce sunt aşa mulţi oameni acolo? a întrebat Loreda.

— Arată ca o paradă sau cam aşa ceva, a spus Ant.

— Par furioşi, a fost de părere Elsa.

A aşteptat să vină un angajat ca să-i pună benzină, dar nu a venit nimeni.

— S-ar putea să nu mai găsim nicio benzinărie mult timp de acum încolo, a spus Loreda.

Elsa a înţeles. Ea şi fiica ei aveau acum în comun faptul că îşi dădeau seama de un nou pericol care te păştea la drum lung. Dacă nu puteau să cumpere benzină din acel loc, nu aveau cum să traverseze deşertul.

Elsa a claxonat.

Un angajat îmbrăcat în uniformă s-a grăbit să ajungă la maşină.

— Nu ieşiţi, doamnă. Încuiaţi-vă portierele.

— Ce se întâmplă? a întrebat Elsa coborând geamul.

— Oamenii s-au săturat, a spus el în timp ce umplea rezervorul cu benzină. Acela e magazinul alimentar al primarului.

Elsa a auzit pe cineva din mulţime ţipând:

— Ne e foame! Daţi-ne mâncare!

— Ajutaţi-ne!

Mulţimea s-a scurs spre intrarea în magazin.

— Deschideţi uşa! a strigat un bărbat.

Cineva a aruncat o piatră. O vitrină s-a spart.

— Vrem pâine!

Gloata a doborât uşa şi a dat buzna în magazin, vociferând. S-au împrăştiat înăuntru şi au început să spargă lucruri. Se auzea zgomot de sticlă sfărâmată.

Revolte pricinuite de foamete. În America.

Angajatul a terminat de umplut rezervorul, apoi a desfăcut bidonul de sub capota maşinii, l-a umplut cu apă şi l-a închis la loc. Între timp, a urmărit revolta care se desfăşura în magazin.

Elsa a coborât geamul doar atât cât să poată plăti benzina.

— Aveţi grijă, i-a spus ea vânzătorului, care i-a răspuns:

— Ce înseamnă asta în zilele noastre?

Elsa a plecat. A văzut, în oglinda retrovizoare, şi mai mulţi oameni dând năvală în magazin, cu mâinile şi cu bâtele ridicate.

•

La ora patru după-amiază, Elsa a oprit la marginea drumului, a parcat în singurul petic de umbră pe care l-a găsit, iar apoi a aţipit în bena camionetei. A avut un somn neliniştit, plin de coşmaruri cu pământ pârjolit şi temperaturi insuportabile. După ce s-a trezit, câteva ore mai târziu, în continuare ameţită şi cu dureri de mâini şi de picioare, s-a ridicat şi şi-a dat la o parte părul umed de pe faţă. Şi-a văzut copiii stând în ţărâna din apropiere, în jurul unui foc. Loreda îi citea lui Ant.

Elsa a coborât din maşină şi s-a dus la ei.

O maşină hârbuită, supra-încărcată, a trecut pe lângă ei, iar lumina farurilor a fost suficient de strălucitoare în întunericul care se lăsase, ca să expună privirii o familie formată din patru oameni ce mergeau pe marginea drumului, spre vest. Aveau umerii lăsaţi, iar mama împingea un cărucior; lângă ea era un indicator care îi avertiza pe călători: DE AICI, LUAŢI APĂ CU VOI.

În urmă cu un an, Elsa ar fi crezut că era o nebunie ca o femeie să ia măcar în considerare ideea de a merge pe jos din Oklahoma, Texas sau Alabama până în California, mai ales împingând un cărucior. Acum se învăţase minte să mai judece aşa. Dacă erai ameninţată să-ţi moară copiii, făceai orice ca să-i salvezi, chiar şi să traversezi munţii şi deşertul.

Loreda a venit lângă ea. S-au uitat amândouă la femeia cu căruciorul.

— O să reuşim, a şoptit Loreda.

Elsa nu ştia cum să răspundă.

— Am reuşit să supravieţuim în Dust Bowl[16], a spus Loreda, folosind termenul proaspăt inventat pentru a desemna teritoriul pe care îl lăsaseră în urmă.

Citiseră un ziar cu câteva zile în urmă şi aflaseră că ziua de 14 aprilie fusese desemnată Duminica Neagră[17]. Se pare că trei sute de mii de tone de sol din Marea Câmpie fuseseră spulberate în acea zi. Mai mult pământ decât cantitatea care fusese excavată ca să poată fi construit Canalul Panama. Praful ajunsese până în Washington, D.C., acest fapt fiind, probabil, şi motivul pentru care furtuna ajunsese să fie o ştire.

— Ce înseamnă câţiva kilometri de deşert pentru nişte exploratori ca noi?

— Mai nimic, a spus Elsa. Haideţi să mergem.

S-au întors la camionetă. Elsa s-a oprit şi a pus mâna pe metalul prăfuit şi cald al capotei. O frică fără nume – de atât de multe deznodăminte nefericite care puteau surveni – s-a coagulat în doar două cuvinte: „Te rog”. Elsa se încredinţa Domnului, împreună cu copiii, pentru ca El să-i păzească.

După o cină târzie alcătuită din fasole, crenvurşti şi aproape niciun pic de conversaţie, Elsa şi-a trimis copiii să se culce în bena camionetei, pe salteaua de campanie desfăcută.

— Eşti sigură că poţi să conduci singură noaptea? a întrebat Loreda pentru cel puţin a cincea oară.

— E mai răcoare acum. Asta o să ajute. O să conduc cât de departe pot în noaptea asta, iar apoi opresc pentru somn. Nu-ţi face griji.

Elsa a băgat mâna dincolo de gulerul ei pleoştit, după săculeţul de catifea pe care îl purta în jurul gâtului. A scos moneda de cupru şi s-a uitat la profilul colţuros al lui Abraham Lincoln.

— Bănuţul, a spus Loreda.

— Acum e al nostru.

Ant a atins moneda, ca să aibă noroc. Loreda doar s-a uitat la ea.

Elsa a pus bănuţul înapoi în ascunzătoarea lui, i-a sărutat pe

[16] Sintagmă care se referă la regiunile de prerie din SUA şi Canada asupra cărora s-au abătut furtuni de praf în anii 1930.

[17] Black Sunday (în limba engleză în original) – denumire dată zilei de 14 aprilie 1935, în care a avut loc o furtună deosebit de puternică de praf în regiunea Midwest din SUA.

copii de noapte bună şi s-a întors pe locul şoferului. A pornit motorul şi a aprins farurile; suliţele gemene, aurii, au străpuns întunericul în timp ce ea băga motorul în viteză şi demara.

Pe drum, noaptea anulase întreaga privelişte, cu excepţia şoselei luminate de faruri. Nicio maşină nu mergea spre est.

Drumul era plat, aspru şi negru ca o tigaie de fontă.

Pe măsură ce kilometrii s-au acumulat, Elsei i s-a mărit şi teama. Îi vorbea cu vocea tatălui ei: „N-o să reuşeşti niciodată. N-ar fi trebuit să încerci. Tu şi copiii tăi veţi muri aici”.

Din când în când trecea pe lângă câte un vehicul abandonat, o amintire fantomatică a unei familii care eşuase.

Deodată, motorul s-a înecat; camioneta s-a zdruncinat puţin. Rozariul s-a răsucit în jurul oglinzii retrovizoare şi s-a legănat dintr-o parte în alta, în sunetul mărgelelor care se loveau între ele. Un nor de abur a ieşit de sub capotă.

„Nu, nu, nu, nu!”

Elsa a oprit la marginea drumului. După ce i-a verificat rapid pe copiii adormiţi – care erau bine –, s-a dus în faţa camionetei.

Capota era atât de fierbinte încât a fost nevoie de mai multe încercări ca să o descuie şi să o deschidă. Prin întuneric s-a ridicat abur sau fum. Elsa nu-şi dădea seama care din două.

Spera că era abur.

Nu putea adăuga apă până când nu se răcea motorul. Pe când se pregăteau pentru călătorie, Tony îi repetase de o mie de ori acea regulă. Elsa a desfăcut bidonul de apă de pe capotă şi l-a ţinut aproape.

Tot ceea ce putea să facă era să aştepte. Şi să se îngrijoreze.

S-a uitat pe drum în cele două direcţii; nu se vedea niciun far la orizont.

Ce avea să vină după răsăritul soarelui? Temperaturi de peste patruzeci de grade.

Cât de aproape erau de capătul deşertului? Mai aveau unsprezece litri de apă în damigene.

„Nu te panica. Copiii au nevoie să nu te panichezi.”

Elsa şi-a aplecat capul şi s-a rugat. Se simţea mică sub cerul imens, înstelat. Şi-a imaginat că deşertul din jurul ei era plin de vietăţi care supravieţuiau în întuneric. Şerpi. Gândaci. Coioţi. Bufniţe.

S-a rugat Fecioarei Maria. De fapt, a implorat-o.

Până la urmă, protejându-şi faţa cu bandana, a deschis

radiatorul şi a turnat apă. Apoi a legat din nou de capotă bidonul gol şi s-a întors pe scaunul ei.

— Te rog, Doamne... a spus ea răsucind cheia în contact.

Un păcănit, iar apoi nimic.

Elsa a încercat din nou şi din nou, pompând benzină, cu o panică ce creştea cu fiecare încercare nereuşită.

— Încetişor, Elsa.

A tras aer adânc în piept şi a încercat din nou.

Motorul a tuşit şi s-a trezit la viaţă.

— Mulţumesc, a şoptit ea.

Apoi s-a întors pe şosea şi a continuat să conducă.

Cândva, în jur de ora patru dimineaţa, drumul a început să urce, devenind o fâşie uriaşă şi plină de cotituri.

Aerul care intra pe geam se răcorise. Transpiraţia Elsei s-a uscat, iar pielea a început să o mănânce în acele locuri.

A condus de-a lungul drumului abrupt şi întortocheat, urmând fasciculele de lumină ale farurilor şi încercând să nu se uite la prăpastia care i se deschidea alături.

Atunci când, în cele din urmă, nu a mai putut să-şi ţină ochii deschişi, a tras la marginea drumului, pe o bucată lată de pământ mărginită de copaci înalţi.

Extenuată, s-a urcat în culcuş alături de copiii ei care dormeau şi a închis ochii.

•

— Mamă!

— *Mamă!*

Elsa a deschis ochii.

A fost orbită de lumina soarelui.

Loreda stătea lângă camionetă.

— Vino aici!

— Pot să mai dorm doar...?

— Nu. Vino. Acum.

Elsa a mormăit. Cât timp dormise? Zece minute? S-a uitat pe furiş la ceas şi a constatat că era ora nouă.

Amorţită de epuizare, s-a dat jos din maşină. A urcat împreună cu Loreda pe colină, spre o rarişte, unde Ant aştepta nerăbdător, sărind în sus şi-n jos, în picioarele goale.

— Am nevoie de cafea, a spus Elsa.

— Uite.

Elsa a aruncat o privire în spate, căutând un loc potrivit ca să

facă un foc.

— Uite, mamă, a spus Loreda scuturând-o.

Elsa s-a întors.

Erau pe vârful unui munte, pe o fâşie lată de pământ plat. Mult mai jos se întindea o fâşie lată de pământ arabil, câmpuri verzi. Dreptunghiuri imense de pământ maro, proaspăt arat.

— California, a spus Ant.

Elsa nu văzuse niciodată un tărâm atât de frumos. Atât de fertil. Atât de *verde.*

California.

Statul de Aur.

Elsa şi-a luat copiii în braţe şi i-a învârtit, râzând cu atâta poftă încât râsul acela părea să fie vocea sufletului ei. Lumina care se întorcea în întuneric. Eliberarea.

Speranţa.

•

Loreda a ţipat.

Mama a pus frână de motor. Camioneta s-a smucit, s-a clătinat, a încetinit şi a luat curba în ac de păr cât mai lent cu putinţă.

Maşinile din spatele lor au claxonat. Acum era o caravană de rable, un şarpe alcătuit din maşini care coborau muntele mergând bară la bară.

Loreda s-a ţinut de mânerul de metal al uşii până când au început s-o doară degetele, iar articulaţiile bronzate i s-au albit.

Drumul de munte se răsucea la stânga şi la dreapta, unele curbe fiind atât de bruşte şi de neaşteptate încât pasagerii erau aruncaţi dintr-o parte în cealaltă.

Mama a luat o curbă cu viteză prea mare, a scos un ţipăt scurt, de groază, şi a băgat motorul într-o viteză mai mică.

Loreda a ţipat din nou. Aproape că s-au ciocnit de epava unei maşini care zăcea, căzută pe o rână, într-un şanţ.

— Nu mai sări, Ant!

— Nu pot. Sunt pe cale să fac pipi pe mine.

Loreda a alunecat din nou pe-o parte. Mânerul uşii a ciupit-o de piele atât de tare încât a făcut-o să urle de durere.

Apoi, în sfârşit, în faţa lor s-a desfăşurat o vale uriaşă, o explozie de culori diferită de orice văzuse Loreda până atunci.

Iarbă de un verde strălucitor, floricele colorate, poate că buruieni sau flori sălbatice. Portocali şi lămâi. Măslini aliniaţi în

şiruri de un verde-argintiu.

Câmpuri verzi, cultivate, se întindeau de-o parte şi de alta a şoselei negre. Tractoarele arau ogorul, întorceau brazdele de pământ ca să poată fi însămânţat.

Loreda s-a gândit la datele pe care le culesese pe când se pregăteau pentru călătorie. Aceasta era valea San Joaquin, cuibărită între Munţii Coastei la vest şi munţii Tehachapi la est. La şaptezeci de kilometri nord de Los Angeles.

Un alt lanţ muntos domina orizontul la nord, ridicându-se precum un decor de basm. Acestea erau vârfurile John Muir, deşi ar fi trebuit să se numească Lanţul Luminii.

În timp ce se uita la valea San Joaquin, Loreda a simţit foamea încolţind-o, una de un soi pe care nu şi-l putuse imagina. Văzând toată acea frumuseţe neaşteptată, acele culori, acea măreţie, a vrut dintr-odată să vadă mai mult. America cea frumoasă – sălbaticul Pacific albastru, agitatul Atlantic, Munţii Stâncoşi. Toate locurile pe care ea şi tati visaseră să le vadă. Se întreba cum arăta San Francisco, oraşul construit pe coline, sau Los Angeles, cu plajele de nisip alb şi cu plantaţiile de portocali.

Elsa a tras la marginea drumului şi a rămas acolo, cu mâinile încleştate pe volan.

— Mamă?

Mama nu părea s-o audă. A coborât din maşină şi a păşit pe câmpul presărat cu minunate flori sălbatice. De-o parte şi de alta, acri nesfârşiţi de ogor proaspăt arat, gata de însămânţare. Aerul mirosea a pământ bogat şi a viaţă nouă.

Mama a răsuflat adânc. Loreda s-a întors la maşină şi a văzut cât de strălucitori erau ochii albaştri ai mamei ei.

Dar de ce să plângă acum? O scoseseră la capăt.

Mama stătea pe loc, uitându-se în zare. Loreda a observat că îi tremurau mâinile şi abia atunci şi-a dat seama că mamei ei îi fusese frică.

— Bine, a spus Elsa în cele din urmă. Prima şedinţă în California a Clubului Exploratorilor. În ce parte s-o luăm?

Loreda aşteptase acea întrebare.

— Suntem în valea San Joaquin, cred. La sud sunt Hollywood şi Los Angeles. La nord sunt Central Valley şi San Francisco. Presupun că cel mai mare oraş de prin părţile locului este Bakersfield.

Mama s-a dus în spatele camionului şi a făcut sandviciuri în

timp ce Loreda le împărtăşea informaţiile relevante pe care le memorase. Au intrat toţi trei pe câmpul cu flori sălbatice şi iarbă înaltă, iar apoi s-au aşezat pe pământ, ca să mănânce.

Mama a muşcat din sandvici şi a înghiţit o îmbucătură.

— Singurul lucru pe care ştiu să-l fac sunt muncile de la fermă. Nu vreau să merg într-un oraş. Acolo nu sunt locuri de muncă. Deci, nu în Los Angeles.

Nu în San Francisco.

— Oceanul e la vest faţă de noi.

— Asta cu siguranţă că mi-ar plăcea să văd, a spus mama, dar nu încă. Cu ce-o să ne ajute marea? Avem nevoie de un loc de muncă şi de unul în care să locuim.

— Haide să stăm aici, a spus Ant.

— Cum ai spus că se numeşte locul ăsta, Loreda? Valea San Joaquin? Cu siguranţă că e frumoasă, a spus mama. S-ar părea că aici e mult de muncă. Se pregătesc să planteze ceva.

Loreda s-a uitat la câmpul cu flori sălbatice şi la munţii îndepărtaţi.

— Aveţi dreptate. Nu e nevoie să risipim benzina. Ne trebuie doar un loc în care să stăm.

După ce au mâncat, s-au urcat înapoi în maşină şi au pătruns adânc în vale pe un drum drept ca o săgeată, mergând spre munţii îndepărtaţi, violeţi. Câmpuri verzi se întindeau de-o parte şi de alta a drumului; pe unele dintre ele, Loreda a văzut şiruri de oameni aplecaţi, care munceau pământul.

Au trecut de câmpuri cu vaci grase şi de abatoare care duhneau straşnic.

Trecând pe lângă un panou de reclamă la Wonder Bread[18], Loreda a văzut sub el o grămadă de movile închise la culoare.

Una dintre movile s-a ridicat; era un băiat dureros de slab, îmbrăcat în zdrenţe, purtând o pălărie căreia îi lipsea borul într-o parte.

— Mamă...

Mama a încetinit.

— Îi văd.

Probabil că erau în jur de douăzeci: copii, tineri, majoritatea îmbrăcaţi în zdrenţe. Cu salopete uzate, zdrenţuite, cu pălării murdare şi cu cămăşi cu gulerele rupte. Pământul din jurul lor era plat, maro, neirigat, uscat precum speranţele pierdute.

[18] „Pâinea-minune” (în limba engleză în original).

— Unii oameni nu vor să muncească, a spus mami încet.

— Crezi că tati e acolo? a întrebat Ant.

— Nu, a răspuns mami, întrebându-se câtă vreme mai aveau să se uite cu toţii după Rafe; toată viaţa?

Probabil.

Au ajuns la o intersecţie în cruce, unde, de o parte şi de cealaltă a unei fâşii de drum pavat, se găseau un magazin alimentar şi o staţie de benzină. De jur-împrejur se vedeau suprafeţe cultivate. Pe un panou era scris: BAKERSFIELD: 31,5 KILOMETRI.

Mama a spus:

— Avem nevoie de benzină şi, având în vedere că asta e prima noastră zi în California, eu zic să luăm lemn dulce pentru toată lumea!

— Ura! a ţipat Ant.

Mama a tras la marginea drumului, pe pietriş, oprindu-se la pompele de benzină. Un angajat în uniformă a venit în fugă s-o ajute.

— Fă plinul, a spus mama întinzându-se după poşetă.

— Plătiţi acoloşa, doa’nă. Magazinul şi benzinăria au acelaşi proprietar.

— Mulţumesc, i-a răspuns mama.

S-au dat toţi trei jos din maşină şi s-au uitat la un câmp cultivat. Bărbaţi şi femei stăteau aplecaţi peste smocurile de verde. Oamenii lucrând câmpul însemnau *locuri de muncă.*

— Ai văzut vreodată ceva atât de frumos, Loreda?

— Niciodată.

— Putem să mergem să ne uităm la dulciuri, mami? a întrebat Ant.

— Normal.

Loreda şi Ant au traversat în fugă strada spre magazin, râzând şi împingându-se cu entuziasm. Ant era agăţat de mâna Loredei. Mama s-a grăbit, ca să ţină pasul cu ei.

Un bărbat în vârstă, care purta o pălărie de cowboy ponosită, trasă pe ochi, stătea pe bancă şi fuma.

Magazinul era întunecos şi plin de umbre. Un ventilator îşi învârtea leneş paletele, aruncând umbre şi mişcând aerul, fără să răcească atmosfera. Mirosea a podele de lemn, a rumeguş şi a căpşuni proaspete. Mirosea a prosperitate.

Loredei i-a lăsat gura apă din pricina tuturor mâncărurilor

expuse. Salam *bolognese*, sticle de coca-cola, pachete de crenvurşti, cutii cu portocale, pâine Wonder Bread împachetată. Ant a alergat direct la dulciurile de un penny de pe tejghea. Borcanele mari de sticlă erau pline cu fâşii de lemn dulce, dropsuri şi lame de gumă de mestecat.

Casa de marcat era aşezată pe o tejghea de lemn. Vânzătorul era un bărbat cu umeri laţi, care purta cămaşă albă şi pantaloni maro, susţinuţi de bretele. O pălărie maro, de fetru, îi acoperea părul gălbui. Stătea rigid ca un gard şi îi urmărea.

Loreda şi-a dat seama dintr-odată că arătau ca şi cum ar fi petrecut mai mult de o săptămână pe drum (şi ani de zile la o fermă aflată pe moarte). Palizi, slabi, traşi la faţă. Mizeria şi speranţa erau motivele pentru care hainele nu li se dezintegraseră de tot. Pantofii le erau plini de găuri, sau, în cazul lui Ant, lipseau cu desăvârşire. Aveau feţele şi părul murdare.

Loreda, conştientă de înfăţişarea ei, şi-a dat la o parte părul de pe faţă şi şi-a înghesuit câteva şuviţe rebele sub baticul roşu, decolorat.

— Ai face bine să-ţi controlezi copiii, i-a spus bărbatul mamei. N-au voie să pună mâinile lor murdare pe obiecte.

— Îmi pare rău pentru felul în care arătăm, a spus mama, apropiindu-se de tejghea în timp ce-şi deschidea poşeta. Am călătorit şi...

— Daaa. Ştiu. În fiecare zi vin în California de-ai voştri.

— Am pus benzină, a spus mama, scoţând din portofel un dolar şi nouăzeci de cenţi în monede.

— Sper că o să vă ajungă să ieşiţi din oraş, a spus bărbatul.

Apoi s-a aşternut tăcerea, în timp ce mama a tras aer adânc în piept.

— Ce-aţi spus? a întrebat ea.

Bărbatul s-a aplecat sub tejghea, a scos o armă şi a pus-o pe tejghea, între ei.

— Ar fi bine să plecaţi.

— Copii, a spus mama. Duceţi-vă înapoi la camionetă. Plecăm acum.

A dat drumul monedelor pe podea şi i-a mânat pe copii afară din magazin.

Uşa s-a trântit în spatele lor.

— Cine se crede? Doar fiindcă n-a avut parte de vremuri

grele, nenorocitul ăsta crede că se poate uita de sus la noi? a spus Loreda, furioasă şi ruşinată.

Omul acela făcuse să se simtă săracă pentru prima oară în viaţa ei.

Mama a deschis portiera.

— Urcaţi-vă, a spus ea cu o voce înfricoşător de şoptită.

Capitolul 19

Elsa a fost fericită să nu mai vadă acel loc decât în oglinda retrovizoare. Nu ştia ce căuta, către ce se îndrepta, dar şi-a imaginat că avea să-şi dea seama văzând cu ochii ei locul respectiv. Un restaurant, poate. Nu avea de ce să nu poată servi la mese. A condus până la Bakersfield şi s-a simţit puţin dezorientată din cauza dimensiunii oraşului. Atât de multe maşini, magazine şi atât de mulţi oameni pe stradă, drept care a cotit-o pe o străduţă şi a continuat să conducă. Spre sud, s-a gândit, sau poate spre est.

După toate prin câte trecuseră ca să ajungă acolo, Elsa n-a vrut să lase prejudecăţile unui om să-i rănească. Era furioasă pentru că Loreda şi Ant trebuiseră să fie confruntaţi cu asemenea prejudecăţi nefondate, dar viaţa era plină de astfel de nedreptăţi. Dacă ar fi fost să se gândească doar la felul în care tatăl ei vorbea despre italieni, irlandezi, negri şi mexicani. O, le lua banii şi le zâmbea, dar spunea doar cuvinte urâte după ce uşa se închidea în urma lor. Şi iată ce văzuse mama ei atunci când îşi privise nepoata nou-născută: culoarea de piele pe care o considera nepotrivită.

Din păcate, acea urâciune era parte din viaţă, nu ceva de care Elsa îşi putea proteja copiii în totalitate. Nici măcar în California, locul noului lor început. Trebuia ca, pur şi simplu, să-i înveţe să fie mai buni de-atât.

Au trecut de un indicator pentru fermele DiGiorgio şi au văzut oameni muncind la câmp.

Câţiva kilometri mai departe, în afara unui oraş drăguţ, Elsa a văzut un şir de căsuţe aşezate la distanţă de drum, îngrijite cu toatele, umbrite de copaci. Cea din mijloc avea un panou pe care era scris DE ÎNCHIRIAT.

Elsa şi-a luat piciorul de pe acceleraţie şi a lăsat maşina să se oprească.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat Loreda.

— Uită-te la căsuţele alea drăguţe.

— Ne-am putea permite aşa ceva? a întrebat Loreda.

— N-o să aflăm dacă nu întrebăm, a spus Elsa. Poate că da, cine ştie?

Loreda nu părea convinsă.

— Am putea să ne luăm un căţeluş dacă am trăi aici, a spus Ant. Eu chiar îmi doresc să am un căţel. I-aş spune Rover.

— Pe toţi câinii îi cheamă Rover, l-a combătut Loreda.

— Ba nu. Pe câinele lui Henry îl chema Spot. Şi...

— Staţi aici, a spus Elsa.

S-a dat jos din camionetă şi a închis portiera. La primii paşi, a simţit un vis deschizându-se în faţa ei şi poftind-o înăuntru. *Un câine pentru Ant, prieteni pentru Loreda, un autobuz al şcolii care opreşte în faţa casei pentru a-i duce la şcoală. Flori. O grădină...*

Pe când se apropia de acea casă, uşa din faţă s-a deschis. A ieşit o femeie care purta un şorţ roşu cu volane, legat peste o rochie cu un imprimeu floral drăguţ; femeia ţinea în mână o mătură. Părul tuns bob îi era ondulat cu grijă, iar o pereche de ochelari fără rame îi mărea ochii.

Elsa a zâmbit.

— Bună ziua, a spus. Aveţi o casă adorabilă. Cât e chiria?

— Unsprezece dolari pe lună.

— O, e cam piperat. Dar sunt sigură că mă descurc. Aş putea plăti acum şase dolari şi restul...

— După ce te angajezi.

Elsa era uşurată de înţelegerea de care dădea dovadă femeia.

— Da.

— Ai face bine să te urci în maşină şi să pleci. Soţul meu o să vină în curând acasă.

— Poate opt dolari...

— Nu închiriem la *okie*[19].

Elsa s-a încruntat.

— Suntem din Texas.

— Texas. Oklahoma. Arkansas. E acelaşi lucru. Cu toţii sunteţi

[19] Termen folosit cel mai adesea în sens peiorativ, care se referă la un locuitor al statului Oklahoma.

la fel. Oamenii din acest oraş sunt buni creştini, a continuat ea, iar apoi a făcut un semn cu mâna către drum. Într-acolo trebuie să mergi. Cam douăzeci de kilometri. Acolo stau cei ca tine.

Apoi femeia a intrat în casă şi a închis uşa.

Câteva clipe mai târziu, a dat jos de la fereastră semnul DE ÎNCHIRIAT şi l-a înlocuit cu o pancartă pe care scria NU PRIMIM *OKIE.*

Ce era în neregulă cu oamenii aceia? Elsa ştia că nu era prea curată şi că, în mod evident, nu avusese prea mult noroc în ultimii ani, dar chiar şi-aşa. Asta era situaţia celor mai mulţi americani. Şi îi oferise opt dolari pe lună. Nu cerea pomeni sau acte de caritate.

Elsa s-a întors la maşină.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat Loreda.

— Văzută de aproape, casa nu mai era atât de drăguţă. Şi nici nu era loc pentru un câine. Femeia aceea a spus că am putea găsi ceva cam la douăzeci de kilometri de aici. Probabil că este un camping sau un parc auto pentru cei care vin din vest.

— Ce e un *okie*? a întrebat Loreda.

— Nişte oameni cărora nu le închiriază.

— Dar...

— Gata cu întrebările, a spus Elsa. Trebuie să mă gândesc.

Au trecut, apoi, pe lângă alte câmpuri cultivate. În zona aceea erau puţine ferme; în cea mai mare parte, peisajul era un amestec de plante verzi şi de pământ maro, proaspăt arat. Primul semn de civilizaţie a fost o şcoală, una drăguţă, în faţa căreia flutura un steag american. Nu mult mai departe se afla un spital regional care arăta bine îngrijit şi care avea o singură ambulanţă parcată lângă intrare.

— Cam pe aici se termină cei douăzeci de kilometri, a spus Elsa încetinind.

Nu era nimic acolo. Niciun semn, nicio fermă, niciun parc auto.

— Ăsta e campingul, mami? a întrebat Ant.

Elsa a tras la marginea drumului. Prin geamul pasagerului, a văzut o grămadă de corturi, de maşini hârbuite şi de cocioabe plasate la distanţă de drum, într-un câmp cu buruieni. Erau în jur de o sută, adunate din loc în loc în grupuri ca nişte comunităţi, dar fără niciun plan sau simetrie. Totul arăta ca o mare cu ape mohorâte, pe care pluteau maşini abandonate şi

locuinţe improvizate ce semănau cu o flotilă de bărci cenuşii cu pânze. Nu exista niciun drum care să ducă la camping, doar urme pe pământ, şi niciun semn nu îi întâmpina pe cei nouveniţi.

— Ăsta trebuie să fie locul despre care mi-a vorbit femeia aceea, a spus Elsa.

— Ura! Un camping! a strigat Ant. Poate că mai sunt şi alţi copii.

Elsa a luat-o cu maşina pe urmele pline de noroi. Un şanţ de irigaţii plin cu apă maronie traversa câmpul în dreapta, pe toată lungimea lui.

Primul cort la care au ajuns avea un vârf ascuţit şi pereţi lăsaţi; un burlan de cuptor ieşea din acoperiş ca un cot îndoit. Zona din faţa laturii deschise a cortului era aglomerată cu lucruri: găleţi de metal îndoite, butoaie de whisky, canistre de benzină, o buturugă cu un topor înfipt în ea, o jantă veche. Nu departe se vedea un tractor fără cauciucuri. Cineva îi construise nişte pereţi de tip grătar, acoperiţi cu plastic, ca să creeze un spaţiu uscat de locuit.

— Bleah... a spus Loreda.

Nu părea să existe nicio regulă după care fuseseră aşezate corturile, colibele şi maşinile hodorogite.

Copii schilozi, îmbrăcaţi în zdrenţe, alergau prin oraşul de corturi, urmăriţi de câini râioşi, care lătrau. Femeile stăteau aplecate pe malul şanţului şi spălau rufe în apa maronie.

Un morman de gunoaie s-a dovedit a fi o locuinţă; înăuntru, trei copii şi doi adulţi se îngrămădeau în jurul unei sobe improvizate. O familie.

Un bărbat stătea pe o piatră, îmbrăcat numai într-o pereche de pantaloni rupţi, în picioarele goale şi cu tălpile negre, având ciorapii şi cămaşa întinse pe pământ în faţa lui, ca să se usuce. Undeva plângea un bebeluş.

„Okie. *Oamenii ca tine”.*

— Nu-mi place locul ăsta, s-a smiorcăit Ant.

— Întoarce-te, mamă, a spus Loreda. Scoate-ne de aici.

Elsei nu-i venea să creadă că în California existau oameni care trăiau aşa. În America. Oamenii aceia nu erau vagabonzi sau cerşetori. Acele corturi, colibe şi maşini hârbuite adăposteau familii. Copii. Femei. Bebeluşi. Oameni care veniseră acolo ca s-o ia de la capăt, căutând locuri de muncă.

— Nu putem să mergem cu maşina fără ţintă şi să facem risipă de benzină, a spus Elsa, cu o senzaţie puternică de greaţă. O să stăm aici o noapte ca să află ce se întâmplă. Mâine găsesc ceva de lucru şi plecăm. Cel puţin există un râu.

— Râu? *Râu?!* s-a revoltat Loreda. Ăsta nu e râu, ăsta e... nu ştiu ce e, dar n-avem ce căuta aici.

— Nimeni n-are ce căuta într-un loc ca ăsta, Loreda, dar mai avem doar douăzeci şi şapte de dolari. Cât crezi că o să ne ajungă?

— Mamă, te rog.

— Avem nevoie de un plan, a spus Elsa. Să ajungem în California. Numai la asta ne-am gândit. În mod evident, n-a fost suficient. Ne trebuie informaţii. Cineva de aici va putea să ne ajute.

— Nu arată ca şi cum ar putea să se ajute pe ei înşişi, a spus Loreda.

— O noapte, a pledat Elsa, forţându-se să zâmbească. Haideţi, exploratorilor. Putem suporta orice vreme de o noapte.

Ant s-a smiorcăit din nou:

— Dar pute!

— O noapte, a spus Loreda fixând-o cu privirea pe Elsa. Promiţi?

— Promit. O noapte.

Elsa s-a uitat la marea de corturi şi a văzut o spărtură între ele, un spaţiu gol între un cort zdrenţăros şi o colibă făcută din resturi de lemn. A dus maşina în zona goală şi a parcat pe o fâşie lată de pământ, acoperită cu smocuri de buruieni şi cu iarbă.

Cel mai apropiat cort era la o distanţă de aproximativ cincizeci de metri. În faţa lui era o colecţie de vechituri – găleţi şi cutii, un scaun pricăjit de lemn şi o sobă pe lemne ruginită, cu un coş îndoit.

Elsa a parcat camioneta. S-au apucat de lucru, aşezându-şi cortul lor mare, l-au fixat locului şi au amplasat salteaua de campanie într-un colţ, chiar pe pământ, după care au acoperit-o cu pături şi cuverturi.

Au descărcat numai proviziile de care aveau nevoie pentru noaptea aceea. Valizele, mâncarea (cu toatele trebuiau supravegheate constant într-un astfel de loc) şi găleţi de care aveau nevoie şi ca să care apă şi ca să se aşeze pe ele. Elsa a

făcut un mic foc de tabără în faţa cortului şi a aşezat lângă el găleţile cu susul în jos, drept scaune.

Nu putea să nu se gândească la faptul că acum arătau la fel ca toţi cei de acolo. A pus o lingură de untură în ceaun şi, atunci când grăsimea a început să sară, a adăugat o bucată preţioasă de şuncă împreună cu câteva roşii din conservă, un căţel de usturoi şi un cartof tăiat în bucăţi.

Loreda şi Ant s-au aşezat turceşte direct pe pământul acoperit cu iarbă, ignorând găleţile, şi au început să joace cărţi.

Elsa şi-a privit fiica şi s-a simţit cuprinsă de o tristeţe profundă. Era ciudat cum puteai ajunge să nu-i mai vezi pe oamenii de lângă tine, cum îţi rămâneau anumite imagini blocate în minte. Loreda era dureros de slabă, cu braţele ca nişte beţe de chibrit, cu genunchii şi coatele noduroase. Tenul îi era plin de pistrui, iar pielea i se cojea din cauza arsurilor de la soare.

Loreda avea treisprezece ani; ar fi trebuit să crească, nu să se împuţineze. O nouă grijă. Sau una veche, devenită mai puternică în ultima oră.

Pe măsură ce s-a lăsat seara, tabăra s-a animat. Elsa a auzit conversaţii în depărtare, zgomot de vase umplute şi golite, focul trosnind. Puncte portocalii – focurile în aer liber – erau împrăştiate ici şi colo. Fumul plutea de la un cort la altul, ducând cu el arome de mâncare. Între drum şi corturi era un flux constant de oameni.

Elsa a auzit paşi şi s-a uitat în sus. De cortul lor s-a apropiat o familie – un bărbat, o femeie şi patru copii – doi adolescenţi şi două fetiţe. Bărbatul, înalt şi slab ca un ogar, purta o salopetă pătată şi o cămaşă ruptă. Lângă el stătea o femeie cu părul castaniu, zburlit şi lung până la umeri şi care încărunţea pe alocuri. Purta o rochie lăbărţată de bumbac, cu şorţ legat peste ea. Părea să nu aibă nimic peste oase, doar un strat subţire de piele; nici muşchi, nici grăsime. Cele două fetiţe slăbuţe purtau saci de pânză care aveau nişte găuri pentru braţe şi cap; picioarele le erau murdare şi desculţe.

— Sal’tare, vecină, a spus bărbatul. Ne-am zis să venim să vă zicem bine-aţ’ venit, a spus el întinzându-i Elsei un cartof roşu. V-am adus asta. Nu-i mare lucru. Da’ nu suntem prea avuţi, asta-i clar.

Elsa a fost impresionată de generozitatea gestului.

— Mulţumesc.

S-a întins după una dintre găleţi, a întors-o şi şi-a pus puloverul pe ea.

— Aşezaţi-vă, vă rog, i-a spus ea femeii, care a zâmbit, obosită, şi s-a aşezat pe găleată, aranjându-şi rochia în aşa fel încât să-i ascundă genunchii murdari.

— Eu sunt Elsa. Aceştia sunt copiii mei, Loreda şi Anthony.

S-a întins într-o parte şi a scos două felii de pâine din pachetul lor.

— Vă rog, luaţi-le.

Bărbatul a apucat pâinea cu mâinile lui pline de bătături.

— Io mi-s Jeb Dewey. Ast-i doa’na mea, Jean, iar ei sunt copiii noştri, Mary şi Buster, Elroy şi Lucy.

Copiii s-au mutat pe o pată de iarbă cu buruieni şi s-au aşezat. Loreda a început să amestece cărţile.

— De când sunteţi aici? i-a întrebat Elsa pe adulţi atunci când copiii s-au depărtat destul de mult ca să nu-i mai audă.

Elsa a luat loc pe o găleată întoarsă cu susul în jos, lângă Jean.

— De aproape nouă luni, a răspuns Jean. Am cules bumbac toamna trecută, dar aici iarna e grea. Trebuie să câştigi suficient din bumbac ca să-ţi ajungă pentru lunile în care nu se culege. Şi să nu crezi pe nimeni care îţi spune că în California iernile sunt calde.

Elsa a aruncat o privire la cortul lui Dewey, care se afla la o distanţă de circa cinci metri. Avea cel puţin trei metri pe trei metri, la fel ca al lor. Dar... cum ar fi putut să trăiască şase oameni într-un spaţiu atât de strâmt, vreme de nouă luni?

Jean i-a văzut privirea Elsei.

— Poate fi destul de greu să te descurci. Trebuie să măturI şi să tot măturI toată ziua, a zis ea zâmbind, iar Elsa a văzut ce frumoasă trebuie să fi fost înainte ca foametea s-o topească. Nu-i ca Alabama, asta-i clar. Ne era mai bine acolo.

— Eram fermier, a spus Jeb. Nu aveam o fermă mare, dar era suficientă pentru noi. Acum e a băncii.

— Majoritatea oamenilor de aici sunt fermieri? a întrebat Elsa.

— Unii. Bătrânu’ Milt – el stă în rabla aia de maşină albastră de colo, cu osia ruptă – a fost avocat. Hank a fost poştaş. Sanderson făcea pălării simandicoase. Nu-ţi dai seama de nimic cân’ te uiţi la un tip în zilele astea.

— Ai grijă la domnul Eldridge. Poa’ să treacă p’aci cân’ bea. N-a mai fost bine de cân’ soţia şi copilu’ au murit de dizenterie, a spus Jean.

— Trebuie să fie ceva de lucru, a spus Elsa aplecându-se în faţă pe găleată.

Jeb a ridicat din umeri.

— Ne ducem în fiecare dimineaţă să căutăm. Culeg acu’ în Salinas, dacă vrei s-o apuci spre nord. Culegem fructe în nord la începutul verii. Tre’ să socoteşti preţu’ benzinii ’nainte să pleci. Dar bumbacul ne ţine.

— Nu ştiu nimic despre bumbac, a spus Elsa.

Jean a zâmbit.

— Înţeapă ca naiba să-l culegi, da’ o să te salveze. Şi copiii se descurcă.

— Copiii? Cum rămâne cu şcoala?

— Ooo, a oftat Jean. Există o şcoală. Pe drum, la doi sau trei kilometri de aici. Dar... toamna trecută a fost nevoie de toţi, chiar şi de cei mici, ca să nu murim de foame. Nu că fetele culeg prea mult, da nici nu puteam să le las aici toată ziua.

Elsa s-a uitat la cele două fetiţe. Ce făceau ele, la patru-cinci ani, toată ziua pe câmpul de bumbac? S-a grăbit să schimbe subiectul.

— Putem primi scrisori aici?

— Poşta din Welty. Ei ne ţin scrisorile.

— Bine.

Jean s-a ridicat şi şi-a îndreptat rochia. Din acel gest Elsa a avut un indiciu despre cine fusese Jean înainte de a veni în California – soţia liniştită şi respectabilă a unui fermier. Probabil că avea grijă de evenimente precum petrecerea de 4 Iulie, întocmirea de trusouri pentru miri şi strângeri de fonduri.

— Ei bine, ar trebui să pun cina pe foc. Ar fi bine să plecăm, a spus Jean.

— Nu-i aşa de rău pe cât pare, a spus Jeb. O să vezi. Du-te la biroul de ajutor din Welty cât de repede poţi. E pe drum, cam la trei kilometri depărtare. Tre’ să te înregistrezi la stat pentru ajutor. Spune-le că trăieşti aici. Noi nu ne-am înregistrat fo’ două luni, iar asta ne-a costat. Nu că-i mare ajutor, dacă...

— Nu vreau bani de la guvern, a spus Elsa, nevrând ca ei să creadă că bătuse tot drumul până acolo pentru pomană de la guvern. Vreau să muncesc.

— Daaa, a spus Jeb. Nici unu' dintre noi nu vrea să stea pe ajutorul de şomaj. Roosevelt şi programele lui noi au făcu' lucruri bune pen' muncitori, da' noi, micii fermieri şi lucrătorii de la fermă, am cam fost uitaţi. Marii plantatori au puterea în stătu' ăsta.

Jean a spus:

— Nu-ţi face griji. Puteţi învăţa să trăiţi din nimic dacă sunteţi uniţi.

Elsa spera că reuşise să zâmbească, dar nu era sigură. S-a ridicat în picioare, le-a strâns mâna şi a urmărit din priviri cum întreaga familie s-a dus înspre acel cort mic şi murdar.

— Mamă? a spus Loreda venind în spatele ei.

„Nu plânge. Să nu îndrăzneşti să plângi în faţa fiicei tale."

— E îngrozitor, a fost de părere Loreda.

— Da.

Iar acel miros oribil impregna totul. „Au murit de dizenterie." Nu era de mirare, dacă oamenii beau apa care curgea în şanţul de irigaţii şi trăiau... în felul ăla.

— O să găsesc de lucru mâine, a spus Elsa.

— Ştiu că o să găseşti, a asigurat-o Loreda.

Elsa trebuia s-o creadă.

— Asta nu e viaţa noastră. N-o voi permite.

•

Elsa a fost trezită de sunetele unei noi zile: focuri care se aprindeau, fermoare de cort descheiate, tigăi de fontă lovite de sobe, copii smiorcăindu-se, bebeluşi plângând, mame certând.

Viaţa.

Ca şi cum aceasta ar fi fost o comunitate normală, şi nu o fundătură în care se împotmoliseră acei oameni disperaţi.

Atentă să nu-şi deranjeze copiii, a ieşit din cort, a pornit un foc şi a făcut cafea cu ultima apă din bidoane.

Zeci de bărbaţi, femei şi copii traversau agale câmpul spre şosea. În lumina soarelui de răsărit, păreau bolnavi. În acelaşi timp, femeile mergeau spre şanţ şi se aplecau să ia apă, ghemuite pe plăcile de lemn aşezate de-a lungul malului noroios.

— Elsa!

Jean stătea în faţa cortului ei, pe un scaun, lângă cuptor. I-a făcut semn cu mâna Elsei.

Ea a turnat două căni de cafea, a mers la Jean şi i-a oferit una.

— Mulţumesc, a spus ea cuprinzând cana cu degetele. Tomnai ce mă gândeam să mă ridic şi să-mi torn o ceaşcă, da' după ce m-am aşezat, am rămas aşa.

— Ai dormit prost?

— Din 1931 încoa'. Tu?

Elsa a zâmbit.

— La fel.

Oamenii treceau pe lângă ele într-un flux continuu.

— Cu toţii merg să caute de lucru? a întrebat Elsa uitându-se la ceas şi văzând că era trecut puţin de ora şase.

— Daaa. Nou-veniţi. Jeb şi băieţii au plecat la patru şi nu cre' că găsesc ceva. O să fie mai bine atunci când încep să plivească şi să rărească bumbacu'. Acu plantează.

— Aha.

Jean a împins o ladă de mere spre Elsa.

— Aşază-te.

— Unde caută de lucru? N-am văzut multe ferme.

— Nu-i ca acasă. Aici fermele-s afaceri mari, mii şi mii de acri. Proprietarii abia pun picioru' pe pământ, d'apăi să muncească. Mai au şi copoii, şi guvernul de partea lor. Statului îi pasă mai mult să îngroaşe buzunarele plantatorilor, decâ' s-aivă grijă de fermieri, a spus Jean, iar apoi a făcut o pauză. Unde ţi-e bărbatu'? a întrebat-o ea pe Elsa în cele din urmă.

— Ne-a părăsit în Texas.

— Aşa s-a-ntâmplat peste tot.

— Nu-mi vine să cred că oamenii trăiesc aşa, a spus Elsa şi şi-a regretat imediat cuvintele, fiindcă Jean s-a uitat în altă parte.

— Un' putem merge la mai bine? „*OKIE*", aşa ne spun. Nu contează de un suntem. Nimeni nu ne închiriază, da', oricum, cine are bani de chirie? Poate după sezonu' de bumbac o să ai destui bani ca să pleci. Noi n-am plecat, nu cu patru copii.

— Poate că la Los Angeles...

— Aşa spunem tot timpu', da' cine ştie c-acolo e mai bine? Cel puţin aici avem slujbe la cules, a spus Jean uitându-se în sus. Ai bani să arunci pe benzină ca să pleci în altă parte?

„Nu."

Elsa nu mai putea să asculte.

— Ar fi mai bine să merg să caut de lucru. O să te uiţi şi la copiii mei?

— Bine-nţeles. Şi nu uita să te înregistrezi la stat. Diseară-ţi

fac cunoştinţă cu alte femei. Noroc, Elsa!

— Mulţumesc.

După ce a plecat de la Jean, Elsa a cărat două găleţi pline de apă infectă din şanţ şi a fiert-o în mai multe tranşe, iar apoi a strecurat-o printr-o cârpă.

Şi-a frecat faţa şi bustul atât cât a putut de bine în cortul întunecat, şi-a spălat părul şi s-a îmbrăcat într-o rochie de bumbac relativ curată. Şi-a răsucit părul ud într-o coroniţă şi a acoperit-o cu o basma.

Ăsta era cel mai bun lucru pe care-l putea face. Ciorapii de bumbac erau curaţi, dar lăbărţaţi, şi nu avea cum să-şi ascundă găurile din pantofi. Era fericită că nu avea o oglindă. Of, era una pe undeva, îngropată într-o cutie dintre cele aflate în spatele camionetei, dar nu merita să scotocească după ea.

A lăsat în cort un pahar plin cu apă curată, pentru copii, şi a verificat dacă încă dormeau.

I-a lăsat un bilet Loredei – *Caut de lucru/staţi aici/aveţi apă bună de băut în pahar* – şi a plecat la maşină.

A condus până pe drumul principal.

În faţa fiecărei ferme pe lângă care a trecut era o coadă de oameni care aşteptau să li se dea de lucru. Alţii mergeau în şir indian pe lângă drum, căutând şi ei. Tractoarele răscoleau pământul; ici şi colo se vedea câte un plug tras de cai, care ara.

După cel puţin jumătate de oră, a ajuns la un panou legat de un gard. Pe panou scria ANGAJĂM CU ZIUA.

Elsa a ieşit de pe drum şi a intrat pe o alee mărginită de flori albe. Sute de acri de recoltă verde de înălţime mică se întindeau de ambele părţi ale aleii de acces auto. Cartofi, poate.

Elsa a ajuns în faţa casei tocmai atunci când pe uşă a ieşit un bărbat care a lăsat uşa de plasă să se trântească în spatele lui. Fuma o pipă şi era bine îmbrăcat, cu pantaloni de flanel, cu o cămaşă albă, scrobită, şi cu o pălărie de fetru, care trebuie să fi costat o avere. Avea părul tuns cu precizie, la fel şi perciunii, şi mustaţa subţire.

El a venit pe partea şoferului.

— O camionetă, ha? Trebuie să fii nouă pe-aici.

— Am sosit ieri din Texas.

A evaluat-o din priviri pe Elsa, iar apoi şi-a plecat capul într-o parte.

— Du-te în direcţia aia. Soţia mea are nevoie de ajutor.

— Mulţumesc.

Elsa s-a grăbit să iasă din maşină înainte ca el să se poată răzgândi.

Un loc de muncă!

A mers repede spre casa cea mare. A intrat prin poarta unui gard de ţăruşi, iar grădina de trandafiri a învăluit-o cu un miros care i-a adus aminte de copilărie; apoi a urcat câteva trepte până la intrarea principală şi a bătut la uşă.

A auzit sunetul unor pantofi cu toc pe parchet.

Uşa s-a deschis şi a apărut o femeie grăsuţă, îmbrăcată într-o fustă modernă, cu crăpătură pe-o parte, şi într-o bluză cu fundă de mătase la baza gâtului. Buclele platinate, aranjate cu atenţie şi lungi până la bărbie îi erau pieptănate de-o parte şi de alta a feţei.

Femeia s-a uitat la Elsa şi a făcut un pas în spate. A adulmecat-o elegant, iar apoi şi-a acoperit nasul cu o batistă.

— Ajutorul nostru de la fermă este cel însărcinat să vadă ce vor vagabonzii.

— Soţul... bărbatul cu pălăria de fetru a spus că aveţi nevoie de ajutor cu treburile casei.

— Aha.

Elsa era acut conştientă de aspectul jerpelit pe care-l avea. Tot efortul pe care îl făcuse ca să se prezinte bine la muncă nu însemna nimic pentru acea femeie.

— Urmează-mă.

Interiorul casei era grandios: uşi de stejar, aplice de cristal, ferestre cu şprosuri, care transformau câmpurile verzi de afară într-un caleidoscop de culori. Covoare orientale groase, măsuţe de mahon sculptat.

În cameră a intrat o fetiţă cu bucle în genul lui Shirley Temple, care îi jucau în jurul feţei. Purta o rochie cu buline şi pantofi negri de lac.

— Mami, ce vrea femeia asta murdară?

— Nu te apropia prea mult, draga mea. Transmite boli.

Fetiţa a căscat ochii. S-a dat în spate.

Elsei nu-i venea să creadă ce auzea.

— Doamnă...

— Nu-mi vorbi decât dacă îţi pun o întrebare directă, a spus femeia. Poţi freca podelele. Dar ai grijă, să nu te prind că te sustragi de la datorie şi o să-ţi verific buzunarele înainte să

pleci. Şi nu atinge nimic în afară de apă, găleată şi perie.

Capitolul 20

Loreda s-a trezit din cauza mirosului. Cu fiecare inspiraţie, şi-a amintit că îşi petrecuseră noaptea în ultimul loc din lume în care ar fi vrut să se afle.

A stat în pat cât de mult a putut, ştiind că lumina zilei avea să-i înfăţişeze nişte imagini pe care nu-şi dorea să le vadă, dar, până la urmă, aroma de cafea a împins-o de la spate. S-a ridicat încetişor de lângă Ant, care a mormăit ceva, după care şi-a pus peste rochie un pulover găurit.

Şi-a încălţat pantofii şi a deschis fermoarul cortului, aşteptându-se să-şi găsească mama lângă foc, aşezată pe o găleată întoarsă cu susul în jos, bând cafea. Dar nici mama, nici camioneta nu erau acolo. A găsit, în schimb, un pahar cu apă şi bileţelul pe care i-l lăsase mama.

Loreda s-a uitat la drum, pe deasupra terenului plat, maro, plin de urme de paşi, de cauciucuri, de corturi şi de automobile. Câmpul – probabil că cincizeci de acri în total – găzduia o sută de corturi şi zeci de maşini care deveniseră locuinţe. A văzut cocioabe care fuseseră improvizate din bucăţi de metal şi din plăci de lemn. Femeile mergeau prin acea tabără mânând de la spate copii zdrenţăroşi, în timp ce o droaie de câini alergau, lătrând după mâncare sau atenţie. Oamenii trăiau aici de mult timp, suficient de mult ca să întindă sârme de rufe şi să creeze curţi pline de resturi. Nimeni nu ar fi *vrut* să trăiască în felul ăsta, şi totuşi o făceau. Marea Recesiune.

Pentru prima dată, a înţeles. Nu era vorba doar despre bancherii care fugeau cu banii oamenilor, sau despre un cinematograf care-şi închidea porţile, sau despre oamenii care stăteau la coadă ca să primească mâncare pe gratis.

Vremurile grele însemnau sărăcie. Nu existau locuri de muncă. Nu aveai încotro s-o apuci.

Jean a ieşit din cortul ei şi i-a făcut semn cu mâna Loredei.

Loreda s-a dus la ea, simţindu-se ciudat de bucuroasă că avea un adult pe aproape.

— Hei, doamnă Dewey, a spus ea.

— Mama ta a plecat cam acum o oră ca să caute de lucru.

— Mama n-a avut niciodată o slujbă adevărată.

Jean a zâmbit.

— Ai vorbit ca un adolescent. Totuşi, nu contează. Experienţa, adică. Munca de aici e la câmp cel mai des. Nu ne angajează în localuri, magazine sau ceva de genul ăsta. P-astea le vor pentru ei.

— E greşit.

Jean a ridicat din umeri, ca şi cum ar fi spus: „Şi ce contează?”

— Dacă vremurile sunt grele şi locurile de muncă sunt puţine, oamenii îi învinuiesc pe cei care vin de-afară. E natura umană. Ş-acum la naiba, ăştia suntem noi. În California erau mexicanii înainte, şi mai ’nainte chinezii, cred.

Loreda s-a uitat la câmpul pe care erau împrăştiate deşeuri.

— Mama mea nu renunţă niciodată, a spus ea. Dar poate că de data asta ar trebui. Am putea merge la Hollywood. Sau la San Francisco.

Loreda ura faptul că îi tremura vocea pe când rostea acele cuvinte. Dintr-odată, a început să se gândească la tatăl ei, la Stella, la bunici şi la fermă. Acum îşi dorea mai mult decât orice să fi fost acasă, s-o aibă alături pe bunica ei care s-o îmbrăţişeze pe neaşteptate, după cum îi stătea în obicei, şi să-i dea câte un mic dar.

— Vino aici, iubito, a spus Jean deschizându-şi braţele.

Loreda s-a dus la ea şi s-a lăsat îmbrăţişată, surprinsă fiind de cât de mult o ajuta asta, chiar din partea unui străin.

— Va trebui să te maturizezi, cred, a spus Jean. Probabil că mama ta vrea să fii tânără, dar au zburat zilele alea.

Loreda şi-a reţinut lacrimile. Nu voia să se maturizeze, şi cu siguranţă nu într-un loc ca acela.

Şi-a ridicat privirea la faţa blândă şi tristă a lui Jean.

— Deci, ce-ar trebui să fac?

— Mai întâi, du-te la şanţ ca să cari multă apă. Tre’ s-o fierbi şi s-o strecori înainte s-o beţi, fii atentă. O să-ţi dau nişte tifon. Ai ajuta-o pe mama ta dacă ai spăla rufe.

Loreda a lăsat-o pe Jean stând în faţa cortului, iar ea a luat două găleţi pe care le-a cărat până la şanţ. Acolo era deja o coadă de femei ghemuite de-a lungul malului sau pe plăcile de lemn, stând în apa maro ca să spele haine. Copiii se jucau la

marginea apei murdare.

Loreda a umplut ambele găleţi cu apa aceea respingătoare şi le-a cărat înapoi la cort. A trecut pe lângă o familie cu şase membri, care locuia într-o colibă făcută din tablă şi bucăţi de lemn.

Ajunsă înapoi la cort, l-a găsit acolo pe Ant, care se sculase şi stătea în ţărână. În mod evident, plânsese.

— Toată lumea m-a părăsit, s-a smiorcăit el. Credeam...

— Îmi pare rău, a spus Loreda punând găleţile jos.

Ant a sărit în picioare şi i s-a aruncat în braţe. Loreda l-a ţinut strâns.

— M-am speriat.

— Şi eu, Antsy, a spus Loreda, la fel de alinată de îmbrăţişare ca şi el.

Atunci când s-a retras, lui Ant îi dispăruseră lacrimile şi îi revenise zâmbetul.

— Vrei să ne jucăm cu mingea? Am mingea de baseball pe aici, pe undeva.

— Nu. Tre’ să fierb apa asta şi să pregătesc micul dejun. Apoi spălăm haine.

— Mama nu ne-a zis să facem asta, s-a plâns Ant.

— Trebuie să ajutăm.

Ant s-a uitat brusc în sus.

— Se întoarce, nu-i aşa?

— Se întoarce. Caută de lucru ca să ne putem muta.

— Aha, ce bine! Crezi c-o să găsească?

— Sper că da.

După micul dejun insipid, alcătuit din cereale de grâu, Loreda a spălat vasele şi a aşezat totul înapoi în cutii, care erau pregătite să fie puse la loc atunci când se întorcea camioneta. În felul ăsta ar fi putut pleca din locul ăla împuţit în secunda în care se întorcea mama.

•

Înainte de ora douăsprezece, pe Elsa începuseră s-o doară degetele şi avea mâinile roz de la decolorant şi sodă. Curăţase podelele bucătăriei, ale locului de luat masa şi ale salonului, după care frecase lemnul cu ulei cu aromă de lămâie până când plăcile începuseră să strălucească. Dăduse jos de pe rafturi zeci de cărţi legate în piele şi şterse praful în spatele lor, incapabilă să se abţină din a mirosi pielea, hârtia, chiar de a citi

un rând sau două.

Viaţa ei de cititor părea de mult apusă.

După ce a terminat de curăţat, a scufundat două găini grăsuţe în apă fiartă şi le-a jumulit, în timp ce îi lăsa gura apă la gândul puiului fript. O oră mai târziu, a cărat rufele ude afară şi le-a trecut prin storcător, învârtind manivela până când umerii au început să-i pocnească din cauza mişcării. A făcut toate astea sub privirea vigilentă a doamnei casei, care nu i-a oferit Elsei nicio pauză de masă, un pahar de apă sau vreo recomandare.

— Asta e, deci, a spus femeia de cum a trecut de ora cinci, în timp ce Elsa era din nou în bucătărie, călcând o cămaşă bărbătească. Ai terminat.

Elsa a pus încet fierul de călcat jos şi a oftat uşurată. Era însetată şi moartă de foame.

— Am observat că dulapul ar putea fi organizat mai bine, doamnă...

— Să ne atingi mâncarea? Bineînţeles că nu. Criminalitatea e la cote înalte aici de când cei ca tine ne-au invadat. Şcolile ne sunt pline de copiii voştri murdari.

— Doamnă, cu siguranţă, ca un bun creştin, trebuie...

— Cum *îndrăzneşti* să-mi pui la îndoială credinţa? Afară! a spus ea, aţintindu-şi degetul spre uşă. Şi să nu te mai întorci. Mexicanii lucrează mai bine decât voi, *okie* împuţiţi ce sunteţi! Nu sunt impertinenţi şi nu rămân în oraş după ce se culege recolta. N-ar fi trebuit să-i deportăm.

Elsa era prea obosită şi descurajată ca să se certe. Măcar găsise de lucru. Banii din acea zi erau un început. Trebuia să vadă lucrurile în felul ăsta. A spus:

— Bine, doamnă, şi a aşteptat să fie plătită.

— Ce? a spus femeia, încrucişând braţele.

— Plata mea.

— A, da.

Femeia şi-a băgat mâna în buzunar şi a scos nişte monede pe care le-a pus în palma întinsă a Elsei.

Patru monede de zece cenţi.

— Patruzeci de cenţi? a întrebat Elsa. Pentru zece ore?

— Vrei să-i iau înapoi? Aş putea să-i spun soţului meu cât de nedisciplinată ai fost.

Patruzeci de cenţi.

Elsa a plecat şi a împins uşa, lăsând-o să se trântească în

urma ei. S-a urcat în camionetă şi a demarat, încercând să nu intre în panică.

Patruzeci de cenţi pentru o zi de lucru.

Acum ştia de ce oamenii din camping mergeau pe jos ca să caute de lucru. Benzina era deja un lux pe care nu şi-l mai permitea.

Avea de gând ca a doua zi să li se alăture oamenilor care plecau din campingul de pe malul şanţului înainte de răsărit, cu speranţa de a găsi ceva de lucru la câmp. Trebuia să se fi plătit mai bine de-atât.

Dar blestemată să fie dacă şi-ar fi pus copiii să muncească la câmp. Aveau să se ducă la şcoală şi să înveţe carte.

Pe drumul principal, a văzut un bărbat subţire, cu umerii aplecaţi, lăsaţi a înfrângere, care ducea cu el un rucsac zdrenţuit. Părul negru îi atârna în şuviţe murdare de sub o pălărie găurită. Avea numai un pantof în picioare.

Nu se poate, şi totuşi...

A încetinit mersul maşinii şi a dat geamul jos. Nu era soţul ei, bineînţeles.

— Ai nevoie să te duc undeva, prietene? a întrebat ea.

Bărbatul s-a uitat într-o parte. Pielea de pe faţă îi era foarte întinsă peste oasele ascuţite. Avea obrajii scobiţi.

— Nu. Mulţam, totuşi. N-am unde să mă duc şi m-am obişnuit cu ritmul în care merg pe jos.

Elsa s-a uitat lung la el, gândindu-se: „Daaa, niciunul dintre noi n-are unde să meargă”, după care a oftat şi a apăsat pe pedala de acceleraţie.

•

În ziua aceea, în tabără, Loreda a învăţat despre flexibilitatea timpului. Până atunci păruse ceva pe care te puteai baza, ceva fundamental. Chiar şi în vremurile în care avusese inima frântă – pe când îşi pierduse tatăl, prietena cea mai bună, sau în timpul bolii lui Ant – timpul o alina cu natura lui imuabilă. „Timpul vindecă toate rănile”, îi spuneau oamenii, subliniind blândeţea esenţială a acestuia. Loreda ştia că, de fapt, unele răni se adânceau în timp; totuşi, putea să se bazeze pe imuabilitatea lui. Soarele răsărea şi apunea în fiecare zi; între acele momente erau treburile casei, mesele, reperele unui program zilnic.

Aici, înecat în suferinţă, timpul abia se târa.

Nu aveai nimic de făcut şi nicăieri unde să te duci. Nu putea

să-l lase singur pe Ant şi să plece la vânătoare de porumbei sau de iepuri. În loc de asta, ea şi fratele ei stăteau pe salteaua de campanie plină de cocoloaşe, iar Loreda citea cu voce tare *Vrăjitorul din Oz.* Dar cartea, cu tornada îngrozitoare din Kansas, nu mai era atât de grozavă precum fusese, acum când stăteai într-un loc ce arăta ca o zonă calamitată. De fapt, Loreda se gândea că s-ar fi putut să le provoace amândurora coşmaruri.

Abia trecuse de ora cinci şi jumătate, când Loreda a auzit huruitul familiar al camionetei lor. L-a dat pe Ant la o parte şi a sărit din pat.

Afară, pe drumul plin de şanţuri, o mulţime de oameni veneau spre tabără.

Mama ei a tras maşina lângă cort şi a parcat. Loreda a aşteptat cu nerăbdare ca ea să oprească motorul şi să coboare din maşină. După ce asta s-a întâmplat în cele din urmă, Elsa a rămas acolo, aplecată de spate şi cu un aer obosit. Părea înfrântă.

— Mamă?

Elsa s-a îndreptat repede şi a zâmbit, dar Loreda a văzut că acel zâmbet era o minciună. Înfrângerea care se oglindea în ochii albaştri ai mamei era înfricoşătoare.

— Am spălat rufele şi am înmuiat fasolea, a spus Loreda, dorindu-şi brusc s-o aibă pe mama ei înapoi, pe femeia care era precum un cal de povară ce mergea cu toată forţa înainte, care nu plângea niciodată şi nici nu abandona, căreia nu-i era niciodată frică. Putem pleca după cină.

— Am găsit de lucru azi, a spus mama. Am muncit toată ziua pentru patruzeci de cenţi.

— Patruzeci de cenţi? Asta nu e suficient pentru...

— Ştiu.

— Patruzeci de *cenţi*?

— Acum ştim cu ce ne confruntăm, Loreda. Nu putem cheltui bani pe cazare sau pe benzină.

— Stai. Ai promis că stăm o singură zi.

— Ştiu, a răspuns mama. Am greşit. Încă nu putem pleca nicăieri. Trebuie să câştigăm bani, nu să continuăm să cheltuim.

— Vrei să stăm aici? *Aici*?

Loreda a simţit cum oroarea îi creştea şi i se transforma într-o furie tumultuoasă, terifiantă, îndreptată spre mama ei. În adâncul sufletului, ştia că nu era corect, dar nu putea face nimic

ca s-o oprească.

— Nu. *Nu*!

— Îmi pare rău. Nu ştiu ce altceva să fac, a spus Elsa.

— Ai minţit. La fel ca el. Toată lumea minte...

Mama a tras-o pe Loreda în braţele ei. Ea s-a luptat ca să se elibereze, dar mama a apucat-o repede şi a strâns-o tare, până când Loreda a cedat, s-a aplecat în faţă şi a plâns.

— Am vorbit cu Jean. Sezonul de cules bumbac ar trebui să fie perioada în care putem strânge bani ca să ne plătim facturile. Dacă suntem foarte atenţi şi economisim fiecare bănuţ, poate că vom reuşi să plecăm în decembrie.

Loreda s-a retras, simţindu-se agitată şi nesigură. Furioasă.

— Putem să ne întoarcem în Texas? Avem destui bani pentru benzină.

— Doctorul a spus că plămânii lui Ant se vindecă în cel puţin un an de zile. Îţi aminteşti cât de bolnav a fost.

— Dar la început a refuzat să poarte masca de gaze. Poate că acum...

— Nu, Loreda. Nu avem opţiunea asta, a spus Elsa dându-i Loredei părul la o parte de pe faţă cu o mişcare blândă. Am nevoie să mă ajuţi cu Ant. El nu va înţelege.

— *Eu* nu înţeleg. Suntem în America. Cum poate să ni se întâmple aşa ceva?

— Vremuri grele, a spus Elsa.

— Asta-i o minciună nenorocită.

— Nu vorbi urât, Loreda, a spus mama, obosită.

Apoi s-a dus la maşină, a urcat în benă şi a început să despacheteze soba neagră şi îngustă, pe care Rose şi Tony o folosiseră pe vremea când locuiau în bordei, cu ani în urmă, înainte să construiască ferma.

Loreda ura din tot sufletul ideea de a despacheta acea sobă. O sobă însemna o casă; însemna că locuieşti undeva, că te instalezi, îşi imaginaseră această sobă încălzind noua lor casă. Cu un suspin, Loreda s-a urcat alături de mama ei şi a desfăcut chingile, împreună, opintindu-se, au scos soba grea din camionetă şi au aşezat-o pe iarba presărată cu buruieni din faţa cortului. Găleţile şi un spălător de metal erau aşezate alături.

— Minunat, a spus Loreda.

Acum arătau ca toţi ceilalţi oameni săraci şi disperaţi care locuiau în corturi pe acel teren urât.

— Daaa, a spus mama.

Nu mai era nimic de spus.

Au intrat în cort, unde Ant era aşezat pe bucata de pământ de lângă saltea, jucându-se cu soldăţeii lui.

— Mamă, te-ai întors!

Loreda a văzut faţa crispată de durere a mamei ei.

— Întotdeauna o să mă întorc. Voi doi sunteţi viaţa mea. Bine? Să nu vă fie niciodată teamă că n-o să mă întorc.

•

În noaptea aceea, Elsa a stat trează multă vreme după ce copiii şi-au spus rugăciunile şi au adormit de-o parte şi de alta a ei. Luna lumina pânza pereţilor, aducând strălucire micului interior. Atentă să nu-i deranjeze pe copii, a găsit o bucată de hârtie şi un creion şi s-a ridicat ca să scrie.

Dragă Tony şi Rose,

Salutări din California!

După un drum extenuant, care a fost mai distractiv decât se aştepta oricare dintre noi, am ajuns în valea San Joaquin. Este un loc frumos. Munţi. Recoltele cresc verzi şi pământul este bogat...

Cortul nostru se află în apropierea unui râu. Ne-am împrietenit cu nişte oamenii din Sud. Copiii sunt entuziasmaţi să înceapă şcoala mâine. Cum e situaţia la voi?

Puteţi să ne scrieţi post-restant la Oficiul Poştal din Welty, California.

Rugaţi-vă pentru noi, aşa cum ne rugăm şi noi pentru voi.

Cu dragoste,

Elsa, Loreda şi Ant

În dimineaţa următoare, Elsa s-a trezit înainte de răsărit şi a început să care apă ca s-o pună la fiert pe sobă.

În întuneric, fumul plutea de la un cort la altul; auzea clinchetul găleţilor de apă care erau umplute şi sfârâitul grăsimii care sărea în tigăile de fontă. Apoi, oamenii s-au îndreptat spre şosea. Bărbaţi, femei, copii.

La ora şapte, Elsa i-a trezit pe copii, i-a îmbrăcat şi i-a scos din cort, unde i-a hrănit cu nişte terci (nu suficient, dar acum ştia că trebuia să economisească fiecare penny) şi a folosit apa

proaspăt fiartă, filtrată şi răcită ca să îi spele pe cap şi pe faţă. Le era foarte recunoscătoare că spălaseră rufe în ziua precedentă.

Ant a încercat să se elibereze.

— De ce tre' să fiu curat?

— Pentru că azi e prima ta zi de şcoală, a spus Elsa.

— Ura! a exclamat Ant, sărind în sus şi-n jos.

Loreda a făcut un pas în spate.

— Spune-mi că glumeşti.

— Educaţia e totul, Loreda. Ştii şi tu. O să fii primul membru al familiei Martinelli care merge la facultate.

— Dar...

— Niciun „dar". Vremurile grele nu durează la nesfârşit. Educaţia durează, iar voi sunteţi în urmă cu lecţiile zilele astea. Grăbiţi-vă. Avem un drum lung în faţa noastră.

— Şi cum să merg la şcoală fără pantofi? a întrebat Ant. Te-ai gândit la asta?

Elsa l-a privit îngrozită pe fiul ei. Cum, pentru numele Domnului, putuse să uite acel detaliu semnificativ?

— Eu... noi..., a îngăimat ea.

— Elsa?

S-a întors şi a văzut-o pe Jean care venea spre ea, ţinând în mână o pereche de pantofi de băiat scâlciaţi şi găuriţi.

— Te-am văzut cărând apă. M-am gândit că îi pregăteai pe copii pen' şcoală, a spus Jean.

— Am uitat că fiul meu nu are pantofi. Cum aş putea...

Jean a atins-o pe umăr şi i l-a strâns puţin, ca s-o încurajeze.

— Facem ce putem, Elsa. Uite, pantofii ăştia au fost ai lui Buster. I-au rămas mici. Mi-i dai înapoi după ce îi rămân mici şi lui Ant.

Elsa nu găsea cuvinte ca să-şi exprime recunoştinţa. Acea generozitate era pur şi simplu minunată, venită din partea cuiva care avea atât de puţin.

— În felul ăsta ne descurcăm, a spus Jean în timp ce o bătea pe Elsa pe braţ.

— Mu... mulţumesc.

— Şcoala e la un kilometru şi jumătate de noi, a spus Jean făcând semn cu capul spre sud. Cei de acolo nu sunt prea primitori.

— Aş spune că deocamdată lucrul ăsta e valabil pentru tot

statul, a fost de părere Elsa.

— Daaa. După ce-i laşi la şcoală, ai face bine să mergi să te-nregistrezi la stat. Biroul de ajutor e spre nord, cam la trei kilometri, în Welty. Tre' să ştie că eşti aici.

Ajutor.

Stomacul Elsei s-a contractat atunci când s-a gândit la asta. A clătinat din cap.

— Deci, şcoala la sud şi, după aceea, înapoi spre nord trei kilometri de aici până în oraş. Am înţeles.

Elsa i-a dat pantofii lui Ant şi s-a bucurat văzând cât de fericit a fost.

— Bine, familia Martinelli, a spus ea în timp ce-i lega şireturile. Haideţi!

Au mers până la drumul principal şi au luat-o spre sud, alăturându-se unui grup de copii care mergeau în aceeaşi direcţie. Erau în jur de nouă copii, cu vârste cuprinse între şase şi zece ani. Loreda era cel mai mare copil din grup. Elsa era singurul adult.

Un autobuz şcolar cu botul turtit a trecut pe lângă ei, împroşcând cu pietricele şi ridicând praf. Nu se oprea pentru copiii migranţi.

Au trecut pe lângă un spital regional, cu o ambulanţă cenuşie parcată în faţă, şi, în sfârşit, au ajuns la şcoală. Iarba verde şi copacii îi confereau acesteia un aer primitor. O mulţime de copii râdeau, stăteau de vorbă şi mişunau prin curte. Erau curaţi şi bine îmbrăcaţi. Copiii migranţi se mişcau ţeapăn, încet, în linişte, printre ei.

— Uită-te la ei, mamă, a spus Loreda. Haine noi.

Cu un deget, Elsa i-a ridicat bărbia Loredei şi a văzut lacrimile adunându-se în ochii fiicei ei.

— Ştiu ce simţi, dar să nu îndrăzneşti să plângi, a spus Elsa. Nu pentru asta, nu după tot ceea ce ai îndurat ca să ajungi aici. Eşti o Martinelli şi eşti la fel de bună ca oricine din California.

Apucându-şi copiii de mână, a traversat curtea pe sub steagul american care flutura în vânt.

Înăuntru, holurile erau pline de copii. Elsa a observat privirile care li se aruncau şi felul în care copiii mai bine îmbrăcaţi îi evitau. La avizier erau pliante care anunţau excursii, evenimente şcolare şi următoarea şedinţă a Consiliului Părinţilor.

Elsa a intrat în primul birou pe care l-a văzut. Împreună cu copiii ei, s-a oprit în faţa unui ghişeu lung pe care trona o plăcuţă cu inscripţia: BARBARA MOUSER, ADMINISTRAŢIE.

Elsa şi-a dres vocea.

— Mă scuzaţi?

Femeia aşezată la un birou din spatele ghişeului şi-a ridicat privirea din hârtii.

— Am venit ca să îmi înregistrez copiii la şcoală.

Femeia a oftat din greu şi s-a ridicat în picioare. Era îmbrăcată cu o rochie albastră, drăguţă, strânsă cu o curea din material textil. Purta ciorapi de mătase şi era încălţată o pereche de pantofi maro, decenţi. Elsa a observat că avea unghiile îngrijite şi că obrajii îi erau rotunzi şi frumoşi.

Femeia s-a dus la ghişeu, pe partea cealaltă faţă de Elsa şi de copii.

— Aţi adus carnetele de note? Hârtii de transfer? Dosare de la şcoală?

— Am plecat în grabă. Vremurile acasă erau cam...

— Grele pentru voi, *okie.* Da.

— Suntem din Texas, doamnă, a spus Elsa.

— Cum îi cheamă?

— Loreda şi Anthony Martinelli. Lui Anthony îi spunem...

— Adresa?

Elsa nu ştia cum să răspundă la întrebare.

— Noi... ăăă...

Femeia a întors capul şi a ţipat:

— Domnişoară Guyman, veniţi aici! Vagabonzi. *Okie.*

— Suntem din Texas, a spus Elsa cu fermitate.

Femeia a împins o bucată de hârtie spre Elsa.

— Ştii să scrii şi să citeşti?

— O, pentru numele Domnului, bineînţeles că da!

— Numele şi vârstele, a spus ea întinzându-i Elsei un stilou.

În timp ce Elsa scria numele copiilor, la ghişeu a apărut o femeie mai tânără, îmbrăcată într-o uniformă albă şi apretată de asistentă şi cu bonetă pe cap. Asistenta a mers la copii şi a început s-o caute pe Loreda în cap.

— Nu are păduchi, a spus ea. Nici febră... încă. Ce vârstă are fetiţa? Unsprezece?

— Treisprezece, a răspuns Elsa.

— Ştie să citească?

— Bineînţeles. E foarte bună la carte.

Asistenta i-a verificat părul lui Ant.

— Bine, a spus ea în cele din urmă. Majoritatea celor ca voi lucrează la câmp de la vârsta de unsprezece ani. Mă mir că fiica ta a venit la şcoală.

— Cei *ca noi* sunt americani muncitori care au dat de vremuri grele, a spus Elsa.

— Urmaţi-mă, a spus doamna Mouser. Nu prea de aproape.

Elsa şi copiii au urmat-o pe femeie, care s-a oprit la capătul holului.

— Băiatul. Aici. Intră!

Ant s-a agăţat de mâneca Elsei şi s-a uitat în sus la ea.

— Eşti bine, a spus Elsa.

El a dat din cap, implorând din priviri să fie scutit de acea situaţie.

— Du-te! l-a îndemnat Elsa.

Ant a oftat adânc. Umerii i s-au lăsat. Cu o fluturare anemică de mână, a deschis uşa, după care a dispărut în sala de clasă aglomerată.

— Nu vă mai mocăiţi, a spus administratoarea, mergând în faţă.

Elsa a trebuit să se forţeze să meargă în continuare. Loreda mergea aproape de ea.

La ultima uşă, marcată cu numărul şapte, administratoarea s-a oprit.

— Tu, i-a spus Loredei. Intră! Vezi alea trei bănci din colţul din spate? Stai într-una dintre ele. Nu atinge pe nimeni şi nimic. Şi, pentru numele Domnului, nu tuşi!

Loreda s-a uitat la Elsa.

— Eşti la fel de bună ca oricine altcineva, a spus Elsa.

Loreda a deschis uşa clasei.

Elsa a văzut felul în care copiii curaţi şi bine îmbrăcaţi au chicotit uitându-se la fiica ei. Câteva fete chiar s-au îndepărtat de Loreda în timp ce trecea pe lângă ele. Un băiat cu părul roşu s-a ţinut de nas şi câţiva dintre ei au râs.

Elsa a avut nevoie de toată puterea ei ca să întoarcă spatele uşii închise şi să plece.

•

Elsa a ieşit în drumul principal şi a cotit-o spre nord. La intersecţia cu drumul care ducea spre tabăra de pe malul

şanţului de irigaţii, a continuat să meargă înainte. În cele din urmă a ajuns într-un orăşel bine îngrijit, cu un panou în formă de floare de bumbac care îi ura bun-venit în Welty, California. Strada Principală ţinea cale de patru cvartale; Elsa a văzut un cinematograf dezafectat, o primărie cu coloane în faţă şi un rând de magazine. A mers de la un magazin la altul, fără să vadă panouri pentru angajare în vitrine.

Biroul de ajutor de stat era în afara Străzii Principale, îngrămădit într-o piaţă plină de bănci şi de copaci înfloriţi. În faţa lui era un rând lung de oameni care aşteptau să intre.

Elsa s-a aşezat la rând. Oamenii nu se uitau unii la alţii şi nici nu vorbeau între ei.

Ea a înţeles. Putea să-şi dea seama, după expresiile distante şi dure ale femeilor şi bărbaţilor din jurul ei, că cereau ajutor fiindcă nu aveau încotro. Şi că le era jenă să ceară ajutor de la guvern. De fapt, de la oricine. Ca şi ea, oamenii aceia îşi câştigaseră întotdeauna existenţa. Nu se bazaseră pe guvern pentru pomană.

Ca o binecuvântare, Elsa a avut mintea complet goală câtă vreme a stat la coadă.

În sfârşit, i-a venit rândul. Un funcţionar în costum maro, cu o cravată îngustă peste cămaşa albă, apretată, era aşezat sub o copertină provizorie. Avea pe cap o pălărie maro cu boruri, care stătea înclinată.

— Ai venit pentru ajutor? a întrebat el uitându-se în sus şi bătând tactul cu pixul.

— Nu. O să găsesc de lucru. Dar mi s-a spus că trebuie să mă înregistrez. Pentru orice eventualitate.

— Bun sfat. Aş vrea ca mai mulţi oameni să-l ia în seamă. Numele?

— Elsinore Martinelli.

Bărbatul a scris ceva pe un carton roşu.

— Vârsta?

— Doamne, a spus ea râzând nervos. Treizeci şi nouă luna viitoare.

— Soţ?

Elsa a făcut o pauză.

— Nu.

— Copii?

— Loreda Martinelli, treisprezece, Anthony Martinelli, opt.

— Adresa?

— Ăăă...

— Marginea drumului, a spus el scoţând un oftat. În zonă?

— Cam la trei kilometri distanţă de aici.

Funcţionarul a clătinat din cap.

— Tabăra Squatter de lângă şoseaua Sutter. Când aţi ajuns în California?

— Acum două zile.

Tânărul a scris ceva pe carton, apoi s-a uitat în sus.

— Ţinem evidenţa tuturor oamenilor care intră la noi în stat. Data de intrare este considerată ziua în care te înregistrezi, nu cea în care ai ajuns propriu-zis. Nu primeşti ajutor de la stat până când nu devii rezident, ceea ce se consideră că eşti după ce ai locuit în acest stat timp de un an. Întoarce-te pe data de 26 aprilie...

— Un an? a întrebat Elsa încruntându-se. Dar... am auzit că nu se găseşte de lucru în timpul iernii. Oamenii nu au nevoie de ajutor atunci?

Bărbatul s-a uitat la ea cu milă.

— Agenţii federali o să vă dea nişte ajutoare. Produse, de bază. O dată la două săptămâni, a spus el înclinându-şi capul. Coada la biroul lor e acolo...

Elsa s-a întors şi a văzut în stradă o coadă şi mai lungă.

— Ce sunt produsele de bază?

— Fasole. Lapte. Pâine. Mâncare.

— Deci toţi oamenii ăia stau la coadă la mâncare?

— Da, doamnă.

Elsa a simţit o compasiune profundă pentru femeile de la coada aceea, slabe ca nişte beţe de chibrit şi având capetele plecate de ruşine.

— Asta nu sunt eu, a spus ea în şoaptă. Pot să-mi hrănesc copiii.

„Deocamdată”.

Capitolul 21

La sfârşitul zilei de şcoală, Elsa îşi aştepta copiii lângă catargul steagului. A simţit un val de ameţeală şi şi-a dat seama

că uitase să-şi împacheteze mâncare de dimineaţă. După ce s-a înscris pentru ajutor, a petrecut multe ore mergând prin oraş în căutarea unui loc de muncă. Nu i-a luat mult să realizeze că niciun proprietar de magazin sau de restaurant nu ar fi angajat pe cineva care arăta atât de sărac şi de jerpelit ca ea.

Clopoţelul a sunat; copiii au început să iasă din clădire. Uşile autobuzului şcolii s-au deschis ca să-i primească pe unii dintre elevi.

Elsa i-a văzut venind pe Ant şi pe Loreda.

Ant avea un ochi învineţit şi gulerul rupt.

— Anthony Martinelli, ce s-a întâmplat? a întrebat Elsa.

— Nimica.

Elsa l-a îmbrăţişat.

— Mă sufoci, a spus el, încercând să se elibereze.

Elsa s-a forţat să-i dea drumul, iar Ant s-a tras. A luat-o înainte, cu punga goală de mâncare mototolită în mână.

— Ce s-a întâmplat, Loreda?

— Un elev de clasa a cincea i-a spus că e un *okie* ignorant. Ant i-a spus să-şi retragă cuvintele şi pentru că ăla n-a vrut, Ant l-a lovit. Copilul a lovit la rândul lui.

— O să vorbesc...

— Profesorii ştiu, mamă. A venit directorul şi a spus că băiatul n-ar fi trebuit să-l lovească pe Ant fiindcă suntem purtători de boli. A spus: „Ştii bine că nu trebuie să-i atingi, Johnson”.

— Are opt ani, a şoptit Elsa.

Loreda n-a răspuns.

— O să vorbesc cu el despre ce înseamnă să întorci şi celălalt obraz, a spus Elsa.

Era singurul lucru la care se putea gândi. Ce ştia ea despre bătăile din curtea şcolii sau despre ce-ţi trebuia ca să devii bărbat?

În faţa lor, Ant mergea pe marginea drumului, arătând mic. Vulnerabil. Puţinele maşini care au trecut pe lângă ei au ridicat praful şi i-au claxonat ca să se dea la o parte.

— Ce-ar fi să-l înveţi să lovească un băiat mai mare în zona intimă?

— Nu o să-l învăţ pe fiul meu să lovească un alt băiat în... acea zonă.

— Minunat! Învaţă-l atunci cum să pregătească o compresă cu gheaţă. Lasă-l să devină sac de box. Învaţă-l că întotdeauna o să

trăim aşa.

— O, Loreda. Ştiu cât de rău este...

— Ştii? Au mâncat friptură de pui şi felii de plăcintă cu fructe la prânz, mamă. Unul dintre ei a avut ceva ce se numeşte Twinkie. Mirosea atât de bine încât am scos un sunet din neatenţie, iar câteva fete au râs de mine. Una a spus: „Uitaţi-vă la ea, mănâncă un cartof”, iar alta a spus: „Probabil că l-a furat”.

— Genul ăsta de fete, care cred că e amuzant să râzi de nenorocul altcuiva, sunt neimportante. Sunt ca nişte fire de praf pe puricii de pe fundul unui câine.

— E dureros.

— Da, a spus Elsa amintindu-şi că la şcoală i se spunea „Elsa-las-o-baltă”. Ştiu.

Atunci când, în sfârşit, au cotit spre tabăra de pe malul şanţului de irigaţii, Elsa l-a strigat pe Anthony. El s-a oprit şi a aşteptat-o.

— Tata m-ar fi tăbăcit pentru că m-am bătut?

— Pentru că te-ai apărat? Nu. Dar hai ca de-acum să ne batem în cuvinte, bine?

— Daaa. Bine. Cum e dacă spun: „Du-te-n mă-ta”?

Elsa aproape că a izbucnit în râs.

— Nu, Ant. N-o să spui asta.

Lui Ant i-au căzut umerii.

— O să iau bătaie iar. Ştiu.

— O să ia, a spus Loreda cu un suspin.

Singurul lucru la care s-a putut gândi Loreda a fost: „Cu toţii vom lua”.

•

În seara aceea, după o cină alcătuită din tocană de cartofi cu şuncă, Elsa l-a băgat pe Ant în pat. Niciunul dintre ei nu a spus mare lucru în timp ce mâncau. Loreda a ieşit din cort imediat după masă, spunând că nu putea suporta atmosfera sufocantă. Elsa l-a culcat pe Ant şi a stat cu el.

— O să fie mai bine, mamă, nu-i aşa? a spus el când şi-a terminat rugăciunile.

— Sigur că va fi.

Elsa l-a mângâiat pe cap şi şi-a trecut degetele prin părul lui până când el a adormit.

Apoi s-a dat jos din pat şi l-a privit.

Vânătaia din jurul ochiului era acum mai pronunţată. Cineva îl lovise peste faţă, râsese de el... Asta o făcea să simtă nevoia să lovească ceva. Tare.

Oare făcuse o greşeală aducându-i în California? Renunţaseră la tot ce aveau şi iubeau ca să vină aici, dar dacă în locul ăsta nu puteau avea parte de un nou început? Dacă dăduseră doar peste aceleaşi greutăţi şi foamete pe care le lăsaseră în urmă? Sau mai rău?

A scos cutia de metal plină de îndoituri pe care o adusese din Texas. A deschis-o cu atenţie şi s-a uitat la bani: mai puţin de douăzeci şi opt de dolari. Oare când urma ca acei bani să se termine dacă ea nu-şi găsea de lucru?

A închis cutia şi a ascuns-o în cea cu oale şi tigăi, după care s-a dus afară, unde a găsit-o pe Loreda aşezată pe o găleată întoarsă cu susul în jos.

Tabăra era cufundată în întuneric. Elsa a auzit sunetele unei scripci care cânta undeva.

Loreda s-a uitat în sus.

— Îmi aminteşte de bunicu'.

Elsa n-a putut decât să dea din cap. Un val de dor de casă ameninţa să o doboare.

Jean s-a apropiat de cortul lor.

— Veniţi cu mine!

Loreda s-a ridicat în picioare. Arăta la fel de dărâmată şi de demoralizată de întâmplările acelei zile ca şi Elsa.

Cele trei s-au plimbat prin tabără, trecând pe lângă corturi deschise şi maşini închise. Câinii alergau lătrând.

Mai mulţi oameni se adunaseră pe o porţiune de teren plată, de lângă şanţul de irigaţii. Probabil că erau cincisprezece persoane, bărbaţi şi femei, stând împreună şi vorbind. Doi bărbaţi şedeau pe nişte pietre de la mal şi cântau la scripcă.

Jean le-a condus pe Elsa şi pe Loreda la două femei care stăteau aproape de un copac pricăjit.

— Fetelor, iată-le pe Elsa Martinelli şi pe fiica ei, Lor-ay-da[20].

Femeile s-au întors şi au zâmbit. Elsa nu-şi putea da seama prea bine de vârstele lor. Aproape cincizeci, probabil. Amândouă arătau extenuate, cu zâmbete istovite şi ochi blânzi.

— Bine ai venit, Elsa! Eu sunt Midge, a spus femeia mai slabă. Din Kansas, adică din zona pe care au numit-o Dust Bowl, şi,

[20] Pronunţare a numelui de „Loreda" cu accentul specific sudului Statelor Unite.

păpuşă, chiar asta a fost.

Elsa a zâmbit şi şi-a trecut un braţ pe după umerii Loredei.

— Noi suntem din Texas Panhandle. Ştim praful.

— Eu sunt Nadine, a spus cealaltă femeie cu o voce plăcută, tărăgănată. Purta o pereche de ochelari rotunzi, fără rame, şi a zâmbit pe dată.

— Eu sunt din Carolina de Sud. Mă credeţi că am plecat dintr-un loc în care puteai să pescuieşti? Toate pliantele spuneau despre California că ar fi un loc în care curg laptele şi mierea. Pfui! Când aţi ajuns?

— Acum câteva zile, a spus Loreda. Dar pare mai mult.

Nadine a râs şi şi-a aranjat ochelarii.

— Daaa, timpul e ciudat aici.

— Te-ai înscris pentru ajutor? a întrebat Midge.

Elsa a dat din cap în semn că da.

— M-am înscris, dar... nu am nevoie de ajutor deocamdată.

Midge, Nadine şi Jean şi-au aruncat priviri complice.

Nu au spus „O să ai”, dar ar fi putut la fel de bine s-o facă. Elsei i-a revenit sentimentul oribil de deznădejde.

— Stai aproape de noi, păpuşă, a spus Nadine. Ne ajutăm reciproc să ne trecem zilele.

•

După aproape patru săptămâni în California, Elsa îşi făcuseră o rutină; în timp ce Loreda şi Ant erau la şcoală, ea căuta de lucru. Pentru orice sumă de bani. Pleca din ce în ce mai devreme în fiecare dimineaţă, se ducea până la drum şi uneori o lua spre nord, alteori spre sud, întotdeauna cu speranţa de a găsi de lucru la câmp, la smulsul buruienilor sau la spălatul rufelor. De cele mai multe ori nu găsea nimic. De fiecare dată când cumpăra mâncare, economiile ei modeste se împuţinau. Atunci când s-a terminat fasolea, a trebuit să cumpere alta. Ant avea nevoie de lapte la cutie. Era un băieţel în creştere.

Acum, după o zi lungă în care căutase de lucru şi nu găsise, Elsa stătea pe malul şanţului, aşezată pe o ladă de mere pe care o găsise la marginea drumului. Era aproape apusul soarelui şi pe mal se aflau aproape treizeci de oameni: femei care spălau rufe, bărbaţi care fumau pipe şi stăteau de vorbă, copii jucând leapşa şi râzând. Căldura zilei persista, oferind un indiciu despre ceea ce îi aştepta în următoarele luni.

Cineva cânta la armonică; un câine acompania urlând. Ant se

împrietenise cu Mary şi cu Lucy Dewey. Cei trei copii alergau, jucându-se de-a v-aţi ascunselea. Loreda nu vorbea cu nimeni, ci stătea singură, citind. Elsa ştia că era hotărâtă să nu se împrietenească cu nimeni de pe-acolo.

Jean şi-a adus o găleată de metal la canal şi s-a aşezat lângă Elsa.

— Deja începe să fie mai cald, a spus Jean. Doamne, corturile astea sunt inconfortabile vara.

— Poate că până atunci ne găsim de lucru şi vom fi în stare să plecăm.

Jean a spus:

— Poate.

Însă tonul ei nu transmitea nicio speranţă.

— Cum se descurcă ăia mici la şcoală? a vrut ea să ştie.

— Sincer, nu grozav. Dar nu-i las să renunţe.

— Fii puternică! a spus Jean uitându-se la oamenii care se adunaseră lângă şanţ.

Elsa şi-a privit prietena.

— Tu te saturi vreodată să fii puternică?

— O, iubito, bineînţeles.

•

La cinci săptămâni după ce ajunseseră în California, au primit, în sfârşit, prima scrisoare de la Rose şi Tony. Asta le-a ridicat tuturor moralul.

Dragii noştri,

Furtunile de praf nu s-au oprit, din păcate. Chiar şi aşa, săptămâna asta a mai avut loc o adunare. Guvernul ne oferă nouă, fermierilor, zece cenţi pe acru dacă suntem de acord să arăm ogoarele după metode care să reducă eroziunea solului. Lucrul merge încet, dar Tony petrece din nou ore lungi pe tractor şi ştiţi că oricum el preferă să fie pe tractor decât oriunde în altă parte. Administraţia pentru Progresul Muncii îi plăteşte pe şomeri ca să ne ajute. Acum sperăm doar ca aceste furtuni de praf îngrozitoare să se termine. Şi dacă o să plouă, toată munca noastră va fi însemnat ceva.

Ieri a venit în oraş un bărbat care îşi zice „aducător de ploaie” şi a promis să o aducă. A fost impresionant să-l vezi, asta pot să spun. A făcut un fel de invocaţie către cer. Acum aşteptăm cu toţii să vedem dacă funcţionează. Îmi imaginez că nu-l poţi

îmboldi pe Dumnezeu în felul ăsta, dar cine ştie?

Ne e dor de voi şi sperăm că sunteţi bine.

Sperăm că ziua de naştere a Elsei a fost un eveniment grandios. Cea mai fericită dintre zile!

Cu dragoste,
Rose şi Tony

În ultima zi a lunii mai, Elsa i-a trimis pe copii la şcoală, iar ea a rămas acasă. Doar că de data asta n-a căutat de lucru. Avea altceva de făcut.

Fără un soţ care s-o ajute, Elsa simţea povara grea a ambelor sarcini: munca şi îngrijirea copiilor. Multe de făcut şi puţine ore în care să le facă. Nu era de mirare că acolo se aflau atât de puţine femei singure. Loreda făcea mai mult decât partea ei; la naiba, în acele zile toată lumea din tabără îşi făcea mai mult decât partea din toate cele. Chiar şi Ant îşi îndeplinea sarcinile fără să se plângă. Fusese însărcinat să se asigure că întotdeauna aveau suficiente lemne de foc, surcele şi hârtie. El îşi petrecea mult timp hoinărind prin tabără şi pe marginea drumului, căutând; de asemenea, aducea ziare de la şcoală. Cu o zi în urmă găsise o ladă de mere ruptă – o comoară.

I-a luat Elsei două ore să care suficientă apă ca să spele toate rufele. După ce a terminat de fiert, de strecurat şi de turnat apa în cada de cupru pe care o aduseseră cu ei din Texas, era deja transpirată şi extenuată. Odată ce hainele au fost spălate, le-a agăţat de rama metalică interioară a cortului. Avea să dureze mai mult să se usuce în interior, dar măcar aşa nu le-ar fi furat cineva. Apoi a pus nişte linte la înmuiat.

Terminând şi cu asta, a târât cada de metal în cort şi a început din nou să care apă. Găleată după găleată; a cărat apa de la şanţ, a fiert-o şi a strecurat-o, apoi a turnat-o în cadă.

În sfârşit, a închis foile cortului şi s-a dezbrăcat – lucru pe care nu-l făcuse de săptămâni întregi. În ultima lună învăţaseră cu toţii cum să supravieţuiască în acele condiţii mizere, aglomeraţi ca nişte puşcăriaşi. Spălatul devenise mai mult un lux decât o necesitate.

S-a băgat în cadă şi s-a ghemuit. Apa era doar călduţă, dar chiar şi aşa îi dădea o senzaţie dumnezeiască. S-a folosit de ultima aşchie de săpun ca să se spele pe corp şi pe cap,

încercând să nu-i pese că în unele locuri îşi simţea sub degete doar pielea capului.

Tremurând în timp ce apa se răcea în cadă, Elsa s-a ridicat şi s-a şters, păstrând apa pentru baia copiilor. În timp ce ea îşi pieptăna părul care îi era tot mai rar, căldura radia din pânza de cort de deasupra şi din podeaua de pământ. Nu avea oglindă în care vadă cum arăta, dar nici nu voia asta. Şi-a acoperit capul cu cea mai curată basma, dorindu-şi tocmai în acea zi, dintre toate zilele, să aibă o pălărie.

Toate femeile ar fi purtat pălării.

„Nu te gândi la ele. Sau la tine”.

Făcea asta pentru copii.

Şi-a despachetat rochia cea mai bună.

Cea mai bună. Făcută cu un an în urmă din bucăţi de dantelă de faţă de pernă şi din pânză de sac. Ultima oară o purtase la biserică în Lonesome Tree.

„Nu te gândi la asta”.

S-a îmbrăcat cu atenţie, trăgându-şi ciorapii lăsaţi şi încălţându-se cu pantofii uzaţi. Apoi a ieşit din cort în soarele strălucitor al după-amiezii.

Jean stătea în faţa cortului ei, ţinând o mătură.

Elsa i-a făcut semn şi s-a dus la ea.

— Cred că ţi-o cauţi cu lumânarea, a spus Jean cu un aer îngrijorat.

— Dacă asta fac, era şi timpul.

— Aştept să te întorci, a spus Jean.

Nadine li s-a alăturat.

— Chiar se duce? a întrebat-o ea pe Jean.

Jean a dat din cap în semn că da.

— Se duce.

Nadine a spus:

— Ei bine, păpuşă, aş vrea să fi avut curajul tău.

Elsa le era recunoscătoare pentru susţinere.

A plecat din tabără. Pe drumul principal, cele câteva maşini care au trecut pe lângă ea au claxonat-o ca să se dea din drum. Elsa a ajuns la şcoală acoperită de un strat fin de praf roşu.

A scuturat din mizerie cât a putut. Nu avea de gând să fie laşă. Cu bărbia sus, a traversat gazonul, a trecut de birou şi a mers spre bibliotecă.

Pe uşă era un anunţ privitor la şedinţa Consiliului Părinţilor.

A deschis uşa exact atunci când clopoţelul a sunat, iar copiii au ieşit pe hol.

În bibliotecă erau cărţi peste tot; exista un ghişeu de unde se împrumutau cărţi şi lumini puternice veneau de la becurile din tavan. În jur de douăsprezece femei stăteau adunate, sorbind cafea din ceşti de porţelan. Elsa a observat cât de bine erau îmbrăcate – dresuri de mătase, rochii moderne, poşete asortate. Părul tuns şi coafat. Într-un capăt al încăperii, pe o masă lungă, drapată în alb, erau aşezate tăvi cu fursecuri, sandviciuri şi un recipient pentru cafea din argint.

Femeile s-au întors şi s-au holbat la Elsa. Conversaţia lor s-a împotmolit, apoi s-a oprit complet.

Elsa s-a întrebat cum de îşi imaginase că o rochie curată din pânză de sac şi o baie ar fi putut să ajute. Locul ei nu era acolo. Cum de putuse să creadă altceva?

„Nu. Asta este America. Sunt mamă. Sunt aici pentru copiii mei.”

A făcut un pas în faţă.

Toţi ochii erau aţintiţi la ea. Feţele erau încruntate.

Elsa a mers la masa acoperită, şi-a turnat o ceaşcă de cafea şi a luat un sandvici. Mâna îi tremura în timp ce îl ducea la gură.

O femeie mai în vârstă, îmbrăcată într-o rochie de lână făcută la comandă şi încălţată cu pantofi cu toc, cu părul coafat în bucle care îi ieşeau de sub o pălărie de fetru cu fundă, s-a desprins din grup şi a venit, hotărâtă, spre Elsa. În timp ce se apropia, a ridicat dintr-o sprânceană.

— Sunt Martha Watson, preşedinta Consiliului Părinţilor. Te-ai rătăcit, presupun.

— Am venit pentru şedinţa Consiliului Părinţilor. Copiii mei învaţă la această şcoală şi mă interesează programa.

— Oamenii ca tine nu influenţează programa noastră. Nu faceţi altceva decât să ne aduceţi boli şi probleme în şcoli.

— Am dreptul să fiu aici, a spus Elsa.

— O, serios? Ai o adresă în comunitate?

— Ei bine...

— Plăteşti taxe ca să susţii această şcoală?

Femeia a adulmecat ca şi cum Elsa ar fi puţit, după care s-a îndepărtat, bătând din palme.

— Haideţi, mamelor! Trebuie să plănuim tombola de sfârşit de an. Vrem să strângem bani ca să le facem migranţilor ăstora

împuţiţi o şcoală a lor.

Femeile au urmat-o pe Martha, cotcodăcind ca răţuştele în spatele raţei-mame.

Elsa a făcut ceea ce făcea întotdeauna atunci când avea de-a face cu batjocura şi dispreţul. A plecat, înfrântă, a ieşit din bibliotecă şi s-a dus în curtea şcolii, care acum era pustie.

Ajunsese aproape la catargul steagului când s-a oprit.

Nu.

Asta nu mai era femeia care voia să fie. Nici mama care voia să fie. Femeile acelea se uitaseră la ea şi o judecaseră crezând că o cunoşteau. Crezuseră că ea era un gunoi.

Dar ea nu era un gunoi. Şi cu siguranţă că nici copiii ei nu erau.

„Poţi s-o faci”.

Oare putea?

„Sunt agresoare, Elsa”. Asta i-ar fi spus Rose. „Singurul mod de a te lupta cu un agresor este să rămâi pe poziţii”.

„Fii curajoasă”, i-ar fi spus bunicul Walt. „Prefă-te, dacă trebuie”.

Încleştându-şi degetele pe cureaua genţii, a intrat înapoi în şcoală. S-a oprit la uşa bibliotecii, a făcut o pauză, dar nu prea lungă, iar apoi a deschis uşa.

Femeile – un cârd de gâşte, s-a gândit Elsa – s-au întors către ea. Le-a lăsat cu gurile căscate.

Martha a preluat controlul.

— Am crezut că ţi-am spus...

— V-am auzit, a spus Elsa, tremurând pur şi simplu înăuntrul ei, iar vocea îi tremura şi ea. Acum o să mă auziţi voi pe mine. Copiii mei învaţă la această şcoală. O să iau parte la această întâlnire. Punct.

S-a dus la rândul din spate şi s-a aşezat, cu genunchii apropiaţi şi cu poşeta în poală.

Martha s-a uitat la ea şi şi-a strâns buzele.

Elsa a stat nemişcată.

— Bine. Nu poţi impune manierele sau clasa. Doamnelor, luaţi loc.

Femeile s-au aşezat pe locurile lor, atente să nu fie prea aproape de Elsa.

Pe întreaga durată a întâlnirii – mai mult de două ore – nimeni nu s-a uitat la Elsa. De fapt, o evitau intenţionat atunci când

vorbeau între ele, făcând tot felul de afirmaţii cu voci stridente: „Migranţi împuţiţi... Trăiesc ca nişte porci... Purici... Nu ştiu altceva... Nu ar trebui să li se permită să creadă că aparţin acestui loc”.

Elsa a auzit mesajele, dar nu i-a păsat, iar asta era ceva plăcut.

Aproape deconectant, de fapt. Pentru prima oară, ea nu lăsase pe altcineva să-i spună unde-i era locul.

— Întâlnirea a luat sfârşit, a spus Martha.

Nimeni nu s-a mişcat. Femeile stăteau rigide, cu spatele drept şi cu feţele întoarse spre Martha.

Elsa a înţeles.

Nu voiau să treacă pe lângă ea.

„Sunt purtători de boli, ştiţi”.

Elsa s-a prefăcut că a strănutat. Toată lumea a tresărit.

Ea s-a ridicat în picioare şi a mers, relaxată, spre uşă, fără să se grăbească. Trecând pe lângă masă, a văzut tot ce era acolo: mici sandviciuri cu unt de arahide şi castraveţi muraţi, pâine cumpărată de la magazin, cu coaja tăiată, ouă umplute, jeleu şi o tavă cu fursecuri.

De ce nu?

Oricum credeau despre ea că era o *okie* împuţită. Ce câine vagabond nu sare la resturi?

Elsa a ridicat tava cu fursecuri şi le-a turnat pe toate în geantă. Apoi şi-a dat jos baticul de pe cap şi l-a umplut cu sandviciuri. Apoi şi-a închis geanta.

— Nu vă faceţi griji, doamnelor, a spus ea mergând la uşă şi apucând clanţa. Data viitoare aduc ceva bun. Sunt sigură că *o să vă daţi în vânt* după tocana mea de veveriţă.

A ieşit din bibliotecă şi a lăsat uşa să se trântească în urma ei.

*

Jumătate de oră mai târziu, Elsa a simţit primul damf al taberei – duhoarea prea multor oameni trăind fără salubrizare, într-o zi călduroasă de mai.

I-a găsit pe Loreda şi pe Ant în faţa cortului lor, aşezaţi pe cutii, jucând cărţi. Loreda începuse să facă tocăniţă de linte. Fumul ieşea prin coşul metalic, scurt, al sobei, şi plutea într-o parte.

Văzând-o pe Elsa, Ant a sărit în picioare ca să o întâmpine, dar Loreda a rămas aşezată. Fiică-sa a privit în sus şi a spus în

noul ei stil, cu dinţii încleştaţi:

— Salut!

Ant a scos un ziar local, pătat şi rupt. În partea de sus era un titlu scris cu litere groase: *Prezenţa elementelor criminale înregistrează o creştere galopantă în rândurile migranţilor care invadează statul. O mie intră în California în fiecare zi.*

— Am găsit asta în coşul de gunoi de la şcoală. L-am furat. Pentru foc, a spus el.

— Nu l-ai furat dacă e din coşul de gunoi, a spus Loreda.

— Am o surpriză, a spus Elsa.

— O surpriză *plăcută*? a întrebat Loreda fără să se mai uite în sus. Sau s-a întâmplat iarăşi ceva prost?

Elsa a atins-o cu vârful pantofului.

— E una plăcută. Haide!

Şi-a mânat copiii spre cortul familiei Dewey. Pe măsură ce se apropiau, Elsa a simţit miros de turtă de mălai.

Ea a strigat un salut în dreptul foilor închise ale cortului.

Acesta s-a deschis. Lucy, fetiţa de numai cinci ani, stătea acolo, îmbrăcată în rochia ei din pânză groasă de sac, slabă ca o trestie, lângă Mary, sora ei de patru ani, atât de apropiate încât păreau siameze.

Lucy a zâmbit şi s-a văzut că-i lipseau doi dinţi.

— Doa’na Martinelli, a spus ea. Ce faceţi aici cu toţii?

— V-am adus ceva, a spus Elsa.

În interiorul întunecos care mirosea dulce, Elsa a văzut-o pe Jean aşezată pe o cutie, cosând la lumina lumânării.

— Elsa, a spus Jean ridicându-se în picioare.

— Haide afară. Am ceva bun.

S-au adunat în faţa cortului, în jurul micuţei sobe pe care era aşezată o tigaie de fontă neagră în care se cocea turta de mălai. Jean a luat loc pe un scaun de lângă sobă.

Cei patru copii s-au aşezat pe pământul plin de buruieni, cu picioarele încrucişate, aşteptând în tăcere.

Elsa şi-a deschis geanta şi a scos din ea o mână de fursecuri.

Ochii lui Ant s-au luminat.

— Uau! a strigat el în timp ce-şi întindea palmele făcute căuş.

Elsa a pus câte un fursec pudrat cu zahăr în fiecare pereche de mâini, iar apoi i-a dat un mic sandvici cu unt de arahide şi castraveţi muraţi lui Jean, care a clătinat din cap în semn de refuz.

— Copiii au mai multă nevoie.

Elsa i-a aruncat o privire lui Jean.

— Şi tu trebuie să mănânci.

Jean a oftat. A luat sandviciul, a muşcat şi a gemut încet.

Elsa a gustat un fursec. Zahăr. Unt. Făină. Acea unică muşcătură pe care a luat-o a avut darul s-o transporte înapoi în timp, în bucătăria lui Rose.

— Cum a fost? a întrebat Jean pe un ton scăzut.

— M-au ales preşedinte. M-au întrebat de unde mi-am cumpărat rochia.

— Aşa de bine, ha?

— Le-am luat toată mâncarea. Asta a fost partea cea mai bună.

— Sunt mândră de tine, Elsa.

Ea nu-şi amintea să-i mai fi spus cineva asta vreodată. Nici măcar Rose. Era surprinzător cât de mult puteau să-ţi îmbunătăţească starea de spirit acele câteva cuvinte.

— Mulţumesc, Jean!

Copiii au plecat alergând şi râzând împreună. Era remarcabil – şi motivant – să vezi cum un răsfăţ dulce putea să-i revigoreze. Mai târziu aveau să primească sandviciurile.

După ce au rămas singure, Jean a spus cu glas scăzut:

— Am dat de belea, Elsa.

— Ce s-a întâmplat?

Jean şi-a pus o mână pe stomacul plat şi s-a uitat cu tristeţe la Elsa.

— Un bebeluş? a şoptit Elsa lăsându-se în jos ca să se aşeze pe o ladă lângă Jean.

Născut aici?

„Doamne, Dumnezeule!”

— Cum să-l hrănesc? Nu-mi imaginez că o să am lapte.

Altă dată Elsa ar fi spus „Dumnezeu va avea grijă”, şi ar fi crezut ce spunea, dar credinţa ei trecea prin aceleaşi timpuri grele care loviseră şi ţara. Acum singurul ajutor pentru femei era faptul că se aveau unele pe altele.

— O să fiu alături de tine, a spus Elsa, după care a adăugat: Poate că ăsta e felul în care Dumnezeu are grijă de noi. Mi te-a scos în cale şi m-a scos pe mine în calea ta.

Jean s-a întins şi a apucat mâna Elsei. Aceasta din urmă nu ştiuse, până-n clipa aceea, ce mult conta un prieten. Cum

cineva putea să te încurajeze suficient cât să rămâi în picioare.

Capitolul 22

Dragii mei Tony şi Rose,

Luna iunie este foarte frumoasă în California. Flori de un roşu intens s-au ivit în lanurile de bumbac. Imaginaţi-vă cum arată pe o suprafaţă de mii de acri, pe fundalul munţilor din depărtare.

Prietenii pe care ni i-am făcut m-au asigurat că va fi multă muncă pentru toată lumea atunci când bumbacul va fi gata de cules.

Trebuie să recunosc, mi-e greu să mă imaginez lucrând pământul altcuiva. Sunt sigură că asta mă va face să mă gândesc la voi şi la orele minunate pe care le-am petrecut având grijă de strugurii, de fructele şi de legumele noastre.

Ne e dor de voi, ne gândim des la voi şi sperăm că sunteţi bine.

Cu dragoste,
Elsa, Ant şi Loreda

În iunie, Elsa a descoperit că, dacă se trezea la ora patru dimineaţa şi li se alătura la coadă lui Jeb şi băieţilor, de obicei găsea de lucru pe câmpurile de bumbac, la plivit şi la curăţat recolta. Nu în fiecare zi, dar în cele mai multe dintre ele lucra douăsprezece ore pentru cincizeci de cenţi. Nu se plătea bine, dar ea cheltuia cu grijă şi supravieţuiau. Atunci când pantofii Loredei se uzaseră complet, Elsa, în loc să cumpere o pereche nouă, tăiase bucăţi de carton şi le introdusese cu grijă în vechii pantofi.

În ziua aceea, care fusese lungă şi obositoare, Elsa mergea spre casă împreună cu ceilalţi oameni din tabără care găsiseră de muncă la fermele Welty. Acestea deţineau aproape douăzeci de mii de acri de bumbac în California; cel mai apropiat lan era la aproximativ patru kilometri şi jumătate de tabără, dincolo de oraşul Welty.

Jeb şi băieţii lui mergeau alături de Elsa.

— E un zvon că Welty ar putea micşora leafa, a spus el.

— Cum ar putea să ne plătească mai puţin? a întrebat Elsa.

Un alt bărbat a spus:

— Sunt atât de mulţi oameni disperaţi care invadează statul. Peste o mie pe zi, am auzit.

— Cei mai mulţi s-ar mulţumi cu orice plată dacă asta ar însemna c-ar avea ce pune pe masă, a spus Jeb.

— Nenorociţii de proprietari de ferme pot plăti tot mai puţin, a intrat în vorbă altul. Io-s Ike, i-a spus Elsei, întinzându-i, în semn de salut, o mână cu degete subţiri. Locuiesc în tabăra Welty.

Ea i-a strâns mâna.

— Eu sunt Elsa.

Cincizeci de cenţi. Atât câştigase în ziua aceea, şi nu aveau să-i ajungă mult timp, şi nu putea şti niciodată câtă vreme trebuia să tragă de banii aceia, nu putea şti când avea să găsească din nou de lucru şi la ce preţ. Dacă a doua zi aveau să-i ofere patruzeci de cenţi? Ce altceva ar fi putut face decât să accepte?

— Când o să culegem bumbac o să fie mai bine, a spus Jeb.

Bărbatul pe care îl chema Ike a scos un oftat de îndoială.

— Nu ştiu, Jeb. Am o presimţire sumbră. Preţul bumbacului a scăzut, iar nenorocita de Lege a Ajustării Agricole îi strânge din nou cu uşa pe plantatori. Guvernul vrea să se planteze mai puţin bumbac ca să crească preţurile. Ştii ce înseamnă asta. Mai devreme sau mai târziu, dacă plantatorii sunt presaţi, noi o încasăm.

— Dar lunile de vară? a întrebat Elsa. După ce bumbacul e curăţat, trec luni de zile până să fie cules. Ce-i de muncă atunci?

— În curând cei mai mulţi dintre noi ne ducem în nord ca să culegem fructe. Ne întoarcem toamna pentru bumbac.

— Merită banii de benzină? a întrebat Elsa.

Jeb a ridicat din umeri.

— E muncă, Elsa. Luăm ce apucăm, când apucăm.

Ajunsă în tabără, Elsa a văzut femei gătind în faţa locuinţelor lor. A auzit muzică de scripcă şi a zâmbit.

În faţa cortului, Loreda şi Ant stăteau pe găleţi. Lângă ei fierbea pe sobă o oală cu fasole.

— Mamă? a spus Loreda. Trebuie să vorbesc cu tine.

Asta n-avea cum să fie bine. În ultima vreme, furia Loredei crescuse exponenţial. Nu se plângea prea mult, nu-şi dădea ochii peste cap şi nici nu ieşea valvârtej din cort, dar într-un fel asta făcea ca lucrurile să fie mai rele. Elsa ştia că fiica ei trecuse

la o dietă constantă de indignare şi, mai devreme sau mai târziu, avea să explodeze.

— Sigur.

— Stai aici, Ant, a spus Loreda ridicându-se în picioare.

Elsa a urmat-o spre şanţul pe care îl numeau în mod penibil „râu”.

Sub un copac pricăjit, în plină floare, Loreda s-a oprit şi s-a întors cu faţa la Elsa.

— Şcoala s-a terminat acum două zile.

— Ştiu asta, Loreda.

— Ştii şi că sunt singura persoană de treisprezece ani care stă în tabără în timpul zilei?

Elsa ştia despre ce era vorba. Aştepta să se întâmple. Era îngrozită că avea să se întâmple.

— Da.

— Cei de şapte ani lucrează la câmp, mamă.

— Ştiu, Loreda, dar...

Fata s-a tras mai aproape.

— Nu sunt surdă, mamă. Aud ce spune lumea. Iarna e grea în California. Nu e de lucru. Nu putem primi ajutor de la stat până în aprilie anul viitor. Aşa că singurii bani pe care îi avem sunt cei pe care îi câştigăm muncind la câmp. Asta va trebui să ne ajungă patru luni în care nu avem de lucru şi nici bani de la ajutor.

— Ştiu.

— Mâine vin cu tine.

Elsa voia să spună – să strige – „NU!”

Dar Loreda avea dreptate. Era nevoie să economisească bani pentru iarnă.

— Doar vara. Pe urmă te duci din nou la şcoală, a spus Elsa. Jean poate să aibă grijă de Ant.

— Ştii că o să vrea să muncească şi el, mamă, a spus Loreda. Ant e puternic.

Elsa a plecat, prefăcându-se că nu auzise.

•

Până în iulie, munca la câmp se terminase din nou; nu avea să mai fie nimic de lucru până la culesul recoltei. În valea San Joaquin veneau în continuare migranţi noi, pe jos sau cu maşina. Mai mulţi lucrători, mai puţină muncă. Ziarele erau pline de indignarea şi de disperarea locuitorilor, care se îngrijorau că

banii lor de taxe erau folosiţi ca să fie ajutate persoane non-rezidente. Şcolile şi spitalele erau arhipline, se spunea, incapabile să facă faţă atâtor cereri venite din afară. Erau îngrijoraţi să nu dea faliment, să nu-şi compromită stilul de viaţă, să nu-şi piardă securitatea din cauza valului de criminalitate şi de boli care erau puse pe seama migranţilor.

Elsa a convocat o întâlnire a membrilor Clubului Exploratorilor şi i-a întrebat pe copii dacă voiau să rămână pe malul şanţului sau să urmeze familia Dewey – şi pe mulţi alţi locuitori ai taberei – în nord, în Valea Centrală, ca să îşi caute de lucru la cules de fructe. Ca de obicei, era o alegere dificilă pentru că fiecare dintre ei era conştient de cât de nesigură le era supravieţuirea. Să cheltuie bani sau să-i economisească.

Până la urmă, au luat hotărârea pe care o luaseră cei mai mulţi migranţi: şi-au împachetat lucrurile în cutii, au dezmembrat cortul şi au reîmpachetat totul pentru călătorie. Au luat-o spre nord, în spatele familiei Dewey; în comitatul Yolo, s-au mutat într-o altă tabără plină de corturi şi s-au instalat. Acolo au învăţat să culeagă piersici. Elsa ura să-l ducă pe Ant cu ea la cules, dar nu avea încotro. Era o mamă singură, iar fiul ei era prea mic ca să stea singur toată ziua, zi de zi. Pentru că munceau toţi trei, au câştigat suficient cât să se hrănească şi să se îmbrace. Dar, în mod clar, nu au reuşit să facă economii.

După ce s-a încheiat sezonul de cules piersici, şi-au strâns din nou cortul. Restul verii s-au alăturat mulţimii de migranţi care se mutau de la un câmp la altul, de la o recoltă la alta, şi au învăţat să culeagă toate legumele şi fructele de sezon, făcându-se nevăzuţi faţă de bunii oameni care aveau nevoie să li se culeagă recolta, dar care nu voiau să-i vadă pe cei ce o culegeau, ci se aşteptau ca aceştia să plece odată cu încheierea sezonului. Nu se duceau în oraş sau la film şi nici măcar la bibliotecă. Stăteau în tabăra lor, supravieţuind împreună. Jean a învăţat-o pe Elsa să facă turte de mălai, iar Elsa i-a arătat lui Jean cum se făceau prăjiturile din mălai, care erau delicioase sub un polonic de supă sau de tocăniţă. Mâncau tocăniţe făcute din supă de roşii la conservă, macaroane şi crenvurşti tăiaţi în bucăţele. De-a lungul acelei veri lungi, ei nu au aşteptat decât să audă trei cuvinte.

•

E GATA BUMBACUL.

Vestea a străbătut întreaga Vale Centrală în septembrie. Elsa

şi copiii şi-au împachetat lucrurile în mijlocul nopţii şi s-au întors în valea San Joaquin, în tabăra de pe malul şanţului, care fusese prima lor oprire în California.

După o zi lungă şi fierbinte de condus, au cotit şi au intrat pe drumul de pământ. Maşina cea hârbuită a lui Jeb era în faţa lor, ridicând praful.

— Măiculiţă! a exclamat Ant uitându-se prin parbrizul murdar, plin de insecte. Uitaţi-vă la asta.

În timpul în care ei fuseseră plecaţi, populaţia taberei de pe malul şanţului crescuse dramatic. Erau circa două sute de corturi acum, pline de încă nişte americani disperaţi, aflaţi în căutarea unor slujbe inexistente. Locul arăta ca şi cum ar fi fost măturat de o tornadă, plin de maşini dezasamblate şi de gunoaie aruncate peste tot.

Jeb s-a dus spre dreapta, la distanţă de grămada de corturi şi de colibe de carton. A găsit un loc bun, destul de plat, unde ambele familii puteau să-şi pună corturile, dar să aibă şi puţină intimitate.

Elsa a tras maşina lângă el şi a parcat.

— E mult de mers până la râu, a spus Loreda, după care a dat din cap, bombănind: Nu-mi vine să cred că tocmai am spus râu.

Elsa s-a prefăcut că nu auzise.

— Să mergem, exploratori! E timpul să ne instalăm cortul.

S-au apucat de muncă. Au instalat cortul şi au scos soba, după care au bătut salteaua de campanie ca să redistribuie penele. Au pus găleţile în interiorul căzii de cupru şi le-au aşezat în faţa cortului, lângă spălător şi mătură.

— Grozav! a spus Loreda, întorcându-se cu două găleţi de apă. Ne-am întors de unde am plecat. Casă, dulce casă!

Elsa a făcut cocoloş un ziar, a văzut titlul *Ajutorul zdrobeşte statul din punct de vedere financiar* şi a început să aprindă focul.

Loreda s-a aşezat lângă ea.

— Ştii că şcoala a început deja, nu?

— Da.

— Ştii că nu mă mai duc, da?

Elsa a oftat. Tot ceea ce-şi dorea – tot ceea ce-şi dorise vreodată, de fapt – era să fie o mamă bună. Cum ar fi putut să fie astfel dacă Loreda nu avea cum să înveţe carte? Şi totuşi. Erau în California de mai puţin de cinci luni, munciseră la

capacitate maximă, iar Elsa avea mai puţin de douăzeci de dolari în economii. Din cauza benzinei de care avuseseră nevoie ca să meargă în nord, pe urma recoltelor, a salariilor mici şi a preţurilor produselor, nu exista cale de a răzbi. Şi urma să vină iarna. Supravieţuirea lor depindea de banii câştigaţi din culesul de bumbac, iar Loreda putea culege la fel de mult ca şi Elsa. Astfel, îşi dublau veniturile.

— Da, a spus Elsa. Ştiu că trebuie să culegi bumbac, dar Ant se duce la şcoală. Punct, a zis ea privindu-şi fiica. Iar în secunda în care terminăm de cules bumbacul, te întorci la şcoală.

•

A doua zi în zori, Loreda s-a trezit înainte de răsărit şi a ciulit urechile ca să detecteze vreun zgomot de paşi. La ora patru dimineaţă, a auzit ceea ce aşteptase: vocea lui Jeb la intrarea în cort.

— E timpul.

Loreda şi Elsa s-au dat jos din pat deja îmbrăcate, au luat rolele de saci de pânză de trei metri şi jumătate, care costaseră cincizeci de cenţi bucata, şi au ieşit din cort.

Jeb şi fiii lui, Elroy şi Buster, le aşteptau.

Cei cinci au mers până la drumul principal şi au luat-o la dreapta, după care au mers până la primul lan de lângă Welty.

Deja erau în jur de patruzeci de oameni la coadă, dintre care unii probabil că dormiseră pe marginea drumului ca să-şi asigure locul la rând. Bărbaţi, femei şi copii, chiar şi micuţi de şase ani. Mexicani, negri, *okie*. Mai ales *okie.* În aer pluteau particule de bumbac alb, mici şi pufoase, care i se aşezau Loredei pe haine şi în păr.

Un rând de camioane, ale căror remorci erau împrejmuite cu plasă de sârmă, aşteptau să fie umplute cu bumbac.

La răsărit, a sunat un clopot. Mulţimea de culegători a devenit agitată. Nu toţi aveau să fie aleşi. Deja ajunseseră să fie sute de oameni la coadă.

Porţile lanului de bumbac s-au deschis, iar un bărbat înalt, cu o expresie afurisită şi care avea o pălărie imensă pe cap, a început să studieze mulţimea şi să aleagă lucrători.

— Tu, i-a spus el lui Jeb.

Jeb s-a grăbit spre poartă.

— Tu, le-a spus Elsei şi Loredei.

— Şi tu...

Loreda s-a grăbit să meargă în lan şi s-a dus la rândul la care fusese distribuită.

Şi-a desfăşurat sacul imens de pânză şi şi-a pus pe umăr cureaua lui de piele.

Clopoţelul a sunat din nou; Loreda a apucat cea mai apropiată plantă de bumbac, după care a urlat de durere. Când şi-a tras mâna, era acoperită de sânge. Atunci a văzut spinii plantei. Arătau ca acele de stopat. Tresărind, a încercat din nou, de data asta mai încet; chiar şi aşa a simţit cum îi era sfâşiată pielea. A scrâşnit din dinţi şi a continuat să culeagă.

Soarele a strălucit ore îndelungate, până când combinaţia de căldură, praf şi transpiraţie era singurul lucru pe care-l mai simţea Loreda. Avea gâtul atât de uscat încât o durea să respire. Băuse toată apa din bidon – care fusese aproape suficient de fierbinte ca s-o opărească –, iar acum nu mai avea niciun strop. Sacul se îngreuna cu fiecare minut care trecea; o dureau mâinile.

Aproape de ora douăsprezece, a tras sacul după ea şi s-a aşezat la coada care se formase în faţa cântarelor uriaşe.

S-a încovoiat, uşurată, atunci când i-a venit în sfârşit rândul. Un supraveghetor a vârât un lanţ pe sub sac şi l-a agăţat de cântar.

— Douăzeci şi şapte de kilograme. Bărbatul a ştampilat un tichet şi i l-a întins.

— Poţi încasa banii în oraş. Culege mai repede dacă vrei să-ţi păstrezi slujba.

Loreda şi-a luat sacul gol, s-a îndepărtat şi s-a înapoiat la lucru.

•

Luna septembrie a fost o înşiruire de zile lungi, fierbinţi şi obositoare petrecute în lanul de bumbac. Elsei îi sângerau mâinile, o dureau spatele şi genunchii. O oră toridă după alta. De la răsărit la apus, aplecată, culegând capsule de bumbac dintre nişte spini ascuţiţi precum lamele de ras. În lan nu existau toalete, aşa că o femeie avea dificultăţi în anumite perioade ale lunii, iar Loredei tocmai îi începuse menstruaţia.

Totuşi, aveau de lucru. În mod constant.

Până la jumătatea lunii octombrie, Elsa şi Loreda învăţaseră cum să culeagă fiecare aproape nouăzeci de kilograme de bumbac într-o zi. Asta însemna că împreună câştigau patru

dolari pe zi. Părea o avere, chiar cu procentul de zece la sută pe care-l reţineau cei din Welty ca să le încaseze fişele. Le luase mult timp să ajungă la cele nouăzeci de kilograme pe zi, dar toată lumea ştia că deprinderea artei culesului era un proces de durată.

•

În noiembrie, pe când vremea răcoroasă venea ca o binecuvântare şi ultimul rând de bumbac era cules, cutia metalică cu bani a Elsei era plină de bancnote de un dolar. Îşi făcuse provizii de alimente, cumpărase făină, orez, fasole şi zahăr cu sacul, precum şi conserve de lapte şi nişte şuncă afumată. În tabără nu aveau posibilitatea să păstreze nimic la rece, nu exista gheaţă, aşa că Elsa învăţase să gătească într-un stil nou. Fără paste proaspete sau roşii uscate, fără pâine de casă sau ulei de măsline cu aromă de nuci. Copiii învăţaseră să le placă porcul cu fasole asezonat cu sirop de porumb, tocăniţa de vacă, crenvurştii fripţi pe foc şi sărăţelele prăjite în ulei şi pudrate cu zahăr. Loreda numea asta mâncare americană.

Elsa se străduise să facă provizii cât mai multe pentru iarnă, dar, după atâtea luni de lipsuri, constatase că bucuria copiilor ei la ora mesei şi burţile lor pline o deturnaseră.

Mulţi dintre locuitorii taberei, inclusiv Jeb şi băieţii, plecaseră mai departe în căutarea câtorva zile suplimentare de muncă la câmp, dar Elsa hotărâse să rămână pe loc, la fel ca Jean şi fiicele ei.

Venise vremea ca Loreda să se întoarcă la şcoală.

În acea dimineaţă de sâmbătă, Elsa s-a ridicat din pat şi a măturat podeaua murdară a cortului. Nu îşi dădea seama cum era posibil, dar mizeria creştea peste noapte în întuneric, precum ciupercile. A măturat resturile şi a deschis foile cortului ca să lase aerul curat să intre înăuntru.

Afară, un strat de ceaţă cenuşie şi rece plutea peste tabără, estompând marea de corturi. Elsa a scos un ziar vechi din cutia de fructe recuperată, în care păstrau fiecare bucată de ziar pe care o găseau, şi a citit ştirile locale în timp ce fierbea cafeaua.

Mirosul a scos-o pe Loreda din cort. Părul ei negru, cârlionţat, era ciufulit, iar franjurile bretonului îi atârnau până la bărbie.

— Azi nu munceşti. Începi şcoala de luni.

Loreda şi-a turnat o cană de cafea. A tras găleata mai aproape de sobă şi s-a aşezat.

— Prefer să culeg bumbac.

Elsa şi-a dorit să fi avut darul vorbirii la fel ca Rafe, felul lui elocvent de a articula un vis. Loreda avea nevoie de asta acum, avea nevoie de nişte scântei care să reaprindă focul pe care îl avea înainte ca abandonul tatălui ei şi greutăţile să-l fi înăbuşit.

Din păcate, Elsa nu ştia mare lucru despre visuri, dar ştia despre şcoală şi despre suferinţa care venea din faptul că nu te încadrai undeva.

— Am o idee, a spus ea.

Loreda i-a aruncat o privire plină de scepticism.

— O să luăm micul dejun şi ne ducem undeva.

— Simt o bucurie nestăpânită.

Elsa nu s-a putut abţine şi a zâmbit, chiar dacă deznădejdea fiicei ei o rănea.

Elsa a pregătit un mic dejun din fulgi de ovăz gătiţi în lapte de la cutie, pe care i-a pudrat cu zahăr. Apoi i-a zorit pe copii să se îmbrace. La ora nouă se îndreptau spre ieşirea din tabără, mergând printr-un lan maro, învăluit într-o ceaţă diafană, cenuşie.

— Un mergem, mami? a întrebat Ant luând-o de mână.

— În oraş.

— Ooo! a exclamat Loreda. Ce bine o să ne distrăm stând la coadă pentru cei câţiva dolari pe care i-am câştigat săptămâna asta.

Elsa a împuns-o cu cotul pe fiica ei.

— Nici unui membru al Clubului Exploratorilor nu îi este permis să fie nefericit într-o zi aventuroasă de sâmbătă. Regulă nouă.

— Cine te-a făcut pe tine preşedinte?

— Eu am făcut-o, a chicotit Ant. Maa-mii preşedinte, maa-mii preşedinte, a cântat el mergând în marş pe iarba proaspătă şi umedă.

Elsa şi-a pus mâna în dreptul inimii.

— Este o onoare atât de mare! Vai... nu m-am aşteptat niciodată la aşa ceva. O femeie preşedinte.

Loreda a râs şi ea, în sfârşit, iar atmosfera s-a destins.

Au cotit-o pe strada principală şi au mers până la Welty. Atunci când au ajuns în orăşelul liniştit, cu semnul lui de bun-venit care avea forma unei flori de bumbac, ceaţa fusese alungată de soarele surprinzător de blând. Munţii de la orizont

erau acoperiţi de un strat nou de zăpadă. Copacii de pe strada principală îşi afişau podoabele de toamnă.

— Aşteptaţi aici, a spus Elsa odată ajunşi în faţa biroului fermelor Welty.

A intrat, s-a aşezat la coadă şi şi-a aşteptat rândul ca să-şi încaseze banii.

— Poftim, a spus bărbatul de la birou, luând fişa pe care era înscrisă suma de douăzeci de dolari şi dându-i pe ea optsprezece dolari.

Elsa a rulat banii cât de strâns a putut, calculând în minte totalul economiilor lor. Acum păreau mulţi, dar ştia că până în februarie nu aveau să mai rămână cu mare lucru.

Dar ea nu voia să se gândească la asta în ziua aceea. S-a întors în stradă, unde i-a găsit pe copii aşteptând-o sub un felinar.

A fost un moment de revelaţie, în care i-a văzut aşa cum erau: Loreda, slabă ca o aşchie, îmbrăcată într-o rochie jerpelită, cu pantofi care nu i se potriveau şi cu părul lung, crescut la întâmplare; Ant, jigărit şi cu părul murdar, indiferent de cât de mult s-ar fi străduit ea să-l menţină curat, încălţat cu pantofii lui Buster, care, ca o binecuvântare, încă îi erau buni.

Elsa s-a forţat să zâmbească în timp ce se apropia de ei. L-a luat pe Ant de mână şi au apucat-o pe Strada Principală, unde se deschideau magazinele. Trecând pe lângă restaurant, au simţit miros de cafea şi de patiserie proaspăt coaptă, iar mersul pe lângă magazinul de furaje le-a adus în nări mirosul familiar de baloţi de fân şi de saci de grâne.

Asta era: destinaţia la care Elsa se gândise încă de dimineaţă, de când plecaseră din tabără.

Salonul de înfrumuseţare al lui Betty Ane.

Elsa vedea simpaticul salon de fiecare dată când venea în oraş, le vedea pe femeile bine îmbrăcate care ieşeau de acolo coafate.

Elsa a mers înspre salon. Era găzduit într-un bungalou în stil clasic, iar în faţă avea o curte delimitată de un gard.

Loreda s-a oprit şi a clătinat din cap:

— Nu, mamă. Ştii cum ne vor trata.

Elsa învăţase că nu trebuia să mai facă nicio promisiune deşartă; mai ştia şi că trebuia să te ridici indiferent de câte ori ai fi fost doborât. A strâns mai tare mâna lui Ant şi a deschis

poarta.

Loreda nu i-a urmat. Elsa ştia asta, însă a continuat să meargă. „Haide, Loreda, fii curajoasă!”

Elsa şi Ant s-au dus la intrarea principală, iar Elsa a deschis uşa.

Un clopoţel a sunat deasupra capetelor lor.

Salonul ocupa încăperea care fusese cândva salonul bungaloului. Două scaune roz erau aşezate în faţa oglinzilor. Nişte cordoane care şerpuiau pe podea se ridicau pe o maşinărie aşezată într-un colţ. Pozele înrămate ale unor vedete acopereau pereţii roz.

O femeie de vârstă mijlocie, îmbrăcată într-o rochiţă albă, stătea în mijlocul salonului, cu o mătură în mână. Arăta complet şi aproape absurd de modernă, cu părul blond platinat coafat în valuri şi cu sprâncene subţiri. Buzele gen Clara Bow îi erau rujate într-un roşu franţuzesc aprins.

— Ooo, a spus ea văzându-i intrând împreună în salon.

Loreda s-a strecurat lângă Elsa, a luat-o de mână şi a tras-o.

— Haide să mergem, mamă.

Elsa a tras aer adânc în piept.

— Aceasta este fiica mea, Loreda. Are treisprezece ani şi urmează să înceapă şcoala luni, după ce a cules bumbac tot sezonul. Se aşteaptă să fie ironizată pentru că... ei bine...

Loreda a gemut lângă ea.

— Daţi-mi voie să-i telefonez soţului meu, a spus esteticiana ridicând receptorul şi formând numărul.

Elsa a auzit-o vorbind cu glas scăzut.

— Probabil că urmează să cheme poliţia, a spus Loreda. O să spună că suntem vagabonzi. Sau mai rău.

Câteva clipe mai târziu, femeia s-a întors cu faţa spre ei şi a scos un pieptăn din buzunar.

— Eu sunt Betty Ane, a spus ea venind spre clienţii ei în zgomotul tocurilor care îi răsunau pe parchet şi oprindu-se în faţa Loredei.

Aproape, dar nu prea aproape.

„Te rog”, s-a gândit Elsa în timp ce o strângea pe Loreda de mână, „fii blândă cu fiica mea”.

În aceeaşi clipă, un bărbat masiv, îmbrăcat într-un costum maro, a intrat în cameră cu o cutie mare de carton în braţe.

— Acesta este soţul meu, Ned, a spus Betty Ane.

— Înţeleg, a răspuns Elsa. Dumneavoastră şi Ned vreţi să plecăm. Să ne întoarcem la cei ca noi.

Ned şi-a scos pălăria de pe cap.

— Nu, doamnă. Noi am venit aici în ’30. Era greu să-ţi câştigi existenţa, dar nu se compara cu ce se întâmplă acum, a zis el, oferindu-i cutia. Aici sunt nişte paltoane, pulovere şi altele de genul ăsta. Poate fi destul de frig iarna aici. Avem un duş în baie. Cu apă caldă. De ce nu vă folosiţi de el cu toţii? Un duş fierbinte şi haine noi pot fi de ajutor în aceste vremuri dificile.

Betty Ane i-a zâmbit cu blândeţe Loredei.

— Şi văd o fetiţă care are nevoie de o tunsoare nouă pentru prima zi de şcoală. Dumnezeu ştie că e destul de greu să ai treisprezece ani şi fără toate necazurile astea. Betty Ane a studiat-o pe Loreda. Eşti o frumuseţe, păpuşico. Lasă-mă să-mi folosesc magia.

Capitolul 23

Loreda stătea în scaunul tapiţat cu catifea şi se uita la reflexia ei în oglindă. Betty Ane îi tăiase părul într-o linie dreaptă de-a lungul bărbiei, după care îl modelase în valuri care cădeau în cascadă dintr-o parte. Faţa ei, curăţată cu săpun parfumat, era bronzată intens de la munca în lanurile de bumbac. O rochie nouă, violet, îi accentua ochii de un albastru strălucitor, iar Betty Ane o convinsese pe Elsa să îi dea voie să îi coloreze fetei buzele cu un ruj roz pal.

— Am uitat cum arăt, a spus Loreda atingându-şi vârfurile mătăsoase ale părului.

Betty Ane stătea în spatele ei.

— S-ar putea să fii cea mai drăguţă fată pe care am văzut-o vreodată, a zis ea, iar apoi s-a întors către Elsa, anunţând-o: E rândul tău.

Loreda nu voia să se dea jos de pe scaun. Părea magic, un portal spre lumea lui „ce-ar fi dacă”, unde cei care sălăşluiau pe lângă şanţ se transformau în prinţi şi prinţese.

Picioarele îi erau puţin şubrede, ca să fim sinceri. În oglindă îşi văzuse mai mult decât faţa. Văzuse fetiţa care fusese înainte ca toate astea să se întâmple. O persoană cu aspiraţii,

încrezătoare. Cineva care urma să aibă *realizări*. Cum de uitase de toate astea?

Simţea o nou-găsită, o regăsită speranţă, dar simţea şi furie. I-a mulţumit lui Betty Ane şi s-a îndepărtat de oglindă. Mama a atins-o pe umăr în timp ce făceau schimb de locuri.

— Ia spune, asta e culoarea naturală a părului tău? a întrebat-o Betty Ane pe Elsa în timp ce aceasta se aşeza. E frumos.

Loreda s-a tras în spate. Fără să se uite la Ant, care era pe podea, jucându-se cu o maşinuţă, s-a dus afară.

Până şi aerul mirosea diferit acum.

S-a îndreptat complet de spate, dându-şi seama deodată cum o gârbovise şi micşorase munca la câmp. Îşi petrecuse luni întregi în lanurile de bumbac, încercând să fie o rotiţă nevăzută a mecanismului.

Însă nu mai voia s-o facă.

A mers înainte, încrezătoare, în rochia cu guler gen Peter Pan, al cărei model era o noutate pentru ea. Pantofii scâlciaţi, maro, abia dacă o mai deranjau în combinaţie cu şosetele albe de dantelă.

A găsit biblioteca pe strada Pepper, la distanţă de oraş, amplasată pe un teren acoperit cu iarbă, cu un steag al Americii fluturând de pe catargul alb din faţă.

O bibliotecă.

Magie.

A deschis uşa şi a păşit direct înăuntru, dreaptă, fetiţa care fusese educată să fie. O fetiţă care credea în binefacerile învăţăturii şi care visa să fie reporter. Sau romancier. Ceva interesant, în orice caz.

Primul lucru pe care l-a observat a fost mirosul cărţilor. A inspirat adânc şi s-a simţit transportată, pentru o clipă, în Lonesome Tree. În dormitorul ei, cu lumina aprinsă, citind...

Acasă.

— Pot să te ajut?

— Da, vă rog. Aş vrea să găsesc o carte pentru citit.

Bibliotecara se afla în spatele unui birou. Era o femeie solidă, cu bucle grizonante şi ochelari cu rame negre.

— Ai abonament la bibliotecă?

— Nu, a răspuns Loreda, fiindu-i ruşine s-o recunoască, pentru că în Texas avusese întotdeauna abonament la bibliotecă. Suntem... nou-veniţi în stat.

— Bine, i-a spus bibliotecara zâmbindu-i cu blândeţe. Treisprezece?

— Da, doamnă.

— Eşti la şcoală?

— Da, doamnă.

Bibliotecara a dat din cap.

— Vino cu mine.

A condus-o pe Loreda printre rafturile bibliotecii, la o masă de studiu de mari dimensiuni, ticsită cu ziare.

— Poţi sta aici. Lasă-mă să-ţi găsesc ceva.

Loreda s-a aşezat la masa de stejar, pe care se afla şi o veioză. Nu se putea abţine să stingă şi să aprindă lumina încontinuu, minunându-se de magia electricităţii la comandă.

Bibliotecara s-a întors cu o carte.

— Cum te cheamă?

— Loreda Martinelli.

— Eu sunt doamna Quisdorf. O să te întorci cu abonamentul, dar acum am încredere să-ţi dau asta, a spus ea punând pe masă o copie uzată a romanului *The Secret of the Old Clock*[21].

Loreda a atins cartea, a ridicat-o în dreptul feţei şi a inspirat aroma cunoscută, care o făcea să se gândească la cititul noaptea... Şi-a adus aminte de obiceiul de a citi împreună cu Stella, după şcoală, şi de vremurile în care îl asculta pe tati spunându-i poveşti de noapte bună. Ca o floare care se uscase în timpul secetei, şi acum simţea prima picătură a ploii de primăvară, Loreda a simţit cum renăştea.

— Aveţi una pe care aş putea să i-o duc fratelui meu? Are opt ani. Şi poate una pentru mama mea. O să le aduc înapoi, vă promit.

Doamna Quisdorf a evaluat-o din priviri şi, în cele din urmă, i-a zâmbit.

— Domnişoară Martinelli, cred că eşti genul meu de fetiţă.

•

În noaptea aceea, după ce copiii au adormit, Elsa a măturat podeaua cortului – din nou – şi a rearanjat colecţia de ambalaje pentru fructe. Găsiseră cutiile pe ici, pe colo, iar acum ele deveniseră cămara lor. Aveau zahăr, făină, şuncă, fasole, lapte

[21] „Secretul vechiului ceas” (în limba engleză în original) – primul volum din seria „Povestiri misterioase”, publicat în 1930 sub pseudonimul Carolyn Keene, care reunea mai mulţi scriitori americani.

la cutie, orez şi unt. Un veritabil festin. Dar, deşi recesiunea se adâncise, preţurile produselor crescuseră. Nouăsprezece litri de kerosen costau un dolar. Nouă sute de grame de unt costau cincizeci de cenţi. Două kilograme şapte sute de grame de orez costau aproape jumătate de dolar. Ritmul în care creşteau preţurile era înfricoşător.

Iar Elsa cheltuise în acea zi şaptezeci şi cinci de cenţi pe tunsori pentru ei trei. Spera că, odată cu venirea iernii, nu avea să regrete gestul.

Ridicând cutia cu haine pe care le primise, a ieşit din cort şi s-a dus la Jean, care stătea pe un scaun aşezat lângă sobă şi cârpea ciorapi la lumina unui felinar. Jeb şi băieţii plecaseră cu camioneta familiei, în speranţa de a găsi de muncă la vie. Totuşi, nimeni nu se aştepta să găsească ceva atât de târziu în toamnă.

— Hei, Jean, a spus Elsa ieşind din întuneric şi intrând în pata de lumină palidă pe care o arunca felinarul.

Ea şi copiii aleseseră ceea ce li se potrivea din cutia cu haine, iar restul îl păstraseră pentru familia Dewey.

— Elsa? Ce frumos arăţi!

Elsa a simţit cum i se înfierbântau obrajii în timp ce lăsa din mâini cutia cu haine.

— Betty Ane şi-a dat toată silinţa.

Jean a atins cu degetul mare de la picior cea mai apropiată găleată de lemn şi a spus:

— Stai jos.

Elsa s-a aşezat pe găleată, ignorând înţepăturile pe care le simţea în fesele descărnate. Doamne, niciunul dintre ei nu-şi mai putea aduce aminte când şezuse pe un scaun confortabil.

— De ce spui aşa ceva? a întrebat-o ea pe Jean.

Elsa s-a uitat prin cutia de haine până când a găsit ceea ce căuta. Degetele i s-au plimbat pe lâna moale.

— Aşa ceva ce? Nu ţi-a spus nimeni până acum că eşti drăguţă? s-a mirat Jean.

Elsa s-a oprit din cotrobăit şi s-a uitat în sus.

— Îmi plac prietenii care mint.

— Nu mint.

— Nu... ştiu să primesc complimente, presupun, a spus Elsa, dându-şi părul mătăsos la o parte de pe faţă.

A scos o păturică de bebeluş de culoare albastru-lavandă şi i-

a întins-o lui Jean.

— Uită-te la asta.

Jean a luat păturica şi s-a uitat la ea.

— A lovit nevoie mare ieri, a spus Jean, punându-şi o mână pe burta rotundă.

Elsa ştia că Jean se ruga în fiecare zi să simtă copilul mişcând, şi că la fiecare mişcare simţea bucurie şi teamă.

— Am visat ceva azi-noapte. Lucram într-un restaurant. Le serveam cu plăcintă de mere pe nişte femei care încă îşi asortau pălăriile cu rochiile.

Jean a clătinat din cap.

— Presupun că visăm asta cu toţii.

•

Iarna a fost grea în valea San Joaquin, o combinaţie înfricoşătoare de vreme proastă şi de lipsă de muncă. Zi de zi, ploaia cădea din nori de culoarea oţelului, iar stropii mari răpăiau pe maşinile şi pe colibele de tablă îngrămădite pe malul şanţului. Bălţile noroioase sfârşeau prin a deveni tranşee. Stropii maro acopereau totul.

Elsa jelea fiecare dolar cheltuit, numărând zilnic banii, din nou şi din nou. Era cumpătată, dar, chiar şi aşa, economiile ei se diminuau pe zi ce trecea. Ura faptul că ea şi copiii nu aveau încotro şi erau siliţi să-şi cumpere galoşi în acea lună. Nu găsiseră nimic pe măsura lor în lucrurile donate de Armata Salvării sau de Biserica Prezbiteriană.

Până la sfârşitul lui decembrie, economiile Elsei se subţiaseră atât de mult încât ea trăia într-o stare constantă de frică. Nu câştigaseră din culesul bumbacului bani suficienţi pentru toată iarna; înţelesese asta acum. Avea nevoie de ajutor pentru a-şi hrăni copiii; situaţia era atât de simplă şi de sfâşietoare. Nu putea primi bani de la stat până în luna aprilie, dar putea primi mâncare de la conducerea federală. Era mai bine decât să stai la coadă la o cantină a săracilor, cu castronul şi cu lingura în mână, dar ştia că acea cantină ar fi putut fi viitorul lor dacă ea nu era atentă. Sincer, ar fi mers la cantină pe loc, însă auzise că proviziile celor de acolo erau la limită; nu voia să ia mâncare de la gura celor care nu aveau de ales, nu atât timp cât încă mai avea nişte bani.

— Nu are de ce să-ţi fie ruşine, i-a spus Jean atunci când Elsa i-a povestit despre frământările ei.

Stăteau în cortul Elsei, bând o cană de cafea. Ploaia răpăia pe pânza cortului şi îi zgâlţâia stâlpii. Loreda şi Ant plecaseră la şcoală în urmă cu câteva ore.

— Serios? a spus Elsa uitându-se la prietena ei.

Amândouă ştiau că asta nu era adevărat. Era ceva de care să-ţi fie ruşine. Americanii nu ar fi trebuit să ia pomană de la guvern. Ar fi trebuit să muncească din greu şi să se descurce de unii singuri.

— Niciunul dintre noi nu are altă şansă, a spus Jean. Nu primeşti mare lucru – fasole şi orez –, dar fiecare bucăţică e importantă.

Ăsta era adevărul.

Elsa a clătinat din cap.

— Ei bine, nu voi primi ajutor stând aici şi sperând ca viaţa mea să fie altfel.

— Că bine zici, a spus Jean.

Cele două femei şi-au zâmbit.

Jean a plecat, închizând foile cortului în urma ei. Elsa şi-a încheiat haina cu glugă şi s-a încălţat cu galoşii, care îi erau mari. Apoi a pornit-o spre Welty, înaintând încet din pricina vremii rele.

Aproape o oră mai târziu, stropită cu noroi, bătută de ploaie, Elsa s-a aşezat la coada lungă din faţa biroului de ajutor federal. A mai stat la coadă încă două ore. Atunci când a ajuns înăuntru, tremura din toate încheieturile.

— Els-s-s-inore Martinelli, i-a spus ea tânărului care stătea aşezat la birou în mica încăpere.

El a trecut în revistă cartonaşele roşii dintr-o cutiuţă şi a scos unul.

— Martinelli. Sosirea înregistrată, 26 aprilie 1935. Doi copii. O femeie. Fără soţ.

Elsa a dat din cap în semn că datele erau corecte.

— Suntem aici de aproape opt luni.

— Nouă sute de grame de fasole, patru cutii de lapte, o pâine. Următorul, a spus el ştampilând cardul. Vino înapoi peste două săptămâni.

— Asta ar trebui să ne ajungă două săptămâni? a întrebat ea.

Tânărul s-a uitat în sus.

— Vezi câţi oameni au nevoie de ajutor? Suntem depăşiţi de situaţie. Pur şi simplu nu avem destui bani. Armata Salvării are o

cantină pe Strada Şapte.

Elsa a apucat cutia cu alimente şi a cuprins-o cu braţele dintr-un unghi incomod. Cu un suspin obosit, a ieşit înapoi în ploaie.

— Alătură-te nouă! Lucrătorii din vale uniţi!

Elsa s-a uitat la bărbatul care stătea la colţul străzii strigând; purta o pelerină lungă, închisă la culoare, cu glugă. Ploaia curgea şiroaie pe el.

Bărbatul a ridicat un pumn, ca să fie mai expresiv.

— Uniţi-vă! Nu-i lăsaţi să vă sperie. Veniţi la întâlnirea Alianţei Lucrătorilor!

Elsa a văzut cum oamenii se îndepărtau de el, se retrăgeau. Niciunul dintre ei nu-şi permitea să fie văzut cu un comunist.

O maşină de poliţie a sosit la faţa locului, cu luminile pornite. Doi poliţişti s-au dat jos şi au început să-l bată pe bărbat.

— Vedeţi asta? a strigat comunistul. Suntem în America. Copoii mă saltă pentru ideile mele.

Poliţiştii l-au împins în maşină şi au plecat.

Elsa şi-a reaşezat cutia în braţe şi a apucat-o pe lungul drum care o despărţea de tabără. A ajuns acasă după-amiaza târziu.

Acum în tabără locuiau aproape o mie de oameni, de patru ori mai mulţi decât fuseseră atunci când sosiseră acolo Elsa şi copiii.

Elsa s-a stropit mergând spre cort printr-un noroi care-i ajungea până la glezne.

Câţiva oameni mişunau pe afară, scotocind după orice lucru pe care l-ar fi putut folosi.

Ea s-a oprit la cortul familiei Dewey.

— E cineva acasă?

Lucy a deschis foile cortului. Elsa a văzut întreaga familie – pe toţi şase – adunată înăuntru. Jeb şi băieţii nu găsiseră nimic de lucru.

Jean i-a aruncat Elsei un zâmbet obosit, iar mâna i se odihnea pe burta rotundă. Nasturii rochiei stăteau să crape; unul lipsea.

— Hei, Elsa, cum a mers treaba?

Elsa a băgat mâna în cutie şi a scos două conserve de lapte, precum şi câteva felii din pâinea pe care o primise. Nu era mare lucru, şi totuşi era. Cele două familii împărţeau orice noroc care le ieşea în cale.

— Poftim, a spus ea oferindu-le mâncarea.

— Mulţumesc, a răspuns Jean aruncându-i o privire cu

subînţeles.

Elsa s-a întors la cortul ei. Podeaua se transformase în noroi. Nu era de mirare că oamenii se îmbolnăveau. Ant stătea pe salteaua pe care o împărţeau, făcându-şi temele.

Loreda şedea pe o ladă de mere, cosând un nasture negru pe rochia mov pe care o primise la salonul de înfrumuseţare. Văzând-o pe Elsa, şi-a ridicat privirea.

— Cum a fost?

— Bine.

Elsa avea mâinile atât de îngheţate încât aproape a scăpat cutia.

Loreda s-a ridicat şi a înfăşurat o pătură în jurul mamei ei, care s-a aşezat cu grijă pe marginea saltelei.

— Ar fi trebuit să vezi câţi oameni erau la coadă, Loreda. Iar coada de la cantină era de două ori mai mare.

— Vremuri grele, a zis Loreda, rigidă.

Asta spuneau întotdeauna.

— Ce-ar zice Tony şi Rose dacă ar şti că trăim din ajutorul de şomaj?

— Ar spune că Ant are nevoie de lapte, a răspuns Loreda.

Elsa ştia acum ce simţise Tony atunci când îi murise pământul. Cerutul de pomană îţi provoca o ruşine profundă şi durabilă.

Sărăcia era un lucru care-ţi sufoca spiritul. O temniţă ce se micşora în jurul tău, tot mai întunecată pe măsură ce zilele treceau, disperate şi fără nicio schimbare în bine.

*

Dimineaţa de Crăciun s-a dovedit a fi strălucitoare şi senină, prima zi fără ploaie după aproape o săptămână. Elsa s-a trezit în mijlocul unei linişti minunate. Dormise până târziu. Cu toţii dormiseră. În zilele acelea nu aveau niciun motiv să se trezească devreme. Nu se găsea de lucru, iar şcoala era în vacanţă.

S-a dat jos încetişor din pat, mişcându-se ca o bătrână. Chiar aşa se şi simţea. Combinaţia de frig, foame şi teamă o îmbătrânise. Nu-şi dorea decât să se urce înapoi în pat alături de copiii ei, să se cuibărească sub pături şi să doarmă. Era singura ei evadare. Dar ştia cât de periculoasă putea fi evadarea. Ca să supravieţuieşti, era nevoie de tărie de caracter, curaj şi efort. Era prea uşor să cedezi. Indiferent de cât de frică îi era, Elsa

trebuia să-i înveţe în fiecare zi pe copiii ei să supravieţuiască.

A luat bidonul de apă şi s-a dus afară ca să pregătească cafeaua.

Tabăra se trezise odată cu ea. Oamenii ieşeau din corturi clipind, orbiţi de soarele puternic. Vecinii îşi zâmbeau şi-şi făceau cu mâna. Cineva cânta la scripcă. I s-a alăturat un banjo. Cineva, undeva, a început să cânte.

Elsa şi-a pus o pătură pe umeri şi a urmat muzica până când a ajuns la un grup adunat pe malul şanţului, care acum era inundat de o apă maro ce curgea cu viteză. Le-a găsit pe Jean şi pe Midge stând împreună lângă un copac. Unii bărbaţi şedeau pe pietre sau pe trunchiuri de copaci căzute, înşiraţi de-a lungul malului şi cântând la instrumentele cu care traversaseră ţara. Femeile îşi puseseră alături găleţile pe care le umpluseră şi le aşezaseră pe jos.

Jean şi Midge au început să cânte:

— Oare cercul fi-va întregit...

Li s-au alăturat şi alţii:

— ...în curând, *Doamne*, *în curând!*

Elsa a simţit muzica crescând înăuntrul ei. În acea muzică îşi auzea cea mai bună parte a trecutului: slujbele de la biserică, unde se afla alături de Rose şi de restul familiei, pe Tony cântând la scripcă, cinele pentru strângerea de fonduri caritabile, chiar şi acea dată când Rafe dansase cu ea la Zilele Pionierului.

S-a întors la cort şi i-a trezit pe copii, după care i-a condus la malul şanţului. Au stat toţi trei alături de Jean şi de Midge.

În câteva clipe a apărut şi Jeb, împreună cu copiii. În jurul lor s-a adunat o mulţime.

Elsa îşi ţinea copiii de mână. Stăteau pe malul noroios şi se uitau la cerul senin, cântând imnuri şi cântece de Crăciun, iar la sfârşit nu-i mai păsa nimănui că bisericile locale le interziceau accesul la slujbe, sau de faptul că aveau hainele zdrenţuite şi murdare, sau de faptul că masa de Crăciun avea să fie modestă. Se sprijineau unii pe alţii. Elsa şi Jean s-au uitat una la cealaltă în timp ce cântau cuvintele *„fi-va întregit*".

După ce bărbaţii s-au oprit din cântat, oamenii s-au privit în ochi pentru prima oară de săptămâni de zile şi şi-au urat „Crăciun fericit!"

Elsa îşi ţinea copiii de mână în timp ce se duceau spre cort.

Loreda a aţâţat focul, apoi a turnat două ceşti de cafea şi i-a întins una Elsei.

Ant a tras afară un scaun şi două lăzi de fructe. Au stat în faţa cortului, la căldura sobei. Au făcut un copac din doze de aluminiu legate împreună şi din surcele, iar apoi l-au decorat cu ce au găsit – tacâmuri, funde de păr, bucăţi de pânză.

Elsa a scos din buzunar un plic murdar de noroi şi mototolit. A deschis scrisoarea care sosise cu o săptămână în urmă la oficiul poştal.

— O scrisoare de la bunica şi bunicu', a spus Ant.

Elsa a desfăcut scrisoarea şi a citit-o cu voce tare.

Iubita mea fiică şi iubiţii mei nepoţi,

Săptămâna asta ne-a lovit o nouă furtună de praf iar apoi un val de frig.

A fost o iarnă obositor de rece, ca să zic aşa. Suntem invidioşi pe căldura voastră din California. Domnul Pavlov ne spune că voi trebuie deja să fi văzut palmieri. Şi poate că şi oceanul. Cu siguranţă că sunt nişte peisaje magnifice!

Bunicul vostru crede că programul de conservare a solului arată promiţător. O mare parte din ceea ce am plantat a fost afectată de seceta continuă, dar, după o ploaie uşoară care a căzut luna asta, am văzut plante încolţind.

Să-i mulţumim Fecioarei Maria că moara încă funcţionează. Avem apă suficientă pentru treburile casei şi găini, aşa că mergem înainte, sperând la o nouă recoltă. Cei zece cenţi pe acru pe care i-am primit de la guvern ne-au menţinut pe linia de plutire.

În ultima scrisoare aţi vorbit despre cules de bumbac. Trebuie să recunosc, mi-e greu să mi te imaginez la câmp, Elsa, dar bravo ţie că prosperi în aceste vremuri dificile.

Vremurile grele nu durează la nesfârşit. Iubirea, da. Trimitem şi câteva mici cadouri pentru iubiţii noştri nepoţi, ca să-şi amintească mereu de noi.

Cu dragoste,
Rose şi Anthony

Elsa a scos doi bănuţi din plic şi a dat câte unul fiecărui copil.

Lui Ant i s-au luminat ochii.

— Bani pentru bomboane! a ţipat el.

— Şi mai am cadouri în valiză, a spus Elsa, încălzindu-şi mâinile în jurul cănii de cafea. Pentru că ştiu un băieţel căruia îi place să cotrobăie.

Ant a făcut o piruetă şi s-a dus în cort, de unde a ieşit cu două pachete, unul fiind ambalat într-un ziar, iar celălalt, într-o cârpă. Ant a rupt ambalajul cadoului său. Elsa îi făcuse o vestă frumoasă din tapiţeria unui scaun scos dintr-un automobil abandonat în tabără. Îi mai cumpărase şi un baton de ciocolată Hershey.

Ochii lui Ant s-au mărit. Ştia că batonul de ciocolată costa cinci cenţi. O avere.

— Ciocolată!

A desfăcut ambalajul încet, scoţând la iveală un colţ maro, ascuţit, pe care l-a ronţăit ca un şoricel, savurându-l.

Loreda şi-a deschis cadoul. Elsa îi reparase pantofii folosind cauciuc de pneuri uzate, din care croise un set nou de tălpi, iar acelea aveau să fie mai rezistente decât cele de carton. Sub pantofi se găseau noul permis de bibliotecă al Loredei şi cartea *The Hidden Staircase*[22].

Loreda s-a uitat în sus.

— Te-ai dus înapoi? Prin ploaie?

— Doamna Quisdorf a ales cartea pentru tine. Însă permisul este adevăratul cadou. Poate să te poarte oriunde, Loreda.

Fata a mângâiat permisul cu o atitudine de respect. Elsa ştia că un permis de bibliotecă – ceva ce înainte li se păruse firesc să aibă – însemna că exista totuşi un viitor. O lume dincolo de acea luptă.

Ant sărea pe scaun în sus şi-n jos, plin de entuziasm.

— Acum putem să-i dăm cadoul lui mami?

Loreda s-a dus la camionetă şi a scos de acolo un pachet mic, învelit în hârtie de ziar.

— Deschide-l, a spus Ant, ţopăind.

Elsa a desfăcut cu grijă cadoul, ca nu cumva să rupă ziarul sau să piardă fundele cu care era legat. Totul era valoros în zilele acelea.

Înăuntru era un jurnal subţire, îmbrăcat în piele, plin de foi goale. Primele pagini fuseseră smulse, iar coperta fusese

[22] „Scara ascunsă” (în limba engleză în original) – cel de al doilea volum din seria „Povestiri misterioase”, publicat în SUA în 1930 sub pseudonimul Carolyn Keene.

afectată de apă. Mai multe creioane – într-atât de consumate încât deveniseră nişte cioturi – s-au rostogolit şi au căzut pe jos.

Loreda s-a uitat la Elsa.

— Ştiu că ai lucruri pe care trebuie să le spui, dar noi suntem copii, aşa că taci. M-am gândit că poate te-ai simţi mai bine dacă le-ai scrie.

— Şi eu m-am gândit la asta, a spus Ant. Am luat creioanele de la şcoală. Singur.

Jurnalul i-a amintit Elsei de cea care fusese cândva; fetiţa cu inima bolnavă, care citise romane şi care îşi dorea să plece la facultate ca să studieze literatura. Visase că într-o bună zi avea să scrie.

„Ai vreun talent ascuns de care noi nu suntem conştienţi?”

Elsa ura faptul că vocea tatălui ei îi răsuna în minte chiar atunci, dintre toate momentele, în acele clipe în care iubirea pentru copiii ei aproape că o copleşea. Chiar dacă trăia vremuri de dificultăţi şi de lipsuri, ea s-a gândit: „Mi-am crescut bine copiii. Oameni buni, grijulii şi iubitori”.

— O să scriu câte ceva, a spus Elsa.

— O să ne laşi să citim, mami? a întrebat Ant.

— Poate că da, într-o bună zi.

1936

Un singur lucru mai rămăsese, clar şi perfect ca o picătură de ploaie – nevoia disperată de a fi împreună (...) Împreună aveau să se înalţe şi să decadă, iar din decăderea lor să se înalţe din nou.

SANORA BABB,
WHOSE NAMES ARE UNKNOWN[23]

Capitolul 24

În ultima zi de ianuarie, în vale s-a înstăpânit un val de aer rece, care a poposit acolo şapte zile. Pământul s-a întărit; ceaţa a persistat ore întregi în fiecare dimineaţă. Încă nu se găsea nimic de lucru.

Rezervele li se împuţinaseră, dar Elsa ştia că ei erau dintre cei norocoşi; economisiseră banii câştigaţi la culesul bumbacului şi erau numai ei trei. Familia Dewey avea şase guri de hrănit – în curând, şapte. Migranţii care tocmai sosiseră în stat, cei mai mulţi dintre ei făcând-o cu mâinile goale, încercau să supravieţuiască din ajutorul federal, adică din cantităţile meschine de mâncare ce li se acordau din două în două săptămâni. Trăiau din clătite făcute din făină şi apă, şi din aluat prăjit. Elsa vedea pe feţele lor ravagiile pe care le cauza malnutriţia.

În seara aceea, fiecare dintre ei mâncase câte un bol de fasole apoasă şi câte o felie de pâine prăjită în tigaie. Elsa şedea lângă sobă, pe o găleată, având în poală cutia metalică, pe care o deschisese. Ant stătea lângă ea, savurându-şi doza zilnică de ronţăială din batonul de ciocolată Hershey primit de Crăciun. Loreda era în cort, recitind *The Hidden Staircase*.

Mama a numărat din nou banii.

— Elsa, e timpul!

[23] „Ale căror nume sunt necunoscute” (în limba engleză în original) – roman al scriitoarei americane Sanora Babb, scris în 1930 şi publicat prima oară în 2004

A auzit-o pe Jean strigând-o, aşa că s-a ridicat în picioare atât de brusc încât aproape a dărâmat cutia cu bani.

Copilul.

Ant s-a uitat în sus.

— Ce s-a întâmplat?

Elsa a fugit în cort şi a ascuns cutia cu bani.

— Loreda, a spus ea, vino cu mine.

— Unde?

— Jean naşte.

Elsa a fugit la cortul familiei Dewey. A găsit-o pe Lucy afară, plângând.

— Loreda, du fetele la noi în cort. Spune-le să stea cu Ant şi să nu se întoarcă decât dacă vii tu după ele. Apoi întoarce-te ca să mă ajuţi.

Elsa a intrat în cortul întunecat şi umed al familiei Dewey.

Lumina venea de la un singur felinar, care abia dacă alunga umbrele. Elsa a văzut nişte linii gri în întuneric: o stivă de provizii de mâncare, un spălător improvizat.

Jean stătea aşezată într-o rână pe o saltea de pe jos, complet nemişcată.

Elsa a îngenuncheat lângă saltea.

— Hei, a spus ea atingând fruntea transpirată a lui Jean. Unde-i Jeb?

— La Nipomo. Speră să culeagă mazăre, a gâfâit Jean. Ceva nu-i bine, Elsa.

Ceva nu era bine. Elsa ştia ce însemna asta; orice femeie care pierduse un copil ştia. Instinctul matern era foarte puternic în astfel de momente.

Loreda a intrat în cort.

— Ajută-mă s-o ridic în picioare, i-a spus Elsa Loredei.

Împreună, au ridicat-o. Jean s-a sprijinit puternic de Elsa.

— Te duc la spital, a spus Elsa.

— N-are sens.

— Ba are. Ăsta nu-i un copil care tuşeşte sau are febră, asta e o urgenţă, Jean.

— N-o... să...

Faţa lui Jean s-a crispat din cauza unei noi contracţii.

Elsa şi Loreda au aşezat-o pe Jean în camionetă, pe scaunul pasagerului.

— Ai grijă de copii, Loreda.

Elsa a pornit motorul, a aprins farurile şi au început să meargă pe pământul noroios. Camioneta se zdruncina şi avea viteză prea mare.

— Nu pot... a spus Jean strângând braţul scaunului. Du... înapoi...

Încă o contracţie.

Elsa a intrat în parcarea spitalului; clădirea strălucea în lumina electrică scumpă.

Elsa a apăsat pe frână.

— Aşteaptă aici. Mă duc după ajutor.

A intrat în spital, a străbătut holul în fugă şi s-a oprit la recepţie.

— Prietena mea naşte!

Femeia s-a uitat în sus, s-a încruntat şi şi-a încreţit nasul.

— Daaa, daaa. Put, a spus Elsa. Sunt o migrantă împuţită. Înţeleg. Dar prietena mea...

— Acest spital este pentru rezidenţii californieni. Ştii, oamenii care plătesc taxe. Pentru cetăţeni, nu pentru vagabonzi care vor să aibă cineva grijă de ei.

— Haide, fiţi omenoasă! Vă rog...

— Tu îmi spui mie să fiu omenoasă? Te rog. Uită-te la tine. Femeile de soiul tău scot copii din ele ca sticlele de şampanie din care sar dopurile. Găseşte-l pe unul de-al tău să te ajute.

În cele din urmă, femeia s-a ridicat în picioare. Elsa a văzut cât de bine hrănită era, ce gambe pline avea. A băgat mâna într-un sertar, a scos o pereche de mănuşi de cauciuc şi a spus:

— Îmi pare rău, regulile sunt reguli. Îmi este permis să îţi dau astea.

A întins mănuşile.

— Vă rog. O să frec podelele. O să spăl ploştile. Fac orice. Numai ajutaţi-o.

— Dacă situaţia este atât de disperată, de ce pierzi timpul rugându-te de mine?

Elsa a luat mănuşile şi s-a dus înapoi la maşină.

— Nu ne ajută, a spus ea printre dinţii încleştaţi în timp ce se urca în maşină. Bunilor californieni cu frica lui Dumnezeu nu le pasă de viaţa unui copil, presupun.

Elsa a condus cât de repede a putut înapoi în tabără. Avea în piept un sentiment de furie care îi sugruma respiraţia.

— Grăbeşte-te, Elsa!

Ajunse la cortul familiei Dewey, Elsa a ajutat-o pe Jean să intre în interiorul umed.

— Loreda! a strigat Elsa.

Loreda a năvălit în cort şi s-a lovit de Elsa.

— De ce v-aţi întors?

— Ne-au dat afară.

— Vrei să spui...

— Du-te să aduci apă. Fierbe multă.

Fiindcă Loreda nu s-a mişcat, Elsa a izbucnit:

— *Acum!*

Auzind asta, Loreda a fugit.

Elsa a aprins o lampă cu kerosen şi a ajutat-o pe Jean să se aşeze pe salteaua de pe jos.

Jean avea convulsii de durere şi scrâşnea din dinţi ca să nu urle.

Elsa a îngenuncheat lângă ea, mângâindu-i părul.

— Haide, ţipă!

— Vine, a spus Jean printre gâfâieli. Ţine... copiii... departe. Foarfecă în... cutia aia. Şi e şi nişte aţă.

Încă o contracţie.

Elsa s-a uitat la burta contorsionată a lui Jean şi a ştiut că mai erau câteva momente. A fugit la ea în cort, unde i-a ignorat pe copiii care o priveau îngroziţi. Nu avea timp să-i liniştească.

A luat un teanc de ziare şi a fugit în cortul lui Jean, unde le-a pus pe podeaua murdară, recunoscătoare că erau relativ curate.

Titlurile din ziare o orbeau: *Epidemie de febră tifoidă în taberele de migranţi.*

Elsa a ajutat-o pe Jean să se rostogolească pe ziare, după care şi-a pus mănuşile de cauciuc.

Jean a ţipat.

— Dă-i drumul, a spus Elsa, îngenunchind lângă ea şi mângâindu-i părul ud.

— Este... *acum*! a ţipat Jean.

Elsa s-a mişcat repede şi s-a poziţionat între picioarele desfăcute ale lui Jean. Vârful capului copilului a apărut, acoperit cu materie vâscoasă şi albastru la culoare.

— Văd capul, împinge, Jean.

— Sunt prea...

— Ştiu că eşti obosită. Împinge.

Jean a clătinat din cap.

— Împinge, a spus Elsa.

S-a uitat în sus şi a văzut teama din ochii prietenei ei.

— Ştiu, a spus Elsa, înţelegând cât de tare se temea Jean de acel moment.

Bebeluşii mureau şi în cele mai fericite dintre circumstanţe, iar acelea erau cele mai nefericite. De asemenea, se putea ca ei să trăiască în ciuda tuturor piedicilor.

— Împinge, a spus ea, răspunzând temerii lui Jean cu o speranţă tăcută.

Bebeluşul a alunecat afară, în mâinile Elsei, în mijlocul unui şuvoi de sânge. Era prea mic, aproape fusiform. Mai mic decât un pantof bărbătesc.

Albastru.

Elsa s-a simţit pătrunsă de furie. *Nu.* A şters sângele de pe faţa micuţă, i-a curăţat gura şi a implorat bebeluşul:

— Respiră, fetiţo!

Jean s-a ridicat în coate. Şi ea arăta prea obosită ca să mai poată respira, însă a şoptit:

— Nu respiră.

Elsa a încercat să ajute bebeluşul făcându-i respiraţie gură la gură.

Nimic.

A lovit micul ghemotoc albastru şi i-a strigat:

— Respiră!

Nimic.

Nimic.

Jean a arătat spre un coş de paie. În el era aşezată păturica lila, moale, de bebeluş.

Elsa a înnodat cordonul ombilical şi l-a tăiat, iar apoi s-a ridicat încet în picioare. Slăbită. Tremurând. A înfăşat bebeluşul micuţ şi nemişcat.

În timp ce i-l întindea lui Jean, privirea i s-a întunecat de lacrimi.

— O fetiţă, i-a spus ea mamei, iar aceasta a luat-o cu o blândeţe care i-a frânt inima Elsei.

Jean a sărutat fruntea albastră.

— Îi spun Clea, după mama mea, a spus Jean.

Un nume.

Însăşi chintesenţa speranţei. Începutul unei identităţi dăruite cu iubire. Elsa a ieşit din cort ca să nu urmărească scena

sfâşietoare în care Jean şoptea în urechea albastră a bebeluşului.

Afară a găsit-o pe Loreda plimbându-se în sus şi-n jos.

Elsa s-a uitat la fiica ei, a înţeles întrebarea şi a clătinat din cap.

— O, nu, a spus Loreda, cu umerii căzuţi.

Fata s-a întors şi a dispărut în cortul lor înainte ca mama ei s-o poată consola.

Elsa a rămas pe loc, nemişcată. Nu putea scăpa de imaginea teribilă a unui bebeluş venind pe lume pe un ziar mototolit şi pus peste pământul gol.

„O să-i spun Clea”.

Oare cum de a mai fost Jean capabilă să vorbească?

Elsa a simţit cum îi dădeau lacrimile, cum izbucneau. A plâns aşa cum nu mai plânsese de când o părăsise Rafe, a plâns până când nu a mai avut lacrimi, până când a ajuns la fel de secată precum pământul pe care ea şi copiii îl lăsaseră în urmă.

•

Puţin după ora zece în acea seară, Loreda a terminat de săpat micuţa groapă şi a lăsat lopata din mână.

Erau departe de tabără, într-o zonă înconjurată de copaci; un loc la fel de întunecat ca starea de spirit a celor două femei şi a fetiţei aflate acolo.

Loreda se simţea inundată, copleşită de furie; simţea cum o otrăvea din interior. Nu simţise niciodată ceva asemănător, nici măcar atunci când îi părăsise tati. La fiecare respiraţie, se silea să-şi ţină furia înăuntrul ei; dacă i-ar fi dat drumul, ar fi urlat.

Şi iat-o pe mama ei. Stătea acolo, ţinând un bebeluş mort înfăşurat într-o păturică lila curată, cu un aer trist.

Doar trist.

Imaginea aceea a intensificat mânia Loredei. Acela nu era momentul să fii doar trist.

Şi-a încleştat pumnii, dar pe cine ar fi putut lovi? Doamna Dewey arăta ameţită şi nu se putea ţine bine pe picioare. Era ca o fantomă.

Mama a îngenuncheat şi a aşezat cu grijă bebeluşul mort în micul mormânt, apoi a început să se roage.

— *Tatăl nostru...*

— La cine naiba te rogi? a izbucnit Loreda.

A auzit-o pe mama ei suspinând în timp ce se ridica încet în

picioare.

— Dumnezeu are...

— Dacă o să-mi spui că are un plan pentru noi, o să urlu. Jur că o să urlu.

Vocea Loredei s-a spart. A simţit cum începea să plângă, dar nu era din cauza tristeţii, ci a furiei. Ne lasă să trăim aşa. Mai rău decât câinii vagabonzi.

Mama a atins faţa Loredei.

— Bebeluşii mor, Loreda. Eu l-am pierdut pe fratele tău. Bunica Rose a pierdut...

— ĂSTA NU-I ACELAŞI LUCRU! a urlat Loreda. Eşti laşă fiindcă stai aici, fiindcă ne faci să stăm aici. De ce?

— O, Loreda...

Fata ştia că mersese prea departe, că spusese un lucru prea nemilos, dar nu putea să-şi oprească furia, să şi-o potolească.

— Dacă tati ar fi fost aici...

— Ce? a spus mama. Ce-ar face?

— Nu ne-ar lăsa să trăim aşa. Să îngropăm bebeluşi morţi în întuneric, să muncim până la epuizare, să stăm la coadă două ore pentru o cutie de lapte de la guvern, să-i urmărim pe oameni îmbolnăvindu-se în jurul nostru.

— Ne-a părăsit.

— Te-a părăsit *pe tine.* Ar trebui să fac acelaşi lucru, să plec de aici înainte să murim cu toţii.

— Du-te atunci, a spus mama. Fugi. Fii ca el.

— Poate că o s-o fac, a spus Loreda.

— Bine. Du-te.

Elsa s-a aplecat, a ridicat lopata şi a început să umple mormântul cu pământ.

Buf, paf.

În câteva minute nu avea să mai rămână niciun semn că acolo fusese îngropat un bebeluş.

Loreda s-a întors prin tabăra sordidă, trecând pe lângă zeci de corturi arhipline cu oameni, pe lângă câini jegoşi care cerşeau resturi de la stăpâni ce, la rândul lor, trăiau din resturi. A auzit bebeluşi plângând şi oameni tuşind.

Cortul familiei Dewey era închis, dar Loreda ştia că fetiţele erau înăuntru, aşteptându-şi mama ca să le mângâie şi să le consoleze.

Cuvinte. Minciuni. Nimic nu urma să fie bine.

Se săturase de acea viaţă.

A deschis foile cortului lor şi l-a găsit pe Ant ghemuit pe saltea, având corpul cât se putea de adunat. Învăţaseră cum să doarmă împreună într-un pat prea mic.

Loreda a simţit o înţepătură în inimă la vederea fratelui ei.

A îngenuncheat lângă pat şi i-a ciufulit părul. El a mormăit ceva în somn.

— Te iubesc, a şoptit ea şi l-a sărutat pe obraz. Dar nu mai pot sta nicio secundă.

Ant a dat din cap şi a mormăit ceva în somn.

Loreda s-a dus la mica valiză care conţinea toate hainele ei jerpelite şi preţiosul permis de bibliotecă. A luat trei cartofi şi două mere din lada cu mâncare, apoi a deschis cutia metalică în care erau banii. Tot ce aveau ei pe lume. Loreda a simţit un junghi de vinovăţie.

Nu.

Nu avea de gând să ia mult. Doar doi dolari. Erau banii ei în aceeaşi măsură în care erau ai mamei ei. Loreda muncise la fel de mult ca să îi câştige. A numărat cu grijă banii, iar apoi a căutat o bucată de hârtie. A găsit un colţ mototolit de ziar. L-a îndreptat cât a putut de bine şi a folosit unul dintre mucurile de creion ale lui Ant ca să scrie un bilet pentru el şi pentru mama; a pus biletul sub ibricul de cafea.

A dus valiza până la ieşirea din cort, s-a mai uitat o dată în urmă şi a plecat.

A trecut pe lângă camioneta plină cu lucrurile pe care ar fi trebuit să le lase în urmă. Bâta de baseball a lui Ant stătea sprijinită de un ceas de perete. Nu aveau nevoie de niciunul dintre cele două obiecte, dar nici mama, nici Loreda nu avuseseră inima să-i spună lui Ant că zilele lui de baseball se încheiaseră înainte de a începe. Numai Dumnezeu ştia dacă aveau să mai aibă vreodată nevoie de ceas de perete. Ar fi făcut altfel bagajele dacă ar fi ştiut unde le fusese sortit să nimerească. Sau poate că, dacă ar fi ştiut ce-i aştepta în California, ar fi rămas în Texas.

N-ar mai fi plecat.

Sau poate că s-ar fi dus mai departe.

Era vina mamei. Ea alesese să stea acolo, spusese „Trebuie”. Din acel moment, totul mersese prost.

De la acea primă minciună fatală: o noapte.

Ei bine, trecuseră multe nopţi, iar Loreda se căra naibii de acolo.

•

Elsa şi Jean stăteau împreună în întuneric, cu capetele plecate, ţinându-se de mână. Timpul se scurgea, lungi perioade de tăcere între două femei care ştiau că nu existau cuvinte potrivite pentru un astfel de moment.

Nu exista nici ceva care să marcheze prezenţa bebeluşului, sau pe cea a celorlalţi bebeluşi înmormântaţi în acea zonă a taberei.

— Mai bine să ne întoarcem, a spus până la urmă Elsa, încheindu-şi paltonul prea mare până la ultimul nasture. Tremuri.

— Ia-o înainte, o să vin şi eu, a spus Jean.

Elsa a strâns mâna prietenei ei. Cu un suspin care părea să-i iasă din străfundul sufletului obosit, a plecat spre cort, ducând cu ea lopata pe care apoi a aruncat-o înapoi în camionetă, unde a aterizat cu un zăngănit.

Gândurile legate de Loreda şi-au făcut loc în mintea Elsei. Ştia că ar fi trebuit s-o consoleze pe când se aflaseră cu toatele la mormânt. Ce fel de mamă se răstea la copilul ei de treisprezece ani, care suferea? Loreda avusese parte de prea multe pierderi. Elsa ştia asta. Trebuia să fi găsit cuvinte care s-o aline pe fiica ei.

Elsei nu-i mai rămăsese nimic. Simţea că moartea bebeluşului o golise sufleteşte. Nu mai avea putere să înfrunte furia Loredei.

Mai bine era să lase timpul să liniştească lucrurile. Cel puţin o noapte. A doua zi, soarele urma să strălucească şi Elsa avea s-o ia pe Loreda deoparte şi s-o consoleze pe cât de bine se pricepea.

„Laşo”.

— Nu, a spus Elsa cu voce tare, ca să-şi întărească hotărârea pe care tocmai o luase.

Nu avea de gând să ignore situaţia. Trebuia să-i facă faţă şi s-o consoleze pe Loreda.

Ajunsă la cortul lor, Elsa a ridicat foaia şi a intrat.

Cuverturile erau mototolite, dar se vedea clar că Ant era singur în pat.

Loreda nu se afla în cort.

Elsa s-a dus la camionetă şi a bătut în partea laterală a benei.

— Loreda? Eşti aici?

A examinat bena, a văzut cutiile cu obiecte pe care le aduseseră cu ei, lucruri de care crezuseră că urma să aibă nevoie: sfeşnice, vase de porţelan, bâta şi mănuşa de baseball ale lui Ant, un ceas de perete.

— Loreda? a strigat ea din nou, cu o voce îngrijorată.

Apoi a văzut că şi cabina era goală.

Elsa a făcut un pas în spate.

„Te-a părăsit pe tine. Ar trebui să fac acelaşi lucru... să plec de aici înainte să murim cu toţii”.

„Du-te, atunci. Fugi. Fii ca el”.

„Poate că o s-o fac.”

„Bine. Du-te”.

Elsa a fost străbătută de un fior. A fugit înapoi în cort.

Valiza Loredei lipsea. La fel şi puloverul şi paltonul de lână albastru, pe care le primise de la salon.

Elsa a văzut un bileţel ieşind de sub ibricul de cafea. S-a întins după el cu mâna tremurându-i.

Mamă,
Nu mai suport.
Îmi pare rău.
Vă iubesc pe amândoi.

Elsa a ieşit în fugă din cort. Nu s-a oprit decât atunci când a simţit o durere într-o parte, iar respiraţia i-a devenit neregulată.

Drumul principal se întindea din nord spre sud. În ce direcţie ar fi putut să o apuce Loreda? Şi cum s-ar fi putut ghici aşa ceva?

Elsa îi spusese fiicei ei de treisprezece ani *să plece*, să fugă şi să fie ca acel om din viaţa lor care nu mai voia să fie găsit. *Să plece* într-o lume plină de vagabonzi cu boccele în cârcă, de oameni care băteau drumurile sau se urcau clandestin în trenuri, bande de oameni disperaţi şi furioşi ce nu aveau nimic de pierdut şi care pândeau din umbră precum haitele de lupi.

Elsa a strigat numele fiicei ei.

Cuvântul a răsunat în noapte şi s-a stins.

•

Loreda a mers spre sud până când i s-a rupt pantoful şi a început s-o doară spatele, iar drumul se întindea în faţa ei în

continuare, scăldat în lumina lunii. Oare cât mai era de mers până la Los Angeles?

Întotdeauna visase să-l găsească pe tatăl ei, să dea pur şi simplu peste el, dar în clipa aceea, stând singură pe marginea drumului, a înţeles ce îi spusese mama ei la un moment dat:

„Nu vrea să fie găsit.”

Oare câte drumuri existau în California, întinzându-se în câte direcţii, spre cât de multe destinaţii? Şi ce dacă tatăl ei visase la Hollywood? Asta nu însemna că ajunsese acolo, sau că rămăsese acolo.

Iar ea cât mersese? Cinci kilometri? Şase?

A continuat să meargă, hotărâtă să nu se întoarcă. Nu avea de gând să se înapoieze şi să recunoască greşeala pe care o făcuse plecând. Nu mai suporta acea viaţă. Punct.

Dar Ant urma să se trezească şi să sufere de dorul ei. Urma ca Ant să se creadă uşor de părăsit, să creadă că era ceva în neregulă cu el. Loreda ştia asta fiindcă aşa se simţise şi ea atunci când plecase tati.

Nu voia să-şi rănească fratele.

A văzut în faţa ei farurile unei maşini care venea pe drum. O camionetă a ajuns-o din urmă şi s-a oprit. Era un model vechi, cu o cabină de lemn şi sticlă care arăta ca şi cum ar fi fost fixată direct pe şasiul negru. Parbrizul cu balamale era deschis.

Şoferul s-a întins şi a coborât geamul din dreptul locului pasagerului. Părea să fi fost de aceeaşi vârstă cu mama Loredei, cu o faţă precum aveau majoritatea bărbaţilor din acele zile – ascuţită şi osoasă. Feţei lui i-ar fi prins bine un bărbierit, dar Loreda n-ar fi zis că obrazul îi era bărbos, ci doar ţepos.

— Ce faci aici singurică? E miezul nopţii.

— Nu fac nimic.

Privirea lui a coborât spre valiza Loredei.

— Arăţi ca o fetiţă care a fugit de acasă.

— Ce-ţi pasă?

— Unde sunt părinţii tăi? E periculos aici.

— Nu-i treaba ta. În afară de asta, am şaisprezece ani. Pot să merg oriunde vreau.

— Da, fetiţo. Iar eu sunt Eroll Flynn. Încotro te duci?

— Oriunde, numai aici – nu.

Bărbatul s-a uitat în lungul drumului. A mai trecut cel puţin un minut până să o privească din nou pe Loreda.

— În Bakersfield este o staţie de autobuz. Eu mă îndrept spre nord. Pot să te duc până acolo. Trebuie doar să fac o oprire pe drum.

— Mulţam, dom'le!

Loreda şi-a aruncat valiza în spatele camionetei şi s-a urcat.

Capitolul 25

— Eu sunt Jack Valen, a spus bărbatul.

— Loreda Martinelli.

El a demarat şi au pornit-o spre nord. Camioneta aceea nu mai avea suspensii. Scaunul de piele sălta în sus şi-n jos la fiecare denivelare a drumului.

Loreda se uita pe geam. În fasciculul scurt de raze al farurilor sau în strălucirea afişajelor luminate de felinare, ea a văzut oameni campaţi pe marginea drumului şi vagabonzi cărându-şi boccelele în spate.

Au trecut de şcoală, de spital şi de tabăra lor, care era ascunsă în întuneric.

Apoi au ajuns dincolo de toate locurile pe care le cunoştea Loreda, dincolo de oraşul Welty. După oraş nu mai era nimic altceva decât drumul.

— Hei, ce ai de făcut la o oră atât de târzie? a întrebat ea.

Şi-a dat seama, brusc, că era posibil să se fi pus în pericol.

Bărbatul a aprins o ţigară şi a expirat un jet de fum gri-albăstrui prin geamul deschis.

— Fac ce faci şi tu, cred.

— Ce vrei să spui?

El s-a întors. Loreda i-a văzut pentru prima oară întreaga faţă, asprimea ei bronzată, nasul ascuţit şi ochii negri.

— Fugi de ceva. Sau de cineva.

— Şi tu la fel?

— Fetiţo, dacă nu fugi de ceva zilele astea, înseamnă că nu eşti atent. Dar nu, nu fug, a spus el zâmbind într-un fel care l-a făcut să pară aproape frumos. Însă nici nu vreau să fiu luat prin surprindere pe-aici.

— Tatăl meu a făcut asta.

— Ce-a făcut?

— A fugit în miez de noapte. Nu s-a mai întors.

— Ei bine... asta e o treabă dată naibii, a spus el în cele din urmă. Şi mama ta?

— Ce-i cu ea?

Camioneta a cotit pe un drum lung de pământ.

Întuneric.

Loreda nu vedea lumini nicăieri, doar întuneric. Nu erau case, felinare, alte maşini pe drum.

— U... unde mergem?

— Ţi-am spus că trebuie să mă opresc undeva înainte să te las în staţia de autobuz.

— Aici? În mijlocul pustietăţii?

Bărbatul a frânat până la oprire.

— Trebuie să-ţi dai cuvântul, fetiţo. N-o să vorbeşti despre locul ăsta. Sau despre mine. Sau despre orice altceva vezi aici.

Erau într-un câmp vast, plin de iarbă, pe care se aflau o fermă şi un hambar scăldate în lumina lunii. În jur de douăsprezece maşini erau parcate în iarbă, cu farurile stinse. Nişte linii subţiri, aurii, care se vedeau între plăcile hambarului, indicau că înăuntru se desfăşura o activitate.

— Nimeni nu-i ascultă pe cei ca mine, a spus Loreda.

Nu a putut să articuleze cuvântul la care se referea: *okie.*

— Dacă nu-mi promiţi solemn, întorc chiar acum şi te dau jos din maşină pe drumul principal.

Loreda s-a uitat la el. Îşi pierduse răbdarea cu ea, se vedea asta. I se zbătea colţul ochiului, dar altfel părea calm. O aştepta să se hotărască, dar nu avea de gând s-o aştepte mult timp.

Ar fi trebuit să-i spună să întoarcă chiar în clipa aceea, s-o ducă înapoi la drumul principal. Orice se întâmpla în hambarul ăla, la o oră atât de târzie, nu avea cum să fie ceva bun. Iar adulţii nu le cereau copiilor să facă astfel de promisiuni.

— E de rău ce se întâmplă acolo?

— Nu, a spus el, e de bine. Dar astea sunt vremuri periculoase.

Loreda s-a uitat în ochii negri ai bărbatului. Era... intens. Puţin înfricoşător, poate, dar viu într-un fel în care ea nu văzuse până atunci să fi fost altcineva. Nu era genul de om care să trăiască într-un cort jegos, să mănânce resturi şi să mai fie şi recunoscător pentru asta. Nu era înfrânt, ca ceilalţi. Vitalitatea lui o chema, îi amintea de vremuri mai bune, de bărbatul care

crezuse că era tatăl ei.

— Promit, a spus Loreda.

Bărbatul a mers mai departe, croindu-şi drum printre maşinile parcate. Aproape de poarta proprietăţii, a parcat camioneta şi a stins motorul.

— Rămâi în maşină, a spus el în timp ce deschidea portiera.

— Cât timp o să lipseşti?

— Atât cât va fi necesar.

Loreda l-a urmărit din ochi îndreptându-se spre hambar şi deschizând uşa. A văzut o scânteiere de lumină şi umbrele unor oameni adunaţi înăuntru. Apoi, el a închis uşa în urma lui.

Loreda s-a uitat la hambarul întunecat şi la fâşiile de lumină care se vedeau prin crăpături. Oare ce făceau cei de acolo?

Un automobil s-a ivit lângă camionetă şi a parcat. Farurile i s-au stins.

Loreda a văzut un cuplu coborând din maşină. Erau bine îmbrăcaţi, în negru din cap până-n picioare, şi fumau. În mod clar, nu erau migranţi sau fermieri.

Loreda a luat o hotărâre bruscă: s-a dat jos din camionetă şi a urmărit cuplul până la hambar.

Uşa s-a deschis.

Loreda s-a strecurat înăuntru prin spatele cuplului şi s-a lipit imediat de panourile aspre ale pereţilor.

Nu putea spune ce s-ar fi aşteptat să vadă – poate că adulţi care beau rachiu şi dansau Lindy Hop dar la orice s-ar fi aşteptat, nu era asta. Bărbaţii îmbrăcaţi în costume stăteau de vorbă cu femeile, dintre care unele purtau pantaloni. *Pantaloni.* Păreau să vorbească toţi deodată, gesticulând ca şi cum s-ar fi certat. Locul era viu, roind de activitate. Fumul de ţigară crea o ceaţă care estompa pe toată lumea, iar Loreda a simţit că o usturau ochii.

În interiorul prăfuit şi întunecos al hambarului erau aşezate în jur de zece mese, fiecare având pe ea felinare ce creau halouri de lumină pline de praf şi de fum. Pe mese erau amplasate maşini de scris şi şapirografe. În faţa lor şedeau nişte femei care dactilografiau şi fumau. În aer plutea o aromă ciudată, amestecată cu mirosul fumului de ţigară. Feţele de masă erau acoperite de teancuri de hârtii. Din când în când, Loreda auzea sunetul manetei unei maşini de scris.

Jack a făcut un pas în faţă, iar oamenii s-au oprit din ceea ce

făceau şi s-au întors către el. El a luat un ziar de pe o masă din faţa lui şi a urcat câteva trepte spre podul hambarului, apoi s-a întors către mulţime. A ridicat ziarul. Titlul era: *Los Angeles le declară război migranţilor.*

— Şeriful pe nume James „Două Pistoale" Davis, având susţinerea marilor plantatori, a celor de la drumuri, a agenţiilor de ajutor statal şi a restului mahărilor, tocmai au închis graniţele statului California în faţa migranţilor, a spus Jack aruncând ziarul pe pardoseala acoperită cu paie. Gândiţi-vă. Oameni disperaţi, oameni cumsecade, americani, sunt opriţi la graniţă şi întorşi din drum sub ameninţarea armei. Ca să meargă unde? Mulţi dintre ei mor acasă de foame sau de pneumonia provocată de praf. Dacă nu se întorc, curcanii îi bagă la puşcărie pentru vagabondaj, iar judecătorii îi condamnă la muncă silnică.

Loreda nu era deloc surprinsă. Ştia cum era să vii pe acele meleaguri, în căutarea unei vieţi mai bune, şi să găseşti exact opusul.

— Nenorociţii! a strigat cineva.

— Pe tot teritoriul Californiei, plantatorii profită de oamenii care muncesc pentru ei. Migranţii care vin aici sunt atât de disperaţi să-şi hrănească familiile, încât acceptă orice salariu. Între locul ăsta şi Bakersfield sunt mai mult de şaptezeci de mii de oameni fără adăpost. Copiii mor în taberele de migranţi la o rată de doi pe zi, din cauza bolilor sau a malnutriţiei. Nu e bine. Nu în America. Nu mă interesează dacă suntem în recesiune. Situaţia asta trebuie să înceteze. Depinde de noi să-i ajutăm. Trebuie să-i facem să se alăture Alianţei Lucrătorilor şi să-şi ceară drepturile.

Mulţimea a scos un vuiet de aprobare.

Loreda a dat din cap. Cuvintele lui Jack i-au atins coarda sensibilă şi au făcut-o să se gândească pentru prima oară: „Nu trebuie să suportăm aşa ceva".

— Acum e momentul, tovarăşi. Guvernul nu îi va ajuta pe aceşti oameni. Depinde de noi. Trebuie să-i convingem pe lucrători să se ridice. Să se revolte. Folosiţi orice mijloace aveţi la dispoziţie ca să-i opriţi pe marii afacerişti să-i calce în picioare şi să profite de ei. Trebuie să ne luptăm împreună împotriva acestei injustiţii capitaliste. Vom lupta pentru lucrătorii migranţi de aici şi din Valea Centrală, îi vom ajuta să se organizeze în sindicate şi să se lupte pentru salarii mai bune. Acum... e

momentul!

— Da! a strigat Loreda. Da!

Jack a sărit de pe treapta scării podului, dar, chiar înainte de asta, Loreda l-a văzut uitându-se la ea.

Jack şi-a croit cu agilitate drum prin mulţime şi a ajuns în faţa Loredei.

Ea i-a simţit intensitatea privirii; s-a simţit ca un şoricel paralizat de privirea unui uliu la vânătoare.

— Parcă ţi-am spus să rămâi în maşină.

— Vreau să mă alătur grupului. Aş putea fi de ajutor.

— O, serios? a întrebat-o aplecându-se asupra ei.

Loreda a băgat de seamă că el era chiar mai înalt decât Elsa, iar faptul că acum erau atât de aproape unul de celălalt a făcut-o să respire sacadat.

— Du-te acasă, fetiţo! Eşti prea tânără pentru asta.

— Sunt lucrător migrant.

Jack şi-a aprins o ţigară şi a studiat-o.

— Locuim într-o tabără pe malul şanţului de irigaţii lângă şoseaua Sutter, a spus ea. Am cules bumbac în toamna asta, deşi eu ar fi trebuit să merg la şcoală. Locuim într-un cort. Ne doream atât de tare de lucru la câmp încât uneori dormeam în şanţuri, pe marginea drumului, ca să fim primii la coadă. Şefului – porcului ăluia gras de Welty – nu-i pasă dacă primim sau nu suficienţi bani ca să avem ce mânca.

— Welty, zici? Am încercat să sindicalizăm taberele de migranţi, însă am întâmpinat rezistenţă. *Okie* sunt încăpăţânaţi şi mândri.

— Nu vorbi aşa despre noi. Suntem doar oameni care vor de lucru. Bunicii şi mama mea... nu cred în mila guvernului. Vor să se descurce singuri, dar...

— Dar ce?

— Nu o să funcţioneze, nu-i aşa? Faptul că am venit aici pentru o viaţă mai bună nu înseamnă că o s-o şi avem.

— Nu fără luptă.

— Vreau să mă lupt, a spus Loreda, dându-şi seama, pe măsură ce rostea acele cuvinte, că asta era ceva ce-şi dorise de mult timp.

Fugise din tabără ca să găsească *aşa ceva*, nu pe fricosul de taică-său. *Asta* era pasiunea pe care o pierduse. Îi simţea fierbinţeala.

— Câţi ani ai, de fapt?

— Treisprezece.

— Iar bătrânul tău şi-a părăsit familia atunci când n-a mai avut de lucru în... St. Louis.

— Texas, a spus Loreda.

— Fetiţo, bărbaţii ca el nu-s buni de nimic. Iar tu eşti prea tânără ca să te învârţi pe-aici singură. Cum ai ajuns în California?

— Ne-a adus mama.

— De una singură? Trebuie să fie un om puternic.

— În seara asta am făcut-o laşă.

Jack i-a aruncat o privire cu subînţeles.

— O să fie îngrijorată?

Loreda a aprobat dând din cap.

— În afara cazului în care au plecat să mă caute. Dacă nu mai sunt acolo?

În clipa aceea a apucat-o dorul de casă; nu dorul de un loc anume, ci de oameni. De mama şi de Ant. De bunicul şi de bunica. De oamenii care o iubeau.

— Fetiţo, oamenii care ţin la tine rămân. Deja ai învăţat asta. Du-te, găseşte-o pe mama ta şi spune-i că ai fost proastă făcută grămadă. Şi las-o să te strângă în braţe.

Loreda a simţit înţepătura lacrimilor.

Afară s-a auzit zgomotul sirenelor poliţiei.

— La naiba! a spus Jack apucând-o de braţ şi împingând-o în pod. Ai focul în tine, fetiţo. Nu-i lăsa pe nenorociţi să ţi-l stingă. Stai aici până dimineaţă, altfel s-ar putea s-o sfârşeşti la pârnaie.

A luat scara de la gura podului şi a culcat-o pe podea.

Uşa hambarului s-a deschis, iar în crăpătura ei au apărut poliţişti, cu arme şi bâte în mâini. În spatele lor străluceau luminile roşii ale maşinilor de poliţie. Ei au intrat şi au luat hârtiile, maşinile de scris şi şapirografele.

Loreda a văzut un poliţist lovindu-l cu bâta în cap pe Jack. Acesta din urmă s-a clătinat, dar n-a căzut. Împleticindu-se puţin, a rânjit către poliţist:

— Asta-i tot ce poţi?

Faţa poliţistului s-a crispat.

— Eşti un om mort, Valen. Mai devreme sau mai târziu.

L-a lovit din nou, mai tare.

— Adunaţi-i, băieţi, a spus poliţistul în timp ce sângele îi împroşca uniforma. Nu vrem „roşii” în oraşul nostru.

Roşii.

Comunişti.

•

În lumina palidă a lunii, Elsa a intrat în oraşul Welty. La acea oră, străzile erau pustii.

A găsit secţia de poliţie, care se afla pe o stradă laterală, nu departe de bibliotecă.

Nu credea că vreo autoritate avea s-a ajute sau măcar s-o asculte. Dar fiica ei dispăruse, iar acela era singurul lucru pe care se gândise că putea să-l facă.

Parcarea era goală, cu excepţia câtorva maşini şi a unei camionete vechi. În lumina aruncată de un felinar, Elsa a văzut un vagabond sprijinit de camionetă şi care fuma o ţigară. Nu l-a privit în ochi, dar a simţit că el o privea.

Elsa s-a îndreptat cât era ea de înaltă, fără să-şi dea seama că pe drum se gârbovise.

A trecut de cerşetor şi a intrat în secţia de poliţie. Holul era auster; un rând de scaune lipite de perete, toate goale. Lumina din tavan învăluia un bărbat în uniformă, ce fuma o ţigară rulată şi şedea la un birou pe care trona un telefon negru.

Elsa a încercat să pară stăpână pe ea. Cu degetele încleştate pe cureaua uzată a poşetei, a traversat podeaua placată cu gresie şi s-a oprit în faţa biroului la care şedea ofiţerul de poliţie.

Era înalt şi subţire, cu părul pieptănat pe spate şi cu o mustăcioară subţire. Şi-a încreţit nasul văzând-o pe femeia neîngrijită care îi apăruse în faţa ochilor.

Ea şi-a dres vocea.

— Ăăă, domnule. Am venit să raportez dispariţia unei fete.

S-a încordat, căci se aştepta la răspunsul „Nu ne pasă de cei ca voi”.

— Ăăă, ce?

— Fiica mea. Are treisprezece ani. Aveţi copii?

El a tăcut atât de mult timp, încât Elsa aproape că s-a răsucit pe călcâie ca să plece.

— Am. O fată de doisprezece ani, de fapt. Ea este motivul pentru care am început să chelesc.

Elsa ar fi zâmbit în alte circumstanţe.

— Ne-am certat. Am spus... în orice caz, a fugit.

— Aveţi idee unde ar fi putut să se ducă? În ce direcţie?

Elsa a clătinat din cap în semn că nu avea.

— Tatăl ei ne-a părăsit în urmă cu ceva vreme. Îi e dor de el, dă vina pe mine, dar n-avem idee unde este el.

— Oamenii fac astfel de lucruri în vremurile astea. Săptămâna trecută un tip şi-a omorât toată familia, după care s-a sinucis. Vremuri grele.

Elsa a aşteptat ca el să continue să vorbească.

Bărbatul se uita la ea.

— Nu o s-o găsiţi, a spus Elsa cu glas monoton. Cum aţi putea?

— O să urmăresc cu atenţie cazul ăsta. De cele mai multe ori, se întorc.

Elsa a încercat să se adune, dar bunătatea ofiţerului a răvăşit-o mai mult decât ar fi făcut-o cruzimea.

— Are părul negru şi ochii albaştri. Mă rog, aproape violeţi, dar ea spune că numai eu îi văd aşa. O cheamă Loreda Martinelli.

— Un nume frumos, a spus el notându-l.

Elsa a dat din cap şi a rămas acolo încă o clipă.

— Recomandarea mea e să vă duceţi acasă, doamnă. Aşteptaţi. Pun pariu că se întoarce. E evident că o iubiţi. Uneori, copiii noştri nu văd ceea ce e chiar în faţa lor.

Elsa a plecat, incapabilă ca măcar să-i mulţumească pentru bunătate.

Ajunsă afară, s-a uitat la parcarea goală şi s-a gândit: „Oare unde este ea?”

Picioarele au început să-i cedeze. S-a împleticit, aproape a căzut.

Cineva a susţinut-o.

— Eşti OK?

Ea s-a smucit într-o parte.

Bărbatul s-a retras şi şi-a ridicat mâinile.

— Stai liniştită, n-o să te rănesc.

— Sunt... sunt bine, a spus ea.

— Aş zice că eşti mai puţin bine decât oricare persoană pe care am văzut-o vreodată.

Era vagabondul pe care îl văzuse lângă camionetă, în drum spre secţia de poliţie. O cicatrice urâtă îi decolora unul dintre pometi. Sânge uscat îi păta gulerul. Părul negru îi era prea lung,

tăiat inegal, şi avea şuviţe albe la tâmple.

— Sunt bine.

— Ai un aer epuizat. Dă-mi voie să te conduc acasă.

— Probabil că mă crezi tâmpită.

— Nu sunt periculos.

— Spune omul plin de sânge, care se află lângă o secţie de poliţie la ora unu noaptea.

Bărbatul a zâmbit.

— O bătaie bună îi face pe poliţişti să se simtă mai bine.

— Ce-ai făcut?

— Făcut? Crezi că e nevoie să comiţi o crimă ca să te bată curcanii? Sunt doar nepopular zilele astea. Idei radicale, a spus el, zâmbind în continuare. Dă-mi voie să te conduc acasă. O să fii în siguranţă cu mine, a asigurat-o, iar apoi şi-a pus o mână pe piept. Pe cuvânt de puşcăriaş!

— Nu, mulţumesc.

Elsei nu-i plăcea felul în care el o privea. Îi amintea de bărbaţii flămânzi, care pândeau în umbră ca să fure. Nişte ochi negri, profunzi, străluceau pe faţa lui colţuroasă; nasul îi era osos, iar bărbia, ieşită în afară. Şi avea nevoie de un bărbierit.

— La ce te uiţi?

— Îmi aminteşti de cineva, asta-i tot. De un războinic.

— Da, asta sunt, un războinic.

Elsa s-a îndepărtat. Ajunsă pe strada principală, a cotit la stânga, spre tabără. Era singurul lucru pe care îl putea face. Să meargă acasă. Ant era acolo.

Nu avea altă soluţie decât să aştepte şi să spere.

Capitolul 26

După o lungă noapte albă petrecută în hambar, Loreda a coborât din pod în timp ce răsăritul transforma cerul din lila în roz, iar apoi în galben.

A mers pe drum cu valiza în mână.

A ajuns pe şoseaua Sutter şi s-a uitat la corturile împrăştiate, la automobilele dezmembrate şi la cocioabele adunate în câmpul iernatic, mort.

„Vă rog să fiţi încă aici”.

Loreda a ocolit şanţurile mocirloase şi a mers pe o porţiune înaltă de pământ, acoperită cu iarbă, spre cortul lor. A trecut pe lângă o baracă ridicată din resturi metalice; înăuntrul ei, un bărbat şi o femeie stăteau ghemuiţi în jurul unui muc de lumânare. Femeia ţinea în braţe un bebeluş complet nemişcat.

Loreda a văzut camioneta lor parcată în faţă. Genunchii aproape că i-au cedat de uşurare. Slavă Domnului! Erau încă acolo.

A înconjurat camioneta şi a văzut cortul familiei Dewey. Doamna Dewey şedea pe un scaun aşezat în faţa cortului, aplecată înainte, cu palmele făcute căuş în jurul unei căni de cafea. Lângă ea, mama stătea pe o ladă de mere aşezată cu susul în jos şi scria în jurnal.

Loreda a încetinit şi a înaintat tiptil, cu paşi măsuraţi. În liniştea în care ar fi trebuit să se audă respiraţia unui bebeluş, Loreda a văzut cât de împovărate erau ambele femei.

Jean a ridicat prima capul, i-a zâmbit Loredei şi a atins braţul Elsei.

— A venit fata ta. Ţi-am spus că se întoarce.

Mama a ridicat capul.

Loreda a simţit un val copleşitor de iubire pentru mama ei şi a spus:

— Îmi pare atât de rău!

Mama a închis jurnalul şi s-a ridicat în picioare. A încercat să zâmbească, dar nu a putut. Loreda a văzut în acea neputinţă un semn al durerii pe care ea i-o provocase fugind. Mama stătea nemişcată, fără să se apropie de ea.

Loreda a ştiut că ea era cea care trebuia să parcurgă distanţa care le despărţea.

— Am fost proastă făcută grămadă, mamă, a spus Loreda apropiindu-se de ea.

Mama a izbucnit într-un hohot de râs slab; părea sunetul bucuriei.

— Serios. M-am purtat îngrozitor cu tine, mamă. Şi...

— Loreda...

— Ştiu că mă iubeşti şi... îmi pare rău, mamă. Te iubesc. Atât de mult.

Mama a luat-o pe Loreda în braţe şi a ţinut-o strâns.

Loreda s-a agăţat cu putere de mama ei, temându-se să-i dea drumul.

— Mi-a fost frică să nu plecaţi cât am lipsit eu...

După ce mama s-a retras, ochii îi erau strălucitori şi zâmbea.

— Tu eşti *din* mine, Loreda, într-un fel care nu poate fi ştirbit niciodată. Nici de cuvinte, nici de mânie, nici de acţiuni, nici de timp. Te iubesc. O să te iubesc întotdeauna, a spus ea strângând-o şi mai tare pe Loreda. Tu m-ai învăţat să iubesc. Tu, prima din întreaga lume, iar iubirea mea pentru tine îmi va supravieţui. Dacă nu te-ai fi întors...

— Sunt aici, mamă, a spus Loreda. Dar am aflat ceva astă-noapte. Şi cred că-i important.

•

Elsa a apucat-o de mână pe Loreda, incapabilă să-i dea drumul, şi a lăsat-o pe fiica ei s-o ducă înapoi la cort şi s-o tragă înăuntru.

— Abia aştept să-ţi spun unde am fost, a zis ea în timp ce-şi descheia nasturii hainei.

Părea că scena revederii se încheiase. Loreda trecuse la noul punct pe ordinea de zi. Elsa n-a putut să nu zâmbească din pricina schimbării bruşte de atitudine a fiicei ei.

Elsa s-a aşezat pe saltea lângă Ant, care încă dormea.

— Unde te-ai dus?

— La o întrunire a comuniştilor, într-un hambar.

— Ooo... Nu m-aş fi gândit în niciun caz la asta.

— Am întâlnit un bărbat.

Elsa s-a încruntat. A dat să se ridice în picioare.

— Un bărbat? Un bărbat adult? Te-a...?

— Un comunist! a exclamat Loreda aşezându-se lângă Elsa. Un grup întreg, de fapt. Se întâlneau într-un hambar, la nord de tabăra noastră. Vor să ne ajute, mamă.

— Un comunist, a spus Elsa încet, încercând să proceseze acea informaţie nouă şi periculoasă.

— Vor să ne ajute să ne luptăm cu plantatorii.

— Să ne luptăm cu plantatorii. Adică, să ne luptăm cu oamenii care ne dau de lucru? Cu oamenii care ne plătesc ca să le culegem recolta?

— Numeşti aia plată?

— Este plată, Loreda. Ne cumpără mâncarea pe care o mâncăm.

— Vreau să vii cu mine la o întrunire.

— O întrunire?

— Da. Doar ascultă-i. O să-ţi placă ce...

— Nu, Loreda, a spus Elsa. În niciun caz. Nu o să merg şi îţi interzic şi ţie să te duci. Oamenii pe care-i întâlneşti acolo sunt periculoşi.

— Dar...

— Crede-mă, Loreda, oricare ar fi întrebarea, comunismul nu este răspunsul. Suntem americani. Şi nu putem să ne punem rău cu plantatorii. Suntem şi aşa aproape de a face foamea. Aşa că nu.

— Dar este ceea ce trebuie să facem.

— Uită-te la cortul ăsta, Loreda. Crezi că ne permitem luxul de a ne lupta cu angajatorii noştri? Crezi că ne putem permite luxul de a ne angaja într-un război filosofic? Nu. Pur şi simplu nu. Şi nu vreau să mai aud despre asta. Acum, haide să dormim puţin. Sunt epuizată.

A plouat zile la rând. Fâşia de pământ care se întindea de-a lungul canalului a devenit o baltă. Oamenii au început să se îmbolnăvească: febră tifoidă, difterie, dizenterie.

Cimitirul şi-a dublat suprafaţa. Pentru că spitalul zonal refuza să-i trateze pe cei mai mulţi dintre migranţi, ei erau siliţi să se descurce după puterile lor.

Toată lumea era înfometată şi letargică. Elsa cheltuia cât de puţin putea pe mâncare, însă tot îşi vedea economiile împuţinându-se.

În acea noapte furtunoasă de iarnă, Loreda şi Ant erau în pat, îngropaţi sub un teanc de pături, încercând să adoarmă.

Ploaia lovea pânza cortului, se împrăştia pe materialul decolorat şi se scurgea pe margini.

Elsa stătea pe lada de mere, scriind în jurnal la lumina firavă a unei singure lumânări.

Cea mai mare parte din viaţă, vremea a fost ceva ce bărbaţii în vârstă, cu pălăriile lor prăfuite, se opreau să comenteze lângă Depozitul de Tractoare Wolcott. Un subiect de conversaţie. Fermierii studiau cerul în acelaşi fel în care preoţii citesc cuvântul Domnului, căutând indicii, semne şi avertismente. Însă făceau toate astea de la o distanţă confortabilă, cu încredere în bunătatea fundamentală a planetei noastre. Dar în această decadă teribilă, vremea s-a dovedit a fi crudă. Un adversar periculos, pe care l-am subestimat. Vânt, praf, secetă, iar acum

această ploaie demoralizatoare, mi-e teamă...

S-a auzit un tunet asurzitor.

— Ăsta a fost unul urât, a spus Loreda.

Ant părea speriat.

Elsa a închis jurnalul şi s-a ridicat. Era la jumătatea distanţei spre ieşire, când cortul s-a prăbuşit peste ei. Apa a dat buzna înăuntru şi i-a cuprins picioarele Elsei. Ea şi-a strecurat jurnalul în corsajul rochiei şi şi-a întins mâinile, orbeşte, după copiii ei.

— Copii, veniţi la mine! I-a auzit zgâriind cu degetele foaia de cort, încercând să-şi croiască drum. Sunt aici, a spus Elsa.

Loreda a ajuns la ea şi a apucat-o de mână, în timp ce avea celălalt braţ trecut în jurul fratelui ei.

— Trebuie să ieşim, a spus Elsa, luptându-se ca să găsească ieşirea din cort.

Ant plângea, agăţându-se de ea.

— Ţine-te de mine! i-a strigat Elsa.

Apoi a găsit despicătura din material, a deschis foile cortului şi a ieşit împreună cu copiii. Cortul a zburat pe lângă ei, împreună cu toate lucrurile lor.

Banii.

O pală de apă a lovit-o atât tare pe Elsa, încât aproape că a doborât-o.

Un fulger a strălucit pe cer; la lumina lui, Elsa a văzut prăpădul din jur. Pe lângă ei pluteau, duse de torente, gunoaie, frunze, lăzi de lemn, care dispăreau într-o secundă.

Ţinând strâns mâinile copiilor, s-a împotrivit valului de apă care tot creştea şi şi-a croit drum până la cortul familiei Dewey.

— Jean! Jeb!

Chiar pe când cei dinăuntru ieşeau, cortul lor s-a prăbuşit.

Ţipetele oamenilor răsunau peste vuietul furtunii.

Elsa a văzut pe şosea lumina unor faruri, de la nişte maşini care se întorceau şi veneau spre ei.

A scuipat apă de ploaie, şi-a dat la o parte de pe ochi părul ud şi a strigat:

— Trebuie să mergem în direcţia aceea, spre drum!

Cele două familii au rămas aproape una de cealaltă, ţinându-se de mâini. Bocancii Elsei s-au umplut de apă mocirloasă. Ştia că cei mici erau desculţi în apa aceea rece.

Şi-au găsit drum împreună spre faruri. Nişte maşini parcaseră

în şir pe drumul principal, cu farurile îndreptate către tabără. La jumătatea drumului, Elsa a văzut un rând de oameni cu lanterne. Un bărbat înalt, îmbrăcat într-o pelerină de pânză maro şi cu o pălărie înmuiată de ploaie, a făcut un pas în faţă.

— Pe aici, doamnă! a strigat el. Am venit să vă ajutăm.

Familia Dewey a ajuns la rândul de voluntari. Elsa a văzut pe cineva întinzându-i o haină de ploaie lui Jean.

A aruncat o privire în spate. Cortul lor dispăruse, măturat de viitură, dar camioneta încă era acolo. Dacă nu ar fi luat-o în momentul acela, ar fi pierdut-o.

Şi-a împins copiii în faţă.

— Duceţi-vă, a spus ea. Trebuie să iau camioneta.

— Nu, mamă, nu poţi! a strigat Loreda.

Apa a fost cât pe ce s-o doboare pe Elsa. Ea a scos mâna udă a lui Ant din mâna ei şi l-a împins pe băieţel spre Loreda.

— Duceţi-vă la adăpost!

— Nu, mamă...

Elsa l-a văzut pe voluntarul cel înalt venind din nou spre ei. Şi-a împins copiii spre bărbat strigând:

— Salvează-i!

Apoi s-a întors cu spatele.

— Mamă, nu poţi...

Elsa s-a luptat să ajungă la maşină, care era îngropată în apă. O păpuşă de plastic îmbrăcată într-o rochie roz, murdară, cu cele două bile albastre ale ochilor privind în sus, plutea prin apropiere. Noroiul şi apa le spulberaseră tabăra; totul era dus. Soba fusese doborâtă; apa se învolbura deasupra ei. Elsei i-a venit în minte cutia cu bani şi a ştiut că nu avea s-o mai găsească niciodată.

S-a urcat în camionetă, pentru prima oară recunoscătoare că ţinea cheile în torpedou. Avusese curajul să le lase acolo pentru că, dat fiind preţul exorbitant al benzinei, nimeni nu se gândea să fure maşini.

„Te rog, porneşte!”

Elsa a răsucit cheia în contact.

A fost nevoie de cinci încercări şi de cinci rugăciuni înainte ca maşina să mormăie, să geamă şi să se trezească la viaţă.

Elsa a aprins farurile şi a demarat.

Camioneta s-a mişcat dintr-o parte în alta, luptându-se să iasă din noroi. Elsa îşi ţinea mâinile strânse pe volan; picioarele

acţionau pedalele. Maşina a derapat, s-a zdruncinat, dar până la urmă roţile au recăpătat aderenţă.

Elsa a condus încet spre şosea, unde un rând de voluntari îi ajuta pe oameni să se urce în maşini. A văzut-o pe Loreda ieşind în ploaie dintr-o camionetă veche, cu cabină de lemn. Îşi agita mâinile în aer.

— Urmează-ne, mamă!

•

Elsa a intrat în Welty mergând în spatele vechii camionete. Pe o stradă mică şi părăsită de lângă şinele de tren, a oprit în faţa unui hotel dezafectat. De ambele părţi ale hotelului se găseau spaţii comerciale ale unor afaceri care se închiseseră. Un restaurant mexican, o spălătorie şi o patiserie. Felinarele erau stinse. O benzinărie distrusă se făleа cu un panou scris de mână, pe care se putea citi: ASTA E ŢARA VOASTRĂ. NU-I LĂSAŢI PE MAHĂRI SĂ V-O IA!

Elsa nu văzuse niciodată strada aceea, care se afla la o oarecare distanţă de zona centrală din Welty. Puţinele case pe care le vedea arătau devastate şi părăsite. Elsa a parcat lângă camioneta veche pe urmele căreia mersese până atunci.

A ieşit în ploaie. Copiii au alergat imediat la ea; Elsa i-a îmbrăţişat, strângându-i tare în timp ce tremura.

— Unde e familia Dewey?! a ţipat ea ca să se audă peste furtună.

— Au plecat cu alţi voluntari.

Şoferul care îi adusese pe Loreda şi pe Ant a ieşit din maşină. La început, Elsa nu i-a observat decât înălţimea remarcabilă şi pardesiul lung, maro-închis, pe care ea avea impresia că îl mai văzuse undeva. Era o haină de modă veche, ceva ce ar fi purtat un cowboy. Bărbatul s-a îndreptat spre Elsa, prin razele de lumină ale farurilor străbătute de picături de ploaie.

Atunci, Elsa şi-a adus aminte: prima dată îl văzuse perorând un discurs comunist în oraş, iar a doua oară îl întâlnise în noaptea în care Loreda fugise de acasă; el era cel peste care dăduse în faţa închisorii, în care tocmai fusese bătut.

— Puşcăriaşul, a spus ea.

— Ba războinicul, a răspuns el. Eu sunt Jack Valen. Veniţi! Haideţi să vă duc la căldură.

— El este comunistul pe care l-am întâlnit, mamă, a spus Loreda.

— Da, a spus Elsa. L-am văzut în oraş.

El i-a condus pe toţi trei la uşa încuiată a hotelului şi a băgat o cheie în lacătul mare şi negru, care s-a deschis. Bărbatul a împins uşa.

— Stai. Hotelul arată dezafectat, a spus Elsa.

— Aparenţele pot fi înşelătoare. De fapt, pe asta ne bazăm, a răspuns Jack. Locul ăsta e al unui prieten. Doar pare abandonat. Îl ţinem zăvorât pentru, ei bine... nu contează. Puteţi sta aici o noapte sau două. Aş vrea să se poată mai mult.

— Suntem recunoscători pentru orice, a spus Elsa tremurând.

— Prietenii voştri, familia Dewey, au fost duşi la hambarul abandonat. Facem ce putem. Lucrurile s-au întâmplat foarte repede. Mâine-dimineaţă o să avem mai mult ajutor.

— De la comunişti?

— Nu văd pe altcineva aici, tu vezi?

El i-a condus în interiorul hotelului, care mirosea a mucegai şi a fum de ţigară.

Ochii Elsei au avut nevoie de un moment ca să se adapteze. A văzut un birou de recepţie de culoare vişinie; pe peretele din spatele lui erau prinse mai multe chei de alamă.

L-au urmat cu toţii pe Jack până la etajul al doilea. Acolo, el a deschis uşa unei camere mici şi prăfuite, în care erau un pat mare cu baldachin, două noptiere şi o uşă închisă.

A intrat în cameră trecând pe lângă ei şi a deschis uşa.

— O baie, a şoptit Elsa.

— Este apă caldă. Sau măcar călduţă.

Ant şi Loreda au ţipat şi au alergat la duş. Elsa i-a auzit dând drumul la apă.

— Haide, mamă!

Jack s-a uitat la Elsa.

— Ai şi un alt nume în afară de „mama”?

— Elsa.

— Mă bucur să te cunosc, Elsa. Acum trebuie să mă întorc ca să-i ajut pe cei din tabără.

— Vin cu tine.

— Nu e nevoie. Încălzeşte-te. Stai cu copiii tăi.

— Ăştia sunt oamenii în mijlocul cărora trăiesc, Jack. Vreau să merg la ei şi să-i ajut.

El nu s-a mai opus.

— Ne întâlnim jos.

Elsa s-a dus la baie şi i-a văzut pe copii stând împreună sub duş, complet îmbrăcaţi, râzând. Ea a spus:

— Loreda, plec cu Jack ca să îi ajut pe el şi pe prietenii lui. Voi culcaţi-vă.

Loreda s-a oferit:

— Vin şi eu.

— Nu. Trebuie să ai grijă de Ant şi să te încălzeşti. Te rog. Fă ce-ţi spun.

Elsa s-a grăbit să iasă din hotel. Acum erau mai multe maşini în parcare, având, cu toatele, luminile aprinse.

Voluntarii de adunaseră în semicerc în jurul lui Jack, care, în mod evident, era liderul lor.

— Mergem înapoi la tabăra de pe malul şanţului de lângă şoseaua Sutter. Trebuie să salvăm cât de mulţi putem. Este loc în şură şi, de asemenea, în depozitul şi în hambarele de pe terenul pe care se ţin târgurile.

Elsa s-a urcat în camioneta lui Jack. S-au alăturat unui flux continuu de faruri galbene înceţoşate, care îşi croiau drum prin ploaie. Jack s-a lăsat pe o parte şi a luat un sac maro, zdrenţăros, din spatele scaunului Elsei.

— Uite, îmbracă-te cu astea, i-a spus el punându-i sacul în braţe.

Cu degetele tremurându-i de frig, ea l-a deschis şi a găsit o pereche de pantaloni bărbăteşti şi o cămaşă de flanel. Amândouă erau uriaşe.

— Am ceva cu care să legi pantalonii, a spus el.

A tras la marginea drumului, lângă tabăra distrusă. Oameni uzi leoarcă, răzleţiţi, se îndreptau spre drum ţinând strâns în braţe lucrurile pe care reuşiseră să le salveze.

În întunericul de lângă camionetă, Elsa s-a dezbrăcat de rochia udă şi s-a îmbrăcat cu bluza de flanel şi cu pantalonii. Jurnalul i-a căzut din rochie, surprinzând-o. Uitase că-l salvase. L-a aşezat pe scaunul camionetei, apoi s-a încălţat la loc cu galoşii uzi şi a ieşit în ploaia torenţială.

Jack şi-a smuls cravata de la gât şi i-a trecut-o prin găicile pantalonilor împrumutaţi, strângându-i-o bine în jurul mijlocului. Apoi şi-a dat jos haina şi i-a pus-o pe umeri.

Elsei îi era prea frig ca să fie politicoasă. A îmbrăcat haina şi a încheiat-o.

— Mulţumesc.

Jack a luat-o de mână.

— Apa creşte în continuare. Ai grijă.

Elsa s-a ţinut de mâna lui în timp ce înaintau prin viitura rece, mocirloasă şi tot mai mare. Lucruri distruse pluteau pe lângă ei. Elsa a văzut o camionetă dezmembrată, cu o grămadă de vechituri îndesate sub prelata din spate, unde se vedea şi o faţă omenească.

— Acolo! i-a strigat ea lui Jack.

El a văzut pe cineva ghemuit sub prelată.

— Am venit să vă ajutăm! a strigat Jack.

Prelata neagră, strălucitoare, s-a ridicat încet. Elsa a văzut că sub ea stătea ghemuită o femeie osoasă, îmbrăcată într-o rochie udă, ţinând în braţe un copil mic. Feţele amândurora erau vinete de frig.

— Lasă-ne să vă ajutăm! a strigat Jack întinzându-se către ei.

Femeia a împins prelata la o parte şi s-a târât afară, ţinându-şi strâns copilul. Elsa şi-a trecut imediat un braţ în jurul femeii şi a simţit cât de slabă era.

Pe marginea drumului, voluntarii – care acum erau mai mulţi – aşteptau cu umbrele, haine de ploaie, pături şi cafele fierbinţi.

— Mulţumesc, a spus femeia.

Elsa a dat din cap şi s-a întors la Jack. S-au întors împreună pe câmp.

Apa şi vântul îi loveau; noroiul umplea bocancii Elsei.

Au lucrat pe tot parcursul nopţii lungi şi ploioase. Împreună cu ceilalţi voluntari, au ajutat oamenii să iasă din tabăra inundată; au dus cât de mulţi au putut la căldură, i-au instalat în clădirile pe care le-au avut la dispoziţie.

La ora şase dimineaţa, ploaia se oprise. Răsăritul a scos la iveală devastarea cauzată de inundaţie. Tabăra de pe malul şanţului de irigaţii fusese spulberată. Lucrurile pluteau prin apă. Şi corturile pluteau, învălmăşite şi distruse. Bucăţi de carton şi de metal erau împrăştiate peste tot, ca şi cutiile, găleţile şi păturile. Autovehiculele hârbuite zăceau împotmolite în apă şi noroi.

Elsa stătea la marginea drumului, uitându-se la pământul inundat.

Oameni ca ea, care nu aveau aproape nimic, pierduseră tot.

Jack a venit lângă Elsa şi i-a înfăşurat o pătură în jurul umerilor.

— Eşti moartă de oboseală.

Ea şi-a scos părul ud din ochi. Mâna i-a tremurat de efort.

— Sunt bine.

Jack a spus ceva.

Ea i-a auzit vocea, dar vocalele şi consoanele erau distorsionate. A început să spună din nou:

— Sunt bine...

Însă minciuna s-a pierdut undeva pe drumul dintre creier şi limbă.

— Elsa!

S-a uitat la el, fără să înţeleagă.

„Of, stai puţin. Cad”.

•

Elsa s-a trezit în camioneta lui Jack pe când aceasta se zdruncina de la frâna pusă în faţa hotelului dezafectat în care fuseseră cazaţi. S-a ridicat, ameţită. Şi-a văzut jurnalul pe scaunul pe lângă ea şi l-a luat.

Acum parcarea era plină de oameni. Devenise o zonă de gestionare a dezastrului. Voluntarii le ofereau mâncare, cafea caldă şi haine victimelor inundaţiei, care se plimbau de colo colo aruncând priviri rătăcite.

Elsa a coborât din camionetă, s-a împleticit şi a alunecat într-o parte.

Jack a prins-o.

Ea a încercat să se retragă.

— Ar trebui să mă duc să-mi văd copiii...

— Probabil că încă dorm. O să mă asigur că sunt bine şi o să le spun unde eşti. Pentru moment, trebuie să dormi şi tu. Ţi-am păstrat o cameră.

Somn. Trebuia să fie de acord că asta suna grozav.

Jack a ajutat-o să urce scările şi să intre în camera de lângă cea a copiilor. Ajunşi înăuntru, a condus-o direct în baie, unde a pornit duşul şi a aşteptat, nerăbdător, ca apa să se încălzească; după ce s-a încălzit, a dat perdeaua la o parte. Elsa nu a putut să îşi reţină un suspin. Apă caldă. A aruncat jurnalul pe un raft de deasupra toaletei.

Înainte ca ea să înţeleagă pe de-a-ntregul ce se întâmpla, Jack i-a scos galoşii, i-a luat de pe umeri pardesiul îngreunat de apă şi a împins-o sub duş complet îmbrăcată.

Elsa şi-a lăsat capul pe spate, iar apa fierbinte i-a udat părul.

Jack a tras perdeaua de la duş, după care a plecat.

Apa de la picioarele Elsei era neagră de la noroi. S-a dezbrăcat de hainele lui Jack – care probabil că acum erau distruse – şi s-a întins după săpunul din savonieră, pe care l-a frecat între mâini. *Lavandă.*

Şi-a spălat părul şi şi-a frecat pielea până când a furnicat-o. Atunci când apa a început să se răcească, a ieşit din duş, s-a şters şi s-a înfăşurat în prosop. Încăperea era plină de abur. A spălat hainele lui Jack în chiuvetă, după care le-a aşezat, împreună cu lenjeria ei de corp, pe caloriferul pentru prosoape, iar apoi s-a întors în cameră.

Aşternuturi curate.

Ce lux!

Poate că Jack avea dreptate. Un pui de somn ar fi putut ajuta.

Elsa s-a gândit la toate rufele pe care le spălase în viaţa ei, la bucuria pe care o simţise întotdeauna pe când le întindea la uscat şi la felul în care niciodată, până în acel moment, nu apreciase plăcerea pură a aşternuturilor curate pe pielea goală. Şi nici mirosul proaspăt de săpun de lavandă în părul ei.

S-a întors pe o parte şi a închis ochii. În câteva clipe, a adormit.

Capitolul 27

Când s-a trezit, Loreda nu ştia unde se afla.

S-a ridicat încet, simţind sub ea o saltea moale ca un nor. Avea faţa acoperită de şuviţe de păr; mirosea a lavandă. *Săpunul mamei.* Dar nu era chiar mirosul pe care îl ştia, şi oricum ei nu mai avuseseră săpun de lavandă de ani întregi.

Inundaţia. Tabăra de pe malul şanţului.

Totul i-a revenit în minte, apa mocirloasă care trecea pe lângă ei, prăbuşirea cortului, oamenii ţipând.

Loreda s-a strecurat afară de sub învelitori şi l-a găsit pe Ant ghemuit lângă ea, îmbrăcat doar în lenjeria lui lăbărţată.

Hainele lor umede erau atârnate în cârligele unui dulap de lemn. Loreda s-a ridicat, şi-a luat hainele şi s-a dus la baie. După ce a folosit toaleta, nu a putut să se abţină: a mai făcut un duş, dar nu s-a spălat pe cap. Apoi s-a îmbrăcat cu rochia şi cu

puloverul. Paltonul îi dispăruse. Ca şi toţi banii lor pentru mâncare.

— O, nu, nu face asta, a spus Ant dând la o parte învelitorile în timp ce Loreda se întorcea în cameră, desculţă.

— Ce vrei să spui?

— Nu vreau să mă laşi singur. Nu mai sunt copil mic. Încep să cred că se întâmplă lucruri despre care eu nu ştiu nimic.

Loreda nu a putut să nu zâmbească.

— Îmbracă-te, Antsy!

Şi-au pus pe ei hainele încă umede – practic, tot ce le mai rămăsese – şi au plecat împreună din cameră, coborând desculţi, pe scara îngustă, până în holul de la parter. La jumătatea drumului, au auzit nişte voci.

Micul hol era plin de oameni; aerul mirosea a sudoare, a haine ude şi a noroi care începea să se usuce. Loreda şi Ant şi-au croit cu greu drum prin mulţime.

Afară, un soare puternic strălucea pe strada udă, care fusese blocată pentru trafic. Mai multe organizaţii îşi instalaseră acolo corturile – Crucea Roşie, Armata Salvării, câteva organizaţii guvernamentale de ajutorare şi câteva grupuri de la biserici. Fiecare dintre acestea avea câte o masă şi mai multe scaune; victimelor inundaţiei li se ofereau gogoşi, sandviciuri şi cafea caldă, precum şi cutii cu haine şi cu diverse alte bunuri.

— E ca un carnaval, a spus Ant tremurând în hainele umede. Dar nu văd nicicare carusel.

— Niciun carusel, l-a corectat Loreda încrucişându-şi braţele ca să se încălzească.

Familiile de migranţi dislocate puteau fi recunoscute cu uşurinţă; erau adunaţi în grupuri, aveau pături pe umeri, arătau năuciţi şi beau cafea caldă.

Loreda a văzut un cort amplasat la distanţă de celelalte. Pe un banner atârnat de stâlpii cortului era scris: ALIANŢA LUCRĂTORILOR: NOUA PROPUNERE A FDR AR TREBUI SĂ VĂ AJUTE.

Comunişti.

— Haide, a spus Loreda trăgându-l pe Ant spre cort.

Acolo nu era decât o femeie care fuma. Femeia purta un pardesiu negru, o pereche de pantaloni negri de lână, un pulover alb şi o beretă. Rujul roşu aprins îi accentua paloarea tenului.

Loreda s-a apropiat de cort şi a salutat-o:

— Bună ziua!

Femeia şi-a scos ţigara dintre buzele roşii, după care s-a întors. A studiat-o pe Loreda din cap până-n picioare, cu o privire cercetătoare.

— Vrei o cafea?

Loreda nu văzuse niciodată o astfel de femeie. Atât de... elegantă, sau poate că era doar îndrăzneaţă. Probabil că avea vârsta mamei ei, dar stilul şi frumuseţea o făceau să pară fără vârstă.

— Eu sunt Loreda.

Femeia a întins mâna. O ojă roşie, strălucitoare, îi lumina unghiile scurte.

— Eu sunt Natalia. Ai îngheţat.

— Ha... haine ude. Dar nu contează. Vreau să mă alătur organizaţiei voastre.

Femeia a tras un fum de ţigară şi a expirat încet.

— Serios?

— Îl cunosc pe domnul Valen. Am fost... la o întâlnire în hambar.

— Serios?

— Aş vrea să mă alătur luptei.

După un moment de ezitare, Natalia a spus:

— Ei bine, îmi imaginez că ai mai multe motive decât majoritatea oamenilor. Astăzi, totuşi, nu ne luptăm. Astăzi ajutăm.

— Când îi ajuţi pe oameni, le atragi atenţia asupra ta.

— Deşteaptă fată!

— Vreau să fac parte din... a spus Loreda coborându-şi vocea. Ştii tu. Ridicare la luptă. Revoltă.

Natalia a dat din cap în semn de mulţumire.

— Bravo ţie! O fetiţă care gândeşte singură. Poţi începe prin a primi nişte haine uscate şi încălţăminte pentru tine şi pentru băiat. Pune-le pe tine. Opreşte-te din tremurat. Pe urmă, poţi să mă ajuţi să torn cafeaua.

•

Voluntarii au venit într-un şir constant. Până la ora douăsprezece, în vale se adunaseră sute de oameni care împărţeau cafea fierbinte, haine şi sandviciuri calde. Crucea Roşie instalase un adăpost temporar într-o reprezentanţă de

maşini abandonată, oferindu-le celor rămaşi fără adăpost un loc în care să-şi petreacă noaptea. Armata Salvării preluase sala de întâlniri locală. Conform spuselor lui Jack, jumătate dintre comuniştii şi socialiştii de la Hollywood veniseră să ajute sau trimiseseră donaţii. Se zvonea chiar că ajunseseră pe acolo şi nişte staruri de cinema, deşi Loreda nu văzuse pe nimeni.

Sau poate că Natalia era actriţă; cu siguranţă că avea strălucirea unei actriţe.

Loreda şi Ant îşi petrecuseră ultimele câteva ore ajutând victimele inundaţiei din toate puterile lor. Loreda găsise pentru toţi trei haine uscate şi călduroase, precum şi încălţăminte. Hainele – singurele bunuri pe care le mai aveau acum – erau într-o cutie depozitată în cortul comuniştilor. Loreda găsise pentru mama ei o rochie şi un pulover pe care i le dusese la ea în cameră. Văzând că mama dormea, i le lăsase acolo. Acum Loreda stătea în cortul comuniştilor, lângă Natalia. Pe masa din faţa lor erau aşezate o cafetieră mare, de metal, şi o tavă cu sandviciuri aproape goală. Mai era şi un teanc de pliante, din care fuseseră luate foarte puţine.

Natalia şi-a aprins o ţigară şi i-a oferit una Loredei.

— Nu, mulţumesc. Prefer să mănânc.

Natalia s-a aplecat în faţă şi a luat ultimul sandvici cu salam de pe tavă, apoi i l-a oferit Loredei.

Luând o îmbucătură, Loreda s-a uitat la mulţimea de afară. Acum erau mult mai puţini oameni. Majoritatea fuseseră mutaţi ori ajutaţi într-un fel sau altul.

Afară, pe strada blocată, Jack şi Ant se jucau cu o minge. Loreda era fascinată de bucuria simplă pe care jocul i-o provoca lui Ant. O făcea să se gândească la tati şi la cei care fuseseră cu ea, Ant şi mama înainte ca el să plece. Dispariţia lui din viaţa lor continua să fie cea mai mare dintre nenorocirile care le loviseră familia. Seceta şi recesiunea aveau să se termine, însă faptul că tati îi abandonase în mijlocul lor era ceva ce avea să doară pentru totdeauna.

Loreda s-a uitat la Jack. Chiar şi după toate întâmplările înfiorătoare de peste noapte, el emana o forţă care o alina. Puteai să te bazezi pe un astfel de bărbat, s-a gândit ea. Un bărbat care nu doar declama idei, ci lupta pentru ele, încasa bătăi pentru ele şi nu pleca uşor dintr-un loc. Dacă tatăl ei ar fi semănat mai mult cu Jack...

Un rebel, nu un visător. Tati îi dăduse Loredei cuvinte, însă acţiunile contau. Ea ştia asta acum. Să pleci. Să rămâi. Să te lupţi. Sau să părăseşti.

Loreda voia să fie ca Jack, nu ca tatăl ei care nu avea niciun crez. Voia să îşi susţină convingerile şi să spună lumii că era mai bună de-atât, că America ar fi trebuit să fie mai bună de-atât şi să n-o lase pe ea, pe Loreda, să trăiască în mizerie.

Dar iată că fuseseră luate foarte puţine pliante din teancul de pe masă. Oamenii luaseră sandviciuri şi cafea, dar se părea că nu voiau cuvinte. Mai ales cuvinte care combăteau. Iar singurul nume de pe lista celor care voiau să adere la Alianţa Lucrătorilor era cel al Loredei.

— De unde îl ştii pe Jack? a întrebat Loreda în timp ce se uita la el şi la Ant.

— L-am întâlnit cu ani în urmă, la clubul John Reed. Eram amândoi tineri şi plini de noi, a povestit Natalia aruncând pe jos mucul de ţigară şi stingându-l cu pantoful ei elegant. A fost primul om pe care l-am auzit vorbind despre drepturile lucrătorilor agricoli. Ne-a determinat să luptăm împotriva deportării mexicanilor, în urmă cu ceva ani. Au fost vremuri urâte, dar... s-a întrerupt ea, ridicând din umeri. Atunci când îşi pierd locurile de muncă, oamenii se sperie şi au tendinţa să dea vina pe intruşi. Primul pas este să-i numeşti „infractori”. Restul e uşor. Ştii despre lucrurile astea, a spus ea uitându-se la Loreda.

— Ştiu.

— Acum câţiva ani, mexicanii s-au organizat, s-au înscris în sindicat şi s-au luptat pentru salarii mai bune, dar asta a declanşat violenţe. Au murit oameni. Jack a stat un an la închisoarea San Quentin. După ce a ieşit, a fost şi mai hotărât.

Loreda nu se gândise la închisoare.

— Cum de e ilegal să ceri salarii mai bune?

Natalia şi-a aprins încă o ţigară.

— Nu este, tehnic vorbind. Dar asta e o ţară capitalistă, condusă de interesele celor cu bani mulţi. După campania statală antiimigraţie, după ce i-au adunat şi i-au deportat înapoi în Mexic pe toţi imigranţii ilegali, plantatorii ar fi avut o problemă reală, dar atunci...

— Am început să venim noi.

Natalia a dat din cap în semn de aprobare.

— Au trimis pliante în toată America, spunându-le lucrătorilor

să vină. Şi au venit, chiar prea mulţi. Acum sunt zece pentru fiecare loc de muncă. Avem dificultăţi în a-i face pe oamenii voştri să se organizeze. Sunt...

— Independenţi.

— Voiam să spun „încăpăţânaţi”.

— Daaa. Ei bine, mulţi dintre noi suntem fermieri şi uneori trebuie să fii încăpăţânat ca să supravieţuieşti.

— Tu eşti încăpăţânată?

— Daaa, a spus Loreda răspicat. Presupun. Dar mai mult decât orice, sunt furioasă.

•

Elsa s-a trezit din pricina luminii soarelui care bătea în ferestre şi care a făcut-o să-i fie dor de ferma din Lonesome Tree. Avea de gând să scrie mai târziu în jurnal despre asta, despre bucuria simplă de a vedea soarele trecând printr-un geam curat, auriu, pur ca privirea Domnului, şi despre felul în care asta putea să te înveselească.

Era mai bine decât să scrie despre noua nenorocire care îi lovise: banii lor nu mai erau.

Toate lucrurile pe care le avuseseră, la care se adăugau cortul, soba şi mâncarea. Pierdute.

Totuşi, cineva lăsase agăţate în dulap o rochie de un albastru pal şi un pulover roşu. *Mici binecuvântări.*

Mişcându-se încet – totul o durea după noaptea trecută –, s-a strecurat în hainele noi şi în galoşii plini de noroi şi s-a dus în camera alăturată, după copii. N-a răspuns nimeni la bătaia în uşă, aşa că a coborât la parter.

Pe strada din faţa hotelului, traficul fusese blocat. Crucea Roşie instalase un cort, la fel ca Armata Salvării şi biserica prezbiteriană locală. Elsa i-a văzut pe Ant şi pe Loreda oferind tăvi cu mâncare. Imaginea lor ajutându-i pe alţii, deşi ei înşişi pierduseră tot, a umplut-o de mândrie. După tot ce înduraseră – greutăţile, pierderile, dezamăgirea –, erau acolo, zâmbind şi împărţind mâncare. Ajutând oamenii. Asta i-a dat Elsei speranţă pentru viitor.

Jack stătea într-un cort din apropiere, vorbind cu o femeie care purta beretă. Elsa s-a îndreptat spre el.

Jack i-a zâmbit.

— Cafea?

— Mi-ar plăcea.

Jack a tras un scaun pentru ea. Elsa a văzut teancul de pliante de pe masa de lângă el. *Formaţi sindicate acum! Comunismul este noul americanism.* Unele dintre pliante erau în spaniolă. O listă de aderare îi invita pe oameni să se înscrie în Alianţa Lucrătorilor. Pe listă era scris un singur nume: cel al Loredei.

— Oferiţi puţină ideologie radicală împreună cu cafeaua? a întrebat ea luând lista şi făcând-o cocoloş. Fiica mea nu semnează aşa ceva.

Jack s-a aşezat lângă ea şi s-a tras mai aproape.

— Loreda s-a ţinut după mine ca un câine de vânătoare după pradă.

— Are treisprezece ani, a spus Elsa privindu-i pe oamenii adunaţi în stradă. Ar putea să aibă probleme doar pentru că vorbeşte cu tine, darămite dacă se înscrie în Partidul Comunist. Plantatorii nu vor sindicate.

— Un comentariu trist despre aceste vremuri. Asta este America, până la urmă.

— Nu America pe care o ştiu eu, a spus Elsa întorcându-se către el. De ce comunism?

— De ce nu? Eu am muncit la câmp. Ştiu ce viaţă grea au lucrătorii migranţi. Marii plantatori au susţinut alegerea lui FDR. Le este îndatorat. Te-ai întrebat vreodată de ce politicile lui ajută majoritatea lucrătorilor, cu excepţia fermierilor? Eu vreau să îmbunătăţesc lucrurile.

S-a uitat la ea, apoi a continuat: Am sentimentul că eşti familiarizată cu lupta. Ai putea să îmi spui din ce motiv migranţii nu vor să formeze sindicate?

— Suntem mândri, a spus ea. Credem în muncă grea şi într-o şansă corectă. Nu în „unul pentru toţi şi toţi pentru unul”.

— Nu crezi că puţin „toţi pentru unul” ar putea să-i ajute pe-ai voştri?

— Cred că ceea ce vreţi voi vă crea probleme.

Elsa şi-a terminat cafeaua şi i-a întins cana goală lui Jack. În timp ce el o lua, ea i-a observat ceasul de mână uzat, care nu arăta corect ora. Acel mic detaliu a uimit-o. Nu cunoscuse niciodată un bărbat căruia să nu-i pese de oră.

— Apreciez ajutorul tău, Jack, a reluat ea. Cu adevărat. Voi aţi fost primii care ne-au ajutat, dar...

— Dar ce?

— Nu am timp pentru comunism. Trebuie să găsesc o locuinţă

pentru mine şi copii.

— Crezi că nu înţeleg, doamnă Martinelli, dar înţeleg. Mai bine decât îţi imaginezi.

Felul în care el îi rostise numele de familie a surprins-o întrucâtva; îl făcuse să pară aproape exotic, nuanţat de un accent pe care ea nu îl recunoştea.

— Spune-mi Elsa, te rog.

— Mă laşi să fac un lucru pentru tine?

— Ce?

— Ai încredere în mine?

— De ce?

— Nu există „de ce” în legătură cu încrederea. Fie că o ai, fie că nu. O să ai încredere în mine?

Elsa s-a uitat adânc în ochii lui negri. Jack era de o intensitate care o tulbura; poate că i s-ar fi părut înfricoşător în viaţa pe care o avusese înainte de toate astea. Şi-a amintit de ziua în care îl văzuse căutând prozeliţi în piaţa din oraş şi încasând bătaie de la poliţie. Şi-a mai amintit de rănile pe care i le văzuse atunci când se întâlniseră în curtea secţiei de poliţie. Fără îndoială că el şi ideile lui proclamau şi, în consecinţă, atrăgeau violenţa.

Dar îi salvase copiii şi le oferise un loc în care să stea. Şi, în mod ciudat, dincolo de neînfricarea pe care o vedea la el, Elsa intuia durere. Nu chiar singurătate, ci starea de însingurare, pe care ea o recunoştea.

Elsa s-a ridicat în picioare.

— Bine, a spus ea privindu-l ferm.

Jack a condus-o la cortul Crucii Roşii, unde Loreda şi Ant împărţeau sandviciuri.

— Mami! a strigat Ant văzând-o.

Elsa a zâmbit fără voie. Ce putea fi mai revigorant pe lume decât iubirea unui copil?

— Ar trebui să vezi ce bun am fost la împărţit mâncare, mami, a spus Ant rânjind. Şi nu am mâncat *toate* gogoşile.

Elsa i-a ciufulit părul curat.

— Sunt mândră de tine. Iar domnul Valen ne-a promis să ne arate acum ceva interesant. Ieşire a Clubului Exploratorilor?

— Daaa!

Loreda a spus:

— Lasă-mă să aduc lucrurile noastre noi.

A fugit apoi la cortul comuniştilor, de unde s-a întors cu o cutie plină cu haine, lenjerie şi mâncare.

Jack a atins cu blândeţe braţul Elsei. Ea s-a uitat în sus la el şi i-a citit în ochi o înţelegere surprinzătoare, de parcă ar fi ştiut cum era să pierzi totul, sau poate să nu ai nimic de pierdut.

— Urmaţi camioneta mea.

Elsa şi copiii s-au dus la camioneta lor plină de noroi şi s-au urcat în ea. În benă se găseau câteva lucruri pe care nu le despachetaseră niciodată; lucruri de care nu aveau nevoie în acea variantă decăzută a vieţii lor.

Îndreptându-se spre nord, în spatele maşinii lui Jack, au văzut că distrugerile făcute de furtună erau evidente peste tot; copaci despicaţi şi prăbuşiţi, pietre şi moloz pe străzi, bucăţi de pământ care acopereau carosabilul. Apă adunată în rigole, în băltoace sau în şuvoaiele care se scurgeau din locurile mai înalte.

Oamenii mergeau într-un şir continuu pe marginea drumului, cărând bunurile care le mai rămăseseră.

Au trecut pe lângă altă tabără distrusă. O mare de noroi şi de lucruri, dar oamenii deja se instalau înapoi pe pământul ud, săpând prin noroi şi prin bălţi după lucrurile pe care le pierduseră.

Jack a tras la marginea drumului şi a parcat lângă un panou pe care scria: FERMELE WELTY. Elsa a făcut la fel. Jack a venit lângă camionetă, pe partea ei. Ea a coborât geamul.

— Asta este tabăra lui Welty. Adăposteşte aici câţiva culegători. Am auzit că o familie a plecat ieri.

— De ce ar pleca o familie?

— A murit cineva, a răspuns Jack. Spune-i omului de la poartă că te-a trimis Grant.

— Cine e Grant?

— Un şef. Bea prea mult ca să-şi amintească cine îi foloseşte numele.

— O să vii cu noi?

— Am reputaţie proastă prin locurile astea. Nu le plac ideile mele, a zis el zâmbind.

Apoi s-a întors la camioneta lui.

Jack plecase înainte ca Elsa să-i poată mulţumi. Ea a condus cu viteză mică şi a intrat pe proprietatea lui Welty, observând că pământul avea urme de ploaie, dar că nu fusese inundat. Tabăra era situată între două lanuri de bumbac şi la o distanţă

considerabilă de drum. Lângă gardul care o împrejmuia era amplasată o cabină de portar.

Elsa a condus până la cabină, în faţa căreia s-a oprit.

Acolo a văzut un bărbat înarmat cu o puşcă. Era slab ca un ogar, cu gâtul subţire şi cu bărbia ascuţită. Părul grizonant, scurt, îi era acoperit de o pălărie.

— Bună ziua, domnule, a spus ea.

Bărbatul a venit la camionetă şi s-a uitat înăuntru.

— V-aţi inundat?

— Da, domnule.

— Acceptăm doar familii aici, a spus el. Fără lepădături. Fără negri. Fără mexicani. S-a uitat la ei trei şi a adăugat: Fără femei singure.

— Soţul meu se întoarce mâine, a spus Elsa. Acum e la cules de mazăre. A făcut o pauză, iar apoi a adăugat: Grant ne-a trimis.

— Aha! Ştie că am o baracă liberă.

— O *baracă*, a şoptit Loreda.

— Costă patru dolari pe lună electricitatea şi doi dolari două saltele.

— Şase dolari, a spus Elsa. Pot să iau baraca fără electricitate sau saltele?

— Nu, doamnă. Dar e de lucru aici, la Welty, iar dacă locuieşti în barăcile noastre eşti prima care primeşte de lucru. Şefu' are douăzeci şi doi de mii de acri de bumbac. Cei mai mulţi dintre oamenii noştri trăiesc din ajutor până când începe sezonul bumbacului. Avem şi şcoala noastră. Şi o secţie de poliţie.

— Şcoală? Pe proprietate?

— E mai bine pentru copii. Au mai puţină bătaie de cap. Vrei baraca sau nu?

— Cu siguranţă că o vrea, a spus Ant.

— Da, a spus Elsa.

— Baraca Zece. Luăm datoriile direct din salariu. Există un magazin de unde poţi cumpăra bunuri şi chiar primeşti nişte bani dacă ai nevoie. Pe credit, bineînţeles. Du-te.

— N-ai nevoie de numele meu?

— Nu. Du-te.

Elsa a mers în continuare pe drumul noroios, spre un grup de barăci şi de corturi organizate aproape ca un oraş. A urmărit indicatoarele, a găsit Baraca Zece şi a parcat lângă ea.

Baraca era o structură de beton şi lemn, cu o suprafaţă de trei metri pe trei metri şi jumătate. Pereţii laterali începeau cu un strat de beton, care apoi se transforma în panouri metalice montate pe suporturi de lemn. Nu existau ferestre, dar doi dintre pereţi aveau în partea superioară răsuflători mari de metal. În zilele călduroase, acestea puteau fi deschise şi fixate ca să rămână în acea poziţie.

Cei trei au coborât din camionetă şi au intrat în baracă. Era cufundată în beznă. Din tavan atârna un fir la capătul căruia se afla un bec fără niciun abajur.

— Electricitate! s-a minunat Elsa.

Un raft pe care se afla un mic reşou, împreună cu două cadre metalice de pat ruginite, cu saltele pe ele, ocupau jumătate din spaţiul barăcii. Dar mai era loc şi pentru scaune, poate chiar şi pentru o masă. Podeaua era de ciment. *Podea.*

— Uuu-zaa, a spus Ant.

— E *grozav,* a adăugat Loreda.

Electricitate. Saltele. O podea sub picioarele lor. Un acoperiş deasupra capului.

Dar... şase dolari. Cum puteau, pentru numele Domnului, să plătească pentru aşa ceva? Îşi pierduseră toţi banii.

— Eşti bine, mamă? a întrebat Loreda.

— Putem merge să explorăm? a întrebat Ant. Poate că sunt şi alţi copii aici.

Mama a dat din cap, distratră.

— Duceţi-vă. Să nu staţi mult.

La scurt timp, Elsa a plecat şi ea. Plimbându-se, a văzut alte câteva barăci şi cel puţin cincizeci de corturi împrăştiate pe cinci sau şase acri de pământ. Oamenii se învârteau de colo colo, adunând lemne de foc şi alergând după copii. Totul arăta mai mult ca un oraş decât ca o tabără de pe marginea şanţului; existau semne care indicau drumul spre toalete, spălătorie şi şcoală.

Norocul de a fi acolo era umbrit de frica de a nu pierde acel loc. Oare cât timp puteau trăi din credit?

Elsa s-a dus înapoi la camionetă şi a luat cutia cu provizii pe care Loreda le strânsese de la Armata Salvării. Haine, pantofi, paltoane pentru copii, cearşafuri şi o tigaie. Şi nişte mâncare – suficientă pentru două zile, dacă erau cumpătaţi.

Iar apoi, ce?

Elsa a cărat cutia la baracă şi a închis uşa.

— Hei, a spus Jack, care era aşezat pe unul dintre paturi.

Speriată, Elsa aproape că a scăpat cutia.

— Îmi pare rău, s-a scuzat el. N-am vrut să te sperii. Se pare că nu mă pot ţine la distanţă.

— Credeam că nu ar trebui să fii aici.

— Îmi place să încalc regulile.

Elsa a pus cutiile pe podea şi s-a aşezat lângă el.

— Nu ştiu cum o să plătesc pentru asta, a spus ea. Sunt recunoscătoare. Sincer. Doar că...

— Toate astea costă bani pe care tu nu îi ai.

— Da, a recunoscut ea, simţindu-se bine s-o spună cu voce tare. Am pierdut totul la inundaţie.

— Aş vrea să am bani să-ţi dau, dar o slujbă ca a mea nu se plăteşte cu mult.

— Mă mir că se plăteşte, a spus Elsa uitându-se la el. Care este slujba ta, mai exact?

— Lucrez pentru Alianţa Lucrătorilor. Frontul Popular. Cum vrei să-i spui.

— Partidul Comunist.

— Da. Suntem cam patruzeci de angajaţi în tot statul. Susţinerea din partea Hollywoodului e mare acum, având în vedere ce se întâmplă în Europa. Scriu pentru *Cotidianul muncitorului*, înscriu noi membri, conduc grupuri de studiu şi organizez greve. Practic, fac tot ce pot ca să-i ajut pe oamenii de care profită sistemul capitalist. Şi împrăştii vorba că există o variantă mai bună.

Jack i-a întâlnit privirea Elsei şi i-a răspuns cu o privire la fel de fermă. Apoi a întrebat-o:

— Cum aţi ajuns să trăiţi în tabără? Tu, ca femeie singură...

Ea şi-a dat părul după ureche.

— Ai mai auzit povestea asta, crede-mă. Am plecat în vremuri grele din Texas şi am găsit ceva şi mai rău în California.

— Soţul tău.

— Plecat.

— Deci, e un prost.

Elsa a zâmbit. Nu se gândise niciodată la asta în asemenea termeni, dar formularea îi plăcea.

— Asta e situaţia mea, da. Şi tu? Eşti însurat?

— Nu. N-am fost niciodată. Femeile tind să se sperie de

problemele pe care le aduc. Comunistul cel mare şi rău.

— Totul este înfricoşător zilele astea. Cât de multe probleme ai putea să aduci în plus?

— Am fost la puşcărie, a spus el cu glas scăzut. Te sperie asta?

— M-ar fi speriat. Altă dată.

Nefiind obişnuită cu acel fel al lui de a se uita la ea, Elsa a adăugat: Nu mă fac mai frumoasă, ştii.

— Crezi că la asta mă gândesc atunci când mă uit la tine?

— De ce rişti? Cu comunismul, vreau să spun. Probabil că ştii că nu va funcţiona în America. Şi văd ce preţ trebuie să plăteşti.

— O fac din pricina mamei mele, a spus el. A venit aici la şaisprezece ani pentru că murea de foame, fiind dezmoştenită de familia ei din cauza mea. Încă nu-mi cunosc tatăl. Ea a muncit ca un câine ca să ne întreţină, făcând ceea ce a fost nevoită să facă, dar în fiecare seară, la culcare, mă săruta de noapte bună şi îmi spunea că puteam fi orice voiam eu în America. Ăsta era visul care o adusese aici şi pe care mi l-a transmis şi mie. Dar era o minciună. Pentru cei ca noi, în orice caz. Oameni care provin din locul nepotrivit, sau care au culoarea nepotrivită de piele, sau care vorbesc limba nepotrivită, sau care se roagă unui Dumnezeu nepotrivit. Mama mea a murit la fabrică, într-un incendiu. Toate uşile erau încuiate ca să-i oprească pe muncitori să-şi ia pauza de ţigară. Ţara asta a folosit-o şi a scuipat-o, iar tot ce şi-a dorit ea vreodată pentru mine a fost să am oportunităţi. O viaţă mai bună decât a ei, a spus Jack aplecându-se spre Elsa. Tu înţelegi. Ştiu că înţelegi. Oamenii voştri mor de foame, sunt exterminaţi. Mii dintre ei sunt fără adăpost. Nu pot câştiga suficient din cules ca să supravieţuiască. Ajută-mă să-i conving să facă greve pentru salarii mai bune. Pe tine o să te asculte.

Elsa a râs.

— Nimeni nu m-a ascultat pe mine vreodată.

— O să te asculte. Avem nevoie de cineva ca tine.

Zâmbetul Elsei a dispărut. Jack era serios.

— La ce e bună o grevă dacă îţi pierzi slujba? Am copii de hrănit.

— Loreda este arzătoare ca un tăciune. I-ar plăcea...

— Ea trebuie să meargă la şcoală. Educaţia este cea care îi va oferi o viaţă mai bună, nu aderarea la comunism. Elsa s-a ridicat

încet în picioare şi a conchis: Îmi pare rău, Jack. Nu sunt suficient de curajoasă ca să te ajut. Şi te rog, te rog, ţine-ţi oamenii departe de fiica mea.

Jack s-a ridicat şi el în picioare. În ochi i se citea dezamăgirea, dar a spus:

— Înţeleg.

— Chiar înţelegi?

— Desigur. Frica e înţeleaptă până când...

Jack s-a îndreptat spre uşă şi a făcut o pauză înainte de a atinge clanţa.

— Până când ce? a întrebat Elsa.

El a privit-o şi i-a răspuns:

— Până când îţi dai seama că ţi-e frică de lucrul greşit.

•

În noaptea aceea, pe când copiii dormeau, Elsa a scos jurnalul din cutia care fusese în camionetă. A răsfoit paginile. Copiii avuseseră dreptate crezând că scrisul avea să o ajute. Cuvintele erupeau din pagini: *ploaie, bebeluş în pătura lila*, *lipsa slujbei*, *aşteptând bumbacul, ploaia demoralizatoare.* În seara aceea, târziu, urma să scrie despre frica ei constantă, despre felul în care aceasta o sugrumase mereu şi despre efortul ei susţinut de a nu-i lăsa pe copii să vadă asta. Scrisul o ajuta să-şi amintească de faptul că supravieţuiseră. Oricât de rea fusese inundaţia, rămăseseră în viaţă.

Deşi jurnalul însemna mult pentru ea, acum era singura hârtie pe care o aveau. A rupt o coală şi le-a scris lui Tony şi Rose.

Dragă Tony şi Rose,

Avem o adresă!

Am scăpat – în sfârşit – de cort şi suntem într-o casă cu pereţi adevăraţi şi cu podea. Copiii sunt înscrişi la o şcoală care e la o aruncătură de băţ de uşa noastră. Ne simţim de-a dreptul binecuvântaţi. Asta este vestea cea bună. Vestea mai puţin bună este faptul că o inundaţie ne-a distrus cortul şi cele mai multe dintre lucruri. Imaginaţi-vă, o inundaţie! Ştiu că aţi vrea ca puţin din apa asta să vină la voi.

Doamne, câteodată mi-e aşa de dor de casă, că abia pot respira. Cum e ferma? Cum e oraşul? Cum sunteţi voi?

Vă rog, scrieţi-ne repede.

Cu dragoste,
Elsa, Loreda şi Ant

Capitolul 28

În seara aceea au mâncat o cină care aproape că le-a umplut stomacurile şi care fusese gătită pe un reşou electric, în baraca aceea ce le oferea patru pereţi, o podea pe care să calce şi un acoperiş deasupra capului. După cină s-au urcat în nişte paturi adevărate, pe nişte saltele adevărate şi care, în plus, nu erau aşezate pe jos. Loreda a dormit profund, cu fratele ei ghemuit aproape de ea, şi s-a trezit odihnită de dimineaţă.

După micul dejun, s-au îmbrăcat cu toţii în noile haine, şi-au încălţat noii pantofi şi au ieşit din baracă. Ziua era luminată de un soare strălucitor.

Tabăra Welty era situată pe câţiva acri de pământ, între lanuri de bumbac. Deşi în zona aceea nu fusese inundaţie, se vedeau peste tot urmele ploii excesive. Un strat de noroi acoperise iarba, dar Loreda putea să-şi dea seama că, în condiţii mai bune, acel pământ era o păşune verde. Acum, mulţi dintre copacii împrăştiaţi aleator prin tabără aveau crengile rupte de furtună. Din loc în loc erau şanţuri pline cu apă mocirloasă. Zece barăci şi cam cincizeci de corturi creau un oraş improvizat în mijlocul taberei. Între barăci şi primul cort, Loreda a văzut o clădire lungă, în care funcţiona spălătoria, şi patru toalete – două pentru bărbaţi şi două pentru femei – în dreptul cărora erau cozi lungi de oameni care-şi aşteptau rândul. Cel mai important amănunt îl reprezentau cele două robinete montate la fiecare intrare. Apă curată. Nu mai erau siliţi să care apă din şanţ, să o fiarbă şi să o filtreze înainte de a o folosi.

La magazin coada era şi mai lungă decât cele de la toalete. Era formată mai ales din femei care stăteau cu braţele încrucişate şi care îşi aveau copiii lângă ele. Un indicator scris de mână semnala drumul către şcoală.

— Dacă o să spun că începem mâine? a întrebat Loreda, posomorâtă.

— Aş zice că îţi baţi gura degeaba, a spus mama. O să spăl rufele, o să cumpăr nişte mâncare, iar voi vă duceţi la şcoală.

Fără discuţii. O să porniţi spre ea chiar acum.

Ant a chicotit:

— Mama câştigă.

Elsa i-a condus spre o pereche de corturi aşezate la capătul taberei, într-o dumbravă cu pomi firavi. S-au oprit lângă cortul cel mai mare, care avea în faţă un indicator: ŞCOALA PENTRU COPIII MICI.

Pe următoarea uşă scria: ŞCOALA PENTRU COPIII MARI.

— Presupun că sunt copil mare, a spus Ant.

Mama a răspuns:

— Nu cred.

Apoi l-a împins pe Ant spre cortul pentru copiii mici.

Loreda s-a mişcat repede.

Ultimul lucru pe care şi-l dorea era să fie condusă la şcoală de mama ei. S-a dus la cortul pentru copiii mari şi a aruncat o privire înăuntru.

Erau cam cinci bănci, iar două dintre ele erau goale. O femeie care purta o rochie cenuşie de bumbac şi cizme de cauciuc stătea în faţa clasei. Lângă ea se afla un şevalet pe care era aşezată o tablă. Pe tablă era scris: „Istoria Americii”.

Loreda a intrat şi s-a aşezat în banca goală din spate.

Profesoara a ridicat capul.

— Eu sunt doamna Sharpe. Şi cine este eleva cea nouă?

Ceilalţi copii s-au întors ca să se uite la Loreda.

— Loreda Martinelli.

Băiatul din banca cea mai apropiată s-a tras atât de aproape, încât marginea băncii lui s-a lovit de banca ei. Era înalt, şi-a dat seama Loreda. Deşirat. Avea o căciulă murdară, atât de trasă pe ochi încât ea nu i-i putea vedea. Părul lui blond era prea lung. Purta o salopetă decolorată, peste o cămaşă din material de blugi; o clapetă a căciulii era dezlegată şi îi atârna ca o ureche de căţel. Pe deasupra avea o haină de iarnă care îi era mare şi atârna pe el, iar cei mai mulţi dintre nasturi lipseau. Băiatul şi-a scos căciula şi a spus:

— Lo-re-da. N-am mai auzit aşa un nume. E frumos.

— Bună, a spus ea. Mulţumesc. Iar tu eşti...?

— Bobby Rand. Te-ai mutat în Baraca Zece? Familia Pennypaker a plecat chiar înainte de inundaţie. A murit bătrânul. Dizenterie, a spus el, iar apoi i-a zâmbit Loredei. Mă bucur că e cineva de vârsta mea aici. Tata mă obligă să merg la şcoală

dacă nu e de cules.

— Daaa. Mama mea vrea să merg la facultate.

Bobby a râs, expunându-şi dantura cu un dinte lipsă.

— Asta-i tare.

Loreda s-a uitat la el.

— Fetele pot merge la facultate, să ştii.

— O, credeam că glumeşti.

— Ei bine, nu glumesc. De unde eşti, din Epoca de Piatră?

— Sunt din New Mexico. Familia mea a avut un magazin alimentar, dar a dat faliment.

— Elevi! a spus profesoara, lovind marginea tablei cu o riglă. Nu sunteţi aici ca să trăncăniţi. Deschideţi cărţile de istorie la pagina doisprezece.

Bobby a deschis o carte.

— Putem s-o împărţim. Nu c-o să învăţăm ceva ce contează.

Loreda s-a aplecat spre el şi s-a uitat la cartea deschisă. Titlul capitolului era: „Părinţii Fondatori şi primul Congres Continentali

Loreda a ridicat mâna.

— Da... Loretta, aşa te cheamă, nu?

Loreda nu a corectat-o. Doamna Sharpe nu părea să fie o persoană care să ştie să asculte.

— Mă interesează istoria mai recentă, doamnă. Fermierii de aici, din California. Politicile antiimigraţie care i-au deportat pe mexicani. Şi sindicatele muncitoreşti. Aş vrea să înţeleg...

Profesoara a lovit aşa de tare cu rigla, încât aceasta s-a rupt.

— *Nu* vorbim despre sindicalism aici. Asta nu este în spiritul american. Suntem norocoşi că avem slujbe care ne pun mâncare pe masă.

— Dar de fapt nu avem slujbe, nu-i aşa? Vreau să spun...

— Afară! Acum. Nu te întoarce până nu eşti gata să fii recunoscătoare. Şi tăcută, aşa cum ar trebui să fie întotdeauna tinerele fete.

— Ce-i în neregulă cu toată lumea din statul ăsta? a întrebat Loreda închizând cartea peste degetul lui Bobby.

El a strigat de durere.

— Nu avem nevoie să învăţăm despre ce anume au făcut bogaţii în urmă cu mai bine de o sută de ani. Lumea se destramă *acum*, a spus ea ieşind din cort.

Iar după asta, ce?

Loreda mergea prin iarba mocirloasă spre... ce?

Unde avea să se ducă? Dacă s-ar fi întors la baracă, mama ar fi pus-o să spele rufe.

La bibliotecă. Era singura variantă care îi venea în minte.

A ieşit din tabără, a intrat pe drumul pavat şi a apucat-o spre oraş.

În Welty, aflat la o distanţă mai mică de un kilometru şi jumătate, a luat-o pe Strada Principală. Aceasta era mărginită de o serie de magazine cu copertină; în mod evident, ele oferiseră la un moment dat tot ceea ce-şi putea dori cineva care avea bani. Croitorii, drogherii, magazine alimentare, măcelării, magazine de haine. Acum majoritatea erau închise. În centrul oraşului se afla un cinematograf cu reclama stinsă şi cu ferestrele astupate cu scânduri.

Loreda a trecut pe lângă un magazin de pălării dezafectat; un bărbat şedea pe prispă, cu un picior îndoit şi cu celălalt întins în faţă. Îşi sprijinea un braţ de genunchiul îndoit, iar între degete ţinea o ţigară maro, răsucită de mână.

Omul s-a uitat în sus la Loreda de sub borurile pălăriei lui uzate de fetru.

Ajunsă în faţa bibliotecii, Loreda s-a oprit locului. Nu mai fusese acolo din ziua în care se tunsese. Deja părea să fi trecut o veşnicie de atunci.

Acum arăta murdară, neîngrijită, slabă. Cel puţin purta o rochie la mâna a doua care era relativ nouă, dar pantofii încheiaţi cu şireturi şi şosetele stropite cu noroi nu ar fi arătat bine în picioarele nimănui.

Loreda s-a forţat să deschidă uşa. Ajunsă înăuntru, s-a descălţat de pantofii plini de noroi şi i-a lăsat lângă uşă.

Bibliotecara a studiat-o pe Loreda din cap până-n picioare, de la şosetele murdare până la gulerul jerpelit de dantelă al rochiei primite de pomană.

„Aminteşte-ţi de mine, te rog. Nu mă numi *okie*, te rog”.

— Domnişoară Martinelli, a spus ea. Am sperat să te întorci. Mama ta a fost atât de mulţumită să-ţi ridice permisul de bibliotecă.

— A fost cadoul meu de Crăciun.

— Un cadou foarte frumos.

— Am... pierdut romanele de Carolyn Keene în inundaţie. Îmi pare foarte rău.

Doamna Quisdorf i-a aruncat un zâmbet trist.

— Nu trebuie să-ţi faci griji pentru asta. Sunt fericită să văd că arăţi bine. Ce ai vrea să găsesc pe rafturi pentru tine?

— Sunt interesată de... drepturile muncitorilor.

— A, politică. Dă-mi o clipă, a spus ea în timp ce se ridică şi plecă.

Loreda s-a uitat la ziarele împrăştiate pe masa de lângă ea.

Un exemplar din *Los Angeles Herald Express* avea un articol cu titlul: *Nu vă apropiaţi de California*. *Avertisment pentru hoardele pasagere*".

Nimic nou.

Ajutoarele pentru migranţi falimentează statul.

Loreda a răsfoit paginile şi a văzut articole după articole care pretindeau că migranţii erau cei care falimentau statul cerând ajutoare. Erau numiţi leneşi, puturoşi, infractori, se spunea despre ei că trăiau ca nişte câini „fiindcă nu erau în stare de altceva".

Loreda a auzit din nou paşi. Doamna Quisdorf a venit lângă ea şi a pus o carte subţire pe masă, lângă ziare. *Zece zile care au zdruncinat lumea,* de John Reed.

— John Reed, a spus Loreda. Mulţumesc.

Numele acela i se părea cunoscut, dar nu îşi putea aminti unde îl auzise.

— Un avertisment, totuşi, a spus doamna Quisdorf în şoaptă. Cuvintele şi ideile pot fi mortale. Ai grijă ce spui şi cui, mai ales în acest oraş.

•

Spălătoria taberei era găzduită de o clădire lungă, de lemn, şi avea şase căzi mari, metalice, şi trei storcătoare acţionate manual. Şi – miracolul miracolelor – apă curentă limpede, care curgea la o simplă întoarcere de mâner. Elsa şi-a petrecut prima ei seară în tabără spălând lenjeria pe care o primiseră de la Armata Salvării şi hainele pe care le purtaseră în timpul inundaţiei, scoţând apa din ele cu storcătorul manual în loc să răsucească în mâini fiecare articol, aşa cum făcuse până atunci. După ce totul a fost curat, a cărat legătura umedă înapoi la baracă şi a încropit o sfoară pe care a agăţat rufele la uscat.

Apoi a luat scrisoarea pe care o scrisese cu o seară în urmă şi a pus-o la cutia poştală. Simplul fapt – acela de a putea să facă doar cincizeci de paşi ca să expedieze o scrisoare – reprezenta un noroc uimitor.

Iar după asta, cumpărături. Chiar acolo. În tabără. Cât de comod!

Magazinul era într-o clădire îngustă, placată cu şindrilă, care avea un acoperiş ascuţit şi ferestre înguste, amplasate de o parte şi de alta a unei uşi albe. Elsa a trebuit să traverseze prin noroi ca să ajungă acolo – noroi care era peste tot, bineînţeles că din cauza ploii şi a inundaţiei – şi să urce două trepte pline de noroi.

În timp ce deschidea uşa, s-a auzit clinchetul surprinzător de vesel al unui clopoţel agăţat deasupra ei.

Înăuntru, a văzut şiruri nesfârşite de alimente. Conserve de fasole şi de supă de roşii. Pungi de orez, de făină şi de zahăr. Carne afumată. Brânză din producţia locală. Legume proaspete. Ouă. Lapte.

Un întreg perete era dedicat îmbrăcăminţii. Baloturi cu materiale de toate felurile, de la bumbac până la lână. În acea secţiune se găseau şi cutii cu nasturi, panglici şi mosoare de aţă. Pantofi de toate mărimile. Galoşi, mantale de ploaie şi fesuri. Erau saci pentru culesul bumbacului şi al cartofilor, precum şi bidoane şi mănuşi.

Elsa a observat că toate articolele erau scumpe. Unele dintre ele – ca, de pildă, ouăle – costau mai mult decât dublu faţă de cele care se vindeau în oraş. Sacii de adunat bumbac, atârnaţi de cârlige prinse în pereţi, erau de trei ori mai scumpi decât cei pe care îi cumpărase ea din oraş.

Elsa a luat un coş gol.

În capătul cel mai îndepărtat al magazinului se afla o tejghea lungă, ce se întindea aproape pe toată lăţimea încăperii; în spatele ei era aşezat un bărbat cu perciuni stufoşi şi cu sprâncene pe măsură. Avea pe cap o şapcă maro-închis şi era îmbrăcat într-un pulover negru şi în nişte pantaloni cu bretele.

— Sal’tare, a spus el împingându-şi mai sus pe nas ochelarii cu rame de sârmă. Tu trebuie să fii noul locatar din Baraca Zece.

— Eu sunt, a spus Elsa. Noi suntem, de fapt – eu şi copiii mei. Şi soţul meu, şi-a amintit ea să adauge.

— Bine aţi venit! Arăţi ca un membru de treabă al micii noastre comunităţi.

— Ne-a fost... inundată... casa.

— Aşa cum au păţit mulţi.

— Am pierdut banii. Pe toţi.

El a dat din cap în semn de înţelegere.

— Într-adevăr. Din nou, o poveste obişnuită.

— Am copii de hrănit.

— Şi chirie de plătit acum.

Elsa a înghiţit cu dificultate.

— Da. Preţurile voastre... sunt foarte mari...

În spatele ei, clopoţelul a sunat din nou. S-a întors şi a văzut intrând un bărbat masiv. Faţa cărnoasă şi roşie îi era dominată de un zâmbet care îi dezvelea toţi dinţii. Şi-a agăţat degetele de bretelele care îi susţineau pantalonii maro de lână şi a pornit-o, relaxat, pe culoar, cercetând produsele din stânga şi din dreapta în timp ce înainta.

— Domnule Welty, a spus casierul. Să aveţi o dimineaţă bună!

Welty. Proprietarul.

— O să fie bună atunci când o să se usuce nenorocitul de pământ, Harald. Şi pe cine avem aici?

S-a oprit lângă Elsa. De aproape, ea a putut să-i observe calitatea hainelor, croiala sacoului. Aşa se îmbrăca tatăl ei pentru muncă – un bărbat care îşi alegea hainele în aşa fel încât acestea să spună ceva despre el.

— Elsa Martinelli, a spus ea. Suntem nou-veniţi.

— Această biată familie a pierdut totul în inundaţie, a spus Harald.

— Of, a căinat-o domnul Welty. Înseamnă că sunteţi în locul potrivit. Faceţi-vă provizii de mâncare ca să vă hrăniţi familia. Luaţi orice vă place. Atunci când vine sezonul bumbacului, o să câştigaţi suficient. Aveţi copii?

— Doi, domnule.

— Bine, bine. Ţinem foarte mult la copiii noştri culegători, a spus el plesnind tejgheaua cu palma suficient de tare ca să zgâlţâie borcanul cu bomboane de lângă casa de marcat. Harald, dă-i nişte dulciuri pentru copii, pentru numele Domnului!

Elsa i-a mulţumit, deşi era destul de sigură că el nu o auzea sau, poate, că nu o asculta. Deja se întorcea ca să iasă din magazin.

Clopoţelul a sunat.

— Deci, a spus Harald deschizând un registru. Baraca Zece. O să te trec cu şase dolari credit pe luna în curs. Asta e pentru chirie. Acum, ce altceva îţi mai trebuie?

Elsa a privit cu jind carnea afumată.

— Ia tot ce vrei, a spus Harald cu blândeţe.

Elsa nu putea să facă asta. Dacă ar fi fost după ea, ar fi înhăţat totul şi ar fi fugit ca un hoţ. Nu se putea lăsa sedusă de ideea de credit. Nimic nu era pe gratis în viaţă, mai ale pentru migranţi.

Totuşi.

A mers încet printre rafturi, adunând preţurile în gând. Aşeza articolele în coş cu mare grijă, ca şi cum ar fi putut să explodeze la cea mai mică atingere: cutii de lapte, şuncă afumată, un sac de cartofi, o pungă de făină, două conserve de carne tocată de vită, o cantitate mică de zahăr. O pungă de fasole. Cafea. Nişte săpun de rufe şi de mâini. Pastă de dinţi şi periuţe. O pătură. Două plicuri.

A dus coşul la casa de marcat şi a scos articolele din el unul câte unul.

În timp ce făcea asta, s-a simţit inundată de un sentiment îngrozitor că se scufunda, de senzaţia unei catastrofe iminente. Nu cumpărase niciodată ceva ce nu putea să plătească. Sigur, familia Wolcott cumpăra lucruri din oraş pe credit, dar făcea asta din comoditate. Tatăl ei îşi achita nota de plată cu promptitudine, din contul de economii de la bancă. Ideea de a cere credit atunci când nu aveai economii pe care să te bazezi îi semăna Elsei cu cerşetoria.

— Unsprezece dolari şi douăzeci de cenţi, a spus Harald în timp ce scria totalul în registru, sub titlul „Baraca Zece”.

Într-un asemenea ritm, Elsa ar fi putut aduna o datorie remarcabilă până în aprilie, când – în cazul fericit – ar fi venit ajutorul de la stat.

— Ştii, a spus ea cu glas scăzut, nu-mi trebuie decât o conservă de carne tocată de vită.

•

Elsa nu avea rafturi în baracă, aşa că a aşezat cu grijă mâncarea în singura cutie pe care o aveau, iar apoi a împins cutia sub pat. A păstrat două cutii de lapte, jumătate de kilogram de cafea şi un săpun. A pus acele articole înapoi în punga pe care o primise de la magazin şi a ieşit cu ele din baracă.

S-a urcat în camionetă şi a condus spre sud, dincolo de oraşul Welty, până la tabăra de pe malul şanţului de irigaţii, unde a

parcat pe marginea drumului. Câmpul era o masă de apă stătătoare şi de noroi, presărată cu resturi. Bunuri, crengi de copac şi bucăţi de metal pluteau în derivă. Neavând alternativă, oamenii începuseră să se mute înapoi pe câmp şi să-şi instaleze corturile.

Elsa a văzut la dreapta, pe jumătate îngropată în mocirlă, camioneta mare, de fermă, a familiei Dewey. În jurul maşinii era un grup de oameni.

Bocancii Elsei se scufundau în noroiul moale, iar apa stătută o stropea din când în când pe glezne în timp ce traversa câmpul ţinând cumpărăturile în braţe.

Jeb şi băieţii erau ocupaţi să bată cuie în bucăţile de placaj pe care le recuperaseră. Cele două fete stăteau în bena camionetei, jucându-se cu nişte păpuşi distruse şi îmbrăcate în rochii pline de noroi. Un scaun rupt era sprijinit de soba acum încleiată în noroi, pe care o aduseseră tocmai din Alabama cu gândul că avea să-şi găsească locul într-o casă.

Acum locuiau toţi şase în camionetă.

Elsa l-a văzut pe Jeb şi i-a făcut cu mâna. El s-a uitat la ea ruşinat.

— Jean este la şanţ.

Elsa era prea crispată ca să poată vorbi, aşa că a dat din cap şi a aşezat cumpărăturile pe scaunul rupt. Fără să spună nimic, a apucat-o pe drumul mocirlos şi plin de resturi care ducea la şanţ.

Jean era pe mal, încercând să scoată apă într-o găleată. Elsa s-a apropiat de ea prin spate, simţindu-se vinovată că scăpase din acel loc şi ruşinată pentru cât de recunoscătoare se simţea pentru asta.

— Jean, a spus ea.

Jean s-a întors. În fracţiunea de secundă de dinainte ca ea să zâmbească, Elsa i-a văzut prietenei ei disperarea profundă.

— Elsa, a spus Jean. După cum vezi, cartierul s-a dus de râpă fără tine.

Elsa nu prea avea chef de glume.

— Nadine? Midge?

— Nadine şi ai ei s-au mutat. Pur şi simplu au plecat. Pe Midge n-am mai văzut-o de la inundaţie.

Jean s-a ridicat încet în picioare şi a aşezat găleata cu apă murdară pe jos, lângă ea.

Elsa s-a apropiat cu precauţie, temându-se că ar fi putut izbucni în plâns. Înţelesese în sfârşit la ce se referea bunicul ei atunci când spunea: „Prefă-te că eşti curajoasă dacă trebuie”. Asta a făcut acum, s-a forţat să zâmbească în timp ce simţea înţepătura lacrimilor.

— Urăsc faptul că sunteţi aici.

— Şi eu, a spus Jean, tuşind într-o batistă murdară. Dar Jeb o să construiască un fel de structură în spatele camionetei. Poate chiar o să ne facă o prispă acoperită. În curând nu va mai fi la fel de rău. Pământul o să se usuce.

Apoi a zâmbit.

— Poate că o să vii la ceai.

— Ceai? Cred că ar trebui să începem să bem gin.

— Dar o să ne vizitezi, totuşi?

Elsa a înţeles teama lui Jean, care era pe măsura fricii ei.

— Bineînţeles. Iar tu o să-mi spui dacă ai nevoie de mine. Oricând. Zi sau noapte. Suntem în Baraca Zece de la tabăra lui Welty. Puţin mai sus pe drum. V-am... adus mâncare.

„Nu suficientă”, s-a gândit ea.

— Ooo, Elsa... cum pot să-ţi mulţumesc?

— Nu trebuie să-mi mulţumeşti. Ştii asta.

Jean şi-a luat găleata. Cele două femei s-au întors la camioneta dezasamblată. Cum ar mai fi putut familia Dewey să meargă la cules recoltă după recoltă în lunile care urmau?

Elsa nu ştia cum să-i lase acolo, dar nu avea ce să facă. Ştia că alţii erau în situaţii chiar mai proaste, fără ca măcar să aibă o maşină în care să trăiască.

— O să fie mai bine, a spus Jean.

— Sigur că va fi.

Au schimbat o privire, o recunoaştere a minciunii pe care o spuseseră amândouă.

— O să bem gin şi o să dansăm charleston, ca fetele de societate, a spus Jean. Întotdeauna am vrut să iau lecţii de dans. Ţi-am spus asta? Pe când eram fată, la Montgomery. Am implorat-o pe mama să-mi plătească nişte lecţii. Iar acum am două picioare stângi. Ar fi trebuit să mă vezi la nuntă. Era o imagine de neuitat să mă vezi dansând cu Jeb.

Elsa a zâmbit.

— N-avea cum să fie mai rău decât Rafe şi cu mine. În curând o să ne învăţăm una pe alta să dansăm, Jean. Tu şi cu mine, pe

muzică. Şi n-o să ne pese de cine se uită la noi sau de ceea ce gândeşte.

Elsa a strâns-o puternic în braţe pe Jean şi i-a fost greu să-i dea drumul.

— Du-te, a spus Jean. Suntem bine aici.

Cu un nod în gât şi cu o fluturare de mână către restul familiei, Elsa a plecat peste câmpul îmbibat cu apă. Şi-a văzut soba, pe jumătate îngropată în noroi, culcată pe o parte, cu burlanul pierdut. Simţea la fiecare suflare că îi venea să plângă; fiecare secundă în care se abţinea reprezenta o victorie. A găsit o găleată care ieşea din noroi, a ridicat-o şi a mers mai departe. Apoi a găsit o cană de cafea, pe care a luat-o, de asemenea.

În Welty s-a dus la benzinărie, unde a spălat găleata la robinetele de lângă pompe. Şi-a ţinut bocancii murdari de noroi sub jetul de apă, ca să-i spele, după care şi i-a pus înapoi în picioare. În tot acel timp, s-a gândit la prietena ei, care locuia într-o camionetă pierdută în mijlocul unei mări de noroi, în timpul iernii.

— Elsa?

A închis apa şi s-a întors.

Era Jack, care avea un teanc de hârtii în mână. Fără îndoială, pliante prin care oamenii erau îndemnaţi să protesteze cu furie împotriva felului în care erau trataţi.

Nu ar fi trebuit să se apropie de el, nu în public, dar nu a putut să se abţină. Se simţea fragilă şi singură.

Atât de singură.

— Eşti... bine? a întrebat el, apropiindu-se mai mult de ea.

— Am fost plecată... la tabăra de pe malul şanţului. Jean... şi copiii... trăiesc...

La acel ultim cuvânt, vocea i-a cedat.

Jack şi-a deschis braţele, iar ea s-a lăsat cuprinsă de ele. Jack a ţinut-o îmbrăţişată fără să spună nimic, în timp ce ea plângea. Chiar şi aşa, braţele lui o alinau, iar cămaşa lui îi absorbea lacrimile.

Până la urmă, Elsa s-a retras şi s-a uitat la el. Jack i-a dat drumul şi i-a şters faţa cu degetul mare.

— Nu se poate trăi aşa, a spus ea dregându-şi vocea.

Momentul de intimitate dintre ei deja începea să dispară. Elsa se simţea jenată fiindcă îi permisese să o ţină în braţe. Fără îndoială că o considera neajutorată şi jalnică.

— Nu, nu se poate. Mă laşi să te conduc acasă?

— Înapoi în Texas?

— Vrei asta?

— Jack, nu contează niciun pic ce vreau eu. Nici măcar pentru mine.

Şi-a şters ochii, ruşinată de slăbiciunea pe care o afişase.

— Nu e slăbiciune, să ştii, a spus Jack. Să ai sentimente profunde, să vrei anumite lucruri. Să ai nevoi.

Elsa a fost speriată de intuiţia lui.

— Trebuie să plec, a spus ea. Copiii vin în curând de la şcoală.

— La revedere, Elsa!

Ea a fost surprinsă de mina tristă pe care a avut-o Jack luându-şi rămas-bun. Sau poate că era dezamăgit de ea. Probabil că asta era.

— La revedere, Jack! a spus Elsa.

Apoi a plecat, lăsându-l acolo. Cumva, ştia că se uita după ea, dar ea nu s-a mai uitat înapoi.

•

Până la sfârşitul lui martie pământul se uscase, tabăra de pe malul şanţului se umpluse din nou, Loreda împlinise paisprezece ani, iar familia Martinelli era înglodată în datorii. Elsa ajunsese să facă obsesiv calcule în minte. Până în acel moment, ea şi Loreda aveau de cules o mie patru sute de kilograme de bumbac doar ca să-şi plătească datoria. Dar tot trebuia să plătească chiria şi să cumpere mâncare. Era un cerc vicios brutal, care avea să înceapă din nou la debutul iernii. Nu exista cale de scăpare, cale de ieşire.

Cu toate astea, ieşea în fiecare zi în căutare de lucru, în timp ce copiii erau la şcoală. În zilele bune reuşea să câştige câte patruzeci de cenţi plivind buruienile, spălând rufe pentru cineva sau făcând curat. Ea şi copiii se duceau săptămânal în vizită la Armata Salvării, ca să scotocească prin containerele cu haine la mâna a doua.

În aprilie, Elsa a numărat zilele care îi rămăseseră până să devină în mod oficial rezident al statului şi să se califice pentru ajutor. Nici măcar nu-i mai trecea prin cap să refuze ajutorul de la guvern.

În ziua stabilită, s-a trezit devreme şi a făcut clătite din apă şi făină pentru copii. Le-a turnat şi câte jumătate de pahar de suc de mere îndoit cu apă, care se vindea la litru în magazinul local.

Cu ochii cârpiţi de somn, copiii s-au îmbrăcat, s-au încălţat, au ieşit din mica baracă şi s-au îndreptat spre toalete, unde îi aştepta o coadă lungă.

După ce s-au întors, Elsa le-a dat câte două clătite – acoperite cu o mică porţie preţioasă de gem. Ei stăteau pe pat, unul lângă altul.

— Trebuie să mănânci ceva, mamă, a spus Loreda.

Pentru o clipă, Elsa şi-a văzut fiica de paisprezece ani: faţă osoasă, pometi proeminenţi. O rochie cadrilată îi atârna pe corpul subţire; claviculele îi ieşeau prin piele.

La vârsta asta ar fi trebuit să meargă să danseze cadril şi să se îndrăgostească pentru prima oară...

— Mamă? a spus Loreda.

— O, scuză-mă.

— Eşti ameţită?

— Nu. Doar mă gândeam.

Ant a râs.

— Asta nu-i bine, mami. Ştii şi tu.

Ant s-a ridicat. Acel băieţel care tocmai împlinise nouă ani era numai piele şi os; avea coatele, genunchii şi labele picioarelor prea mari pentru membrele lui slabe. În ultimele câteva luni îşi găsise prieteni şi începuse să se poarte din nou ca un băiat; refuza să fie tuns, ura orice fel de jocuri şi îi spunea „ma”.

— Ghiciţi ce zi e azi, a spus Elsa.

— Ce? a întrebat Loreda fără să se deranjeze să se uite în sus.

— Primim ajutor de la stat, a spus Elsa. Bani lichizi adevăraţi. Pot începe să plătesc datoriile.

— Sigur, a spus Loreda aruncându-şi farfuria murdară în găleata cu apă de spălat vasele.

— Ne-am înregistrat la stat în urmă cu un an, a spus Elsa. Acum putem primi ajutor în calitate de rezidenţi.

Loreda s-a uitat la ea.

— O să găsească o modalitate să îl ia înapoi.

— Haide, domnişoară, arată un pic de optimism, a spus Elsa în timp ce îi dădea lui Ant haina să şi-o îmbrace.

Elsa nu s-a deranjat să-şi pună pe ea propria haină. Şi-a încălţat galoşii şi şi-a înfăşurat umerii într-o pătură.

Au ieşit în tabăra aglomerată. Acum că pericolul îngheţului trecuse, bărbaţii erau la câmp. Tractoarele lucrau fără încetare pregătind pământul, răsturnând brazdele, plantând seminţele.

— Asta mă face să mă gândesc la bunicu', a spus Loreda.

S-au oprit cu toţii şi au ascultat zgomotul motoarelor de tractor. Mirosul de pământ proaspăt arat plutea în aer.

— Aşa e, a spus Elsa, simţind un val de dor de casă.

Au mers mai departe, umăr la umăr, până când au ajuns la corturile şcolii.

— Pa, ma. Succes cu ajutorul! a spus Ant luând-o la goană.

Loreda s-a ascuns în cortul ei.

Elsa a mai aşteptat o clipă, ascultând zgomotul făcut de copiii care vorbeau şi râdeau, şi pe cel al profesorilor care le spuneau să se aşeze. Dacă şi-ar fi închis ochii – ceea ce a şi făcut, doar pentru o clipă –, ar fi putut să-şi imagineze o lume complet diferită.

Până la urmă, s-a întors. Potecile dintre corturi şi barăci fuseseră transformate în şanţuri de sutele de paşi. Elsa s-a aşezat la coadă la toalete şi şi-a aşteptat rândul.

Nu era o aşteptare neplăcută la ora aceea din zi – mai puţin de douăzeci de minute pentru toalete. Voia să facă un duş, dar existau doar două, aşa că aşteptarea era întotdeauna de o oră sau mai mult.

S-a dus la baracă, a spălat vasele de la micul dejun şi le-a pus în lada de mere pe care o salvase şi care reprezenta bufetul lor. În lunile care trecuseră de la inundaţie deveniseră pricepuţi la recuperarea lucrurilor.

Şi-a făcut patul, s-a îmbrăcat cu paltonul şi a plecat.

În oraş, o coadă lungă de femei şi de bărbaţi cu feţe triste şerpuia în faţa biroului de ajutor guvernamental. Cei mai mulţi dintre ei îşi ţineau privirea fixată asupra palmelor lor împreunate. Majoritatea erau din Vestul Mijlociu, din Texas sau sudişti. Oameni mândri, care nu erau obişnuiţi să trăiască din ajutor de şomaj.

Elsa şi-a ocupat locul în spatele cozii. Alţi oameni se aşezau cu viteză în spatele ei, părând că veneau din cele patru colţuri ale oraşului ca să se aşeze la coadă.

— Sunteţi bine, doamnă?

Elsa s-a scuturat puţin şi s-a forţat să zâmbească.

— Am uitat să mănânc, presupun. Sunt bine, mulţumesc.

Bărbatul slăbănog din faţa ei purta o salopetă pe care probabil că şi-o cumpărase pe vremea când avusese cu douăzeci şi cinci de kilograme mai mult. Avea nevoie de un

bărbierit, dar ochii lui erau blânzi.

— Cu toţii uităm asta, a spus el cu un zâmbet pe faţă. Eu n-am mâncat de joi. Ce zi e azi?

— Luni.

Bărbatul a ridicat din umeri.

— Copii, ştiţi cum e.

— Ştiu.

— Aţi mai primit ajutor?

Elsa a clătinat din cap în semn că nu.

— Nu m-am calificat până azi.

— Calificat?

— Trebuie să fii în stat de un an ca să primeşti ajutor.

— S-ar putea să murim până atunci.

Bărbatul a oftat, a ieşit din rând şi a plecat.

— Aşteptaţi! a strigat Elsa. Trebuie să vă înregistraţi acum! Tânărul nu s-a întors, iar Elsa nu putea să iasă din rând ca să-l ajungă din urmă. Pierderea locului ar fi costat-o ore bune.

Până la urmă, i-a venit şi ei rândul. Odată ajunsă acolo, s-a uitat în jos la tânăra cu faţă veselă, aşezată la birou, care avea o maşină de scris portabilă în faţa ei. Lângă maşina de scris era o cutie lungă de carton, care conţinea carduri.

— Numele?

— Elsa Martinelli. Am doi copii. Anthony şi Loreda. M-am înregistrat acum un an, în data de azi.

Funcţionara a răsfoit printre cârduri şi a scos unul.

— Aici sunteţi. Adresa?

— Tabăra Welty.

Tânăra femeie a pus cardul în maşina de scris şi a completat informaţia.

— Bine, doamnă Martinelli. O familie de trei persoane. O să primiţi treisprezece dolari şi cincizeci de cenţi pe lună, i-a spus ea Elsei, iar apoi a scos cârdul din maşina de scris şi i l-a înmânat.

— Mulţumesc.

Elsa a rulat bancnotele într-un cilindru cât mai mic cu putinţă şi l-a strâns în pumn.

Plecând de la biroul de ajutor guvernamental, a observat agitaţie pe stradă, în dreptul biroului de ajutor federal. Mulţimea de oameni urla.

Elsa a mers cu precauţie spre busculadă, acut conştientă de

banii pe care îi avea în mână.

S-a oprit lângă un bărbat de la marginea mulţimii.

— Ce se întâmplă?

— Federalii au tăiat ajutorul. Nu mai primim produse.

Cineva din mulţime a strigat:

— Nu e corect!

O piatră a zburat prin geamul biroului de ajutor. Gloata s-a îndreptat spre birou, ţipând.

În câteva minute, s-a auzit o sirenă. O maşină de poliţie s-a apropiat cu farurile aprinse. Din maşină au sărit doi poliţişti înarmaţi cu bâte.

— Cine vrea să meargă la puşcărie pentru huliganism?

Unul dintre poliţişti a apucat un bărbat cu aspect zdrenţăros, l-a cărat la maşină şi l-a aruncat înăuntru.

— Mai vrea cineva să intre la puşcărie?

Elsa s-a întors către bărbatul de lângă ea.

— Cum pot să taie pur şi simplu ajutorul în produse? Nu le pasă de noi?

Bărbatul i-a aruncat o privire şocată.

— Încerci cumva să fii amuzantă?

•

După ce a plecat de la biroul de ajutor, Elsa a mers la tabăra de pe malul şanţului de lângă şoseaua Sutter.

În lunile care trecuseră de la inundaţie, aici se mutaseră şi mai mulţi oameni. Vechii locuitori îşi instalaseră corturile, îşi parcaseră maşinile şi îşi construiseră colibele pe porţiunile mai înalte de pământ, în cazul în care le găsiseră. Nou-veniţii campaseră în apropierea canalului. Pământul era presărat cu iarbă proaspătă de primăvară şi cu lucruri vechi, care se iţeau din mizerie. Un capăt de burlan, o carte, o lanternă distrusă. Cea mai mare parte a lucrurilor de valoare fuseseră deja adunate sau erau îngropate prea adânc ca să mai fie găsite.

Elsa s-a dus la camioneta familiei Dewey. Construiseră în jurul ei o colibă din bucăţi de lemn, carton gudronat şi bucăţi de metal.

A găsit-o pe Jean aşezată pe un scaun, lângă treapta din faţă a camionetei. Mary şi Lucy erau aşezate în iarbă, lângă ea, cu picioarele încrucişate, şi înfigeau beţe în pământ.

— Elsa! a spus Jean, începând să se ridice.

— Nu te ridica, a spus Elsa văzând cât de palidă şi de trasă la

faţă era prietena ei.

Elsa s-a aşezat pe fundul unei găleţi, lângă Jean.

— Nu am cafea să-ţi ofer, a spus Jean. Beau apă caldă.

— Aş bea şi eu o cană, a spus Elsa.

Jean a turnat apă fiartă într-o cană şi i-a dat-o Elsei.

— Agenţii federali au tăiat ajutoarele, a spus Elsa. Oamenii se revoltă în oraş.

Jean a tuşit.

— Am auzit. Nu ştiu cum o să ne descurcăm până când vine bumbacul.

— O să ne descurcăm. Elsa şi-a deschis palma încet şi s-a uitat la cei treisprezece dolari şi cincizeci de cenţi pe care îi avea ca să-şi hrănească familia până luna următoare. A scos două bancnote de un dolar şi i le-a dat lui Jean.

— Nu pot să-i iau, a spus Jean. Nu bani.

— Sigur că poţi.

Amândouă ştiau că cei douăzeci şi şapte de dolari pe care îi primea familia Dewey nu ajungeau nici pe departe ca să hrănească şase oameni. Iar Elsa putea lua produse pe credit de la magazin. Familia Dewey nu putea.

Jean s-a întins după bani, încercând să zâmbească.

— Bine, atunci. Să zicem că fac economii pentru sticla noastră de gin.

— Absolut. O să ne îmbătăm criţă în curând. Bete ca nişte fete rele, a spus Elsa zâmbind la acest gând. Am fost fată rea o singură dată în viaţă şi ştii cu ce m-am ales?

— Cu ce?

— Cu un soţ nepotrivit şi cu o nouă familie, una grozavă. Aşa că eu spun că trebuie să fim rele.

— Promiţi?

— Bineînţeles. Cândva, în curând, Jean.

•

Elsa a mers pe jos înapoi până la fermele Welty şi s-a dus la magazinul local. Pe drumul de întoarcere de la biroul de ajutor făcuse calcule în minte. Dacă folosea în fiecare lună jumătate din bani ca să-şi plătească din datorie, ar fi fost la limită, dar s-ar fi descurcat.

La magazin, a luat o bucată de pâine, una de cârnat şi o conservă de carne de vită tocată, nişte crenvurşti şi un sac de cartofi. Un borcan de unt de arahide, un săpun, câteva cutii de

lapte, nişte untură. Cel mai mult îşi dorea să adauge douăsprezece ouă şi un baton de ciocolată Hershey. Dar în felul ăsta ajungeau oamenii să fie ruinaţi de credit.

Şi-a aşezat produsele pe tejghea.

Harald i-a zâmbit în timp ce a adunat preţurile.

— Ziua de ajutor, ei, doamnă Martinelli? Îmi dau seama după zâmbet.

— Este într-adevăr o uşurare.

Casa de marcat s-a zdruncinat şi a sunat.

— Costă doi dolari şi nouăzeci de cenţi.

— Asta chiar că-i piperat, a spus Elsa.

— Daaa, a răspuns el aruncându-i o privire compătimitoare.

Elsa a scos banii din buzunar şi a început să-i numere.

— O, nu putem lua bani lichizi, doamnă. Numai credit.

— Dar în sfârşit am bani. Voiam să plătesc şi din notă.

— Nu funcţionează aşa. Doar credit. Pot chiar să vă dau ceva bani de cheltuială... pe credit. Pentru benzină şi altele.

— Dar... cum o să scap de datorie?

— Culegeţi.

Elsa a priceput, în sfârşit, situaţia. Cum de nu-şi dăduse seama mai devreme? Welty *voia* ca ea să fie datoare, voia ca ea să-şi cheltuiască nesăbuit banii de ajutor şi să fie din nou datoare iarna următoare. Bineînţeles că el le dădea culegătorilor bani lichizi pe credit – probabil cu dobânda cea mai mare posibil – pentru că oamenii săraci munceau pe bani mai puţini şi aveau mai puţine pretenţii. Tot ceea ce putea face ea era să încerce să-şi folosească banii de ajutor pe produse cumpărate în oraş, la preţuri mai mici, ca să mai contrabalanseze datoria acumulată la magazinul local, dar asta oricum nu însemna mare lucru. Nu puteau trăi din treisprezece dolari pe lună. A băgat mâna în coş şi a scos o conservă de carne tocată, pe care a pus-o înapoi pe tejghea.

— Nu-mi permit asta.

Harald a refăcut calculul şi l-a notat.

— Îmi pare rău, doamnă.

— Chiar aşa? Oare cum ar fi să merg în nord ca să culeg piersici? Presupun că ar trebui să plătesc în avans pentru baracă.

— O, doamnă, ar trebui să renunţaţi la baracă şi aţi mai pierde şi locul sigur la cules de bumbac.

— Nu putem merge să muncim şi la alte recolte?

Elsa a rămas locului o clipă, uitându-se la el şi întrebându-se cum de putea suporta să facă parte din sistem. Aşadar, ea nu putea să meargă la lucru în altă parte, nici să păstreze baraca dacă ar fi plecat temporar din tabără, ceea ce însemna că trebuia să stea blocată acolo, fără muncă, aşteptând culesul bumbacului şi trăind din ajutorul de stat şi din credit.

— Deci suntem sclavi, a conchis ea.

— Lucrători. Dintre cei norocoşi, aş spune.

— Aşa aţi spune?

— Aţi văzut cum trăiesc oamenii de pe malul şanţului?

— Da, a spus Elsa. Am văzut.

Cu punga de cumpărături în mână, a ieşit din magazin.

Afară, oamenii mişunau: femeile puneau rufe la uscat, bărbaţii căutau lemne de foc, copiii mici se uitau după orice bucată de gunoi pe care o puteau transforma în jucărie. Douăsprezece femei cu umerii aduşi în faţă şi purtând rochii lăbărţate stăteau la coadă la toaletele femeilor. Acum acolo trăiau mai mult de trei sute de oameni; fuseseră aşezate încă cincizeci de corturi pe nişte platforme de beton.

Elsa s-a uitat la femei, s-a uitat la ele cu adevărat. Cărunte. Cu spatele adus. Cu baticuri care le acopereau părul neîngrijit. Îmbrăcate în rochii cenuşii, cârpite şi răscârpite. Cu ciorapii căzuţi. Cu pantofii uzaţi. Slabe.

Totuşi, îşi zâmbeau la coadă, vorbeau, îşi certau copiii neastâmpăraţi, pe cei prea mici ca să se ducă la şcoală. Elsa stătuse la acea coadă suficient timp ca să ştie că femeile vorbeau despre lucruri obişnuite – bârfe, copii, sănătate.

Viaţa mergea înainte, chiar şi în cele mai grele dintre timpuri.

Capitolul 29

În luna mai, valea s-a uscat sub soarele strălucitor şi totul a crescut şi a înflorit. În iunie a înflorit bumbacul şi a trebui să fie tuns. Welty s-a ţinut de cuvânt: cei care locuiau în tabăra fermelor Welty au fost primii care au primit acele preţioase locuri de muncă; Elsa petrecea ore întregi muncind sub soarele fierbinte. Cei mai mulţi dintre rezidenţii de pe malul şanţului,

inclusiv Jeb şi băieţii, o apucaseră spre nord ca să-şi găsească de muncă. Jean rămăsese cu fetele şi cu camioneta fixată în pământ, care reprezenta tot ce le mai rămăsese.

În ziua aceea, chiar înainte de răsărit, la ferma Welty a tras un camion mare, ce scuipa fum. Oamenii care stăteau la coadă aproape că nici nu l-au aşteptat să se oprească şi au început să se urce în el. Bărbaţii şi femeile s-au urcat în partea din spate şi s-au înghesuit, cu pălăriile trase pe ochi şi cu mănuşile pe mâini (mănuşi pe care fuseseră obligaţi să le cumpere de la magazinul local, la un preţ exorbitant).

Loreda s-a uitat la mama ei, care era chiar în spatele cabinei, strivită de plăcile de lemn. Fusese a doua persoană la coadă de dimineaţă, la vremea la care venise camionul.

— Asigură-te că Ant îşi face temele, a spus mama.

— Eşti sigură că nu pot...

— Sunt sigură, Loreda. Poţi culege bumbac după ce recolta e gata de cules. Acum du-te la şcoală şi învaţă ceva, ca să n-o sfârşeşti ca mine. Am patruzeci de ani şi mai tot timpul mă simt de o sută. În afară de asta, oricum a mai rămas doar o săptămână de şcoală.

Un bărbat a închis uşile din spate ale camionului. După câteva clipe, camionul scuipa fum pe drum, îndreptându-se către lanurile de bumbac. Încă nu era cald, dar avea să fie în scurt timp.

Loreda s-a întors la baracă. Interiorul deja începuse să se încălzească. Deşi ştia că acela era un preambul al toropelii care urma să vină odată cu vara, Loreda tot a apreciat căldura după frigul din iarnă. A deschis aerisirile şi s-a dus la reşoul încins, unde a început să pregătească cerealele pe care avea să le mănânce la micul dejun împreună cu Ant.

După ce baraca s-a luminat, Ant s-a dat jos din pat împleticindu-se şi s-a dus la uşă.

— Tre’ să fac pipi.

S-a întors după cincisprezece minute, scărpinându-se în locurile intime.

— Mama a găsit de lucru?

— A găsit.

Ant s-a aşezat pe lada de lemn, la o masă pe care o găsiseră aruncată pe undeva. După ce au terminat de mâncat, Loreda l-a dus pe Ant la şcoală.

— Ne întâlnim la baracă după ore, a spus ea. Să nu te mocăi. E zi de spălat rufe.

— O să fie cald.

Ant a făcut o grimasă şi a intrat în sala de clasă.

Loreda s-a îndreptat spre sala ei. Chiar când era pe punctul de a atinge foaia de cort ca să intre, a auzit-o pe doamna Sharpe spunând:

— Astăzi fetele vor învăţa să amestece cosmeticele, iar băieţii vor face un proiect la ştiinţe.

Loreda a mârâit. Auzi, să amestece cosmetice.

— Cu toţii ştim cât de importantă e frumuseţea pentru găsirea unui soţ, a spus doamna Sharpe.

— Nu, s-a împotrivit Loreda cu voce tare. Pur şi simplu... nu.

A hotărât să nu amestece cosmetice în ruptul capului. În urmă cu o săptămână, fetele petrecuseră ore întregi învăţând să cearnă ingrediente uscate şi să frământe pâine, în timp ce băieţii exersaseră „zborul” în copia de placaj a cabinei unui avion cu instrumente de bord pictate.

Loreda nu chiulea des de la şcoală, pentru că ştia cât de mult ţinea mama ei la învăţătură, dar sincer, uneori pur şi simplu nu putea să suporte. Iar Dumnezeu era martor că oricum doamna Sharpe s-ar fi uitat urât la Loreda. Întrebările pe care aceasta din urmă le punea la oră nu erau apreciate. Aşa că ea a scotocit prin baracă, a găsit ultima carte împrumutată de la bibliotecă şi a plecat din tabără.

Pe drumul principal, a simţit cum i se încorda şira spinării şi i se ridica bărbia. Îşi legăna braţele în timp ce se îndrepta spre oraş. Ce putea fi mai plăcut decât să chiuleşti de la şcoală ca să mergi la bibliotecă? Citise *Manifestul comunist* în acea săptămână şi era nerăbdătoare să găsească ceva la fel de iluminator. Doamna Quisdorf menţionase ceva scris de un anume Hobbes.

Strada Principală era aglomerată în acea zi. Bărbaţi îmbrăcaţi în costume şi femei care purtau rochii de primăvară mergeau spre sala de cinema; reclama luminoasă anunţa: ÎNTÂLNIRE ORĂŞENEASCĂ.

Loreda a intrat în bibliotecă şi s-a dus direct la biroul de împrumuturi.

I-a întins cartea doamnei Quisdorf.

— Ce ai învăţat din asta? a întrebat-o bibliotecara cu voce

scăzută, deşi nu părea să mai fie cineva acolo, iar biblioteca era goală în majoritatea zilelor.

— E despre lupta de clasă, nu-i aşa? Sclavii împotriva moşierilor, în întreaga istorie. Marx şi Engels au dreptate. Dacă ar exista o singură clasă socială, în care toată lumea ar munci pentru binele tuturor, lumea ar fi cu mult mai bună. Nu am avea oameni cum sunt marii plantatori, care câştigă toţi banii, şi oameni ca noi, care fac toată munca. Noi murim de foame, în timp ce bogaţii se îmbogăţesc şi mai mult.

— De la fiecare după posibilităţi, fiecăruia după nevoi, a spus doamna Quisdorf dând din cap. Asta e ideea generală. Dar cine poate spune dacă ea chiar funcţionează?

— Hei, ce se întâmplă la cinema? Credeam că e închis.

Doamna Quisdorf s-a uitat pe geam.

— Întâlnirea oraşului. Politică, cred că se poate spune. Se întâmplă chiar sub ochii noştri.

— M-ar lăsa să intru?

— Este deschis publicului, dar... cum să spun... câteodată e mai bine să studiezi politica dintr-o perspectivă plăcută şi sigură din punct de vedere istoric. Treaba reală poate lua o întorsătură urâtă.

— Cum aş putea să fiu oprită dacă vreau să merg acolo? Acum sunt rezident al statului.

— Da, dar... fii atentă.

— Sunt destul de precaută, doamnă O, a spus Loreda.

Afară era o zi fierbinte de iunie. Loreda a ieşit de pe strada laterală şi a intrat pe cea principală, trecând pe lângă o cantină a săracilor, în faţa căreia se vedea o coadă lungă de oameni.

Loreda s-a amestecat în mulţimea bine îmbrăcată şi a intrat în cinematograf. Înăuntru, scena ridicată era încadrată de draperii roşii de catifea. Accente aurii evidenţiau tâmplăria de lemn sculptat. În câteva minute, toate locurile au fost ocupate.

Loreda s-a aşezat pe un scaun de lângă coridor, alături de un bărbat în costum negru şi cu pălărie pe cap, care fuma o ţigară. Mirosul de ţigară o făcea să se simtă puţin rău.

Un bărbat a păşit pe scenă şi şi-a ocupat locul în spatele podiumului.

Mulţimea a făcut linişte.

— Vă mulţumesc tuturor că aţi venit. Ştim cu toţii de ce suntem aici. În 1933, Administraţia Federală pentru Ajutor de

Urgenţă a fost înfiinţată ca să se acorde un ajutor temporar oamenilor care veneau în stat. Nu am ştiut că aveam să fim suprapopulaţi de migranţi. Şi cine ar fi zis că o bună parte dintre ei aveau să aibă un caracter moral atât de îndoielnic? Cine ar fi zis că aveau să dorească să trăiască din ajutoare? Datorită sprijinului acordat de FDR afacerilor, am pus capăt ajutorului federal, dar statul îi plăteşte în continuare pe cei care sunt aici de mai bine de un an. Şi, cinstit vorbind, statul pur şi simplu nu dispune de resursele necesare ca să gestioneze aceste nevoi.

„Caracter moral îndoielnic?" s-a întrebat Loreda.

Un bărbat din mulţime s-a ridicat în picioare.

— Am auzit că nu vor culege. De ce ar face-o? Trăiesc o viaţă bună din ajutorul de şomaj. Din taxele mele!

— Ce se va întâmpla dacă nu vor fi suficienţi lucrători care să culeagă recolta de bumbac?

— Şi cum rămâne cu nenorocita aia de tabără de corturi pe care federalii o construiesc pentru migranţi în Arvin? O să fie un loc propice agitatorilor. La naiba, am auzit că se vorbeşte să li se dea şi asistenţă medicală!

Un bărbat s-a ridicat. Loreda l-a recunoscut pe domnul Welty. Acestuia îi plăcea să se plimbe prin tabără cu pieptul umflat şi să-i privească de sus pe lucrători.

— Nenorociţii de la birourile de ajutor îi cocoloşesc pe *okie,* a spus Welty. Eu zic să oprim orice formă de ajutor în timpul sezonului de cules. Dacă le vine ideea să-şi facă sindicate? Nu ne permitem o grevă.

Grevă.

Oratorul de pe scenă a ridicat o mână ca să potolească audienţa.

— De asta suntem azi aici. CSA[24] ne împărtăşeşte îngrijorările. Nu vom lăsa recolta – sau interesele voastre – să aibă de suferit. Statul ştie cât de importantă e recolta pentru economia noastră. Tot aşa cum noi ştim cât de important este să gestionăm bolile în tabere astfel încât copiii noştri să rămână în siguranţă. Trebuie să construim o şcoală şi un spital pentru migranţi. Să rămână între ei.

— Nenorociţii de agitatori comunişti erau la toate fermele săptămâna asta, încercând să provoace scandal. Trebuie să oprim grevele înainte de a începe.

[24] Acronim pentru Confederate States of America – Statele Confederate ale Americii.

Un bărbat a înaintat pe culoar ca şi cum ar fi fost la el acasă. Purta un costum maro care era prăfuit şi demodat. Loreda l-a văzut şi s-a îndreptat de spate.

Jack.

— Sunt *americani*, a spus Jack. Nu vă e niciun pic ruşine? Nu vă deranjează să le rupeţi şira spinării atunci când bumbacul e gata de cules, dar, din clipa în care s-a terminat culesul, să-i aruncaţi ca pe nişte gunoaie? Aşa cum aţi făcut întotdeauna cu cei care v-au cules recoltele. Bani, bani, bani. Numai de asta vă pasă.

Un schimb urlat de replici a pornit în mijlocul audienţei. Bărbaţii s-au ridicat în picioare, au ţipat, şi-au ridicat pumnii de furie.

— Un om nu-şi poate hrăni familia cu un cent pentru fiecare cinci sute de grame de bumbac pe care le culege. Ştiţi asta şi sunteţi speriaţi. Ar trebui să fiţi speriaţi. Dacă loveşti un câine de prea multe ori, câinele ăla o să muşte, a spus Jack.

Doi poliţişti au năvălit în sală. Unul dintre ei l-a apucat pe Jack şi l-a scos de acolo cu forţa.

Loreda a fugit afară, clipind de câteva ori din cauza luminii puternice. Pliantele lipite de trotuar, de-a lungul bordurii, împânzeau strada. *Lucrători uniţi pentru schimbare!*

Jack era întins pe jos. Pălăria îi căzuse şi se afla pe pavaj, lângă el.

— Jack! a strigat Loreda alergând la el şi îngenunchind.

— Loreda! a spus el luându-şi pălăria, îndesându-şi-o pe cap şi ridicându-se. Micuţa mea comunistă în devenire. Ce naiba faci aici?

Pe faţa lui Jack s-a înfiripat un zâmbet, iar Loreda s-a întrebat cum de mai putea el zâmbi când sângele îi curgea dintr-o rană de la tâmplă.

S-a auzit o sirenă de poliţie.

— Haide! a spus Jack luând-o de braţ. Am stat suficient timp la puşcărie săptămâna asta.

Şi-a adunat pliantele, după care a dus-o într-un local de pe partea cealaltă a drumului.

Loreda s-a cocoţat pe scaunul de lângă el. A luat un şerveţel şi i-a tamponat sângele de la tâmplă.

— Îmi dă un aer şmecher?

— Nu e amuzant, a spus ea.

— Nu. Nu e.

— Despre ce a fost toată chestia aia?

El i-a comandat Loredei un milkshake de ciocolată.

— Preţurile bumbacului au scăzut. Ăsta e un lucru care dăunează industriei şi, în acelaşi timp, e şi o veste proastă pentru lucrători. Plantatorii devin stresaţi.

Loreda a sorbit milkshake-ul dulce şi cremos atât de repede, încât i-a provocat o durere de cap.

— De asta s-au întâlnit şi ne-au făcut în toate felurile?

— Vă fac în toate felurile pentru că nu vor să se gândească la faptul că sunteţi ca ei. Sunt îngrijoraţi că veţi forma sindicate şi că veţi cere mai mulţi bani. Aşa-numita Blocadă a Vagabonzilor – închiderea graniţelor statului – s-a terminat, iar migranţii dau din nou năvală în stat.

— Nu vor să ne plătească atât cât să avem din ce trăi.

— Exact.

— Cum îi facem să plătească?

— Va trebui să luptaţi pentru asta.

Jack a făcut o pauză, încercând să pară nonşalant, apoi a reluat: Acum, spune-mi, fetiţo, ce face mama ta?

•

După zece ore de muncă sub soarele fierbinte, Elsa a coborât din camion. Avea fişa de lucru în mâna cu mănuşă. Nu însemna prea mult, dar era ceva. Magazinul local taxa rezidenţii taberei cu zece la sută ca să transforme fişele în credit, dar ei nu-l puteau încasa nicăieri în altă parte; dacă voiau bani în loc de credit, trebuiau să plătească dobândă. Aşa încât, de fapt, oricât de puţin ar fi câştigat, primeau chiar cu zece la sută mai puţin. Epuizată şi chinuită de dureri de mâini şi de umeri, Elsa s-a dus la magazin şi a intrat. Clopoţelul care te întâmpina la intrare a zgâriat-o pe nervi. Singurul lucru la care se putea gândi atunci când se afla acolo era creditul ei care creştea şi adevărul chinuitor că nu exista nicio cale de scăpare.

La tejghea era un alt bărbat, unul pe care ea nu-l cunoştea.

— Baraca Zece, a spus ea.

Bărbatul cel nou a deschis registrul, s-a uitat la fişă şi a scris suma pe care o câştigase Elsa. Întorcându-se cu spatele, ea a ales două cutii de lapte de pe culoarul vecin. Ura să plătească suma pe care o cereau, dar Loreda şi Ant aveau nevoie de lapte pentru oase puternice.

— Puneţi asta pe nota mea, a spus ea în timp ce pleca din magazin fără să se uite în urmă.

S-a alăturat apoi femeilor care stăteau la coadă la toaletă. De obicei începea o conversaţie cu cele de lângă ea, dar după zece ore de muncă în lanul de bumbac nu mai avea energie pentru asta.

După ce i-a venit, în sfârşit, rândul, a intrat în cabina întunecată şi urât mirositoare şi a folosit toaleta.

S-a spălat pe mâini la pompa de afară, iar apoi s-a întors la baracă. Un supraveghetor a urmărit-o o parte din drum, după care s-a oprit ca să asculte ce vorbeau doi bărbaţi care stăteau lângă gard. Asta se întâmpla din ce în ce mai des în ultima vreme. Plantatorii trimiteau spioni ca să asculte ce vorbeau lucrătorii atunci când nu erau la câmp.

Ajunsă la uşa barăcii, Elsa a făcut o pauză, s-a recules şi a reuşit să-şi compună un zâmbet exact în clipa în care deschidea uşa.

— Salut, explor...

S-a oprit.

Jack era aşezat pe patul Elsei, aplecat în faţă ca şi cum i-ar fi spus o poveste lui Ant, care şedea în faţa lui, pe podeaua de beton, cu picioarele încrucişate şi cu un aer fascinat.

— Ma! a ţipat Ant sărind în picioare. Jack ne povesteşte despre Hollywood. A întâlnit o grămadă de stele de cinema. Nu-i aşa, Jack?

Elsa a văzut teancul de pliante pe scaunul de lângă ea. *Lucrători uniţi pentru schimbare!*

Jack s-a ridicat în picioare.

— Azi m-am întâlnit cu Loreda în oraş. Ea m-a invitat.

Elsa a privit-o pe Loreda, care roşise.

— Loreda fost în oraş. Într-o zi de şcoală. Ce interesant! Şi te-a invitat pe tine – un comunist – în baraca noastră, cu pliantele tale. Câtă prevedere din partea ei!

— Am chiulit de la şcoală şi m-am dus la bibliotecă, a spus Loreda în timp ce Elsa punea laptele la loc. Doamna Sharpe le învăţa pe fete cum să prepare cosmetice, mamă. Adică... nu putem cumpăra cărţi şi ne e foame, dar e important să fabricăm contur de ochi?

— Loreda mi-a povestit că ai muncit din greu în ultima vreme, i-a zis Jack Elsei, venind spre ea. Chiar a fost cald azi.

— Încă e cald. Şi sunt norocoasă că am de lucru, a spus ea, iar atunci când el a fost suficient de aproape ca să o poată auzi, i-a şoptit: Ne pui în pericol cu prezenţa ta.

— Le-am promis copiilor o aventură, a şoptit Jack la rândul lui. Ant mi-a destăinuit că aveţi un Club al Exploratorilor. Pot să mă înscriu şi eu?

— Te rugăm, mamă, au spus copiii la unison.

— Au un auz de şacal atunci când vor, a spus Elsa.

— Te rugăăă

După ce s-au îndepărtat destul de mult de ieşirea din oraş, au intrat pe un drum pe care Elsa nu fusese niciodată. Drumul, plin de cotituri, urca până pe dealuri.

În cele din urmă, Jack a parcat la marginea unei zone mari, acoperite de iarbă, lângă alte maşini. Oamenii se plimbau pe lângă pomii proaspăt plantaţi; copiii şi animalele de companie alergau pe iarbă. Elsa a văzut trei lacuri; unul dintre ele era plin de oameni care se plimbau cu hidrobicicletele. Alţii înotau de-a lungul malului, râzând şi stropindu-se cu apă. În extrema stângă, lângă un pâlc de copaci, o formaţie cânta un cântec de Jimmy Rogers. Un şir de standuri era instalat de-a lungul malului. În aer plutea aroma de zahăr brun şi de floricele de porumb.

Era ca şi cum ar fi călătorit în trecut. Elsa s-a gândit la Zilele Pionierului şi la felul în care Rose gătise toată ziua ca să fie gata, la Tony care cânta la scripcă şi la toată lumea care dansa.

— E ca acasă, a spus Loreda, care era lângă ea.

Elsa a luat mâna fiicei ei, a ţinut-o pentru o clipă şi apoi i-a dat drumul.

Copiii au fugit spre lac.

— E frumos, a spus Elsa.

Jack a adus coşul din spatele camionetei.

— WPA[25] a construit locul ăsta cu fonduri de la FDR. Le-a dat oamenilor de lucru şi un salariu bun. Azi e deschiderea.

— Credeam că voi, comuniştii, urâţi tot ce ţine de America.

— Nicidecum, a spus el solemn. Suntem de acord cu New Deal. Credem în justiţie şi în salarii corecte, în oportunităţi egale pentru toată lumea, nu doar pentru cei bogaţi. Comunismul nu e, de fapt, decât noul americanism; cred că John Ford, regizorul, a fost cel care a spus primul ăsta. La una dintre primele întâlniri ale noii Ligi Antinaziste de la Hollywood.

— Iei lucrurile foarte în serios, a spus ea.

— Lucrurile sunt serioase, Elsa.

A luat-o de braţ şi au început să se plimbe prin parc. Dar nu azi, a adăugat el.

Elsa a simţit cum oamenii se uitau la ea, cum îi judecau hainele uzate, picioarele fără dresuri şi pantofii care nu îi erau chiar buni.

---

[25] Acronim pentru Work Progress Administration – Administraţia Progresului Lucrărilor, program iniţiat de F.D. Roosevelt.

Pe lângă ei a trecut o femeie înaltă, îmbrăcată într-o rochie albastră de crep, care îşi ţinea strâns geanta cu mâinile înmănuşate. A adulmecat discret în timp ce-şi întorcea capul în cealaltă direcţie.

Elsa s-a oprit, simţindu-se umilită.

— Băbătia aia n-are niciun drept să te judece. Priveşte-o de sus, a spus Jack şi a îndemnat-o să continue să meargă.

Era exact genul de lucru pe care i l-ar fi spus bunicul ei. Elsa n-a putut să se abţină şi a zâmbit.

S-au dus pe malul lacului şi s-au aşezat pe iarbă. Ant şi Loreda se stropeau, scufundaţi în apă până la genunchi. Elsa şi Jack şi-au scos pantofii; Jack şi-a pus pălăria deoparte.

— Îmi aminteşti de mama mea, a spus el.

— Mama ta? Am îmbătrânit atât de mult?

— Este un compliment, Elsa. Crede-mă. Era o femeie neînfricată.

Elsa a zâmbit.

— Nu sunt neînfricată, dar accept orice compliment zilele astea.

— M-am întrebat deseori cum a reuşit mama mea, cum a supravieţuit în ţara asta, o femeie singură, care abia dacă vorbea limba, cu un copil şi fără soţ. Uram felul în care celelalte femei se purtau cu ea, felul în care o trata şeful ei. Nu ştiu de ce îţi spun lucrurile astea.

— Probabil că tu crezi că era singură, te îngrijorezi că nu-i erai suficient. Crede-mă, cunosc singurătatea şi sunt sigură că tu ai fost cel care a salvat-o de la singurătate.

Jack a tăcut o clipă, studiind-o.

— Nu am mai vorbit despre ea de multă vreme.

Elsa a aşteptat ca el să continue.

— Îmi amintesc sunetul râsului ei. Ant la rând m-am întrebat de ce râdea... acum te văd pe tine, aici, cu copiii tăi... văd cum îi iubeşti şi cred că o înţeleg mai bine.

Elsa i-a simţit privirea în privirea ei, stabilă şi scrutătoare, ca şi cum ar fi vrut s-o cunoască.

— Vino în apă, mami! a strigat Ant făcându-i cu mâna.

Recunoscătoare pentru distragere, Elsa şi-a sustras privirea şi le-a făcut cu mâna copiilor.

— Ant, doar ştii că habar nu am să înot!

Jack s-a ridicat şi a tras-o pe Elsa în picioare. Erau atât de

apropiaţi încât ea a putut să-i simtă respiraţia pe buze.

— Nu, serios, nu ştiu să înot.

— Ai încredere în mine.

A tras-o spre apă. Ea s-ar fi luptat, dar şi aşa atrăgeau suficiente priviri.

La mal, Jack a luat-o în braţe şi a dus-o în apă.

Spinarea Elsei s-a înfiorat din pricina stropilor reci, iar apoi ea s-a trezit cufundată în apă cu totul, în braţele lui, privind cerul albastru.

„Plutesc”.

S-a simţit imponderabilă, o combinaţie perfectă de soare şi apă, rece şi cald, la adăpost în braţele lui. Pentru o clipă magnifică, lumea a dispărut, iar ea era în altă parte, înainte de acel moment sau mult după el, nu-i era foame şi nu era obosită, speriată sau furioasă. Era, pur şi simplu. A închis ochii şi s-a simţit împăcată pentru prima oară în ani întregi. *Siguranţă.*

A deschis ochii şi a văzut că Jack o privea. El s-a aplecat asupra ei atât de mult încât ea a crezut că avea să o sărute, dar Jack a şoptit:

— Ştii cât de frumoasă eşti?

Elsa a vrut să râdă la gluma evidentă pe care o făcuse Jack, dar n-a putut să scoată niciun sunet, nu în timp ce el o privea. După o clipă, tăcerea ei a făcut ca lucrurile să devină stânjenitoare. Cu toate astea, nu avea nici cea mai vagă idee despre ce anume ar fi trebuit să spună.

Jack a dus-o înapoi pe malul acoperit de iarbă, a pus-o jos şi a lăsat-o acolo, tremurând şi confuză, atât din cauza cuvintelor pe care le auzise, cât şi din cauza sentimentelor neaşteptate pentru el.

Jack s-a întors aducând un şal pe care i l-a înfăşurat Elsei în jurul umerilor şi i-a chemat pe copii în timp ce deschidea coşul. Ei au venit alergând, cu apa şiroind din haine.

Ant s-a trântit lângă Elsa. Ea l-a tras sub şal.

Jack a deschis coşul şi a scos câteva sticle de coca-cola, *tamale*[26] umplute cu fasole, brânză şi carne şi un delicios sos condimentat.

Era cea mai bună zi pe care o avuseseră de ani buni, de dinainte de praf, de secetă şi de recesiune.

— Te face să-ţi aduci aminte, nu-i aşa? a întrebat Loreda mult

[26] Fel de mâncare din bucătăria sud-americană.

mai târziu, pe când parcul era gol, cerul întunecat, iar stelele străluceau.

— De ce?

— De cum e acasă, a spus Loreda. Jur că pot auzi moara.

Dar era doar apa care se izbea regulat de mal.

— Mi-e dor, a spus Ant.

— Sunt sigură că şi lor le e dor de noi, a fost de părere Elsa. O să le scriem mâine şi o să le povestim totul despre această zi minunată, a conchis ea, iar apoi s-a uitat la Jack şi i-a spus: Mulţumesc.

— Cu plăcere.

Schimbul lor de replici a părut ciudat de intim, sau poate că aşa era din pricina felului în care el se uita la ea, sau a felului în care privirea lui o făcea să se simtă. „Mă sperii”, a vrut să spună Elsa, dar era ridicol şi, oricum, ce importanţă avea? Asta era doar o zi.

O vacanţă.

— Iar acum...

Nu a trebuit ca Elsa să termine propoziţia. Jack s-a ridicat în picioare. La fel au făcut Ant şi Loreda. Jack i-a urcat în spatele camionetei şi apoi a deschis uşa cabinei pentru Elsa.

Înapoi în tabără. Viaţa adevărată.

Drumul spre casă era lung, pustiu şi plin de cotituri. Elsa a început zeci de conversaţii cu Jack în mintea ei, a găsit nimicuri pe care să i le spună, dar în realitate a stat tăcută, prea confuză ca să mai poată vorbi. Ziua aceea fusese... specială, dar ce ştia ea despre astfel de lucruri? Nu voia să se umilească imaginându-şi vreun sentiment ireal.

La intrarea în tabăra Welty, Jack a tras pe marginea drumului şi a parcat. Elsa l-a urmărit trecând prin lumina galbenă a farurilor ca să-i deschidă portiera.

A coborât; el a luat-o de mână.

— În curând mă duc la Salinas, ca să încerc să organizez lucrătorii de acolo în sindicate. Poate că merg până la fabrici. O să fiu plecat o vreme. Aşa că...

— De ce îmi spui asta?

— N-am vrut să crezi că... am plecat pur şi simplu. Nu ţi-aş face aşa ceva.

— E ciudat să-i faci astfel de mărturisiri unei femei pe care abia dacă o cunoşti.

— Bagă de seamă că încerc să schimb asta, Elsa. Vreau să te cunosc. Dacă o să îmi dai ocazia.

— Mă sperii, a spus ea.

— Ştiu, a răspuns el, ţinând-o în continuare de mână. Plantatorii sunt speriaţi, orăşenii sunt furioşi, statul are hemoragie de bani şi oamenii sunt disperaţi. Este o situaţie volatilă. Ceva trebuie să se întâmple. Ultima oară când a izbucnit un conflict, au murit trei dintre cei care organizau sindicatele. Nu vreau să te pun în pericol.

Amuzant era că Elsa nu se referise deloc la asta. Îi era frică de el ca bărbat, de ceea ce simţea ea atunci când el o privea, de sentimentele pe care i le trezise.

— Nu eşti organizator sindical?

— Ba da.

Elsa s-a gândit pentru prima oară la pericolul în care el se punea.

— Deci nu sunt singura care trebuie să aibă grijă, nu?

Capitolul 30

De-a lungul întregii veri lungi şi fierbinţi, Elsa şi Loreda au făcut tot posibilul să găsească de lucru. Nu au îndrăznit să părăsească tabăra plantatorilor ca să caute în altă parte şi nu voiau să folosească banii de la ajutor pentru benzină, aşa că au stat în Welty şi şi-au găsit de muncă aşa cum au putut. În zilele în care nu era de lucru, Elsa făcea treburile casei şi apoi mergea cu Loreda şi cu Ant la bibliotecă, unde doamna Quisdorf îi ţinea ocupaţi cu proiecte şi cărţi. Având copiii în siguranţă la bibliotecă, Elsa mergea deseori la tabăra de pe malul şanţului şi stătea de vorbă cu Jean lângă apa plină de noroi sau lângă camioneta pe jumătate îngropată în pământ.

— Unde este? a întrebat Jean într-o zi târzie de august, deosebit de fierbinte.

Tabăra duhnea îngrozitor pe o astfel de vreme, dar lor nu le păsa. Erau fericite să petreacă puţin timp împreună.

— Cine? a întrebat Elsa sorbind din ceaiul călduţ pe care i-l făcuse Jean.

Jean i-a aruncat prietenei sale o privire al cărei înţeles îl

înţelegeau prea bine amândouă.

— Ştii la cine mă refer.

— Jack, a spus Elsa. Încerc să nu mă gândesc la el.

— Trebuie să încerci mai bine, a spus Jean. Sau să recunoşti că te gândeşti la el.

— Nu am o istorie bună cu bărbaţii.

— Ştii care e treaba cu istoria, Elsa? E dusă. Moartă şi îngropată.

— Se spune că cei care nu învaţă din istorie sunt condamnaţi s-o repete.

— Cine spune asta? N-am auzit niciodată aşa ceva. Eu zic că cei care se agaţă de trecut ratează şansa de a avea un viitor.

Elsa şi-a privit prietena.

— Haide, Jean, a spus ea. Uită-te la mine. Nu am fost drăguţă nici în vremurile mele cele mai bune, pe când eram tânără, bine hrănită, curată şi aveam haine frumoase. Iar acum...

— Of, Elsa. Ai o imagine greşită despre tine.

— Chiar dacă asta ar fi adevărat, ce mai pot să schimb acum? Lucrurile pe care ţi le spun părinţii şi lucrurile pe care nu ţi le spune soţul – toate astea devin o oglindă, nu-i aşa? Te vezi aşa cum te văd ei şi, indiferent de cât de departe te-ai duce, oglinda aceea e mereu cu tine.

— Sparge-o! a spus Jean.

— Cum?

— Cu o piatră, la naiba! a îndemnat-o Jean, iar apoi s-a aplecat în faţă, zicând: Şi eu sunt o oglindă, Elsa. Ţine minte.

•

BUMBACUL E GATA.

Vestea a străbătut tabăra Welty într-o zi de septembrie uscată şi caldă. Smocurile albe, pufoase, pluteau deasupra lanurilor, pe fundalul cerului albastru, senin. Notificări lipite pe toate barăcile şi corturile îi sfătuiau pe oameni ca la ora şase dimineaţa să fie gata să plece la cules.

Elsa s-a îmbrăcat în pantaloni şi într-o bluză cu mâneci lungi, a pregătit micul dejun, apoi i-a trezit pe copii, care s-au aşezat pe marginea patului şi au mâncat, tăcuţi, mămăligă fierbinte şi dulce.

Elsa avea inima frântă gândindu-se că urma ca ei să-şi petreacă ziua culegând. Mai ales Ant. Dar nu dezbătuseră asta, nu în acel anotimp. În urmă cu un an, fuseseră naivi; Elsa

crezuse că-şi putea ţine copiii la şcoală în timp ce ea câştiga destui bani ca să le ofere mâncare, haine şi adăpost. Acum ştia că se înşelase. Erau în stat de suficient de mult timp ca să înţeleagă: bumbacul era cel care le asigura existenţa. Trebuia ca şi copiii să culeagă.

Nu avuseseră altă şansă decât să intre în cercul vicios în care plantatorii îi voiau închişi: să trăiască din credit, să adune datorii şi să nu câştige niciodată suficient, nici măcar cu banii din ajutor, ca să poată scăpa de acolo. Trebuia să culeagă îndeajuns de mult ca să-şi acopere datoria pe anul în curs, ca să poată să înceapă să trăiască din nou din credit atunci când se termina munca de iarnă.

Elsa a rulat sacii pentru depozitat bumbacul, a umplut bidoanele cu apă şi a împachetat gustarea, după care i-a grăbit pe copii spre coada de camioane care aşteptau.

— Tu, a spus şeful arătând spre Elsa. Sunteţi trei?

„Nu”, a vrut Elsa să spună.

— Da, a răspuns Loreda.

— Copilul e cam firav, a comentat şeful, mestecând tutun.

— E mai puternic decât pare, l-a apărat Loreda.

Şeful s-a aplecat spre bena camionului de lângă el şi a scos de acolo trei saci de cules croiţi din pânză, lungi de trei metri şi jumătate.

— Duceţi-vă la câmpul din est. Un dolar juma’ pentru saci. Îi punem pe creditul vostru.

— Un dolar cincizeci! Ăsta-i jaf la drumul mare, a spus Elsa. Avem sacii noştri.

— Dacă locuiţi pe terenul lui Welty, folosiţi sacii lui Welty. Şeful s-a uitat fix la Elsa şi a întrebat-o: Vreţi slujbele?

— Da, a răspuns Elsa. Baraca Zece.

El le-a aruncat cei trei saci lungi.

Elsa şi copiii s-au urcat în camion împreună cu ceilalţi culegători. Au fost duşi cale de opt kilometri, la un alt lan Welty, unde i s-a repartizat fiecăruia câte un rând. Elsa a desfăcut sacul lung şi gol, l-a agăţat de umăr şi l-a lăsat să se desfăşoare în spatele ei, apoi i-a arătat lui Ant cum se culege.

Părea atât de mic în şirul lui. Elsa şi Loreda i-au explicat cum să facă, dar el trebuia să înveţe la fel cum învăţaseră şi ele – însângerându-şi mâinile.

— Nu te mai uita aşa la mine, mă, nu sunt bebeluş, a spus

Ant.

— Eşti puiul meu, a răspuns ea.

El şi-a dat ochii peste cap.

S-a auzit un clopoţel care le semnaliza că puteau să înceapă.

Elsa s-a aplecat şi a început să muncească, băgând mâna în planta spinoasă şi tresărind de fiecare dată când ţepii ca nişte ace îi străpungeau carnea. Scotea capsulele de bumbac, le separa de frunze, de crenguţe, iar apoi băga grămada albă în sac. „Nu te gândi la Ant.”

A făcut acelaşi lucru din nou, şi din nou, şi din nou: a cules, a separat, a băgat în sac.

Când soarele a ajuns sus pe cer, Elsa şi-a simţit pielea arzând, a simţit sudoarea zgâriind-o şi adunându-i-se la guler. Sacul din spinare devenea din ce în ce mai greu; îl trăgea după ea pas cu pas.

La prânz erau deja mai mult de treizeci şi şapte de grade pe câmp.

Camionul de apă înainta, poziţionându-se la capătul rândului, ceea ce însemna că aveau de mers aproape un kilometru şi jumătate dacă voiau să bea apă.

Elsa a văzut cât de mulţi lucrători erau aliniaţi dincolo de hotarele câmpului, sperând să primească de lucru, aşteptând ore întregi în soarele fierbinte. Sute de oameni.

Suficient de disperaţi ca să accepte orice salariu pentru a-şi hrăni familiile.

Elsa a continuat să culeagă, urând cu fiecare clipă şi cu fiecare respiraţie faptul că cei doi copii ai ei se aflau acolo şi culegeau împreună cu ea.

După ce s-a umplut sacul, Elsa l-a scos din rând şi s-a dus la coada de la cântare.

Loreda a venit lângă ea. Amândouă aveau feţele roşii, transpirau abundent şi gâfâiau.

— I-ar omorî să instaleze o toaletă? s-a întrebat Loreda în timp ce-şi tampona fruntea.

— Taci, a spus Elsa, laconic. Uită-te la toţi oamenii care aşteaptă să ne ia slujbele.

Loreda s-a uitat la rândul de la intrare.

— Bieţii de ei! Le e chiar mai rău decât ne e nouă.

Un camion a răvăşit drumul de pământ, ridicând un nor de praf în jurul lui. Pe părţile laterale erau pictate o floare de

bumbac şi inscripţia FERMELE WELTY.

Camionul s-a oprit cu o zdruncinătură. Domnul Welty a coborât. Era un bărbat care emana forţă, masiv şi cu părul alb, care arăta ca bumbacul, ieşindu-i de sub pălăria de fetru. În spatele lui, în bena camionului, erau bobine de sârmă ghimpată.

Toată lumea s-a oprit din muncit şi s-a întors.

— Proprietarul, s-a auzit o şoaptă răspândindu-se printre culegători.

— El este!

Welty s-a urcat înapoi pe platforma pe care erau cântarele. Şi-a privit lanurile şi lucrătorii, iar apoi s-a uitat cu subînţeles la sutele de oameni care aşteptau să primească de lucru.

— Mulţumită agenţilor federali, a trebuit să plantez mai puţin bumbac anul ăsta. Avem mai puţin bumbac de cules şi mai mulţi oameni care să-l culeagă. Aşa că reduc salariile cu zece la sută.

— Zece la sută?! a strigat Loreda. Nu putem face...

Elsa i-a pus o palmă peste gură.

Welty s-a uitat direct la Elsa şi la Loreda.

— Vrea cineva să renunţe? Acceptaţi scăderea salarială sau plecaţi. Am zece oameni care aşteaptă pentru fiecare om de pe câmp. Pentru mine nu contează cine îmi culege bumbacul. A făcut o pauză, după care a reluat: Sau cine locuieşte în tabăra mea.

Tăcere.

— Aşa am crezut şi eu. Înapoi la muncă!

Un clopoţel a sunat.

Elsa şi-a luat încet palma de pe gura Loredei.

— Vrei să fii unul dintre ei? şi-a întrebat ea fiica, înclinându-şi capul spre coada de oameni care aşteptau de lucru.

— Noi chiar suntem ei! a strigat Loreda. Asta e *greşit.* I-ai auzit pe Jack şi pe prietenii lui...

— Taci, a şuierat Elsa. Astea sunt vorbe periculoase, şi tu ştii.

— Nu-mi pasă. E *greşit.*

— Loreda...

Loreda s-a smuls.

— Nu voi fi ca tine, mamă. Nu o să accept pur şi simplu, nu o să pretind că totul e în ordine atât timp cât nu ne omoară la propriu. De ce nu eşti furioasă?

— Loreda...

— Sigur, mamă. Spune-mi să fiu o fetiţă cuminte, să tac şi să

continui să muncesc în timp ce în fiecare lună ne afundăm în datorii la magazinul local.

Loreda şi-a pus sacul pe cântar şi a spus cu voce tare:

— Da, domnule, plăteşte-mă mai puţin. Sunt fericită să am această slujbă.

Bărbatul de la cântar i-a înmânat o fişă verde pentru bumbac. Nouăzeci de cenţi pentru patruzeci şi cinci de kilograme, iar magazinul avea s-o taxeze cu încă zece la sută.

•

— Eşti foarte tăcută, i-a spus mama în timp ce se întorceau la baraca lor.

— Consideră asta o binecuvântare, a răspuns Loreda. Nu ţi-ar plăcea să auzi ce am de spus.

— Serios, ma, nu o întreba, a zis şi Ant.

Loreda s-a oprit şi s-a întors către mama ei.

— Cum se face că nu eşti la fel de nervoasă ca mine?

— La ce bun să fii nervos?

— Cel puţin e ceva.

— Nu, Loreda. Nu e. I-ai văzut pe oamenii care dau zilnic buzna în vale. Mai puţină recoltă, mai mulţi lucrători. Chiar şi eu înţeleg noţiuni elementare de economie.

Loreda şi-a aruncat sacul gol pe jos şi a fugit, alergând în zigzag printre barăci şi corturi. Voia să fugă până când California ar fi rămas doar o amintire în urma ei.

Ajunsese în colţul cel mai îndepărtat al proprietăţii, într-un desiş de copaci, când a auzit un bărbat spunând:

— Ajutor? Când a făcut nenorocitul ăsta de stat ceva ca să ne ajute?

— Azi au tăiat din nou salariile în vale.

— Ei, Ike. Ai grijă. Avem de lucru. Şi un loc aici. Asta e ceva.

Loreda s-a ascuns în spatele unui copac ca să-i asculte pe bărbaţii adunaţi în umbră.

— Îţi aduci aminte de tabără! Acum trăim mai bine.

Ike a făcut un pas în faţă. Era un bărbat înalt şi foarte slab, cu o chelie ascuţită înconjurată de un inel de păr cărunt.

— Numeşti ăsta „trai”? Ăsta e al doilea sezon de bumbac al meu şi pot deja să spun că o să muncesc pe rupte, la fel ca soţia şi copiii mei, şi o s-o sfârşim cu circa patru cenţi după ce ne plătim datoria. *Patru cenţi.* Şi ştii că nu sunt sarcastic. Tot ce câştigăm se duce pe magazin, corturi, saltele, mâncarea prea

scumpă.

— *Ştii* că ne păcălesc cu registrele alea pe care le ţin.

— Taxează zece la sută ca să ne transforme fişele în bani, dar banii ăia nu-i putem încasa nicăieri. Fiecare penny pe care îl câştigăm adunând bumbac e folosit ca să ne plătim datoriile la magazin. N-ai cum să progresezi. Se asigură că nu vom avea bani niciodată.

— Am şapte guri de hrănit, Ike, a spus un bărbat înalt, îmbrăcat într-o salopetă peticită şi care avea pe cap o pălărie de paie. Cei mai mulţi dintre noi au familii care depind de ei.

— Nu putem face nimic. Nu-mi pasă ce spune Valen ăsta. E periculos să-l asculţi.

Jack.

Loreda ar fi trebuit să ştie că el era cumva implicat în toate astea. Era un om *de acţiune.*

Loreda a ieşit din spatele copacului.

— Ike are dreptate. Valen are dreptate. Trebuie să ne cerem drepturile. Aceşti fermieri bogaţi nu au dreptul să ne trateze aşa. Ce s-ar face dacă nu am mai culege?

Bărbaţii s-au uitat cu nervozitate unii la alţii.

— Nu vorbi despre o grevă...

— Eşti doar o fetiţă, a spus un alt bărbat.

— O fetiţă care a cules nouăzeci de kilograme de bumbac azi, a zis Loreda arătându-le mâinile ei, care erau zgâriate şi roşii. Eu sunt de părere că *nu* trebuie să mai culegem. Domnul Valen are dreptate. Trebuie să ne ridicăm şi...

Un braţ a cuprins torsul Loredei şi l-a strâns cu putere.

— Îmi pare rău, băieţi, a spus Elsa. Fiica mea a avut o zi grea. Nu-i daţi atenţie.

A luat-o pe Loreda înapoi la baracă.

— La naiba, mamă! a izbucnit Loreda smulgându-se din strânsoare. De ce ai făcut asta?

— O să fii categorisită drept agitator sindical şi cu asta suntem terminaţi. Cine ştie dacă în grupul ăla nu era şi un spion al plantatorilor? Sunt peste tot.

Loreda nu ştia cum să mai îndure acea furie chinuitoare.

— N-ar trebui să trăim aşa.

Mama a suspinat:

— Nu o să dureze o veşnicie. O să găsim o soluţie.

Când plouă.

Când ajungem în California.
O să găsim o soluţie.
Cuvine noi pentru o speranţă veche, niciodată împlinită.

•

Tensiunea a început să crească în vale. Se putea simţi pe câmp, la cozile pentru ajutor, în jurul taberei. Salariile tăiate i-au speriat şi neliniştit pe culegători. Urma să se întâmple din nou? Nimeni nu rostea acel cuvânt cu voce tare, dar el plutea oricum în atmosferă.

Grevă.

Noaptea, în taberele plantatorilor şi în aşezările de pe malul şanţului începuseră să apară supraveghetori cu bâte în mâini. Mergeau de la o baracă la alta, de la un cort la altul, de la colibe la cocioabe, ascultând ce se spunea, iar apariţia lor avea rolul de a calma conversaţia. Toţi culegătorii ştiau că erau spioni printre ei, oameni care aleseseră să fie în graţiile plantatorilor transmiţând numele celor care îşi exprimau nemulţumirea sau erau agitatori.

Acum, după o zi lungă petrecută la cules de bumbac, Loreda era prăbuşită pe pat, privind-o pe mama ei cum încălzea pe reşou o conservă de carne de porc şi fasole.

Afară s-au auzit paşi.

O bucată de hârtie a fost strecurată pe sub uşă.

Nimeni nu s-a mişcat până în clipa în care zgomotul paşilor s-a îndepărtat.

Apoi Loreda a coborât din pat şi a apucat hârtia înainte s-o ia mama ei.

LUCRĂTORI DE LA FERME, UNIŢI-VĂ!
O chemare la acţiune.
Trebuie să ne luptăm pentru salarii mai bune.
Condiţii mai bune de trai.
E o coincidenţă că acum ni s-au tăiat salariile?
Nu credem.
Oamenii săraci, înfometaţi şi disperaţi sunt mai uşor de controlat.
Alăturaţi-vă nouă!
Eliberaţi-vă!
Alianţa Lucrătorilor vrea să vă ajute.
Veniţi alături de noi joi, la miezul nopţii,

în camera din spate a hotelului El Centro.

Mama a apucat hârtia, a citit-o şi a mototolit-o.

— Nu...

Mama a aprins un chibrit şi i-a dat foc; a lăsat-o să cadă pe podeaua de beton, unde a ars până când s-a transformat în cenuşă.

— Oamenii ăştia o să facă să fim concediaţi şi daţi afară din baracă, a spus mama.

— Ne vor salva, a spus Loreda.

— Nu înţelegi, Loreda? a întrebat mama. Oamenii ăştia sunt periculoşi. Marii fermieri se opun sindicatelor.

— Sigur că se opun. Vor să ne ţină flămânzi şi la mila lor, ca să muncim pe nimic.

— Suntem la mila lor! a ţipat mama.

— Mă duc la întâlnire.

— Nu te duci! De ce crezi că se întâlnesc la miezul nopţii, Loreda? Sunt *speriaţi.* Sunt oameni în toată firea, şi totuşi, le e frică să fie văzuţi alături de organizatori sindicali şi de comunişti.

— Întotdeauna vorbeşti despre viitorul meu. Despre visurile măreţe pe care le ai pentru mine. Colegiu. Cum crezi că voi ajunge acolo, mamă? Culegând bumbac toamna şi flămânzind iarna? Trăind din ajutor de şomaj? a întrebat Loreda făcând un pas în faţă. Gândeşte-te la femeile care au luptat pentru dreptul la vot. Sigur că le-a fost frică şi lor, dar au mărşăluit pentru schimbare, chiar dacă asta a însemnat să meargă la puşcărie. Câteodată, orice sacrificiu merită.

— Este o idee proastă.

— Nu mai suport să mi se dea cu piciorul, să fiu tratată prost şi abia să supravieţuiesc. *E greşit* ceea ce fac plantatorii. Ar trebui să fie traşi la răspundere.

— Şi tu, o fetiţă de paisprezece ani, vei fi cea care îi va face să plătească?

— Nu, Jack va fi.

Mama s-a încruntat şi şi-a lăsat bărbia în piept.

— Ce legătură are domnul Valen cu asta?

— Sunt sigură că va veni la întâlnire. Nimic nu-l sperie.

— Am spus tot ce aveam de spus pe acest subiect. Ne vom feri de comuniştii sindicalişti.

Capitolul 31

Joi, după zece ore de cules bumbac, pe Loreda o durea tot corpul, iar a doua zi de dimineaţă trebuia să se scoale şi s-o ia de la capăt.

Ca să câştige un salariu cu zece la sută mai mic.

Nouăzeci de cenţi pentru patruzeci şi cinci de kilograme de bumbac cules. Optzeci de cenţi, dacă socoteai şi partea luată de escrocii de la magazinul local.

Se gândea la asta fără încetare, obsesiv; injustiţia situaţiei o rodea.

La fel cum se gândea la întâlnire.

Şi la frica mamei ei.

Loreda înţelegea frica mai bine decât bănuia Elsa. Cum ar fi putut să nu o înţeleagă? Trăise iarna în California, avusese de-a face cu o inundaţie, pierduse tot, supravieţuise aproape fără mâncare, purtase pantofi care nu-i erau buni. Ştia cum era să te duci la culcare flămând, cum puteai să încerci să-ţi păcăleşti stomacul cu apă şi cum asta nu funcţiona mult timp. O văzuse pe mama ei numărând boabele de fasole pentru prânz şi împărţind un singur crenvurst în trei porţii. Ştia că mama ei regreta fiecare bănuţ care se aduna la datoria lor de la magazin.

Diferenţa dintre Loreda şi Elsa nu era frica – pe aceasta o împărtăşeau. Era focul. Pasiunea mamei ei se stinsese. Sau poate că nici nu existase. Singura dată când Loreda văzuse o furie autentică la mama ei fusese în noaptea în care înmormântaseră bebeluşul familiei Dewey.

Loreda *voia* să fie furioasă. Ce-i spusese Jack în ziua în care se cunoscuseră? „Ai focul în tine, fetiţo. Nu-i lăsa pe nenorociţi să ţi-l stingă”. Ceva de genul ăsta.

Loreda nu voia să fie o femeie de soiul celor care sufereau în tăcere.

Refuza să fie.

În seara aceea avea ocazia s-o dovedească.

La ora unsprezece stătea întinsă în pat, complet trează. Aşteptând. Numărând minutele.

Ant era întins lângă ea, acaparând păturile. De obicei, ea le trăgea înapoi şi uneori chiar îl lovea, ca să fie chit. Însă acum nu s-a deranjat.

Loreda s-a strecurat afară din pat şi a păşit pe betonul călduţ. Avea să fie recunoscătoare toată viaţa pentru existenţa podelelor. Întotdeauna.

O privire rapidă în lateral i-a confirmat faptul că mama ei dormea.

A apucat o bluză şi salopeta din cuier. Le-a îmbrăcat repede, încheind nasturii salopetei abia după ce s-a încălţat.

Afară, totul era liniştit. Aerul mirosea a fructe coapte şi a pământ fertil. Se simţea o aromă de lemn ars de la focurile stinse. Nimic nu părăsea cu adevărat acel loc; lucrurile persistau. Mirosurile. Sunetele. Oamenii.

Loreda a închis uşa încet în urma ei, ciulind urechile ca să audă din vreme un posibil zgomot de paşi. Îi bătea inima; se simţea înfricoşată... şi acut de vie.

A aşteptat, a numărat până la zece, dar n-a văzut niciun supraveghetor hoinărind pe acolo.

Mişcându-se fără zgomot, a înaintat prin întunericul nopţii.

Ajunsă în oraş, a trecut de cinematograf şi de primărie şi a cotit-o pe o stradă lăturalnică, unde iarba crescuse în exces, iar majoritatea caselor şi a spaţiilor comerciale fuseseră abandonate. Ferindu-se de lumina felinarelor, Loreda s-a ţinut în umbră până când a ajuns la hotelul în care locuiseră în timpul inundaţiei.

Liniştea era atât de deplină, încât Loreda a sperat că nu anulaseră întâlnirea. Toată ziua, în timp ce transpira şi muncea pe câmp, trăgând sacul greu în urma ei, încasând cuponul care îi devaloriza munca, se gândise la acea întâlnire.

Hotelul El Centro nu avea nicio lumină aprinsă, dar în faţă erau parcate câteva maşini. Loreda a văzut şi că lanţul greu care lega uşile una de cealaltă atârna de una dintre clanţe.

Loreda a deschis cu precauţie una dintre uşi.

Un bărbat cu nasul ca un cioc şi care purta ochelari rotunzi, mici, stătea în spatele recepţiei, uitându-se la ea.

— Ai nevoie de o cameră? a întrebat el cu un accent puternic.

Loreda s-a oprit locului. Oare putea să fie arestată numai pentru faptul că se afla acolo? Oare acel bărbat era un angajat al marilor fermieri, care venise să identifice agitatorii? Sau era unul dintre prietenii lui Jack, venit să se asigure că oamenii ajungeau la întâlnire?

— Am venit pentru întâlnire, a spus ea.

— Pe scări în jos.

Loreda s-a dus spre scări. Brusc emoţionată. Entuziasmată. Speriată.

A atins balustrada netedă de lemn în timp ce cobora scările, trecând pe lângă debaraua cu mături şi pe lângă spălătorie.

A auzit voci şi a urmărit sunetele până când a ajuns la o cameră din spate, cu uşile deschise, în care erau o mulţime de oameni.

Stăteau umăr la umăr. Bărbaţi, femei şi câţiva copii. Bobby Rand i-a făcut cu mâna Loredei.

Jack se afla în faţa lor, cerându-le să fie atenţi. Deşi era îmbrăcat ca mulţi dintre migranţii de acolo, într-o salopetă decolorată şi pătată, într-o cămaşă uzată, făcută din material de blugi, şi într-un sacou maro, prăfuit, era înzestrat cu o personalitate vibrantă şi avea un fel *viu* de a fi, pe care ea nu îl mai văzuse la nimeni până atunci. Jack *credea* în anumite lucruri şi se lupta să facă din lume un loc mai bun. Era genul de bărbat pe care o fată putea să se bazeze.

— ...o sută cincizeci de grevişti au fost închişi în cuşti, spunea el cu o voce plină de pasiune. Cuşti. În America. Marii fermieri, copoii lor corupţi şi cetăţenii transformaţi în justiţiari i-au pus pe compatrioţii voştri americani în *cuşti,* ca să înăbuşe o grevă a lucrătorilor care voiau un tratament corect. Acum doi ani, câţiva fermieri din Tulare au tras într-o mulţime de oameni pentru simplul fapt că oamenii aceia *îi ascultaseră* pe organizatorii de greve. Doi oameni au fost omorâţi.

— De ce ne spui lucrurile astea? a strigat cineva.

Loreda l-a recunoscut din tabăra de pe malul şanţului de irigaţii. Un bărbat cu şase copii şi cu o soţie care murise de febră tifoidă.

— Încerci să ne sperii? a mai întrebat el.

— N-o să vă mint, oameni buni. E periculos să te ridici împotriva marilor fermieri. Ca să ni se opună, o să se folosească de orice mijloace pe care au la dispoziţie. Şi, oameni buni, după cum ştiţi, le au pe toate: bani, putere, guvernarea statului.

Jack a ridicat un ziar şi l-a ţinut în aşa fel încât să-l vadă toată lumea. Titlul era: *Alianţa Neamericană a Lucrătorilor.*

— Vă spun eu ce e neamerican, a continuat Jack. Neamericani sunt marii fermieri care se îmbogăţesc în timp ce voi sărăciţi, a spus Jack.

— Daaa, a aprobat Jeb.

— Ce este neamerican e să tai salariile culegătorilor numai fiindcă plantatorii sunt lacomi.

— Daaa! a strigat mulţimea.

— Nu vor să vă organizaţi, dar dacă n-o faceţi o să muriţi de foame, aşa cum li s-a întâmplat culegătorilor de mazăre iarna trecută, la Nipomo. Eram acolo. Au murit copii pe câmp. De foame. În America. Marii proprietari plantează mai puţin pentru că preţurile bumbacului au scăzut, aşa că plătesc mai puţin. Doamne fereşte să le scadă lor veniturile. Nici măcar nu se prefac că vă dau salarii din care să puteţi trăi.

Ike a strigat:

— Ei cred că noi nu suntem oameni!

Jack s-a uitat pe rând în ochii fiecărei persoane din mulţime. Loreda a simţit un curent de speranţă mergând de la el spre ceilalţi.

— Au nevoie de voi. Asta e puterea voastră. Bumbacul trebuie cules atunci când e uscat şi înainte de îngheţ. Ce se întâmplă dacă nimeni nu culege?

— Grevă! a strigat cineva din mulţime. O să vadă ei!

— Nu e uşor, a spus Jack. Bumbacul se întinde pe mii şi mii de acri, iar plantatorii sunt uniţi. Aleg un salariu pe care să-l dea şi nu îl schimbă. Aşa că trebuie să fim şi noi uniţi. Singura noastră şansă este să ne unim forţele, toţi culegătorii. Cu toţii, de peste tot. Avem nevoie să duceţi vorba mai departe. Trebuie să închidem complet mijloacele de producţie.

— Grevă! a strigat Loreda.

Mulţimea i s-a alăturat, scandând:

— Grevă, grevă, grevă!

Jack a văzut-o pe Loreda în momentul în care cineva a apucat-o de braţ. Loreda a ţipat de durere şi s-a smucit ca să se elibereze, întorcându-se.

Mama ei era acolo, fumegând de furie.

— Nu pot să cred că ai făcut aşa ceva!

— Ai auzit ce a spus, mamă?

— Am auzit.

Elsa s-a uitat într-o parte şi-n alta prin încăpere şi a văzut cât de mulţi oameni erau adunaţi.

Jack şi-a făcut loc prin mulţime, spre ele.

— Discursul tău a fost grozav, i-a spus Loreda după ce el s-a

apropiat.

— Am observat că ai venit singură. E o oră cam târzie ca o copilă ca tine să iasă din casă neînsoţită.

— I-ai spune asta Ioanei d'Arc? a întrebat Loreda.

— Acum eşti Ioana d'Arc? s-a mirat mama.

— Vreau să mă alătur grevei, Jack...

— Loreda! a spus mama, tăios. Trebuie să-i spui „domnul Valen". Acum du-te sus şi lasă-mă să vorbesc cu el. Cu tine o să discut mai târziu.

— Nu mă poţi obliga...

— Du-te, Loreda, a spus Jack pe un ton calm.

El şi mama se uitau unul la altul.

— Bine, dar intru în grevă, a declarat Loreda.

— *Du-te*! a zis mama.

Loreda s-a întors şi şi-a târşâit picioarele pe scări în sus. Nu-i păsa de spusele mamei ei. Nu-i păsa de buclucul în care intrase şi nici de cât de periculos era.

Uneori trebuie să te ridici şi să pui piciorul în prag.

•

— De când eşti în Welty? l-a întrebat Elsa pe Jack atunci când au rămas singuri.

— Cam de o săptămână. Aveam de gând să-ţi trimit un mesaj.

— O, aş zice că l-ai trimis, a spus Elsa uitându-se la el şi dorindu-şi ca lucrurile să fi fost diferite, ca ea să fi avut pasiunea şi curajul fiicei ei. Este o copilă de paisprezece ani, Jack, care s-a furişat în toiul nopţii şi a mers un kilometru şi jumătate până aici. Ştii ce i s-ar fi putut întâmpla?

— Ce-ţi spune asta, Elsa? Loredei chiar *îi pasă*.

— Şi ce demonstrează asta? Cu toţii ştim că ceea ce fac plantatorii e nedrept, dar soluţia ta nu ne va îmbunătăţi vieţile. Doar o să rămânem pe drumuri sau mai rău. Supravieţuirea noastră atârnă de o aţă, înţelegi lucrul ăsta?

— Înţeleg, a spus el. Dar dacă nu vă ridicaţi, o să vă îngroape, cent cu cent. Fiica ta înţelege asta.

— Are paisprezece ani, a spus Elsa din nou.

Jack şi-a coborât vocea.

— O copilă de paisprezece ani care culege bumbac toată ziua. Presupun că şi Ant culege, fiindcă este singura soluţie ca să-i poţi hrăni.

— Mă judeci?

— Bineînţeles că nu, a spus el. Dar fiica ta este suficient de mare ca să hotărască singură în această chestiune.

— Spune bărbatul care nu are copii.

— Elsa...

— Eu hotărăsc pentru ea.

— Ar trebui s-o înveţi să-şi apere drepturile, Elsa. Nu să se lase călcată în picioare.

— Acum mă judeci în mod clar. Dacă ai crezut că sunt o femeie curajoasă, m-ai judecat greşit.

— Nu cred, Elsa. Cred însă că tu crezi asta, ceea ce e tragic.

— Stai departe de Loreda, Jack. Vorbesc serios. N-o s-o las să fie o victimă în joaca ta de-a războiul.

— Nimeni nu se joacă, Elsa.

Ea s-a răsucit pe călcâie şi a plecat.

El a urmat-o.

— Nu! a izbucnit ea, continuând să meargă.

Ajunsă afară, a apucat-o pe Loreda de braţ şi aproape că a târât-o în stradă, unde au început să meargă spre casă prin întuneric. Pe lângă ele treceau maşini cu farurile aprinse.

— Mamă, dacă l-ai fi ascultat...

— Nu, a spus Elsa. Şi nici tu nu o să-l asculţi. Treaba mea e să vă asigur securitatea. Dumnezeu ştie că am eşuat în toate celelalte lucruri. Nu voi eşua în asta. Mă auzi?

Loreda s-a oprit.

Elsa nu a avut de ales decât să se oprească, la rândul ei, şi să se întoarcă.

— Ce e? a întrebat-o ea pe Loreda.

— Chiar crezi că ai eşuat?

— Uită-te la noi. *Mergem pe jos* spre o baracă mai mică decât vechea noastră magazie de unelte. Suntem amândouă slabe ca nişte scobitori şi ne e foame tot timpul. Bineînţeles că am eşuat.

— Mamă, a spus Loreda venind mai aproape de Elsa. Sunt vie mulţumită ţie. Mă duc la şcoală. Pot gândi fiindcă tu vrei să te asiguri că întotdeauna gândesc. Nu ai eşuat. M-ai salvat.

— Nu încerca s-o întorci şi să faci ca situaţia asta să pară o pildă frumoasă despre a gândi cu propriul tău cap şi despre a te maturiza.

— Dar despre asta este, mamă. Nu-i aşa?

— Nu te pot pierde, a spus Elsa, şi ăsta era adevărul.

— Ştiu, mamă. Şi eu te iubesc. Dar am nevoie de asta.

— Nu! a spus Elsa cu fermitate. Nu. Acum mişcă-te. Ne trezim devreme.

— Mamă...

— Nu, Loreda. *Nu!*

*

Loreda s-a trezit la ora cinci şi jumătate; s-a chinuit să se târască jos din pat. Mâinile o dureau foarte tare şi ar fi avut nevoie de circa zece ore de somn şi de o masă bună.

Şi-a pus pantalonii zdrenţăroşi şi o bluză cu mâneci lungi, sfâşiate, şi a ieşit să se aşeze la coadă la baie.

Tabăra era ciudat de liniştită. Oamenii se foiau de colo colo, bineînţeles, dar nimeni nu prea vorbea. Nimeni nu te privea în ochi decât pentru scurt timp. Un supraveghetor de câmp stătea lângă gardul de sârmă împletită. Cu pălăria trasă pe ochi, el îi urmărea din priviri pe culegători. Loreda ştia că mai erau şi alţi spioni, încercând să surprindă discuţii despre grevă.

S-a aşezat la coadă la baie. În faţa ei erau cam zece femei.

În timp ce aştepta, a sesizat o mişcare în spatele copacilor. Ike era la pompă şi umplea o găleată. Loreda a vrut să se ducă la el, dar nu a îndrăznit.

Când i-a venit în sfârşit rândul, a folosit toaleta.

A ieşit pe uşa din spate şi a închis-o fără să facă zgomot. S-a uitat în jur şi nu a văzut pe nimeni pândind sau urmărind. Încercând să aibă un aer degajat, s-a dus la pompa de apă.

Ike era încă acolo. A văzut-o venind şi a făcut un pas în lateral. Loreda s-a aplecat şi s-a spălat pe mâini cu apa rece.

•

— Ne întâlnim diseară, a spus Ike încet. Miezul nopţii. Spălătorie.

Loreda a dat din cap, şi-a şters mâinile de pantaloni şi a plecat spre baracă. Abia atunci când a ajuns la jumătatea drumului, a simţit ceva în ceafă. Cineva o privea sau o urmărea.

S-a oprit şi s-a întors brusc.

Domnul Welty era între copaci, fumând. Se uita la Loreda.

— Vino aici, domnişorico, a spus el.

Loreda a mers încet spre el. A simţit un fior pe şira spinării din cauza privirii pe care i-o arunca prin ochii înguşti.

— Da, domnule?

— Culegi bumbac pentru mine?

— Da.

— Eşti mulţumită cu munca?

Loreda s-a forţat să se uite în ochii lui.

— Foarte.

— Ai auzit vreun bărbat vorbind despre grevă?

Bărbaţii. Întotdeauna credeau că totul se învârtea numai în jurul lor. Dar şi femeile puteau să-şi ceară drepturile; femeile puteau ţine pichete şi opri mijloacele de producţie la fel de bine ca bărbaţii.

— Nu, domnule. Dar dacă aş auzi, le-aş aminti cum este să n-ai de lucru.

Welty a zâmbit.

— Eşti o fată cuminte. Îmi place un lucrător care îşi cunoaşte valoarea.

Loreda s-a întors încet la baracă şi a închis uşa ferm în urma ei. A încuiat-o.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat mama uitându-se în sus.

— Welty m-a luat la întrebări.

— Nu trebuie să atragi atenţia acelui om, Loreda. Ce a întrebat?

— Nimic, a spus Loreda luând o clătită de pe reşou. Tocmai a venit camionul.

Cinci minute mai târziu, erau afară toţi trei, mergând spre coada de camioane parcate lângă gard.

Li s-au alăturat în linişte tovarăşilor lor de muncă şi s-au urcat în spatele camionului.

Când soarele a răsărit deasupra lanurilor de bumbac, Loreda a văzut schimbările realizate de plantatori peste noapte: în partea de sus a gardurilor se pusese sârmă ghimpată. O structură ca un fel de turn, pe jumătate asamblată, se ridica în mijlocul lanului. Loviturile şi pocniturile care însoţeau procesul de construire se auzeau în depărtare. Bărbaţi cu puşti, pe care Loreda nu-i mai văzuse până atunci, se plimbau pe poteca dintre gard şi drum. Locul părea curtea unei puşcării. Se pregăteau pentru o luptă.

Dar cu *puşti*? Nu era ca şi cum ar fi putut să împuşte oameni pentru că făceau grevă. Erau în America, totuşi.

Cu toate astea, o undă de nelinişte trecea printre rândurile culegătorilor. Asta era ceea ce-şi dorea Welty: culegători înfricoşaţi.

Camioanele zgomotoase s-au oprit. Oamenii au coborât.

— Le e frică de noi, mamă, a spus Loreda. Ei ştiu că o grevă...

Mama i-a tras Loredei un cot, suficient de tare ca să-i închidă gura.

— Grăbiţi-vă! a spus Ant. Repartizează rândurile.

Loreda şi-a târât sacul în spate şi şi-a ocupat locul la începutul rândului care-i fusese repartizat.

După ce a sunat clopoţelul, s-a aplecat şi a început să muncească, smulgând capsulele moi de bumbac alb din cuiburile spinoase. Dar singurul lucru la care se putea gândi era noaptea care urma.

Întâlnire pentru grevă. *Miezul nopţii.*

La ora douăsprezece, clopoţelul a sunat din nou.

Loreda s-a îndreptat, a încercat să scape de cârceii din ceafă şi din spinare, a ascultat zgomotul loviturilor de ciocan.

Welty stătea pe platforma înălţată a cântarelor, uitându-se la bărbaţii, femeile şi copiii care munceau până când sângerau, ca să-l îmbogăţească pe el.

— Ştiu că unii dintre voi vorbiţi cu organizatorii sindicali, a spus el cu o voce puternică, ce răsuna pe tot câmpul. Credeţi, poate, că puteţi găsi alte locuri de muncă la câmp, sau credeţi, poate, că eu am nevoie de voi mai mult decât aveţi voi nevoie de mine. Daţi-mi voie să vă spun chiar acum: nu e cazul. Pentru fiecare dintre voi care locuieşte pe proprietatea mea sunt zece aliniaţi de partea cealaltă a gardului, aşteptând să îi ia locul de muncă. Iar acum, din cauza câtorva mere stricate, a trebuit să instalez un gard de sârmă ghimpată şi să angajez oameni care să-mi păzească proprietatea. La un preţ considerabil. Aşa că scad salariile cu încă zece la sută. Toţi cei care rămân, sunt de acord cu acest preţ. Cei care pleacă nu vor mai culege vreodată pentru mine sau pentru alt plantator din vale.

Loreda s-a uitat la mama ei peste rândul de bumbac dintre ele.

Structura din mijlocul câmpului era aproape completă. Acum îţi dădeai seama imediat ce construiseră toată dimineaţa: un turn de pază. În curând, unul dintre supraveghetori avea să se urce acolo şi să se plimbe cu o armă pe umăr, asigurându-se că lucrătorii îşi cunoşteau locul.

*

La miezul nopţii, Elsa stătea întinsă, trează, îngrijorată din cauza tăierii cu zece la sută a salariilor.

A auzit scârţâind patul de metal din partea cealaltă a camerei.

În lumina de lună care intra prin ventilaţia deschisă, Elsa a văzut umbra fiicei ei. Loreda s-a sculat încet din pat.

Elsa s-a ridicat şi a urmărit-o pe fiica ei mişcându-se pe furiş; s-a îmbrăcat şi s-a dus la uşă, unde a atins clanţa.

— Unde crezi că te duci? a întrebat Elsa.

Loreda s-a oprit, s-a întors.

— La o întâlnire pentru grevă. În tabără.

— Loreda, nu...

— Va trebui să mă legi şi să-mi pui căluş, mamă. Altfel, mă duc.

Elsa n-a putut să vadă bine faţa fiicei ei, dar i-a auzit hotărârea din voce. Oricât de speriată ar fi fost, n-a putut să nu simtă o fulgerare de mândrie ezitantă. Fiica ei era cu mult mai puternică şi mai curajoasă decât ea. Bunicul Wolcott ar fi fost şi el mândru de Loreda.

— Atunci, vin cu tine.

Elsa s-a îmbrăcat în rochia de zi şi şi-a acoperit părul cu o basma. Fiindu-i lene să-şi lege şireturile, s-a încălţat cu galoşii şi a urmat-o pe fiica ei afară din baracă.

Afară, luna lumina lanurile de bumbac, transformând capsulele albe în sfere argintii.

Tăcerea era totală, netulburată, dar se auzea mişcarea unor creaturi în întuneric. Urletul unui coiot. Au văzut o bufniţă, aşezată pe o creangă la înălţime, urmărindu-le.

Elsa îşi imagina spioni şi supraveghetori peste tot, ascunşi în fiecare umbră, uitându-se după cei care ar fi îndrăznit să-şi ridice vocile şi să protesteze. Asta era o idee stupidă. Stupidă şi periculoasă.

— Mamă...

— Ssst, a spus Elsa. Nicio vorbă!

Au trecut de zona cea nouă de corturi şi au cotit-o spre spălătorie – o structură lungă de lemn, care susţinea căzi mari de spălat, mese lungi şi câteva storcătoare acţionate manual. Bărbaţii rareori puneau piciorul în acel loc, dar acum înăuntru erau adunaţi în jur de patruzeci.

Elsa şi Loreda s-au furişat în spatele mulţimii.

Ike stătea în faţă.

— Ştim cu toţii de ce suntem aici, a spus el cu glas scăzut.

Nu a răspuns nimeni, nimeni nu s-a clintit.

— Azi au tăiat salariile din nou, şi o vor face iarăşi. I-am văzut cu toţii pe oamenii disperaţi care vin în vale. Ei vor lucra pe nimic. Au copii pe care trebuie să-i hrănească.

— Şi noi la fel, Ike, a spus cineva.

— Ştiu, Ralph. Dar trebuie să ne cerem drepturile sau ne vor distruge.

— Eu nu mi-s comunist, a spus cineva.

— Spune-i cum vrei, Gary. Meritǎm salarii corecte, a zis Ike. Şi nu le vom primi fără luptă.

Elsa a auzit zgomotul îndepărtat al motoarelor de camion.

A văzut oamenii întorcându-se şi uitându-se în spatele lor.

Faruri.

— Fugiţi! a strigat Ike.

Mulţimea s-a împrăştiat, panicată, ieşind din spălătorie şi alergând în toate direcţiile.

Elsa a apucat-o pe Loreda de mână şi a tras-o spre toaletele duhnitoare. Nimeni nu se ducea în direcţia aceea. S-au strecurat până la umbra din spatele clădirii şi s-au ascuns acolo.

Din camioane au sărit bărbaţi înarmaţi cu bâte de baseball şi cu beţe de lemn; unul dintre ei avea o armă. Au format un şir şi au început să înainteze prin tabără, pe fondul luminii care venea de la farurile camioanelor. Sunetul paşilor era înăbuşit de pufăitul motoarelor. Se băteau cu armele în palme, într-un ritm constant.

Elsa şi-a pus un deget pe gură şi a tras-o pe Loreda de-a lungul gardului. După ce, în sfârşit, au ajuns înapoi la barăci, au fugit cât le-au ţinut picioarele, s-au furişat înăuntru şi au încuiat uşa în urma lor.

Elsa a auzit paşi venind spre ele.

Se vedea lumină strălucind printre crăpăturile pereţilor barăcii; bărbaţii au trecut mai departe, acompaniaţi de sunetele bâtelor pocnite de palme.

Sunetele se apropiau şi se îndepărtau. S-a auzit cineva ţipând în depărtare.

— Vezi, Loreda? a şoptit Elsa. Le vor face rău celor care le ameninţă afacerea.

A trecut mult timp până ca Loreda să vorbească, iar când a făcut-o, cuvintele ei nu au fost deloc liniştitoare:

— Câteodată trebuie să ripostezi, mamă.

Capitolul 32

— Putem merge cu maşina să ne luăm ajutorul săptămâna asta, ma? a întrebat Ant la capătul unei alte zile fierbinţi şi lungi de cules bumbac.

Elsa trebuia să admită că, după o zi petrecută la câmp, ideea de a merge pe jos în oraş, dus-întors, nu era deloc atrăgătoare.

Dar hotărârea aceea era una de genul celor care aveau s-o bântuie la venirea iernii.

— Doar de data asta. De fapt, Ant, dacă vrei, poţi rămâne în tabără ca să te joci cu prietenii tăi.

— Serios? Asta-i mişto!

— Rămân şi eu, să am grijă de el, a spus Loreda.

Elsa i-a aruncat Loredei o privire tăioasă.

— Pe tine nu te scap din ochi.

L-au lăsat pe Ant la baracă şi s-au urcat în camionetă.

— Pot să exersez condusul? Bunicu' a spus că ar trebui să practic în continuare, a spus Loreda. Dacă o să fie o urgenţă?

— O urgenţă care necesită ca tu să conduci?

— Se poate să apară.

— Bine.

Loreda s-a aşezat la volan.

Elsa s-a urcat pe locul pasagerului. Doamne, cât de cald era! Loreda a pornit motorul.

— Mai ţii minte cum funcţionează pedalele? Să acţionezi încet, atent. Găseşte...

Camioneta a înaintat cu o smucitură, iar motorul s-a oprit.

— Îmi pare rău, a spus Loreda.

— Mai încearcă o dată. Nu te grăbi.

Loreda a acţionat pedalele şi a pus motorul în viteza întâi. Au început să înainteze încet.

Motorul s-a turat.

— Viteza a doua, Loreda, a spus Elsa.

Loreda a încercat din nou şi a reuşit, în sfârşit, să bage în viteza a doua.

Au mers din opriri şi porniri până la biroul de ajutor guvernamental, unde deja se adunaseră o mulţime de oameni care aşteptau. Coada şerpuia afară din incintă, prin parcare, până în stradă.

Elsa şi Loreda s-au aşezat la coadă.

În timp ce stăteau acolo, soarele a început să apună încet, poleind valea pentru câteva momente minunate înainte ca văzduhul să se întunece.

Aproape că ajunseseră în faţă, când două maşini de poliţie au intrat în parcare, iar din ele au coborât patru poliţişti în uniformă. Câteva clipe mai târziu, a apărut camioneta lui Welty, din care a coborât chiar el.

Oamenii de la coadă s-au întors ca să se uite, dar nimeni nu a spus nimic.

Doi dintre poliţişti, împreună cu domnul Welty, s-au dus până în faţa cozii şi au intrat în biroul de ajutor. Nu au mai ieşit.

Elsa se agăţa de mâna Loredei. În timpuri normale, oamenii din rând s-ar fi uitat unii la alţii, s-ar fi întrebat ce se întâmpla, dar acelea nu erau vremuri obişnuite. Peste tot erau spioni; oamenii îşi doreau un loc în tabăra lui Welty, voiau de lucru.

În cele din urmă, Elsa a intrat în camera mică şi sufocantă din pricina zăpuşelii, unde o femeie tânără şi drăguţă era aşezată la birou, cu o cutie plină cu fişele rezidenţilor în faţa ei.

Welty stătea lângă femeie, părând că aproape se apleca deasupra ei. Cei doi poliţişti stăteau lângă el, cu mâinile sprijinite pe suporturile pistoalelor fixate în centuri.

Elsa i-a dat drumul Loredei şi s-a dus singură la birou. Avea gâtul atât de uscat, încât a trebuit să-şi dreagă vocea de două ori ca să poată vorbi.

— Elsa Martinelli. Aprilie 1935.

Welty a arătat spre fişa roşie a Elsei.

— Adresa, fermele Welty. E pe listă.

Femeia s-a uitat la Elsa plină de compasiune.

— Îmi pare rău, doamnă. Statul nu mai dă ajutoare celor care pot culege bumbac.

— Dar...

— Dacă puteţi culege, trebuie să culegeţi, a spus ea. Asta e noua politică. Dar nu vă îngrijoraţi, imediat ce se termină sezonul bumbacului, o să fiţi din nou pe statele de plată.

— Aşteptaţi puţin. Acum statul îmi taie ajutorul? Dar sunt rezident. Şi sunt şi culegător de bumbac.

— Vrem să ne asigurăm că o să culegeţi în continuare, a spus Welty.

— Domnule Welty, a spus ea. Vă rog. Ne trebuie...

— Următorul, a spus Welty cu voce tare.

Elsei nu-i venea să creadă noua dovadă de cruzime. Oamenii aveau nevoie de acel ajutor ca să-şi hrănească copiii, chiar dacă culegeau bumbac.

— Nu vă e niciun pic de ruşine?

— Următorul, a spus Welty din nou.

Unul dintre poliţişti a venit ca s-o scoată pe Elsa din rând.

Ea s-a împiedicat şi a simţit-o pe Loreda susţinând-o.

Elsa a ieşit din biroul de ajutor (ce glumă mai era şi numele ăsta) şi s-a uitat la şirul lung de oameni, dintre care mulţi încă nu ştiau că le fusese tăiat ajutorul. Deci, statul îi ajuta pe plantatori să evite grevele tăind ajutorul acordat oamenilor care oricum abia supravieţuiau.

Elsa a auzit un strigăt şi s-a întors.

Doi poliţişti au trântit un bărbat de zidul clădirii, întrebându-l:

— Unde este întâlnirea de diseară? Unde e? l-au întrebat, iar apoi l-au trântit din nou de perete. Dacă vei fi închis la San Quentin, cum îţi vei hrăni familia?

— Elsa!

L-a văzut pe Jeb Dewey grăbindu-se spre ea. Părea disperat.

— Jeb. Ce s-a întâmplat?

— Jean. E bolnavă. Poţi să ne ajuţi?

— Conduc eu, a spus Elsa, alergând deja spre camionetă.

Elsa a condus până la vechea tabără de pe malul şanţului şi a parcat lângă camioneta dezafectată a lui Dewey. Ea, Jeb şi Loreda s-au dat jos din maşină. Deasupra patului construiseră un acoperiş din lemn şi metal. Un alt acoperiş se extindea în lateral, creând o zonă de gătit unde stăteau acum copiii. Jean era întinsă pe saltea, în spatele camionetei.

— Spune-ne ce să facem, a rugat-o Jeb pe Elsa.

Ea a urcat în maşină şi a îngenuncheat lângă Jean.

— Hei, bună!

— Elsa, a spus Jean cu o voce care abia se auzea.

Avea ochii sticloşi, cu privirea pierdută.

— I-am spus lui Jeb că azi trebuie să fii la biroul de ajutor, a murmurat ea.

Elsa a pus o mână pe fruntea lui Jean.

— Arzi, a zis, îngrijorată, iar apoi i-a strigat lui Jeb: Adu-mi nişte apă!

Câteva clipe mai târziu, Loreda i-a dat Elsei o cană cu apă

caldă.

— Uite, mamă.

Elsa a luat cana. Susţinând-o de ceafă, a ajutat-o pe Jean să soarbă din cana cu apă.

— Haide, Jean, bea.

Jean a încercat s-o împingă.

— Haide, Jean, a insistat Elsa, forţând-o să bea apa.

Jean s-a uitat în sus la ea.

— De data asta e rău.

Elsa s-a uitat la Jeb.

— Ai o aspirină?

— Nu.

— Loreda, a spus Elsa, ia camioneta şi du-te la magazinul companiei. Cumpără nişte aspirină. Şi un termometru. Cheile sunt în contact.

Loreda a plecat în fugă.

Elsa s-a aşezat mai aproape de Jean, a luat-o în braţe şi a mângâiat-o pe fruntea fierbinte.

— Presupun că e febră tifoidă, a spus Jean. Probabil că ar trebui să păstrezi distanţa.

— N-o să scapi atât de uşor de mine. Întreabă-l pe soţul meu. A trebuit să fugă în miezul nopţii.

Jean a zâmbit, slăbită.

— A fost un prost.

— Jack a spus acelaşi lucru. Şi mama lui Rafe, dacă mă gândesc mai bine.

— Acum chiar că mi-ar trebui nişte gin din ăla despre care vorbeam.

Elsa şi-a trecut degetele prin părul umed al lui Jean. Căldura radia din corpul ei până la Elsa.

— Aş putea cânta... a zis Jean.

— Te rog, nu.

Femeile şi-au zâmbit una alteia, dar Elsa a simţit frica lui Jean.

— O să fie bine. Eşti puternică.

Jean a închis ochii şi a adormit în braţele Elsei.

Elsa a ţinut-o pe Jean în braţe, i-a mângâiat fruntea fierbinte şi i-a şoptit vorbe de încurajare până când a auzit zgomotul făcut de camioneta care se întorcea.

„Slavă Domnului!”

Loreda a parcat. A deschis portiera maşinii şi a coborât,

trântind-o în urma ei.

— Mamă! a strigat ea. Magazinul nu era deschis.

Elsa şi-a lungit gâtul ca s-o vadă pe Loreda.

— De ce?

— Probabil că din cauza discuţiilor despre grevă. Vor să ne amintească ce mare nevoie avem de ei. Porcii!

Brusc, corpul lui Jean s-a arcuit şi a devenit rigid. Ochii i s-au dat peste cap. A început să tremure violent.

Elsa şi-a ţinut prietena în braţe până când s-a liniştit.

— Nu am găsit aspirină, Jean, a spus Elsa.

Jean a deschis ochii.

— Nu mai agita pe nimeni, draga mea. Lasă-mă să...

— *Nu*! a răspuns Elsa, tăios. Mă întorc imediat. Să nu îndrăzneşti să pleci nicăieri.

Jean a spus, respirând greu:

— S-ar putea să merg la dans.

Elsa a dat uşor drumul mâinii lui Jean şi a ieşit din camionetă.

— Stai aici, i-a spus ea Loredei. Încearcă s-o faci pe Jean să bea mai multă apă. Ţine-i o cârpă udă pe frunte. N-o lăsa să adoarmă din nou, a adăugat ea, iar apoi s-a întors spre Jeb şi i-a zis: Mă întorc imediat.

— Unde mergi? a întrebat Jeb.

— Îi aduc aspirină.

— Unde? Ai bani să cumperi?

— Nu! s-a răstit Elsa. Cei pentru care lucrăm se asigură să nu avem niciodată bani. Staţi aici!

A alergat la maşină şi a pornit motorul, după care a condus pe drumul principal.

A ajuns la spital, a mers prin parcare şi a împins uşile ca să intre, lăsând urme de mizerie pe podeaua curată în timp ce se îndrepta spre recepţie, unde o femeie stătea singură, jucând solitaire.

— Am nevoie de ajutor, a spus Elsa. Vă rog! Ştiu că nu ne lăsaţi să venim la spital, dar dacă aţi putea să-mi daţi nişte aspirină ar fi un mare ajutor. Prietena mea are febră. Foarte mare. Ar putea avea febră tifoidă. Ajutaţi-ne. Vă rog. *Vă rog!*

Femeia s-a îndreptat în scaun şi şi-a lungit gâtul ca să se uite pe hol.

— Ştii că e contagioasă, nu? Există o asistentă la noul cort guvernamental din Arvin. Cere-i ei ajutor. Ea îi tratează pe cei ca

tine.

Cei ca tine.

„De data asta, s-a umplut paharul!”

Elsa a ieşit din spital, s-a întors la maşină şi a luat din benă bâta de baseball a lui Ant. A traversat parcarea cu bâta în mână, încercând să se calmeze.

De data asta a lovit uşile, i-a aruncat o privire femeii cu rânjet dispreţuitor, după care a lovit tejgheaua recepţiei cu bâta, atât de tare încât a crestat lemnul.

Femeia a ţipat.

— A, bun. Ţi-am captat atenţia. Am nevoie de nişte aspirină, a spus Elsa, calmă.

Femeia s-a răsucit şi a deschis un dulap. Cu mâini tremurânde, a început să scotocească printre medicamente.

— *Okie* nenorociţi, a murmurat ea.

Elsa a lovit o lampă. Apoi telefonul.

Femeia a apucat două sticle şi le-a aruncat spre Elsa.

— Sunteţi nişte animale.

— Şi voi, doamnă, şi voi.

Elsa a luat aspirina.

Ajunsese aproape de uşa principală, când a apărut un bărbat masiv, care a străbătut holul îndreptându-se spre ea.

— Opreşte-o, Fred! E o infractoare! a strigat femeia de la birou.

El i-a blocat ieşirea.

Cu bâta în mână, Elsa s-a apropiat de bărbatul în uniformă maro de agent de securitate. Inima îi bubuia în piept, dar, în mod ciudat, se simţea calmă. Chiar stăpână pe sine. Avea medicamentul şi nimeni nu putea s-o oprească din a i-l duce lui Jean.

— Cât de tare vrei să mă opreşti, Fred?

Privirea bărbatului s-a înmuiat.

— Eu şi soţia mea am venit aici, din Indiana, acum cinci ani. Era mult mai uşor pe atunci. Îmi pare rău pentru felul în care sunteţi trataţi, a spus el scoţând din buzunar o bancnotă de cinci dolari. Oare asta o să ajute?

Elsa aproape că a început să plângă din cauza acelei mici dovezi de bunătate.

— Mulţumesc.

— Acum, du-te. Probabil că Alice deja cheamă copoii.

Elsa a fugit afară din spital, a aruncat bâta de baseball în bena camionetei, apoi a pornit motorul şi a apăsat pe acceleraţie. Vechea maşină a derapat pe pietriş, după care, lent, a luat-o în linie dreaptă pe şoseaua cenuşie.

Elsa a cotit, a intrat în tabără şi a oprit în faţa camionetei lui Jeb.

L-a găsit pe Jeb în benă, ţinându-şi soţia în braţe; copiii stăteau cu Loreda sub streaşină de lemn, aproape de marginea maşinii. Băieţii le ţineau pe fete de mână.

— Tot cere gin, a spus Jeb cu un aer îndurerat şi confuz. Ea nu bea.

Elsa a urcat în benă şi s-a aşezat de cealaltă parte a lui Jean.

— Hei, fată rea. Am nişte aspirină.

Jean a deschis ochii.

— Am auzit că le faci probleme şi ceri gin, a spus Elsa.

— Un martini înainte să mor. Nu mi se pare că cer mult.

Elsa a ajutat-o să înghită două aspirine şi să bea un pahar de apă, apoi a mângâiat-o pe fruntea fierbinte.

— Să nu abandonezi, Jean...

Jean s-a uitat la Elsa, respirând greu şi transpirând.

— Dansează tu, Elsa, a spus ea, aproape prea încet ca să se audă. Pentru amândouă, a adăugat, strângând-o pe Elsa de mână. Te-am iubit, prietena mea.

„Nu la timpul trecut. Te rog”.

L-a auzit pe Jeb izbucnind în plâns.

— Şi eu te iubesc, Jean, a şoptit Elsa.

Jean a întors încet capul ca să se uite la soţul ei.

— Acum... unde... sunt copiii mei, Jeb?

Elsa a trebuit să se forţeze să plece, să iasă din camion. Cei patru copii Dewey au urcat şi s-au adunat în jurul lui Jean.

Elsa a auzit şoapte. Elroy a spus:

— Aşa o să fac, mamă.

În acest timp, fetele plângeau.

Apoi s-a auzit din nou vocea tremurătoare a lui Jean:

— Mai aveam atât de multe să vă spun tuturor...

Loreda a atins-o pe Elsa pe umăr.

— Eşti bine?

Răspunsul Elsei a fost un urlet venit din rărunchi.

Odată ce a început, n-a mai putut să se oprească.

Loreda şi-a luat mama în braţe şi a ţinut-o aşa câtă vreme

aceasta a plâns tot ce avea de plâns: felul în care trăiau, visurile pe care le pierduseră, viitorul în care crezuseră orbeşte. A plâns mai ales pentru copiii care aveau să crească fără s-o cunoască pe Jean. Fără să-i cunoască umorul, blândeţea, forţa, speranţele pe care le avea pentru ei.

Elsa a plâns până când s-a simţit golită pe dinăuntru.

S-a îndepărtat de Loreda, care arăta speriată.

— Îmi pare rău, a spus Elsa ştergându-şi ochii.

— Uneori te simţi... înfrânt. Ajută să te înfurii.

— Ai dreptate, a spus Elsa. *Destul.* Dacă aş vrea să-i găsesc pe domnul Valen şi pe prietenii lui comunişti, ai şti să-mi spui unde să-i caut?

— Cred că da.

— Unde?

— Într-un hambar unde fac pliante şi alte chestii. La capătul străzii Willow.

— Bine, a spus Elsa trăgând aer adânc în piept şi expirând încet. Bine, atunci.

•

Mai târziu, pe când noaptea s-a lăsat peste vale şi stelele au apărut pe cer, Elsa şi-a mânat în linişte copiii afară din baracă şi i-a dus la camionetă. Nimeni nu a vorbit în timp ce s-au urcat în maşină şi au plecat. Fiecare dintre ei înţelegea cât de periculos era ceea ce se hotărâseră să facă.

— Întoarce aici, a spus Loreda.

Elsa a intrat pe un drum de pământ ce străbătea nişte câmpuri maro, necultivate. La capătul drumului se afla un hambar cenuşiu-cafeniu, alături de o casă veche, cu geamurile sparte şi cu uşile astupate cu scânduri. În faţa ei erau parcate vreo şase sau şapte maşini.

Elsa a oprit lângă un Packard prăfuit. Ea, Ant şi Loreda s-au dat jos şi s-au dus la hambar. Loreda a deschis uşa pe jumătate ruptă.

Interiorul era luminat de felinare. Câteva mese erau aşezate direct pe podeaua acoperită cu paie, iar mai multe scaune erau aşezate la întâmplare de-a lungul pereţilor. Acolo se aflau cel puţin zece oameni în plină activitate: unii la maşini de scris, alţii la şapirografe. Fumul de ţigară împâclea aerul, dar nu putea anula mirosul dulce de fân.

Elsa şi copiii au înaintat printre comunişti; nimeni nu părea să-

i observe. Elsa a văzut o hârtie care ieşea dintr-un şapirograf. *LUCRĂTORI*, *UNIŢI-VĂ!* era titlul îngroşat. Se simţea un miros ciudat de cerneală şi de metal.

Au trecut pe lângă o femeie minionă, cu părul închis la culoare, cu ochelari pe nas şi care se plimba în sus şi în jos în timp ce îi dicta altei femei, care scria la maşină: *Nu le putem permite celor bogaţi să devină şi mai bogaţi, în timp ce săracii sărăcesc şi mai mult. Cum ne putem numi „tărâmul libertăţii" când există oameni care trăiesc pe străzi şi mor de foame? Schimbările radicale cer metode radicale...* Loreda i-a tras un cot Elsei, care s-a uitat în sus.

Jack venea spre ele.

— Vă salut, doamnelor, a spus el uitându-se intens la Elsa. Loreda, Natalia e la şapirograf. Ar avea nevoie de nişte ajutor.

— Şi tu, Ant, a zis Elsa. Stai cu sora ta.

Jack a condus-o pe Elsa afară, spre o vatră în jurul căreia era aranjată o colecţie desperecheată de obiecte de mobilier pe care zăceau risipite mai multe scrumiere pline cu mucuri de ţigară.

— Deci, comuniştii stau în jurul focului şi fumează, la fel ca toată lumea, a spus Elsa.

— Suntem aproape umani din acest punct de vedere.

S-a apropiat de ea. Ce s-a întâmplat? a vrut el să ştie.

— Jean a murit. Nu am avut cum s-o salvăm. Magazinul din tabăra Welty era închis ca să ni se dea o lecţie, iar cei de la spital n-au vrut să ne ajute. Am folosit chiar... o bâtă de baseball ca să le atrag atenţia. Tot ce-am primit a fost nişte aspirină. O, şi azi ne-au scos de pe statele de plată de la biroul de ajutor. Dacă poţi culege bumbac, asta trebuie să faci. Nu mai primeşti ajutor de la stat.

— Am auzit. Plantatorii au şantajat statul în sensul ăsta. O numesc politica „Cine nu munceşte nu mănâncă". Se tem ca nu cumva ajutorul să vă permită să vă hrăniţi copiii în timp ce faceţi grevă pentru salarii mai bune.

Elsa şi-a încrucişat braţele.

— Toată viaţa mi s-a spus să nu atrag atenţia, să nu vreau prea mult, să fiu recunoscătoare pentru orice rest pe care îl primesc. Şi asta am făcut. Am crezut că dacă fac ceea ce se aşteaptă de la o femeie şi joc după regulile lor, lucrurile... nu ştiu... se vor schimba. Dar felul în care suntem trataţi...

— Este incorect, a spus el.

— Este greşit, a spus ea. Nu aşa suntem în America.

— Nu.

— O grevă, a spus Elsa, pronunţând cuvântul înfricoşător pe un ton scăzut. Poate să funcţioneze?

— Poate.

Ea i-a fost recunoscătoare pentru sinceritate.

— Plantatorii o să ne facă rău pentru că încercăm.

— Daaa, a spus el. Dar viaţa înseamnă mai mult decât ceea ce ni se întâmplă, Elsa. Trebuie să facem nişte alegeri.

— Nu sunt o femeie curajoasă.

— Şi totuşi, iată-te aici, foarte aproape de lupta care va începe.

Cuvintele lui au atins o coardă sensibilă a Elsei.

— Bunicul meu a fost poliţist texan. Obişnuia să-mi spună că, ei bine, curajul este o minciună, el nefiind altceva decât frica pe care o ignori. Elsa l-a privit pe Jack şi a adăugat: Ei bine, mi-e frică.

— Tuturor ne e frică, a spus el.

— Am copii la care să mă gândesc, copii pe care trebuie să-i hrănesc, să-i îmbrac şi să-i ţin în siguranţă. Nu le pot pune vieţile în pericol.

El nu a spus nimic. Elsa a ştiut de ce. O lăsa pe ea s-o spună.

— Ei deja sunt în pericol, a continuat ea. Nu pot fi învăţaţi că asta este ceea ce meritǎm, că asta e America. Trebuie să-i învăţ să-şi apere drepturile.

Elsa simţea în acelaşi timp o uşurare incredibilă, aproape ca o revelaţie, ca o regăsire de sine... şi o frică profundă şi copleşitoare. „Curajul este frica pe care o ignori.” Dar cum se putea pune în practică un asemenea principiu?

— Turnul de pază pe care l-au construit pe câmp... este ca să ne sperie, nu? Ceea ce facem – greva – este ceva legal.

— Greva este legală. Este esenţa Americii, la naiba! Ne-am construit pe dreptul de a protesta, dar legile sunt impuse de guvern. De poliţie. Ai văzut cum susţin marile afaceri.

Elsa a dat din cap în semn de aprobare.

— Şi ce facem?

— Mai întâi trebuie să împrăştiem vorba. Am stabilit vineri o întâlnire pentru grevă. Dar e periculos chiar şi să le spui oamenilor, cu atât mai mult să apari la întâlnire.

— Totul e periculos, a spus ea. Şi ce dacă?
Jack a mângâiat-o pe obraz.
Elsa a savurat atingerea lui, luându-şi forţă şi alinare din ea.

Capitolul 33

În întunericul de dinaintea răsăritului, Loreda a deschis uşa barăcii şi a ieşit. Întâlnirea Alianţei Lucrătorilor din noaptea precedentă îi dăduse energie, o însufleţise. Comuniştii munceau din greu ca să organizeze o grevă, dar aveau nevoie de oameni ca Loreda, care să împrăştie vorba prin tabere. Comuniştii nu aveau cum s-o facă de unii singuri.

„Totuşi, e periculos”, îi spusese Natalia Loredei la întâlnirea din hambar. „Nu uita asta. În copilărie, am văzut revoluţia de aproape. Atunci când oamenii ies în stradă, curge sânge. Să nu uiţi nicio clipă că statul are toată puterea – bani, arme şi oameni”.

„Noi avem suflet şi disperare”, fusese răspunsul Loredei.

„Daaa”, răspunsese Natalia expirând fum. „Şi creier, aşa că foloseşte-l pe al tău”.

Loreda a închis uşa în urma ei şi a pornit-o prin tabără. Îi auzea pe oameni pregătindu-se pentru o nouă zi, punând mâncarea pe mese, împachetând gustări. La toalete se formase o coadă lungă.

Dar liniştea era ceva nou şi stresant. Nimeni nu râdea şi nici măcar nu vorbea. Frica se mutase în tabără. Cu toţii ştiau că erau urmăriţi de către oameni care le erau loiali plantatorilor, nu culegătorilor. Din păcate, nu descopereai niciodată care era trădătorul până când nu spuneai lucrul greşit persoanei nepotrivite, iar apoi te trezeai cu o bătaie în uşă la miezul nopţii. Oamenii auziseră ţipetele familiilor care fuseseră date afară din tabără.

Primele nuanţe ale răsăritului se reflectau în firele de sârmă ghimpată ale noii îngrădituri. Loreda s-a aşezat la coada de la toalete şi şi-a aşteptat rândul. Apoi l-a văzut pe Ike umplându-şi bidonul la pompa de lângă spălătorie. Fata a încercat să aibă un aer complet degajat în timp ce mergea spre el, dar era posibil să nu fi reuşit. Era plină de adrenalină, speriată, exaltată şi

entuziasmată.

S-a apropiat de el şi, fără să se oprească, i-a spus:

— Vineri. Hambarul din strada Willow. Ora opt. Împrăştie vorba.

A continuat să meargă fără ca măcar să se uite în urmă ca să vadă, din expresia lui, dacă auzise. S-a dus înapoi la hambar, mergând foarte încet şi aşteptându-se în fiecare clipă să fie oprită.

Ajunsă la baracă, a intrat şi a închis uşa în urma ei.

Mama şi Ant s-au uitat la ea.

— Ei bine? a întrebat-o mama cu glas scăzut.

Loreda a dat din cap şi a zis:

— I-am spus lui Ike.

— Bine, a răspuns mama. Haideţi să mergem să culegem bumbac.

•

În noaptea aceea, după încă o zi lungă şi fierbinte petrecută la câmp, o scrisoare de la Tony şi Rose i-a umplut de bucurie. După cină, copiii s-au urcat în pat împreună cu Elsa, au deschis plicul şi au scos epistola. Fusese scrisă pe spatele ultimei scrisori pe care le-o trimisese Elsa. În acele vremuri nu era cazul să faci risipă de hârtie.

Dragii noştri,

Vara aceasta a fost una fierbinte şi uscată. Vestea bună este că vântul şi praful ne-au dat un respiro. De zece zile nu a mai fost nicio furtună de praf Nu e suficient ca să putem spune că furtunile s-au terminat, *dar e, în orice caz, un răspuns la rugăciunile noastre. Luna august a fost neplăcută în întregime. A părut că n-am făcut altceva decât să măturăm, dar până acum septembrie pare să fie o perioadă cu mult mai liniştită. De asemenea*, *guvernul şi-a dat seama*, *în sfârşit*, *că ajutorul de care avem cea mai mare nevoie este apa*, *care acum ne este livrată cu camioanele. Ne rugăm să existe o recoltă de grâu de iarnă. Măcar cât să hrănim cele două vaci noi pe care le avem şi noul cal. Dar aşa ceva e în continuare greu de obţinut.*

Vă trimitem toată dragostea noastră. Ne e foarte dor de voi.

Cu dragoste, *Rose şi Tony*

— Crezi că-i vom mai vedea vreodată, mamă? a întrebat Loreda în liniştea care a urmat lecturii scrisorii.

Elsa s-a sprijinit de speteaza ruginită a patului. Ant s-a reaşezat şi şi-a pus capul în braţele ei. Elsa l-a mângâiat pe păr.

Loreda stătea în faţa Elsei, sprijinită de piciorul patului.

— Îţi aminteşti casa în faţa căreia am oprit, la Dalhart, în ziua în care am plecat spre California?

— Cea mare, cu fereastra spartă?

Elsa a dat din cap în semn de încuviinţare.

— Era mare, într-adevăr. Acolo am crescut... într-o casă fără inimă. Familia mea... m-a respins, presupun că ăsta e cel mai potrivit cuvânt. Aspectul fizic era important pentru familia mea, iar lipsa mea de atractivitate a fost un defect fatal.

— Eşti...

— Nu încerc să obţin complimente, Loreda. Şi Dumnezeu ştie că sunt prea bătrână pentru minciuni. Îţi răspund la întrebare. La asta şi la cea pe care n-ai pus-o. Despre mine, despre bunicii tăi şi despre tatăl tău. Oricum, ceea ce vreau să spun este că am fost singură pe când eram copilă. N-am înţeles niciodată ce făcusem ca să merit izolarea. M-am străduit atât de tare să fiu drăguţă.

Elsa a tras aer adânc în piept, apoi a continuat: Am crezut că totul s-a schimbat când l-am întâlnit pe tatăl tău. Şi s-a schimbat. Pentru mine. Dar nu pentru el. Întotdeauna şi-a dorit mai mult decât o viaţă la fermă. Întotdeauna. După cum ştii.

Loreda a dat din cap în semn că înţelegea.

— L-am iubit pe tatăl tău. Cu adevărat. Dar asta n-a fost suficient pentru el, iar acum îmi dau seama că nu era suficient nici pentru mine. Merita mai mult, şi eu la fel, a spus Elsa, simţind cum acele cuvinte neaşteptate o remodelau, într-un fel. Dar ştii ce a schimbat viaţa mea cu adevărat? Nu căsnicia, ci ferma. Rose şi Tony. Am găsit un loc căruia îi aparţineam, oameni care mă iubeau şi care au devenit căminul la care visasem încă de când eram doar o fetiţă. Iar apoi ai apărut tu şi m-ai învăţat cât de mare poate fi iubirea.

— M-am purtat cu tine ca şi cum ai fi fost ciumată.

Elsa a zâmbit.

— Vreme de câţiva ani. Dar înainte de asta nu... nu puteai sta departe de mine. Plângeai după mine seara, la culcare, spuneai că nu puteai dormi fără mine.

— Îmi pare rău, a spus Loreda. Pentru...

— Fără regrete. Ne-am certat, ne-am luptat, ne-am rănit una pe alta, şi ce dacă? Asta e iubirea, cred. Ea e de toate: lacrimi, bucurie, luptă. Şi, cel mai important, e rezistentă. Durează. Niciodată în acele vremuri – în timpul prafului, al secetei, al certurilor cu tine – nu am încetat să vă iubesc pe tine, pe Ant sau ferma.

Elsa a râs, apoi a încheiat: Aşa că răspunsul meu întortocheat la întrebarea ta este acesta: Rose, Tony şi ferma înseamnă *acasă.* Îi vom vedea din nou. Într-o zi.

— Erau nebuni, a spus Loreda. Cei din familia ta, vreau să spun. Şi au pierdut ceva.

— Ce?

— Pe tine. Nu au văzut cât de specială eşti.

Elsa a zâmbit.

— Probabil că ăsta este cel mai drăguţ lucru pe care mi l-ai spus vreodată, Loreda.

•

Vineri după-amiază, la sfârşitul încă unei lungi zile de cules bumbac, Elsa şi copiii s-au furişat de pe câmp şi au mers cu camioneta până la capătul străzii Willow, ca să ia parte la întâlnirea pentru grevă.

În hambar, maşinile de scris ţăcăneau; oamenii vorbeau tare şi se învârteau de colo colo. Cea mai mare parte dintre ei erau comunişti. Nu veniseră prea mulţi culegători.

Jack i-a văzut intrând şi a venit la ei.

— Plantatorii devin agitaţi, a spus el. Am auzit că Welty e foarte nervos.

— Azi-noapte tabăra era plină de bărbaţi cu arme. Nu ne-au ameninţat, dar am înţeles mesajul, a spus Loreda.

— Nu avem cum să-i învinovăţim pe oameni pentru că păstrează distanţa, a spus Jack.

— Familia Brenna nu vine, a spus Ant. Au zis că suntem nebuni că venim.

— Nu suntem pe terenul plantatorilor. Nu există nicio lege care să ne interzică să stăm de vorbă, a spus Loreda.

— Uneori, drepturile legale nu contează pe cât ar trebui, a spus Jack.

Natalia a venit la Jack. Ca de obicei, era îmbrăcată impecabil, în pantaloni negri, într-un blazer bej, croit pe talie, şi într-o bluză

de mătase albă, închisă până la gât. Nu era de mirare că Loreda o idolatriza. În mijlocul unei întâlniri periculoase, reuşea să fie cochetă şi calmă. Cum putea o femeie să ajungă să fie atât de sigură pe ea?

— Veniţi, a spus ea luându-l de braţ pe Jack. Cu toţii.

Natalia i-a condus la uşa hambarului.

Pe câmpul dintre acea fermă părăsită şi stradă, Elsa a văzut o coadă neîntreruptă de maşini care veneau spre hambar. Una după alta, ele parcau în faţă; uşile se deschideau. Oamenii coborau şi se adunau, nesiguri pe ei; soseau din ce în ce mai mulţi. Alţii veneau pe jos, peste păşunea stearpă.

Elsa a văzut felul în care se manifestau oamenii adunându-se – nervoşi, uitându-se cu coada ochiului spre stradă şi spre câmpul gol.

Elsa a estimat că, până la ora opt, se adunase o mulţime de cinci sute de oameni. Veneau, în continuare, de pe stradă, amestecându-se cu cei care deja se adunaseră în faţa hambarului. Vorbeau între ei, dar încet. Tuturor le era frică să se afle acolo, frică de consecinţele simplului fapt de a asculta o discuţie despre grevă.

— Ar trebui să le vorbeşti, i-a spus Jack Elsei.

Ea a râs.

— Eu? De ce m-ar asculta pe mine?

— Tu îi cunoşti pe oamenii ăştia. Pe tine o să te asculte.

— Haide, i-a spus ea, îmbrâncindu-l în glumă. Convinge-i aşa cum m-ai convins şi pe mine.

Jack a scos o masă din hambar şi a aşezat-o în faţa uşilor mari, duble, iar apoi s-a urcat pe ea.

Mulţimea s-a potolit. Elsa a contemplat feţele familiare: oameni care veniseră din Midwest sau din sud, din Texas sau din Marea Câmpie; oameni care munciseră din greu toată viaţa şi care încă voiau s-o facă, oameni care apucaseră nişte vremuri inexplicabil de grele şi care erau confuzi, înfrânţi. Precum Elsa, cu toţii credeau sau crezuseră că, dacă ar fi primit şanse egale, ar fi putut să pună din nou pe linia de plutire corabia vieţii lor.

— Acum opt ani, mexicanii culegeau aproape toată recolta din vale, a spus Jack. Veneau de peste graniţă, se mutau temporar pe aceste câmpii, culegeau recolta şi apoi plecau. În februarie se duceau pentru mazăre la Nipomo. În iunie, pentru caise la Santa Clara. În august, pentru struguri la Fresno. Iar în

septembrie pentru bumbac, aici. Veneau, culegeau şi se întorceau acasă pe timpul iernii. În cursul tuturor acestor etape, ei erau invizibili pentru localnici. Până când Crahul din 29 a doborât sistemul şi i-a făcut pe californieni să se teamă pentru slujbele lor. Le-a fost frică de ce le-a fost întotdeauna frică americanilor: de intruşi. Aşa că statul a început represaliile împotriva imigranţilor ilegali, i-a numit pe mexicani infractori şi i-a deportat. Până în ’31, majoritatea plecaseră sau se ascundeau. Ar fi fost o catastrofă pentru agricultură, dar atunci... s-a întrerupt Jack ridicându-şi braţul, a venit Dust Bowl. Seceta. Marea Recesiune. Milioane de oameni şi-au pierdut slujbele şi casele. Aţi venit în vest, având nevoie de slujbe, vrând doar să puneţi mâncare pe masă şi să vă hrăniţi familiile. Aţi luat locurile mexicanilor la câmp. Acum oamenii voştri alcătuiesc nouăzeci la sută dintre culegători. Dar nu vreţi să fiţi nevăzuţi, nu-i aşa? Aţi venit ca să trăiţi aici, să vă înfigeţi rădăcinile, să fiţi *californieni.*

— Suntem americani! a strigat cineva din mulţime.

— Avem tot dreptul să fim aici.

— Drepturi, a spus Jack uitându-se la ei. Contează în America, nu-i aşa?

— Da!

— Aici aveţi dreptul să fiţi plătiţi corect pentru munca voastră. Aveţi dreptul la un venit din care să puteţi trăi, dar trebuie să vă luptaţi pentru el. Angajatorii nu o să vi-l dea pur şi simplu. Le pasă mai mult de portofelele lor decât de supravieţuirea voastră. Trebuie să ne unim. Bărbaţi, femei şi copii care le culeg recoltele. Trebuie să ne unim, să ne ridicăm şi să spunem *GATA.* Nu vom fi trataţi ca nişte nimicuri. O să luăm atitudine pe 6 octombrie. Spuneţi mai departe. O să fim paşnici. Asta e foarte important. Acesta e un protest, nu un scandal. O să intraţi în lanul de bumbac şi o să vă aşezaţi. Atâta tot. Dacă putem încetini mijloacele de producţie, chiar şi numai pentru o zi, o să le captăm atenţia.

— Atenţia lor e periculoasă! a strigat cineva. O să ne facă rău.

— Vă fac rău în fiecare zi. Trebuie să ne amintim pentru ce luptăm, a spus Jack. Pe data de 6, tovarăşii mei conduc greve la fiecare fermă şi lan unde s-a putut organiza aşa ceva, pe tot întinsul văii. Dacă putem face grevă peste tot în acelaşi timp, putem...

Sirenele l-au întrerupt.

Poliţia. Invadând strada cu maşinile, cu girofarurile aprinse.

— Copoii! a urlat cineva.

— Grevă pe data de 6, a spus Jack. Duceţi vorba mai departe. Cu toţii în aceeaşi zi. În toate lanurile.

În spatele maşinilor de poliţie erau camioane pline cu bărbaţi care aveau bâte, lopeţi şi crose.

Un bărbat din spatele unui camion spunea la megafon:

— Vă rugăm să vă împrăştiaţi! Sunteţi implicaţi în activităţi ilegale!

Camioanele au tras în faţă şi au parcat. Bărbaţii au sărit jos din camioane, ţinându-şi armele în mâini.

Mulţimea s-a dispersat. Oamenii ţipau şi se împingeau.

— Loreda! a strigat Elsa, care nu putea să-şi vadă copiii în haosul creat. Ant!

Oamenii alergau în toate direcţiile. Cei care veniseră cu maşini au sărit în ele şi au plecat. Ceilalţi au luat-o la fugă peste câmp, ca să-şi salveze vieţile.

Elsa i-a văzut pe Loreda şi pe Ant. Erau agăţaţi unul de celălalt, iar valul de oameni îi împingea înainte.

Tocmai îşi lua avânt ca să alerge după ei, când ceva a lovit-o în cap cu putere şi a căzut, inconştientă, la pământ.

•

Elsa şi-a revenit în etape. Avea gura uscată. Îi era sete. Ultimul lucru pe care şi-l amintea era...

— Loreda! Ant!

S-a ridicat atât de repede, încât a ameţit.

Jack era lângă ea.

— Sunt aici, Elsa, a spus el.

Elsa era în pat. Dar într-o cameră pe care n-o mai văzuse înainte. Lângă pat era un scaun gol.

Jack i-a dat un pahar cu apă şi s-a aşezat pe scaun.

— Unde sunt copiii mei?

— Natalia a luat maşina ta şi i-a dus pe copii la voi în baracă.

— De unde ştii?

— Eu i-am spus s-o facă. Natalia nu dă greş niciodată. O să fie în baracă, iar uşa va fi încuiată. O să împuşte pe oricine va încerca să le facă rău copiilor.

— Ei ştiu că eu sunt în siguranţă?

— Natalia ştie că eşti cu mine, aşa că răspunsul e „da”. Are

încredere în mine, iar eu am încredere în ea.

— Voi doi aveţi o relaţie specială.

— Am trecut prin multe împreună.

Elsa a băut toată apa din pahar şi s-a lăsat pe spate. Avea un ţiuit în urechi şi o pulsaţie dureroasă în partea din spate a capului. A atins zona cu delicateţe. Şi-a luat mâna de acolo şi a văzut că avea sânge pe degete.

— Ce s-a întâmplat?

— Te-a lovit unul dintre bătăuşii lor.

Elsa a văzut zgârieturile pline de sânge de pe încheieturile degetelor lui Jack.

— L-ai lovit?

— Şi încă cum!

Jack a înmuiat o cârpă într-un lighean cu apă, a stors-o şi i-a aşezat-o Elsei pe frunte.

Răcoarea a liniştit-o.

— Acum cât timp?

— O oră, poate. Au obţinut ce-au vrut: oamenii sunt prea speriaţi ca să mai facă grevă.

— Erau speriaţi şi înainte, Jack, dar au venit. A mai fost rănit cineva în afară de mine?

— Mai mulţi. Unii au fost arestaţi. Au dat foc hambarului. Ne-au luat toate şapirografele şi maşinile de scris.

Elsa a aruncat o privire prin cămăruţă şi a observat decorul spartan: un dulap vechi, o noptieră cu o lampă de alamă pe ea, un covor zdrenţuit. De-a lungul pereţilor erau aliniate teancuri de hârtii, cărţi, reviste şi ziare. Nu exista nicio oglindă. Nicio debara. Doar câteva haine bărbăteşti, agăţate de cârlige bătute în perete. Totul avea un aer de provizorat. Sau poate că aşa trăiau bărbaţii care nu aveau o femeie în viaţa lor.

— Unde suntem? a întrebat Elsa, deşi ştia.

— Dorm aici ori de câte ori sunt în oraş, a răspuns el, iar după aceea a rămas tăcut.

— Interesant e că nu spui că locuieşti aici, s-a mirat Elsa.

— Viaţa mea. E... mai mult o idee. O cauză. Sau a fost.

— Ce vrei să spui?

— Ant întregi m-am luptat ca să-i determin pe bogaţi să le dea lucrătorilor lor salarii din care să poată trăi. Urăsc inegalitatea dintre cei care au şi cei care n-au. Am fost bătut şi aruncat în puşcărie pentru asta. I-am văzut pe tovarăşii mei încasând

bătăi, dar în seara asta... atunci când am văzut că erai bătută...

— Ce?

— M-am gândit... că nu merită, a spus Jack uitându-se la ea. M-ai dezechilibrat, Elsa.

Ea a avut o senzaţie de conexiune, dar n-a ştiut cum să o folosească, n-a ştiut cum să-l abordeze fără să se umilească.

— Nici eu nu sunt eu însămi în preajma ta, a fost singurul lucru pe care s-a putut gândi Elsa să-l spună.

El i-a luat mâna şi i-a ţinut-o într-a lui.

Tăcerea a devenit stânjenitoare. Jack părea să aştepte ca ea să mai spună ceva, dar ce?

— Ai sânge pe faţă şi în păr. Poate că ai vrea să faci o baie înainte să te duc înapoi la baraca ta. Ca să nu te vadă copiii în halul ăsta.

A ajutat-o să se dea jos din pat, a susţinut-o şi a dus-o într-o baie de dimensiuni reduse. Apoi a dat drumul la apă în cada de porţelan şi a lăsat-o singură.

Elsa s-a dezbrăcat şi a intrat în cadă. Cu un suspin, a alunecat în apa fierbinte.

Asta a relaxat-o cum n-o mai relaxase ceva de mult timp. S-a spălat pe cap şi pe corp şi s-a simţit întinerită.

Dar în tot acest timp s-a gândit la Jack.

„Ştii cât de frumoasă eşti?” Elsa nu uitase nicio clipă momentul în care el rostise acele cuvinte remarcabile, iar acum, în plus, susţinuse că era dezechilibrat de ea. Cu siguranţă că şi ea simţea la fel.

A ieşit din cadă şi s-a şters, apoi şi-a înfăşurat corpul gol cu prosopul şi s-a aplecat ca să-şi ia rochia zdrenţăroasă.

Apoi s-a oprit.

Dacă îmbrăca rochia aceea, avea să fie din nou Elsa.

Nu voia asta. Cel puţin, nu voia să fie acea Elsa care rămânea tăcută, accepta puţin şi credea că asta merita. Prefera să încerce să ceară dragoste şi să eşueze, decât să nu încerce deloc.

A apăsat încet pe clanţă.

Chiar în timp ce deschidea uşa, nu-i venea să creadă că făcea aşa ceva: ea, care tânjise după atingerea soţului ei mai bine de doisprezece ani, dar nu avusese niciodată curajul să-l abordeze, urma să iasă din baie îmbrăcată numai cu un prosop.

Părea cel mai curajos lucru pe care îl făcuse vreodată. A

deschis uşa, a intrat în cameră.

Jack stătea sprijinit de perete, cu braţele încrucişate. Văzând-o, şi-a desfăcut braţele şi a venit spre ea.

Elsa a dat drumul prosopului, încercând să nu se simtă ruşinată de corpul ei sfrijit.

El s-a oprit, apoi s-a apropiat mai mult, i-a şoptit numele.

Elsei nu-i venea să creadă că el o privea în felul acela, dar era adevărat. Dorinţă. Pentru ea.

— Eşti sigură? a întrebat el luându-i o şuviţă de păr şi ridicându-i-o de pe umărul gol.

— Sunt sigură, a răspuns ea.

A luat-o de mână şi a dus-o la pat. Ea s-a întins spre veioză ca să o stingă. El a oprit-o, spunând cu voce aspră:

— Nu. Vreau să te văd, Elsa.

Apoi şi-a aruncat cămaşa şi maioul pe jos, şi-a dat jos pantalonii şi a luat-o în braţe.

— Spune-mi ce vrei, a şoptit el cu buzele pe buzele ei.

Îi cerea să-i spună cuvinte pe care ea nu le cunoştea, să-i dea răspunsuri pe care ea nu le avea.

— Poate că vrei să te sărut aici? Sau aici?

— O, Doamne, a spus ea, iar el a râs, sărutând-o din nou.

Atingerea lui era magică, îi crease o dorinţă pe care ea n-o putea controla sau nega, ci o făcea să fie disperată după mai mult.

Mâinile lui erau pe tot corpul ei, atingând-o cu o intimitate pe care Elsa nu şi-o imaginase până atunci. Lumea a dispărut, totul s-a evaporat, cu excepţia dorinţei şi a nevoii ei. Nimeni nu o cunoscuse în acel fel; el îi arăta puterea corpului ei, frumuseţea nevoii ei. Elsa a îndrăznit să facă toate lucrurile la care visase întotdeauna. Alinarea venea în valuri; se simţea eterică, fără trup, una cu aerul din cameră. Plutea. Atunci când s-a întors în ea însăşi – şi aşa s-a simţit, ca şi cum s-ar fi întors în corpul ei după ce fusese numai nevoie – a deschis ochii.

Jack stătea pe o parte, privind-o.

Curajoasă, ea s-a aplecat în faţă şi l-a sărutat pe gură, pe tâmple. La un moment dat, şi-a dat seama că plângea.

— Nu plânge, iubirea mea, a şoptit Jack luând-o în braţe şi ţinând-o lipită de el. Mai am multe să-ţi ofer. Ăsta e doar începutul.

Iubirea mea.

•

— O să faci un şanţ în podea, a spus Natalia expirând fum.

Loreda a încetat să se mai plimbe de colo colo.

— Au trecut două ore. Poate că a murit.

Ant a izbucnit:

— Crezi că e moartă?

Loreda a dat din cap. „Sunt o proastă dacă îmi imaginez aşa ceva!”

— Nu, Antsy. Nu cred.

— O să se întoarcă, a spus Natalia. Jack va avea grijă de asta. Loreda a auzit paşi afară.

— Ant, a spus ea cu o voce dură. Vino aici!

El s-a dus lângă ea şi i s-a lipit de şold. Loreda i-a pus o mână protectoare pe umăr.

Natalia s-a ridicat în picioare şi s-a aşezat în faţa lor, în timp ce uşa se deschidea.

Jack şi mama au intrat.

— Mami!

Ant s-a aruncat în braţele ei.

— Uşurel, l-a domolit mama. Încetişor, băiete. Sunt bine.

S-a aplecat şi l-a sărutat pe frunte.

Jack a spus:

— Acum ar trebui să doarmă.

A ajutat-o pe Elsa să meargă la pat şi să se întindă.

Ant i s-a aşezat imediat la picioare şi s-a încolăcit ca un căţeluş. Loreda, Natalia şi Jack s-au dus spre uşă.

— Chiar e bine? a întrebat Loreda.

— Da, a răspuns Jack. A primit o lovitură urâtă în spatele capului, dar va fi nevoie de mai mult decât atât ca s-o oprească pe mama ta. Este o războinică.

— E periculos, a spus Loreda, dându-şi seama pentru prima dată cât de adevărate erau acele cuvinte.

Toată lumea îi spusese, dar ea nu înţelesese cu adevărat până în seara aceea. Riscau totul printr-o grevă. Nu doar slujbele lor. Lucrurile puteau deveni cu adevărat urâte.

— Acum vezi, a spus Jack. O luptă ca asta nu e romantică. Eram în San Francisco atunci când Garda Naţională i-a atacat cu baionetele pe participanţii la grevă.

— Au murit oameni în ziua aceea, a spus Natalia. Dintre cei care făceau grevă. E numită Joia însângerată.

— Totuşi, trebuie să ne luptăm cu ei, a răspuns Loreda. Cu tot ce avem. Ca atunci când mama a intrat cu bâta de baseball în spital, ca să ia aspirină pentru Jean.

— Da, a răspuns Jack cu un aer sumbru. Aşa e.

Capitolul 34

În dimineaţa zilei de 6 octombrie, chiar înainte de răsărit, Elsa şi copiii s-au urcat într-unul dintre camioanele Welty care aşteptau.

Culegătorii erau tăcuţi, supuşi. Oamenii aveau reticenţe să se privească în ochi. Elsa nu ştia dacă asta însemna că erau pentru sau împotriva grevei, dar cu toţii ştiau despre ea. Se vorbea peste tot de grevă. Cuvinte spuse cu precauţie, pe la colţuri. Toţi cei care munceau în vale ştiau că aceea era ziua grevei. Ceea ce însemna că şi plantatorii ştiau.

— Vreau să vă văd pe tine şi pe Ant tot timpul, a spus Elsa în timp ce camionul oprea în faţa lanului de bumbac.

Camioneta lui Jack era parcată în mijlocul drumului; el, Natalia şi câţiva dintre tovarăşii lor îi aşteptau pe greviştii cu pancarte în mâini. Poarta de acces în lan era deschisă.

— Salarii corecte! Salarii corecte! Salarii corecte! a strigat Jack în timp ce culegătorii coborau din camion.

Câteva camioane şi maşini au apărut pe drumul din spatele lui Jack şi al Nataliei, înaintând încet. În câteva minute, Jack şi tovarăşii lui aveau să fie prinşi între greviştii din faţa lor şi plantatorii din spate, şi blocaţi pe celelalte două laturi de gardurile lanurilor de bumbac.

Culegătorii s-au oprit în bloc, într-o masă compactă, faţă în faţă cu comuniştii.

Prima maşină s-a oprit în spatele camionetei lui Jack. Din maşină au coborât trei bărbaţi, fiecare având câte o puşcă.

Un alt camion a oprit lângă cel dintâi. Încă doi bărbaţi au sărit în drum.

A apărut şi un al treilea camion, iar din el a coborât domnul Welty, cu un pistol în mână. A înaintat şi s-a oprit cam la un metru de Jack, cu faţa la grevişti.

— Azi salariile scad la şaptezeci şi cinci de cenţi pentru

patruzeci şi cinci de kilograme de bumbac. Dacă nu acceptaţi plata şi nu culegeţi, există destui alţii care o vor face.

Cinci bărbaţi cu armele pregătite s-au împrăştiat în spatele lui.

Jack s-a întors cu faţa la Welty, a mers cu îndrăzneală spre proprietar, a ajuns faţă în faţă cu el, devenind vârful de lance al greviştilor.

— Nu vor culege pentru atât, a spus Jack.

— Tu nici nu culegi pentru mine, comunist nenorocit! a spus Welty.

— Încerc să-i ajut pe culegătorii ăştia. Nimic altceva. Lăcomia ta e neamericană. Nu vor culege pentru şaptezeci şi cinci de cenţi. Ăsta nu e un venit din care să se poată trăi, a spus Jack, iar apoi s-a întors spre lucrători. Are nevoie de voi ca să culegeţi, dar nu vrea să plătească. Voi ce spuneţi?

Nimeni nu a răspuns.

Oamenii lui Welty şi-au lovit puştile de palme.

— Sunt mai deştepţi decât tine, comunistule, a spus Welty.

Elsa ştia ce ar fi trebuit să facă în clipa aceea; cu toţii ştiau. Jack le spusese în hambar: „Intraţi în lanul de bumbac. Aşezaţi-vă”.

Dacă nu s-ar fi mişcat, nu ar fi acţionat, greva s-ar fi terminat înainte de a începe. Ei, culegătorii, ar fi pierdut, iar şefii ar fi devenit şi mai puternici.

Elsa a pus câte o mână pe umerii copiilor ei.

— Haideţi copii, să intrăm în lan.

Au înaintat, au trecut prin mulţime şi au ieşit din ea, trei siluete solitare, aflate la distanţă de restul mulţimii, mergând spre intrarea în lan.

Sârma ghimpată din vârful gardului strălucea în lumina soarelui; un bărbat înarmat stătea lângă parapetul turnului de pază, cu puşca îndreptată spre culegători.

— Vezi? i-a spus Welty lui Jack. Micuţa doamnă ştie cine o plăteşte. Şaptezeci şi cinci de cenţi e mai bine decât nimic.

Elsa a trecut de Jack şi de Welty fără să se uite la niciunul dintre ei. Ea şi copiii au intrat în câmpul de bumbac.

Loreda s-a uitat în spate.

— Nu mai vine nimeni, mamă.

„Urmaţi-ne”, a gândit Elsa. „Vă rog. Nu ne lăsaţi singuri. Atunci totul va fi degeaba”. Jack spusese că era nevoie ca toţi

culegătorii să acţioneze în bloc şi să oprească mijloacele de producţie.

— Salarii corecte! a strigat Jack în spatele lor. Salarii corecte!

Drumul spre lanul de bumbac a însemnat cele mai lungi şase minute din viaţa Elsei. Ea şi-a ocupat locul în rând şi s-a întors.

Pentru o clipă, mulţimea de culegători a stat nemişcată, uitându-se la Elsa şi la copii, care erau singuri în lan.

Ike a fost primul care a făcut un pas în faţă, şi-a croit loc prin mulţime şi a început să meargă spre porţile deschise.

— Uite, mamă, a spus Loreda cu răsuflarea tăiată, în timp ce, unul câte unul, culegătorii îl urmau pe Ike, intrau în câmp şi umpleau rândurile.

Ca un singur om, lucrătorii s-au întors cu faţa spre Welty.

— Bărbaţi, apucaţi-vă de lucru! a ţipat acesta din urmă.

Ca şi cum ar fi fost doar bărbaţi acolo.

Elsa s-a uitat la oamenii care stăteau în lanul de bumbac, oamenii din categoria *ei.* Cei ca ea. Curajul lor a impresionat-o.

— Ştiţi ce să faceţi! a strigat Elsa.

Lucrătorii s-au aşezat.

•

Pe când se apropia asfinţitul, greviştii s-au ridicat în picioare şi au ieşit din lan, sub privirile pline de furie ale şefului şi ale oamenilor lui.

Greviştii ocupaseră lanul toată ziua, şezând pe pământ în linişte.

Jack i-a aşteptat pe drum. Avea sânge pe buze şi un ochi negru; cu toate astea, a zâmbit grupului.

— Bună treabă, toată lumea! Le-aţi atras atenţia. Mâine trebuie să începem mai devreme. De data asta vor fi pregătiţi şi nu vor trimite camioane ca să vă ia. Ne întâlnim la ora patru dimineaţa. În faţa hotelului El Centro.

Cu toţii au început lungul drum spre casă.

Loreda jubila.

— Azi nu s-a cules nici măcar o capsulă de bumbac. Asta o să-l înveţe pe domnul Motan Gras să nu mai profite de noi, a spus ea.

Elsa mergea lângă Jack. Ar fi vrut să fie la fel de fericită ca fiica ei, dar îngrijorarea înlocuia entuziasmul. Îşi dădea seama că majoritatea greviştilor se simţeau la fel ca ea. Uitându-se la faţa zgâriată a lui Jack, a spus:

— Tu chiar le-ai atras atenţia, se vede.

El s-a apropiat. Degetele lui s-au atins de ale ei în timp ce mergeau.

— Atunci când cineva recurge la violenţă, asta înseamnă că este speriat, a spus Jack. E un semn bun.

— Oare nu cumva ne-am înrăutăţit singuri situaţia?

— Mâine vor fi pregătiţi să ne înfrunte, a spus Jack.

— Cât timp o să dureze asta? a întrebat Elsa. Fără ajutorul de la stat, vom avea probleme, Jack. Nu ne vor da credit la magazin dacă nu culegem, şi niciunul dintre noi nu are economii. Nu putem să rezistăm mult timp...

— Ştiu, a răspuns Jack.

Au ajuns la tabăra lui Welty. Lucrătorii care locuiau acolo au intrat, îndreptându-se spre corturi şi barăci. Loreda şi Ant au luat-o înainte. Alţii au mers mai departe pe drum.

Jack şi Elsa s-au oprit şi s-au uitat unul la altul.

— Ai fost uimitoare azi, a spus el cu glas scăzut.

— Tot ce-am făcut a fost să stau jos.

— A fost un lucru curajos, iar tu ştii asta. Ţi-am spus că ceilalţi aveau să te asculte.

Elsa a atins zona roşie şi umflată de sub ochiul lui.

— Trebuie să ai grijă mâine.

— Întotdeauna am grijă.

I-a zâmbit într-un fel care ar fi trebuit să o liniştească, dar nu s-a întâmplat asta.

*

Mai târziu în seara aceea, Elsa stătea lângă reşou şi fierbea o oală de fasole.

Cineva a bătut la uşă atât de tare, încât s-au zguduit pereţii.

— Copii, treceţi în spatele meu, a spus Elsa, după care s-a dus şi a deschis uşa.

În prag s-a ivit un bărbat cu un ciocan în mână.

— Măi, măi, a spus el. E chiar femeia din faţa rândului! Curva comunistului.

Elsa i-a protejat pe copii cu trupul ei.

— Ce vrei?

El i-a dat o bucată de hârtie.

— Ştii să citeşti?

Ea i-a smuls hârtia din mână şi a citit-o.

Către John Doe şi Mary Doe, ale căror nume reale rămân necunoscute:

Vă rog să luaţi cunoştinţă de faptul că vi se cere să eliberaţi locuinţa pe care o ocupaţi; zisa locuinţă fiind cunoscută ca Unitatea 10, Terenurile California.

Aceasta este o înştiinţare prealabilă care stabileşte termenul de trei zile pentru eliberarea proprietăţii mai sus numite, pe baza faptului că sunteţi ilegal în posesia ei, iar dacă nu o eliberaţi după cum se menţionează mai sus, se vor lua măsurile legale cuvenite împotriva dumneavoastră.

Thomas Welty, proprietar, Fermele Welty

— Ne daţi afară? Cum sunt aici ilegal? a întrebat Elsa. Plătesc şase dolari pe lună pentru baraca asta.

— Asta e o baracă pentru culegători, a spus bărbatul. Ai cules azi?

— Nu, dar...

— Încă două nopţi, cucoană. Pe urmă venim, îţi luăm toate bulendrele şi ţi le aruncăm afară. Ai fost anunţată.

Apoi a plecat.

Elsa stătea în pragul uşii deschise, uitându-se la haosul din tabără. O duzină de bărbaţi mărşăluiau ameninţători, lipind avize pe uşi, deschizând uşi, lovindu-le, înmânând notificări de evacuare şi ţintuindu-le de stâlpi lângă toate corturile.

— Nu pot face asta! a ţipat Loreda. Porcii!

Elsa şi-a tras copiii înăuntru şi a trântit uşa.

— Nu ne pot evacua pentru că ne exercităm drepturile noastre de americani, a spus Loreda. Nu-i aşa?

Elsa a văzut momentul în care Loreda chiar a înţeles riscul. Pe cât de rău fusese înainte traiul pe malul şanţului, atunci cel puţin aveau un cort. Acum, dacă erau daţi afară de acolo, nu aveau nimic.

Plantatorii ştiau asta, ştiau că a doua zi urma să fie mai greu pentru lucrători să nu culeagă, şi chiar mai rău în ziua următoare.

Cât timp puteau să protesteze pentru o idee nişte oameni înfometaţi şi fără adăpost?

•

Elsa s-a trezit cu palma cuiva pusă peste gura ei.

— Elsa, sunt eu.

Jack. Ea s-a ridicat.

Jack şi-a luat mâna de pe gura ei.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat Elsa în şoaptă.

— Se vorbeşte că vor fi probleme. Vreau să scoţi copiii din tabără în seara asta.

— Da. Azi ne-au evacuat pe toţi. Cred că ăsta e doar începutul.

Ea a dat pătura la o parte şi a coborât din pat. Mâna lui a alunecat peste corpul ei, într-o mângâiere grăbită.

Elsa a închis aerisirea, apoi a aprins lampa cu kerosen şi s-a dus să-i trezească pe copii.

Ant a mormăit, a împins-o şi s-a întors pe partea cealaltă.

— Ce-i? a întrebat Loreda căscând.

— Jack spune că mâine s-ar putea să avem probleme. Vrea să plecăm.

— Din baracă? a întrebat Loreda.

În lumina slabă, Elsa a văzut frica din ochii fiică-sii.

— Da, a răspuns ea.

— Bine, atunci, a zis Loreda dându-i un cot fratelui ei. Trezeşte-te, Ant! Trebuie să ne mutăm.

Au împachetat repede cele câteva lucruri pe care le aveau şi au pus în bena camionetei cutiile, împreună cu lăzile şi cu găleţile pe care le găsiseră în ultimele câteva luni.

La sfârşit, Elsa şi Loreda au stat în prag, uitându-se amândouă la cadrele ruginite ale paturilor, la saltele şi la reşoul mic, gândindu-se la luxul pe care îl reprezentaseră toate acestea.

— Putem să ne întoarcem după ce se termină greva, a spus Loreda.

Elsa nu a răspuns, dar ştia că nu aveau să mai locuiască vreodată acolo.

Au plecat de la baracă şi s-au dus la camionetă.

Copiii au urcat în spate, Elsa a ocupat locul şoferului, iar Jack s-a aşezat lângă ea.

— Gata? a întrebat el.

— Presupun.

Ea a pornit motorul, dar nu a aprins farurile. Huruind, camioneta a pornit la drum.

Elsa a parcat în faţa hotelului El Centro, unde stătuseră în timpul inundaţiei.

Jack a desfăcut lanţul greu de la uşa din faţă şi i-a condus înăuntru.

Holul mirosea a ţigări şi a transpiraţie. Fuseseră oameni acolo, chiar recent. În întuneric, Jack i-a condus în sus pe scări şi s-a oprit la prima uşă închisă de la etajul al doilea.

— Sunt două paturi aici. Loreda şi Ant?

Loreda a dat din cap, obosită, lăsându-şi fratele pe jumătate adormit să se sprijine de ea.

— Nu aprindeţi lumina, a spus Jack. Venim de dimineaţă să vă luăm la grevă. Elsa, camera ta... e alături.

— Mulţumesc.

Ea l-a strâns de mână şi apoi i-a dat drumul, după care şi-a instalat fiecare copil în patul lui.

Ant a adormit imediat; îi auzea respiraţia. A lovit-o cu o claritate dureroasă conştiinţa faptului că acel sunet simplu era chiar esenţa responsabilităţii ei. *Vieţile* lor depindeau de ea, iar ea le permitea să facă grevă a doua zi.

— Ţi se citeşte îngrijorarea pe faţă, a spus Loreda atunci când Elsa s-a aşezat pe marginea patului, lângă ea.

— Ba mi se citeşte iubirea, a spus Elsa mângâind părul fiicei ei. Sunt mândră de tine, Loreda.

— Ţi-e frică pentru ceea ce se va întâmpla mâine.

Elsei ar fi trebuit să-i fie ruşine din pricină că Loreda îi văzuse expresia atât de clar, dar nu-i era. Poate că obosise să se mai ascundă de oameni, să creadă că nu era suficient de bună; umpluse suficienţi ani cu acele sentimente, iar acum scăpase de ele. Nu le mai simţea povara.

— Da, a spus ea. Mi-e frică.

— Dar o vom face chiar şi-aşa.

Elsa a zâmbit, gândindu-se din nou la bunicul ei. Îi luase zeci de ani, dar, în sfârşit, înţelegea adevăratul sens al spuselor lui. Nu frica era cea care conta în viaţă. Contau alegerile pe care le făceai fiindu-ţi frică. Erai curajos mulţumită fricii tale, nu în pofida ei.

— Da.

S-a aplecat şi a sărutat fruntea Loredei.

— Dormi uşor, fetiţa mea. Mâine e o zi importantă.

Elsa a plecat din camera copiilor ei şi s-a dus în camera următoare, unde Jack stătea pe pat, aşteptând-o. O singură lumânare ardea într-un sfeşnic de pe noptieră. Puţinele cutii

care conţineau lucrurile lor erau aşezate lângă unul dintre pereţi.

Jack s-a ridicat în picioare.

Elsa a mers cu îndrăzneală la el. În ochii lui a văzut iubire. Pentru *ea.* Era o iubire tânără, nouă, nu una profundă, aşezată şi familiară ca iubirea lui Rose şi a lui Tony. Oricum, era iubire, sau cel puţin începutul ei frumos şi plin de promisiuni. Toată viaţa aşteptase un moment precum era acela, tânjise după el, şi nu avea de gând să-l lase să treacă neobservat. Timpul părea incredibil de preţios în acele ore de dinaintea grevei.

— I-am promis unei prietene o nebunie.

— O, da?

Elsa şi-a ridicat mâinile şi i-a cuprins lui Jack ceafa cu palmele.

— N-am invitat niciodată un bărbat la dans. Şi ştiu că nu avem muzică.

— Elsa, a şoptit el aplecându-se ca să o sărute şi mişcându-se pe un cântec care nu era cântat. Noi suntem muzica.

Elsa a închis ochii şi l-a lăsat să conducă.

„Pentru tine, Jean”.

Capitolul 35

Elsa a fost trezită de un sărut. A deschis ochii încet. Dormise mai bine decât dormise vreodată în viaţa ei, ceea ce părea un lucru aproape obscen, având în vedere circumstanţele.

Jack s-a aplecat peste ea.

— Tovarăşii mei ar trebui să fie jos deja.

Ea s-a ridicat şi şi-a dat la o parte de pe faţă părul ciufulit.

— Câţi sunteţi?

— În tot statul suntem mii de oameni. Dar luptăm pe multe fronturi. Avem organizatori în fiecare lan în care putem, de aici până la Fresno.

A sărutat-o din nou. Ne vedem la parter.

Elsa s-a dat jos din pat şi s-a dus – dezbrăcată – până la una dintre cutiile în care erau lucrurile lor. Scotocind prin ea, a găsit jurnalul şi un ultimul capăt de creion. Ant îl găsise la şcoală, în coşul de gunoi.

Aşezându-se înapoi în pat, a deschis jurnalul la prima pagină

albă şi a început să scrie.

Iubirea este ceea ce rămâne după ce toate celelalte lucruri au dispărut. Asta ar fi trebuit să le spun copiilor mei atunci când am plecat din Texas. Este ceea ce am să le spun diseară, deşi ei încă nu sunt pregătiţi să înţeleagă. Cum ar putea? Eu am patruzeci de ani şi abia acum am înţeles acest adevăr fundamental.

Iubirea. În vremurile cele mai bune, e un vis. În vremurile cele mai rele, e o salvare.

Sunt îndrăgostită. Asta e. Am scris-o. În curând o să o spun cu voce tare. O să i-o spun lui.

Sunt îndrăgostită. Pe cât de nebunesc, de ridicol şi de neverosimil ar suna, sunt îndrăgostită. Şi, la rândul meu, sunt iubită.

Iar asta – iubirea – îmi dă curajul de care am nevoie azi.

Cele patru vânturi ne-au adus aici pe noi, pe nişte oameni din toate colţurile ţării, chiar la marginea acestui pământ măreţ. Iar acum, în sfârşit, ne spunem punctul de vedere, luptăm pentru ceea ce ştim că e corect. Luptăm ca visul nostru american să fie din nou posibil.

Jack spune că sunt o războinică şi, deşi nu-l cred, atâta ştiu: un războinic crede într-un final pe care nu-l poate vedea şi luptă pentru el. Un războinic nu renunţă niciodată. Un războinic luptă pentru cei mai slabi decât el.

Mie mi se pare că seamănă cu maternitatea.

Elsa a închis jurnalul şi s-a îmbrăcat repede, iar apoi s-a dus în camera alăturată.

Ant sărea pe pat, spunând:

— Ete-te la mine, Loreda! Zbor.

Loreda se plimba prin cameră ignorându-l pe fratele ei şi rozându-şi unghiile.

Elsa a intrat, iar ei amândoi au rămas încremeniţi.

— E timpul? a întrebat Loreda, cu ochii strălucitori.

Arăta entuziasmată, pregătită să plece.

Elsa a simţit un fior de îngrijorare.

— Azi va fi...

— Periculos, a spus Loreda. Ştim. Toată lumea e jos?

— M-am gândit că ar trebui...

— Să mai stăm de vorbă? a întrebat Loreda, nerăbdătoare. Am vorbit destul.

Ant a sărit din pat şi a aterizat lângă sora lui, în picioarele goale.

— Eu sunt Shadow! Nimeni nu mă sperie!

— Bine. Azi trebuie să staţi aproape de mine. Vreau să vă văd în orice clipă.

Loreda a împins-o pe Elsa spre uşă, iar Ant, încurcat în ghete, a strigat:

— Aşteptaţi-l pe Shadow!

Au coborât şi au găsit holul de la intrare gol, dar în câteva minute s-au adunat o mulţime de oameni. Membri ai Alianţei Lucrătorilor erau adunaţi ciorchine; aşezau pliante pe mese şi sprijineau pancarte de pereţi. Lucrătorii din tabăra de pe malul canalului, cei de la fermele Welty şi cei din tabăra nou-construită din Arvin stăteau tăcuţi, cu mine neliniştite.

Elsa i-a văzut pe Jeb şi pe copiii lui în colţul din spate, iar apoi l-a zărit pe Ike, care venise împreună cu unii dintre lucrătorii din tabăra Welty.

Elsa a ridicat o pancartă pe care scria SALARII CORECTE şi s-a dus lângă Natalia, pe a cărei pancartă scria: LUCRĂTORI, UNIŢI-VĂ!

Jack s-a postat în faţa mulţimii.

— Prieteni şi tovarăşi, e timpul. Ţineţi minte planul nostru: grevă paşnică. Intrăm pe câmp şi ne aşezăm. Asta-i tot. Sperăm ca în această dimineaţă să se întâmple acelaşi lucru pe tot cuprinsul statului, tot aşa cum sperăm că ni se vor alătura tot mai mulţi lucrători. Să mergem!

Au ieşit din hotel şi s-au adunat în stradă. Erau mai puţin de cincizeci de oameni. Natalia s-a aşezat la volan în camioneta lui Jack şi a pornit motorul. Jack stătea în bena mărginită de grătare de lemn, cu faţa la mica adunare.

— Lumea poate fi schimbată de o mână de oameni curajoşi. Azi luptăm în numele celor cărora le e frică. Luptăm pentru un salariu decent, a spus el, iar apoi a strigat: Salarii corecte! Salarii corecte!

Loreda îşi ţinea pancarta în aer şi striga împreună cu Jack:

— Salarii corecte! Salarii corecte!

Camioneta mergea înainte; greviştii o urmau. Jack s-a aplecat, a luat un megafon şi şi-a amplificat cuvintele:

— Salarii corecte! Salarii corecte!

Elsa, copiii ei şi greviştii urmau camioneta în timp ce îl ascultau pe Jack.

Au trecut pe lângă o reclamă la Lucky Strike. Câţiva dintre oamenii care locuiau sub panoul cel uriaş s-au ridicat în picioare, au traversat agale câmpul maro şi li s-au alăturat greviştilor.

Patru sute de metri mai încolo, li s-a alăturat un grup de clerici, având pancarte pe care era scris: SALARII MINIME PENTRU LUCRĂTORI.

La fiecare nouă stradă sau tabără, se alăturau mai mulţi oameni. Vocile lor sunau din ce în ce mai tare.

— Salarii corecte! Salarii corecte!

Încă nişte oameni s-au alipit grupului.

La un moment dat, Elsa s-a întors şi a văzut mulţimea. Ea număra în clipa aceea cam şase sute de oameni, adunaţi ca să lupte pentru un salariu decent.

Elsa i-a dat un cot Loredei ca să-şi întoarcă privirea şi să-i vadă pe cei din spatele lor.

Loreda a rânjit şi a strigat mai tare:

— Salarii corecte! Salarii corecte!

Jack şi Alianţa Lucrătorilor aveau dreptate. Plantatorii erau obligaţi să-i trateze corect pe lucrători dacă voiau să li se culeagă bumbacul înainte să se schimbe vremea şi îngheţul să ruineze recolta. Nu era vorba despre a fi comunist sau agitator. Aceasta era o luptă pentru drepturile fiecărui american.

După ce a mai parcurs încă un kilometru şi jumătate, mulţimea alcătuită acum din aproape o mie de oameni a cotit mărşăluind şi scandând, cu pancartele ridicate, şi s-a apropiat de intrarea în fermele Welty. Drumul se întindea în faţa lor, o linie dreaptă mărginită pe ambele laturi de lanuri de bumbac împrejmuite. Îi aştepta un singur om, care stătea în mijlocul drumului.

Welty.

Natalia a oprit camioneta chiar în faţa lui.

Aflându-se în continuare în spatele camionetei, Jack a vorbit mulţimii prin megafon:

— Asta e ziua voastră, oameni buni. Momentul vostru. Proprietarii vă vor asculta. Nu pot ignora atât de mulţi oameni care spun „Gata!”

Loreda a răspuns cu voce tare, strigând:

— Gata! Gata!

Mulţimea i s-a alăturat, fluturând pancartele ca să dea greutate scandării.

— Vom fi paşnici, dar vom rămâne pe poziţii, a spus Jack la megafon. Nu vreţi să mai fiţi exploataţi şi înfometaţi. Meritaţi un salariu corect pentru ziua de muncă.

Elsa a auzit huruitul motoarelor. Ştia că şi ceilalţi le auziseră. Scandarea s-a estompat.

— Intraţi în lan. Staţi jos. Dărâmaţi poarta dacă e nevoie.

Elsa s-a întors şi a văzut un camion pentru fân plin de lucrători, care a oprit în spatele greviştilor. Şoferul a claxonat ca să i se facă loc.

— Spărgători de grevă. Au venit să vă ia locurile de muncă, a spus Jack. Nu-i lăsaţi să intre.

Mulţimea s-a împrăştiat şi a blocat calea camionului spre porţi.

— Nu muncim! Salarii corecte! a strigat Jack.

Welty s-a dus pe partea laterală a camionetei lui Jack şi s-a uitat la grevişti.

— Azi plătesc şaptezeci şi cinci de cenţi, a spus el. Cine vrea să-şi hrănească familia şi să se mute într-una dintre barăcile mele? Cine vrea credit pe perioada iernii la magazinul local şi saltele pe care să doarmă?

— La naiba, în niciun caz! a strigat Jack.

Un vuiet de aprobare s-a ridicat din mulţime.

Pe drum, în spatele lui Welty, a apărut un camion care a mers înspre grevişti. Din el a coborât un bărbat care avea o puşcă, aşezată lejer pe umăr. S-a dus la porţile de la intrarea în lan şi le-a deschis.

— Nu vor trage! N-am făcut nimic greşit! a strigat Ike. Fiţi puternici!

Bărbatul cu puşca a urcat în vârful turnului de control şi a îndreptat arma spre grevişti.

— Nu ne pot împuşca pentru nimic! a strigat Ike. Asta e totuşi America.

Mai multe camioane, pline cu lucrători migranţi dispuşi să culeagă pentru şaptezeci şi cinci de cenţi, au oprit în spatele greviştilor, claxonând ca să fie lăsate să treacă.

— Nu-i lăsaţi să treacă! a strigat Jack.

Sirene.

Pe şosea, în depărtare, au apărut maşini şi camionete de poliţie ce ridicau un nor de praf în urma lor. Au intrat una câte una pe drumul secundar, au parcat în linie dreaptă şi au creat o baricadă în faţa camionetei lui Jack.

Portierele vehiculelor de poliţie s-au deschis. Oameni mascaţi au coborât din maşini, ţinând în mâini crose, bâte şi arme.

Paramilitari. Zece.

Poliţiştii au ieşit din maşini cu armele scoase.

Paramilitarii înaintau încet.

Mulţimea de grevişti s-a dat înapoi; scandarea s-a oprit.

— Oamenii ăştia poartă măşti fiindcă le e ruşine de ceea ce fac, a spus Jack la megafon. Ştiu că nu e corect.

Elsa se uita la bărbatul cu mască ce se apropia de ea şi de copiii ei. Ţinându-şi strâns copiii, a început să meargă cu spatele.

— Mamă, nu! a strigat Loreda.

— Sst, a spus Elsa, trăgând-o pe Loreda mai aproape.

— Rămâneţi pe poziţii, a spus Jack, iar apoi a privit-o ţintă pe Elsa şi a îndemnat-o: Nu-ţi fie frică!

Trei paramilitari au sărit în spatele camionetei lui Jack. Unul dintre ei l-a lovit pe Jack în spate cu bâta. Jack a scăpat megafonul şi s-a împleticit în faţă. Paramilitarii l-au apucat de păr şi l-au târât afară din camionetă; unul dintre ei l-a lovit în cap cu patul armei. Jack a căzut în genunchi.

— Apucaţi-vă de lucru! a ţipat Welty. Greva s-a terminat.

Paramilitarii l-au încercuit pe Jack şi au început să-l lovească.

Lucrătorii s-au retras; unii dintre ei s-au furişat spre lanul de bumbac. Camioanele cu spărgători de grevă au claxonat ca să fie lăsate să treacă.

— Elsa! a strigat Jack, lucru pentru care a fost lovit din nou.

Ea ştia ce îi cerea el să facă. „Pe tine te vor asculta.”

Elsa s-a urcat în spatele camionului, a luat megafonul lui Jack şi s-a întors cu faţa spre grevişti. Îi tremurau mâinile.

— Opriţi-vă! a strigat ea.

Lucrătorii şi-au încetat retragerea şi s-au uitat la ea.

Respira greu. Şi acum, ce?

„Gândeşte”.

Îi ştia pe acei oameni, chiar îi *cunoştea.* Erau oameni din categoria ei. Toţi – o apă şi-un pământ, spuseseră californienii în batjocură, dar acela fusese un compliment.

Erau ca ea. În ziua aceea făceau parte dintr-un nou grup: oameni care se revoltau, îşi foloseau vocile ca să spună „Gata!” Se treziseră în toiul nopţii, înfometaţi, ca să lupte pentru drepturile lor, iar acum era rândul Elsei să le arate copiilor ei ce o învăţase bunicul cu atât de mult timp în urmă. A prins între degete săculeţul fin de catifea pe care îl purta la gât. „Sfinte Jude, patron al cazurilor disperate şi al cauzelor pierdute, ajută-mă!”

— Ce?! a strigat cineva.

— Hope[27] e numele unei monede pe care o ţin mereu cu mine: un bănuţ american primit de la un bărbat pe care am ajuns să-l iubesc, în timpul călătoriei mele... au existat momente în care am simţit că acel bănuţ şi speranţa pe care el o reprezenta erau singurele lucruri mulţumită cărora puteam să merg mai departe. Am venit în vest... în căutarea unei vieţi mai bune... dar visul meu american s-a transformat în coşmar din cauza sărăciei şi a greutăţilor, a spus ea fixându-l cu privirea pe Welty, după care a continuat: ...Şi a lăcomiei. Aceşti ultimi ani au fost o perioadă în care am pierdut lucruri: locuri de muncă, locuinţe, mâncare. Pământul pe care l-am iubit s-a întors împotriva noastră, ne-a îngenuncheat pe toţi, chiar şi pe bărbaţii bătrâni şi încăpăţânaţi care obişnuiau să vorbească despre vreme şi să se felicite reciproc pentru recolta bogată de grâu. „Un bărbat trebuie să lupte ca să-şi câştige existenţa în ţinuturile astea”, îşi spuneau unii altora.

Elsa a privit mulţimea, a văzut toate femeile şi toţi copiii care erau acolo şi care se uitau în sus la ea. Şi-a văzut viaţa prin ochii lor, şi-a simţit durerea în umerii lor încovoiaţi.

— Un bărbat. Întotdeauna a fost vorba despre bărbaţi. Păreau să creadă că a găti, a face curat, a naşte copii, a avea grijă de grădini erau lucruri fără valoare. Dar şi noi, femeile din Marea Câmpie, munceam de la răsărit până la apus, trudeam în fermele de grâu până când ajungeam să fim la fel de uscate şi de arse de soare precum pământul pe care îl iubeam. Jur că uneori, atunci când închid ochii, pot încă să simt gustul prafului din Texas.

Elsa a făcut o pauză, surprinsă de cât de puternică şi de răspicată devenise vocea ei. S-a uitat la lucrători, a văzut pentru prima oară că hainele lor zdrenţăroase şi feţele înfometate erau

[27] „Speranţa” (în limba engleză în original).

embleme ale curajului, ale supravieţuirii. Erau oameni buni, care nu renunţau.

— Am venit aici ca să ne construim o viaţă mai bună, ca să ne hrănim copiii. Nu suntem leneşi sau lipsiţi de vlagă. Nu vrem să trăim în felul în care am ajuns s-o facem. E timpul, a spus ea. E timpul să spunem: „Gata!” Gata cu înşelăciunea de la magazinul companiei, care ne ia toţi banii şi ne menţine săraci. Gata cu tăierile de salarii. Nu mai vrem să fim exploataţi, să ni se vorbească de sus şi să fim asmuţiţi unii împotriva celorlalţi. Meritǎm ceva mai bun. *Gata!*

— Gata! a strigat Ike.

Loreda a strigat:

— Gata!

După o pauză de o clipă, mulţimea s-a raliat, i-a blocat pe spărgătorii de grevă şi a scandat la unison cu Elsa:

— Gata! Gata! Gata!

Mulţimea şi-a ridicat vocea şi pancartele, ignorându-i pe bărbatul înarmat din turnul de control, pe poliţişti şi pe paramilitari.

Curajul lor a uimit-o şi a revigorat-o pe Elsa, care a scandat împreună cu ei.

— Salarii corecte! scandau culegătorii, ridicându-şi pancartele în aer.

Elsa a auzit un şuierat ascuţit, apoi ceva metalic a aterizat la picioarele ei. O secundă mai târziu s-a declanşat fumul, acoperind totul, întunecând lumea.

Pe Elsa o usturau ochii. I-a văzut pe grevişti lovindu-se unii de alţii, orbiţi, panicaţi. S-au dat la o parte din calea camionului.

Cineva a strigat:

— Aruncă bombe lacrimogene!

În mulţime au aterizat mai multe butelii şuierătoare de bombe lacrimogene; fumul s-a întins peste tot.

Elsa şi-a ridicat megafonul.

— Fugiţi pe câmp, nu plecaţi! a strigat ea, tuşind tare, iar apoi şi-a şters ochii, dar n-a ajutat. Nu renunţaţi!

Lucrătorii s-au panicat, au fugit în toate direcţiile, s-au lovit unii de alţii. Nimeni nu vedea mare lucru prin fumul înţepător.

S-a auzit o împuşcătură. Zgomotul ei a acoperit toată nebunia.

Elsa a simţit ceva lovind-o atât de tare încât s-a dezechilibrat.

Şi-a încleştat mâinile pe coaste.

Cald, umed, lipicios.

„Sângerez”.

A auzit-o pe Loreda ţipând:

— Mamă!

A vrut să răspundă, să spună „Sunt bine”, dar durerea...

Durerea.

A scăpat megafonul, l-a auzit căzând cu o bufnitură în spatele camionetei. Prin perdeaua înţepătoare şi fierbinte de fum, a văzut-o pe Loreda croindu-şi drum prin mulţime, ţipând, cu Ant împleticindu-se pe urmele ei.

Tot ce voia Elsa era să fie lăsaţi să ajungă la ea, să rămână trează, să le spună cât de mult îi iubea, dar durerea o copleşea, o strângea până când a ajuns să nu mai poată respira... „Copiii mei”, s-a gândit, întinzându-se după ei.

•

Părea să se întâmple cu încetinitorul: sunetul puştii, mama împleticindu-se în faţă, sângele înroşindu-i rochia. Jack aruncându-i cât colo pe bărbaţii care îl ţineau.

Loreda a ţipat şi l-a apucat pe Ant de mână, luptându-se să ajungă la camionetă prin mulţimea panicată. L-a văzut pe Jack lovindu-l pe unul dintre paramilitari cu propria bâtă şi doborându-l pe altul cu un pumn.

— Au împuşcat-o! a strigat cineva.

Paramilitarii s-au îndepărtat de camionetă.

Jack a sărit în spatele camionetei şi a luat-o pe mama de mână.

— Trăieşte?! a ţipat Loreda.

Mama a deschis ochii înlăcrimaţi şi roşii şi s-a uitat la Jack.

— Am eşuat.

Jack a ridicat-o în braţe şi a cărat-o afară din camionetă.

Stătea în faţa greviştilor, cu Elsa în braţe. Sângele îi curgea printre degete pe pământ. Gazul lacrimogen a plutit dincolo de ei.

— Grevă... condu-i, a şoptit mama, iar Loreda a înţeles.

— Arestaţi-i! le-a strigat Welty acoliţilor lui, dar poliţiştii s-au retras de lângă femeia acoperită de sânge.

Paramilitarii au îngheţat. Câţiva şi-au aruncat armele. Spărgătorii de grevă au amuţit.

Loreda a văzut o puşcă pe jos, la picioarele ei. A ridicat-o, s-a

dus la Welty, care bloca intrarea în lan, şi a îndreptat arma spre pieptul lui.

Welty a ridicat mâinile în aer.

— Nu ai îndrăzni...

— Nu? Dacă nu te dai la o parte, te omor. Cum mă vezi şi cum te văd.

— N-o să îţi folosească la nimic. O să-ţi înăbuş nenorocita de grevă.

Loreda a încărcat arma.

— Nu azi.

Welty s-a dat la o parte, mişcându-se încet.

Ike a făcut un pas în faţă, şi-a croit loc prin mulţime. A trecut de Jack şi s-a îndreptat spre lan. Apoi Jeb şi copiii lui l-au urmat... şi Bobby Rand, şi tatăl lui.

Lucrătorii au intrat, tăcuţi, în lan, ocupând loc între rânduri, asigurându-se că nimeni nu putea culege bumbacul în acea zi.

În braţele lui Jack, mama a ridicat capul şi s-a uitat la greviştii adunaţi în faţa ei. A zâmbit şi a şoptit:

— Gata!

Pe cât de speriată şi de tulburată era Loreda, nu fusese în viaţa ei mai mândră de cineva.

*

Jack a deschis uşa spitalului şi a intrat cu mama în braţe.

— Soţia mea are nevoie de ajutor.

Femeia de la recepţie arăta îngrozită atunci când s-a ridicat de pe scaunul comod.

— Nu puteţi...

— Sunt rezident californian, a spus Jack. Chemaţi un doctor.

— Dar...

— Acum!

Vocea lui Jack a sunat aşa de periculoasă încât până şi Loreda a simţit un fior de frică.

Femeia a chemat un doctor.

În timp ce aşteptau, sângele se scurgea pe podeaua curată. Ant a văzut şi a început să plângă. Loreda l-a tras mai aproape.

Un bărbat în uniformă albă a venit agitat spre ei, flancat de o asistentă în uniformă apretată.

— Împuşcată în abdomen, a spus Jack.

Vocea i s-a spart la jumătatea frazei şi Loreda i-a simţit teama, ceea ce i-a amplificat-o pe a ei.

Doctorul a chemat ajutoare şi, în câteva secunde, mama era pe o targă, luată în viteză de lângă ei.

Jack l-a tras pe Ant aproape şi l-a ţinut strâns. Loreda s-a apropiat. Jack şi-a trecut un braţ în jurul ei.

Loreda nu se putea gândi decât la cât de răutăcioasă fusese cu mama ei. Ant în şir. Acum erau atât de multe de spus, de reparat. Voia să-i spună mamei cât de mult o iubea şi o admira, cum voia să fie exact ca ea atunci când avea să fie mare. Oare de ce nu îi spusese lucrurile astea mai înainte?

Loreda şi-a şters lacrimile, dar ele îi curgeau în continuare. Nu putea nici măcar să fie puternică pentru Ant. S-a rugat pentru prima oară în ani de zile: „Te rog, Doamne, salveaz-o! Nu pot trăi fără mama mea”.

•

Alb.

Lumini prea puternice.

Înţepături.

Durere.

Elsa a deschis ochii din nou, i-a mijit din cauza intensităţii luminii de deasupra.

Era în pat.

A întors încet capul. O durea fiecare respiraţie.

Jack stătea pe un scaun de lângă pat, cu Ant în braţe. Ochii fiului ei erau roşii, congestionaţi. Lacrimile îi brăzdau obrajii pistruiaţi.

— Elsa, a şoptit Jack.

— E trează, a spus Ant.

Loreda a intrat în grabă, aproape împingându-i într-o parte pe Jack şi pe Ant.

— Mami, a spus ea.

Mami.

Acel cuvânt a adus totul înapoi: Elsa legănând-o pe Loreda ca să adoarmă, Elsa citindu-i poveşti, Elsa învăţând-o să facă *fettuccine,* şoptindu-i „Fii curajoasă!” la ureche.

— Unde...

Jack i-a atins faţa.

— Eşti la spital.

— Şi?

A văzut răspunsul pe feţele celor iubiţi. Deja o jeleau.

— N-au putut să refacă stricăciunile, a spus Jack. A fost prea

multă sângerare internă, iar inima ta... ei spun că e ceva în neregulă cu ea. Că nu face faţă, sau o porcărie de genul ăsta. Ţi-au dat medicamente pentru durere... nu mai pot face altceva.

— Dar greşesc, a spus Loreda. Toată lumea a greşit întotdeauna în legătură cu tine, mamă. Nu-i aşa? Aşa cum am făcut şi eu, a recunoscut Loreda, începând să plângă. O să fie bine. Eşti puternică.

Elsa nu avea nevoie ca ei să-i spună că era pe moarte. Îşi simţea corpul stingându-se.

Dar nu şi inima. Aceasta îi era atât de plină, încât nu putea conţine toată iubirea pe care o simţea atunci când se uita la acei trei oameni care îi arătaseră lumea. Crezuse că avea o întreagă viaţă la dispoziţie ca să le demonstreze că-i iubea.

Timp.

Timpul ei se scursese prea repede. Abia descoperise cine era.

Se bazase pe o viaţă întreagă în care să-şi înveţe copiii tot ceea ce ar fi trebuit să ştie, dar acum i se refuza acel dar al păsuirii şi al timpului. Totuşi, le dăduse ceea ce conta: fuseseră iubiţi şi ştiau asta. Restul era neesenţial.

Iubirea rămâne.

— Ant, a spus ea, deschizându-şi braţele.

El s-a desprins din braţele lui Jack şi s-a căţărat ca o maimuţă într-ale ei. Greutatea lui a apăsat-o şi i-a provocat o durere chinuitoare. I-a sărutat obrazul ud.

— Nu muri, mami.

Asta o durea mai tare decât rana.

— O să... veghez asupra ta... toată viaţa. Ca... Shadow. Noaptea... în timp ce dormi.

— De unde o să ştiu?

— O să-ţi... aminteşti de mine.

Ant i-a spus, plângând:

— Nu vreau să pleci.

— Ştiu, puiule.

I-a şters lacrimile şi a simţit cum începeau să curgă ale ei.

Jack i-a văzut durerea şi l-a tras pe Ant la el în braţe. Elsei i s-a frânt inima să-l vadă pe Jack ţinându-l pe fiul ei. Era o scânteie... o licărire din viitorul care se pierdea încetul cu încetul. Familia care ar fi putut deveni.

Ea s-a uitat la Jack.

— Doamne, ce viaţă am fi putut avea.

El s-a apropiat, continuând să-l ţină pe Ant în braţe, a sărutat-o pe buze şi a zăbovit suficient de mult cât să-i guste lacrimile.

Elsa a ridicat o mână şi şi-a pus palma pe obrazul lui, ca să-i simtă atingerea pentru ultima dată.

— Du-i acasă în locul meu, i-a şoptit ea pe când buzele încă li se atingeau.

El a dat din cap în semn de încuviinţare.

— Elsa... Doamne, te iubesc...

Loreda a apărut în spatele lui Jack, care s-a dat la o parte, şi l-a consolat pe Ant mângâindu-l pe spate.

— Hei, mamă, a spus ea cu o voce tremurată.

Elsa s-a uitat la îndrăzneaţă, impetuoasa, frumoasa ei fiică.

— Voiam să te văd cucerind lumea, fetiţa mea.

— N-o pot face fără tine.

— Poţi... şi o vei face.

— Nu e corect, a spus Loreda. Nimeni nu mă va iubi niciodată ca tine.

Elsa respira cu greu. Se simţea ca şi cum s-ar fi înecat din interior spre exterior. A ridicat mâna încet şi şi-a dezlegat săculeţul de la gât, simţind cum o durea fiecare mişcare. Cu mâini tremurânde, a luat săculeţul de catifea şi i l-a pus fiicei ei în palmă.

— Continuă... să crezi... în noi.

Elsa a făcut o pauză să-şi regleze respiraţia. Durerea îi creştea clipă de clipă.

Loreda a luat săculeţul în mână şi l-a ţinut în timp ce lacrimile îi curgeau pe obraz.

— Ce mă fac fără tine?

Elsa a încercat să zâmbească, dar nu a putut. Era prea obosită. Prea slăbită.

— Trăieşte, Loreda, a şoptit. Şi să ştii... în fiecare clipă... cât de mult te-am iubit. *Găseşte-ţi vocea şi foloseşte-o... riscă... nu renunţa niciodată.*

Elsa nu a mai putut să-şi ţină ochii deschişi. Mai erau atâtea de spus, o viaţă întreagă de iubire şi de sfaturi pe care să le ofere copiilor ei, dar nu mai era timp...

„Fii curajoasă!” se poate să fi spus, sau poate că numai a gândit.

Capitolul 36

— Ea vrea să mergem acasă, a spus Loreda.

Neaşteptatul cuvânt – *acasă* – i-a conferit puţină stabilitate; ceva de care să se agaţe. Bunicul şi bunica. Trebuiau să ştie.

— Aşa a spus, a fost de acord Jack.

El continua să îl ţină în braţe pe Ant, care adormise plângând.

— Bun. N-o s-o îngrop aici, a spus Loreda. Iar eu şi Ant nu putem rămâne. Chiar dacă sunt în continuare furtuni de praf în Texas. Nu putem sta aici. *Nu vreau* să stau aici cu niciun preţ.

— O să vă duc înapoi, bineînţeles, dar...

— Bani, a spus Loreda, plictisită.

Totul se reducea la asta.

— O să vorbesc la Alianţa Lucrătorilor. Poate că...

— Nu! a spus Loreda, tăios, surprinsă de furia bruscă pe care a simţit-o, de intensitatea ei.

Destul era destul.

Al naibii de destul.

Vremurile disperate cereau măsuri disperate. Ştia ce făcuse mama ei pentru Jean într-un moment similar.

— Ştiu de unde să luăm ceea ce ne trebuie, a spus ea. Mă laşi să-ţi conduc camioneta?

— Nu pare o idee bună...

— Nici nu e. Îmi dai cheile tale?

— Sunt în camionetă. Nu mă face să regret asta.

— Mă întorc cât de repede pot.

Loreda a ieşit în grabă din spital şi a condus camioneta lui Jack spre nord. „Uite, mamă, o urgenţă de condus”, s-a gândit ea, începând să plângă din nou.

În oraş, a trecut pe lângă paramilitarii care mergeau pe străzi în sus şi-n jos cu difuzoare, spunându-le oamenilor să se întoarcă la muncă dacă nu voiau să fie arestaţi pentru vagabondaj şi promiţându-le de lucru.

Putea s-o facă.

Putea.

Iar dacă avea să moară sau să se ducă la dracu’ sau la închisoare, foarte bine. Voia ca, orice s-ar fi întâmplat, să o ducă pe mama ei acasă şi să o îngroape în pământul pe care ea îl iubise, şi nu în California, în acel loc care îi înfrânsese şi îi

trădase.

A oprit maşina în faţa hotelului El Centro şi s-a dus în camera mamei, de unde a luat o armă. A băgat câteva haine într-un sac de rufe, s-a întors la camionetă şi a pornit spre nord.

Nu departe de ferma Welty, a parcat în spatele unui panou de reclamă la ţigările Old Gold. A luat arma şi sacul de rufe şi a intrat repede în tabără, trecând pe lângă chioşcul gol al paznicului.

Tabăra era liniştită; pe fiecare uşă fluturau avize de evacuare. Loreda a luat câteva haine băieţeşti de pe o sârmă de rufe – o pereche de pantaloni de lână, un pulover negru – şi a găsit într-o baltă de noroi o căciulă neagră, lăbărţată. A tras hainele băieţeşti largi peste rochia ei decolorată şi şi-a ridicat părul sub căciulă, iar apoi şi-a mânjit obrajii cu noroi.

Spera să arate ca un băiat care se ducea la vânătoare de iepuri.

O atmosferă de înfrângere domina întreg locul. Paramilitarii plecaseră, dar îşi arătaseră limpede punctul de vedere. Autoritatea fusese restabilită. Loreda nu avea nicio îndoială că, deşi mama ei îşi dăduse viaţa pentru ea, acea grevă avea să fie înăbuşită. Dacă nu în ziua aceea, atunci a doua zi sau în ziua următoare. Oamenii flămânzi şi disperaţi nu puteau lupta prea multă vreme.

Loreda a trecut pe lângă câteva femei şi câţiva copii care stăteau la coadă – la duşuri, la toalete, la spălătorie – şi nu s-a uitat în ochii nimănui. Oricum, pe mulţi dintre ei nici nu i-a recunoscut; tabăra se umplea deja cu oameni noi, gata să culeagă pentru orice sumă ca să aibă mâncare pe masă.

Magazinul taberei era o clădire de sine stătătoare, luminată în interior, pregătită să-i bage pe nou-veniţii neavizaţi în datorii.

Loreda a deschis uşa cu precauţie şi s-a uitat înăuntru.

Nu erau clienţi.

A răsuflat uşurată.

A lăsat uşa să se trântească cu zgomot în urma ei şi a făcut tot posibilul să înainteze cu mersul hotărât al unui băiat, ca să nu îşi trădeze deghizarea. Şi-a ţinut privirea plecată.

La casă era un bărbat nou, unul pe care nu-l mai văzuse niciodată.

Ce noroc!

Loreda a ridicat puşca şi a îndreptat-o spre el.

Bărbatul a căscat ochii.

— Ce faci, fiule?

— Te jefuiesc. Dă-mi banii din casă.

— Suntem o afacere pe credit.

— Nu mă insulta. Ştiu că aveţi bani ca să îi daţi cu împrumut, a spus ea, iar apoi a înclinat arma. Eşti gata să mori pentru banii lui Welty?

Bărbatul a deschis casa cu o smucitură şi a scos bancnotele, pe care le-a pus pe tejghea pentru Loreda.

— Şi monedele.

El a scos monedele şi a băgat toţi banii într-un sac de pânză.

— Poftim. E tot ce avem. Dar Welty te va găsi şi...

Loreda a luat sacul.

— Stai jos în colţ. Dacă te văd că fugi după mine, te omor. Crede-mă, sunt suficient de nebun ca s-o fac.

A ieşit cu spatele din magazin, ţinând arma orientată spre spatele lui încovoiat.

Ajunsă afară, a aruncat arma în tufişuri şi a fugit spre copacii din spatele taberei, scoţându-şi puloverul în timp ce mergea. L-a folosit ca să îşi şteargă mizeria de pe faţă; şi-a scos căciula şi pantalonii, apoi a aruncat toate lucrurile într-o pubelă şi a băgat sacul cu bani în sacul ei de pânză.

Acum era doar o fată slăbănoagă, îmbrăcată într-o rochie decolorată.

Era la jumătatea drumului spre chioşcul paznicului, când a auzit pe cineva sunând dintr-un fluier.

În tabără au intrat bărbaţi înarmaţi cu puşti şi s-au oprit la magazin.

Loreda s-a dus la spălătorie şi s-a aşezat la rând.

Cineva a strigat:

— I-am găsit puşca!

— Împrăştiaţi-vă, căutaţi peste tot.

Sigur. Pe acei mari plantatori nu îi deranja să îi înşele pe oameni, dar urau să fie jefuiţi. Le-ar fi plăcut să bage pe cineva la puşcărie pentru jaf armat.

Loreda a înaintat la coadă cu inima bătându-i şi cu gura uscată, dar niciunul dintre paramilitari nu s-a uitat, măcar, la femeile care stăteau la coadă la spălătorie.

Uneori era bine să fii femeie.

Bărbaţii alergau prin tabără căutând băieţi, luându-i la

întrebări, smulgându-le orice aveau în mână, lătrând întrebări.

Apoi s-a terminat.

După ce au plecat, în sfârşit, Loreda a ieşit din rând şi a mers de-a lungul gardului până când a ieşit din tabără, ducând cu ea sacul de rufe plin cu bani. Nimeni nu s-a uitat de două ori la ea.

Pe drumul principal, a văzut lumini roşii. Poliţia mergea din tabără în tabără, punând întrebări, trăgând trecătorii deoparte.

Loreda s-a dus înapoi la spital.

Acolo a parcat şi a numărat banii.

O sută douăzeci de dolari. Şi nouăzeci de cenţi.

O avere.

•

În noaptea aceea au traversat în linie dreaptă munţii şi cea mai rea parte a deşertului Mojave printr-un întuneric fără stele, cu un coşciug de lemn de pin în bena camionetei.

Erau puţine maşini pe drum. Loreda nu vedea prea mult dincolo de peisajul luminat de faruri. Ant dormea sprijinit de ea. Nu scosese niciun cuvânt de când murise mama.

La miezul nopţii, imediat după ce au trecut de Barstow, Jack a tras pe marginea drumului şi a parcat.

Neavând cort, au întins pături şi cuverturi pe bucata plată de pământ care se întindea în faţa lor, iar apoi s-au întins deasupra, cu Ant aşezat între ei.

— Vrei să-mi spui acum? a întrebat Jack cu glas scăzut, peste sforăitul lui Ant.

— Ce să-ţi spun?

— De unde ai banii?

— Am făcut un lucru rău dintr-un motiv bun.

— Cât de rău?

— La fel de rău ca şi a te folosi de bâtă într-un spital, ca să ţi se dea o aspirină.

— Ai rănit pe cineva?

— Nu.

— Şi n-o să mai faci altă dată, şi ştii că e greşit?

— Daaa. Totuşi, lumea e cu susul în jos.

— Este.

Loreda a oftat.

— Mi-e atât de dor de ea încât nu pot respira. Cum o să rezist aşa tot restul vieţii?

A fost recunoscătoare că el nu a răspuns. Exista un adevăr în

acea tăcere. Ea deja ştia că aceea era o suferinţă care nu avea să se termine în veci.

— Nu i-am spus niciodată că eram mândră de ea, a zis Loreda. Cum am putut...

— Închide ochii, a spus Jack. Spune-i acum. Am vorbit aşa cu mama mea ani întregi.

— Crezi că aude?

— Mamele ştiu totul, fetiţo.

Loreda a închis ochii şi s-a gândit la toate lucrurile pe care şi-a dorit să i le fi spus mamei ei. „Te iubesc. Sunt mândră de tine. Nu am văzut pe nimeni atât de curajos ca tine. De ce am fost răutăcioasă atât de mult timp? Mi-ai dat aripi, mamă. Ştiai asta? Te simt aici. Oare o să te simt întotdeauna?”

Când a deschis ochii, deasupra erau stele.

EPILOG

1940

Stau în spatele casei de la fermă într-un câmp de iarbă de bivol verde-albăstruie. În stânga mea, un lan de grâu auriu se unduieşte în briză. La fel ca toate fermele mari din ţinut, şi cea a bunicilor mei a fost inclusă în programul de schimbare a metodelor de arat astfel încât să se reducă gradul de eroziune a solului. Ziarele îi acordă credit preşedintelui pentru planul de conservare a solului şi de salvare a Marii Câmpii, dar bunica mea spune că Dumnezeu este cel care ne-a salvat; Dumnezeu şi ploaia Lui.

Arăt ca oricare altă fată de vârsta mea, dar sunt diferită de majoritatea. O supravieţuitoare. Nu am cum să uit prin ce am trecut în timpul Marii Recesiuni sau să ignor lecţiile vremurilor grele. Deşi am doar optsprezece ani, îmi amintesc de copilărie ca de un timp al pierderilor.

A ei.

De ea îmi e dor în fiecare zi, ea este ceea ce nu pot să înlocuiesc.

Merg în spatele casei, spre cimitirul familiei. A fost restaurat în ultimii ani. Un gard alb, nou, împrejmuieşte peticul de iarbă bogată. Unul dintre noi îl udă în fiecare zi. De-a lungul gardului cresc flori de aster. Fiecare mugur nou aduce un zâmbet pe feţele noastre. Nu luăm nimic ca şi cum ni s-ar cuveni din principiu.

Vreau să mă aşez pe băncuţa pe care a construit-o bunicul meu» dar dintr-un motiv anume rămân în picioare, uitându-mă la piatra ei funerară. Ar trebui să fie azi aici, lângă mine. Ar însemna atât de mult pentru ea... şi mai mult pentru mine. Îi păstrez cu sfinţenie jurnalul. Puţinele cuvinte pe care le-a scris vor trebui să îmi ajungă o viaţă întreagă.

Aud poarta deschizându-se în spatele meu. Ştiu că e bunica. M-a urmărit. Simte când mă cuprinde tristeţea; în unele zile se ţine departe şi mă lasă să mă confrunt singură cu suferinţa mea, iar în altele mă ia de mână. Nu îmi dau seama cum se face că ea

ştie întotdeauna ce îmi trebuie.

Poarta se închide.

Bunica vine să stea lângă mine. Simt mirosul lavandei pe care o pune în săpun şi pe cel al vaniliei pe care a folosit-o azi la gătit. Acum are părul alb; spune că această culoare este ca o medalie primită pentru curaj.

— Asta a venit prin poştă, pentru tine. E de la Jack.

Îmi întinde un plic mare, galben, cu adresa expeditorului la Hollywood. Jack e angajat în alte lupte zilele astea, împotriva fascismului, acum că e război în Europa.

Deschid pachetul. Înăuntru este o carte subţire, cu un semn în ea. Deschid cartea la pagina marcată astfel.

Acolo găsesc o poză neclară, alb-negru, a mamei mele stând în bena unei camionete, cu un megafon la gură. Titlul este: *Organizatorul sindical Elsa Martinelli conduce greviştii printre bombele cu gaz lacrimogen şi gloanţe.*

Ating poza ca şi cum aş fi oarbă şi degetele mele ar putea cumva să capteze o imagine mai profundă. Închid ochii şi mi-o amintesc stând acolo, strigând: „Gata! Gata! Gata...!”

— Ziua în care şi-a găsit vocea, spun.

Bunica dă din cap. Despre asta am vorbit deseori în ultimii ani.

— Ar fi trebuit s-o vezi, spun. Am fost atât de mândră de ea.

— Cum ar fi şi ea de tine azi, răspunde bunica.

Deschid ochii şi văd piatra de mormânt din faţa mea.

Elsa Martinelli
1896-1936
Mamă. Fiică.
Războinică.

— Aş vrea să-i fi spus că eram mândră de ea, zic eu cu glas scăzut. Părerea de rău reapare în cele mai ciudate momente.

— Of, *cara*, ea ştie.

— Dar de ce nu i-am spus-o? Totul era atât de îngrozitor, iar eu... m-am uitat dincolo de ea. Mă tot gândeam că viaţa mea era *acolo,* în altă parte, când, de fapt, era chiar lângă mine. Ea era chiar lângă mine.

— Ştia, spune bunica cu blândeţe. Iar acum e momentul să pleci.

— Cum pot s-o părăsesc?

— Nu o părăseşti. Aşa cum nici ea nu o să te părăsească niciodată.

În depărtare, aud râsul lui Ant. Mă întorc ca să-l văd alergând spre noi împreună cu golden retrieverul nostru, lovindu-se unul de altul. Bunicul mă aşteaptă lângă moară ca să mă ducă la gară, de unde o să plec la facultate în California, într-un oraş de lângă mare.

„California, mamă. Mă întorc. Neînfrântă."

— Trenul nu aşteaptă, a spus bunica. Nu mai zăbovi.

O aud îndepărtându-se şi ştiu că mă lasă să petrec un ultim moment aici, singură. Ca şi cum cuvintele pe care nu am putut să le găsesc ani la rând îmi vor veni brusc.

— Mă duc la facultate, mamă.

O adiere mişcă iarba; în ea îi aud vocea, jur că îi aud vocea şi că îmi amintesc cuvintele de mult uitate: „Tu eşti parte din mine, Loreda, într-un fel care nu poate fi ştirbit niciodată. Tu m-ai învăţat să iubesc. Tu, prima din întreaga lume, iar iubirea mea pentru tine îmi va supravieţui."

Iată o unică amintire perfectă. Un adio care îmi oferă linişte şi curaj. Curajul ei. Dacă aş avea fie şi numai o fărâmă din el, aş fi norocoasă.

„*Fii curajoasă!*"

A fost ultimul lucru pe care mi l-a spus pe această lume şi aş vrea să îi fi spus şi eu că aveam să fiu întotdeauna ghidată de curajul ei. În visele mele, îi spun „Te iubesc", îi spun în fiecare zi cum m-a modelat, cum m-a învăţat să îmi apăr drepturile şi să îmi găsesc glasul de femeie, chiar şi în această lume a bărbaţilor.

Astfel merge mai departe iubirea mea pentru ea: în momente pe care mi le amintesc şi în momente pe care mi le imaginez. Aşa o păstrez vie. Vocea din mintea mea, conştiinţa mea, e a ei. Văd lumea, cel puţin parţial, prin ochii ei. Povestea ei – care este povestea unei epoci, a unui ţinut şi a voinţei invincibile a unui popor – este povestea mea; două vieţi împletite împreună, şi ca orice poveste bună, povestea noastră va începe şi se va termina şi va începe din nou.

„Iubirea este ceea ce rămâne".

— Adio, şoptesc, deşi nu dau drumul cuvântului, ci îl ţin aproape.

Mă uit la piatra ei de mormânt, văd acel cuvânt, cel care o va defini întotdeauna pentru mine: *războinică.*

Zâmbind, mă întorc şi mă uit la ferma care va fi întotdeauna acasă, care va aştepta să mă întorc.

Dar acum sunt din nou explorator. După ce greutăţile şi pierderile m-au făcut temerară şi puternică, plec în vest, în căutarea a ceva ce există numai în imaginaţia mea. O viaţă diferită de cea pe care am cunoscut-o până acum.

Hope este o monedă pe care o ţin cu mine, pe care am primit-o de la o femeie pe care o s-o iubesc întotdeauna. Ţin cu mine moneda acum, când călătoresc spre vest, ca parte dintr-o nouă generaţie de căutători.

Primul Martinelli care se duce la facultate.

O fată.

Nota autorului

La 6 septembrie 1936, în discursul pe care, stând la gura focului, preşedintele Franklin Roosevelt l-a adresat naţiunii, el a spus:

„Nu voi uita niciodată lanurile de grâu atât de distruse de căldură încât nu mai puteau fi recoltate. Nu voi uita niciodată lan după lan de porumb uscat, ştiuleţii fără boabe şi fără frunze, căci lăcustele au luat ceea ce mai lăsase soarele. Am văzut păşuni maro, pe care nu se afla nicio vacă pe o suprafaţă de cincizeci de acri.

Totuşi, n-aş vrea să credeţi nici măcar o clipă că s-a produs un dezastru permanent în aceste zone cu secetă sau că imaginile pe care le-am văzut înseamnă depopularea acestor zone. Nu există pământ suficient de crăpat, soare şi vânt suficient de arzătoare sau lăcuste ca să-i doboare pe fermierii americani invincibili, pe văcari, pe soţiile şi copiii lor, care au mers înainte în vremuri disperate şi care ne inspiră cu încrederea în forţele proprii, tenacitatea şi curajul lor. A fost sarcina părinţilor lor aceea de a construi cămine; este sarcina lor să păstreze aceste cămine; este sarcina noastră să-i ajutăm în luptă”.

Tenacitatea şi curajul lor. Încrederea în forţele proprii. Cuvinte care descriu cea mai măreaţă generaţie. Cuvinte care îmi rămân întipărite în minte şi care au o semnificaţie profundă.

Mai ales acum.

Acum, când scriu acest mesaj, suntem în luna mai a anului 2020 şi lumea se luptă cu pandemia de coronavirus.

Amicul cel mai bun al soţului meu, Tom, a fost unul dintre primii noştri prieteni care m-au încurajat să scriu. El era naşul fiului nostru. Tom s-a infectat cu virusul săptămâna trecută şi tocmai a murit. Nu putem să fim alături de văduva lui, Lori, şi de familia lui, ca să-l plângem.

Acum trei ani am început să scriu acest roman despre vremurile grele din America: cel mai mare dezastru natural din istoria noastră; colapsul economiei; efectul şomajului masiv. Nici în cele mai nebuneşti vise ale mele nu mi-am imaginat că Marea Recesiune avea să devină atât de relevantă în timpurile noastre

moderne, că aveam să văd atât de mulţi oameni fără locuri de muncă, ajunşi nevoiaşi, speriaţi de viitor.

După cum ştim, istoria ne oferă lecţii. Speranţa poate veni din greutăţile pe care le-au întâmpinat alţii.

Am traversat vremuri grele şi înainte şi am supravieţuit, chiar am prosperat. Istoria ne-a înfăţişat forţa şi durabilitatea spiritului uman. Până la urmă, idealismul, curajul nostru şi angajamentul unora faţă de ceilalţi – ceea ce avem în comun ne vor salva. Acum, în aceste vremuri tulburi, putem să ne uităm la istorie, la moştenirea celei mai măreţe generaţii şi la povestea trecutului nostru şi să ne extragem forţa din ea.

Deşi romanul meu se bazează pe personaje fictive, Elsa Martinelli este reprezentanta sutelor de mii de bărbaţi, femei şi copii care, în anii 1930, au mers în vest în căutarea unei vieţi mai bune. Mulţi dintre ei, precum pionierii care merseseră în vest cu o sută de ani înaintea lor, nu au luat cu ei decât dorinţa de a supravieţui şi speranţa într-un viitor mai bun. Puterea şi curajul lor au fost remarcabile.

Scriind această poveste, am încercat să prezint istoria cât de fidel am putut. Greva care se petrece în roman este fictivă, dar se bazează pe greve care au avut loc în California în anii 1930. Oraşul Welty este şi el fictiv. Partea în care mă abat în principal de la consemnările istorice este cronologia evenimentelor. Sunt situaţii în care aleg să manipulez datele astfel încât să se potrivească mai bine firului poveştii mele fictive. Le cer scuze în avans istoricilor şi cercetătorilor specialişti în istoria acelei perioade.

Dacă vreţi mai multe informaţii despre Dust Bowl sau experienţa migraţiei în California, vă rog să vizitaţi site-ul meu, Kristinhannah.com, pentru o listă de lecturi complementare.

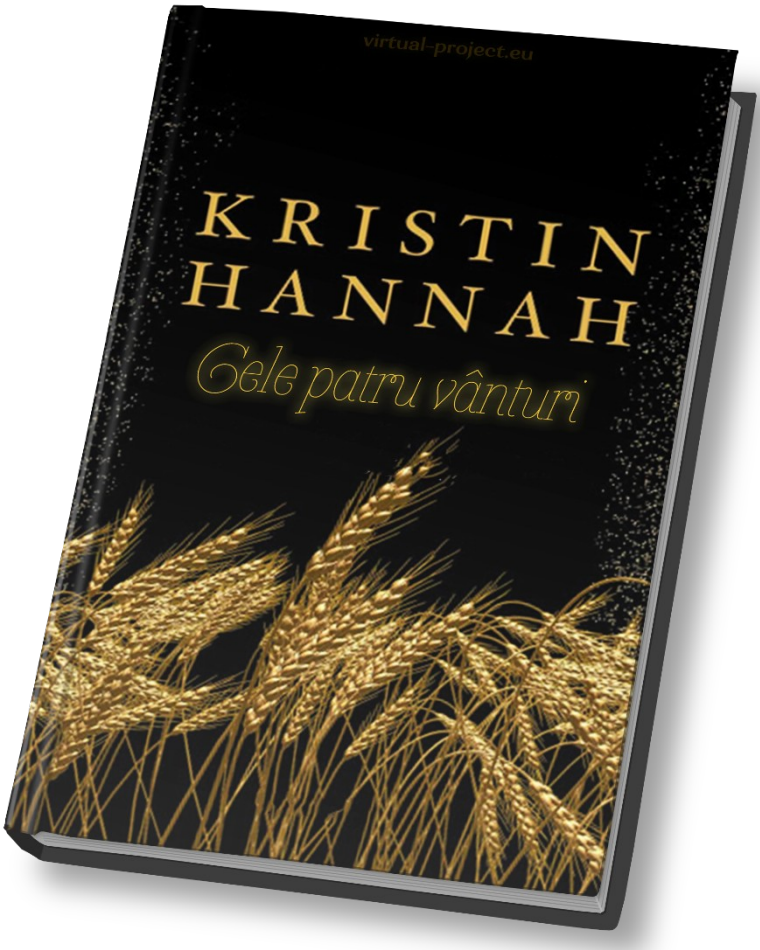

virtual-project.eu

violin